

Національна академія педагогічних наук України
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Лабораторія психології дошкільника

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО
НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ
(6,13,20 КВІТНЯ 2023 РОКУ, М. КИЇВ)

Київ – 2023

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол № 7 від 27 червня 2023 р.)

Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі : матеріали всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (6, 13, 20 квітня 2023 р., м. Київ). Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 349 с.

У збірнику представлено матеріали виступів учасників всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі». У матеріалах розкриваються теоретико-методологічні засади досліджень готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи, розкрито зміст науково-методичного забезпечення процесу розвитку готовності дошкільників до навчання в школі в умовах дошкільних закладів та сім'ї. У збірнику також представлено досвід впровадження наукових розробок у практику дошкільної та початкової освіти.

ЗМІСТ

Піроженко Т. О. Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах сучасної школи.	7
Аверіна Т. Л., Ворожка Т. М. Комплексний підхід до організації освітньо-корекційного процесу – запорука успіху готовності дітей з особливими освітніми потребами до шкільного життя.	15
Андрощук Н. О. Зорова гімнастика	26
Андрющенко Г. О. Психологічна готовність дошкільників до навчання у школі – важливий напрям у консультативній роботі практичного психолога закладу освіти.	
Бабюк Л. Готовність дошкільника до новітніх умов навчання.	38
Бендебера Т. К. Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання у школі.	43
Бризюк Л. В. Наступність дошкільної початкової освіти у час змін	48
Варченко М. В., Черногуб Л. М. Співпраця дошкільного закладу і школи у підготовці дитини до школи .	54
Волинець Ю., Стаднік Н Ігрові технології як засіб розвитку логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.	60
Галуза Г. О. Особливості адаптації дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання.	65
Голосієнко К. П., Гуменюк І. В. Вімельбух, як засіб для формування у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами соціальної готовності до навчання у НУШ.	76
Горелова О. В. Ігрові технології в освітньому процесі НУШ.	82
Гребенюк І. І. Використання інноваційних технологій при формуванні логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку.	87
Данильченко В. В. З чого починається підготовка дітей до школи	93
Дмитрук Ю. О. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі	99
Євчук Л. М. Казкотерапія як дієвий засіб формування резильєнтності та готовності дитини старшого дошкільного віку до шкільного життя.	105
Залевська Л. П. Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання у школі.	111
Калько Л. С., Калько Н. А. Гра як засіб корекції мовлення та підготовки дошкільника до початкової школи.	117
Канюка О, Єфімова Т. Готовність дітей до навчання у школі у світлі базового компонента дошкільної освіти (нова редакція) та оновленої програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт».	123

Карабаєва І. І. Особливості підготовки старших дошкільників до навчання у школі на основі розвитку дитячої творчості.	129
Кисорець Л. І. Емоційно-вольова готовність старшого дошкільника як складового компоненту психологічної підготовленості до систематичного навчання у школі.	136
Клімчук С. М. Готовність дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі	142
Кобіна І. А. Психологічна готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі.	148
Ковальчук Т. П. Принципи наступності у контексті дошкільної та початкової освіти.	154
Кондратюк Ю. С Роль батьків у формуванні готовності дитини до навчання у школі.	159
Корж Т. М. Підготовка майбутніх вихователів до забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти	163
Корж Т. М., Приймаченко А. Д. Партнерська взаємодія педагогів закладу дошкільної освіти з батьками вихованців як умова успішного навчання дітей у школі.	168
Коцур С. Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі.	173
Красножона О. О. Негативні емоційні прояви у дітей старшого дошкільного віку.	179
Кукало С. В. Психологічна готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі.	185
Лисенко О., Рудь Н. Формування у дітей старшого дошкільного віку мотиваційної готовності до навчання у школі.	190
Малець Г. Ф., Шевчук Г. М., Горшкальова Т. М. Забезпечення наступності між дошкільним закладом та початковою школою через організацію сучасного освітнього середовища 1-го класу.	196
Олійник Л. М. Взаємодія педагогів дошкільця з родинами старших дошкільників з питання готовності до навчання у школі	201
Онофрійчук Л. О. Формування мотиваційної готовності дітей до школи як умова майбутнього успішного навчання.	207
Пасічник А. В. Емоційно-вольова готовність як компонент психологічної готовності дитини до навчання у школі.	212
Пилипів Н. Р. Критерії готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в початковій школі: їх психолого-педагогічний супровід.	217
Пінтяк О. В. Проблеми наступності дошкільної та початкової ланок освіти під час карантину та військового стану	222
Плотникова О. М., Головка Т. В., Гонтар Л. С. Педагогічне партнерство як основа розвитку дитини та підготовка до успішного шкільного навчання (досвід роботи).	229

Рижкова О. С. Інтеграція навчальних занять у школі як засіб формування пізнавальної компетенції учнів	235
Рудницька Л. В. Аспекти формування особистості дитини старшого дошкільного віку.	248
Сапранкова І. Г. Використання інноваційних технологій при формуванні мовленнєвої компетентності майбутнього школяра.	253
Сас І. В. Мотиваційна готовність дитини до навчання в школі.	259
Сидоренко В. В. Розвиток емоційного інтелекту як один із чинників готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі	264
Сидорова О, Волошина С. Співпраця ЗДО та НУШ: новий зміст освіти.	268
Скляр О. І. Готовність дитини до школи.	276
Соловійова Л. І. Взаємозв'язки компонентів оцінки готовності дитини до шкільного життя.	282
Телешецька Н. В. Головні аспекти готовності дитини шестирічного віку до навчання в школі.	289
Тереник Н. О. Формування мовленнєвої сфери за допомогою використання поетичних жанрів, як засіб підготовки дитини до школи	295
Тищук Л. І. Готовність дитини до шкільного життя в умовах сучасного буття.	300
Тлостюк О. М. Формуємо психологічну готовність дитини до школи	306
Токарєва Л. Д. Розвиваючі заходи підвищення рівнів розвитку ігрової компетентності старшого дошкільника у оволодінні навчальною діяльністю.	313
Федорчук О. І. Сім'я як фактор психологічної готовності майбутнього школяра	319
Філенко Є, Коваль А. Дослідження рівня тривожності дітей старшого дошкільного віку в умовах воєнного стану.	324
Харченко І. А. Наступність ЗДО і школи: аспекти успішної співпраці.	330
Чебан Н. Готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі	336
Шептак Н. А. Особливості адаптації першокласників в умовах військового стану під час онлайн навчання	344

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Піроженко Т.О.

член-кореспондент НАПН України, професор, доктор психологічних наук, завідувач лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна,

ORCID 0000-0001-9822-4819, 5197536tp@gmail.com

Актуальність та важливість наукового аналізу проблеми готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у сучасній школі актуалізується тому, що в умовах сьогодення останній рік перед школою старші дошкільники проживають в різних соціальних умовах та способах організації навчання в закладах дошкільної освіти, центрах розвитку дитини, сім'ї. Окрім того, вибір часу вступу дитини до першого класу школи: з шести чи семи років, залишається за батьками майбутніх першокласників, що разом потребує знань та врахування індивідуальних та вікових особливостей шестирічних дітей, які по суті залишаються дошкільниками з притаманними їм відмінностями, провідною ігровою діяльністю. Повноцінний розвиток дітей в умовах першого класу сучасної школи залежатиме від того, наскільки повно при цьому будуть враховуватися їх індивідуальні та вікові психологічні особливості, рівень готовності до систематичного навчання, як шестирічних так і семирічних дітей. Виходячи з актуальності питання в освітньому процесі неперервної освіти співробітниками лабораторії психології дошкільника проведено прикладне наукове дослідження метою якого було визначення психологічних особливостей готовності дитини 6 та 7 років життя до навчання в школі. Проблема готовності дитини до шкільного життя актуалізує важливі питання онтології зростання людини, становлення психологічних досягнень, завдяки яким у дитини з'являється можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку, нові види діяльності, новий

характер взаємовідносин з однолітками і дорослими. Очевидним стає те, що проблема вивчення готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах сучасної школи стає однією з фундаментальних проблем в системі наук про дитину та її розвиток.

З огляду психолого-педагогічної літератури з теми дослідження констатуємо, що зараз пропонується чимало способів визначення готовності дитини до систематичного шкільного навчання. Одні вчені та спеціалісти вважали достатнім критерієм досягнення певного ступеня морфологічного розвитку, інші пов'язували готовність з розумовим розвитком, треті вважали за необхідну умову певний рівень психічного, і перш за все особистісного, розвитку. Тому в реальній практиці, педагогічній і психологічній науках й досі існують розбіжності щодо розуміння понять “підготовка до школи”, “готовність до школи”, “шкільна зрілість”, “психологічна готовність до школи”.

Освітні стандарти та орієнтири дошкільної освіти та Нової Української Школи [1] проголошуючи серед основних пріоритетів педагогіку партнерства та оновлення підходів до розвитку вихованців, посилюють акценти на формуванні ключових компетентностей зростаючої особистості, що потребує визначення його складових характеристик на основі цілісного та компетентнісного підходу до оцінки досягнень, набутих дитиною протягом дошкільного періоду. Розробка діагностичного інструментарію передбачає також врахування нових, доведених психологічною наукою аспектів готовності, як то готовність дитини взаємодіяти з навколишнім світом, здатність до ціннісної регуляції дій у пізнавальній та соціальній активності тощо.

Вивчення готовності дитини до навчання в школі автори дослідження розглядають як оптимальне поєднання взаємодії комплексу компонентів, який охоплює всі основні сфери розвитку та діяльності дитини: інтелектуальну, емоційну, вольову; ігрову, творчу. Їх сукупність на певному рівні розвитку виявляється як дошкільна зрілість дитини, складові якої тісно

взаємопов'язані і взаємозумовлені. Ми виходимо з позиції, готовність дитини до шкільного навчання – це стан потенційних і тому ідеальних можливостей дитини, які завдяки сформованим на даний час якостям дошкільної зрілості реалізуються в актуальні та реальні можливості дитини. Готовність до шкільного навчання – сукупність психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до нової провідної діяльності – учбової і формується завдяки систематично організованому шкільному навчанню. Готовність не є природженою, вона виникає в результаті певного досвіду людини, що базується на формуванні її позитивного відношення до вибраної діяльності, усвідомленні мотивів та потреб в них, об'єктивації її предмету та способів взаємодії з ним.

Узагальнення теоретичного і практичного матеріалу дало можливість розробити й описати діагностичну модель готовності дитини до шкільного навчання, що включає інтелектуальну, особистісну і соціально-психологічну складові, що є важливими як для оволодіння новою навчальною діяльністю як провідною на етапі шкільного життя, так і конструктивної адаптації дошкільника до нової системи взаємин з дорослими та однолітками.

Розроблена діагностика готовності дитини до шкільного навчання базується на поєднанні педагогічних і психологічних методів дослідження, побудованих на взаємодії дорослого з дитиною з врахуванням досягнень провідної для дошкільного віку ігрової діяльності. Авторами діагностичної методики (Піроженко Т., Карабаєва І. Соловйова Л., Хартман О.) [3, с.18-32] здійснено обґрунтування, експериментальну апробацію та перевірку комплексного методичного інструментарію для здійснення оцінки готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування школи з урахуванням нових освітніх тенденцій компетентнісного підходу до оцінки особистісного розвитку. Кількісні дані, які фіксуються в результаті виконання дитиною різних розвивальних завдань, розглядаються як орієнтир першого наближення для прогнозування успішності майбутньої провідної діяльності дітей – навчальної. В такий спосіб комплексна діагностика

готовності дитини до школи з оптимальним поєднанням традиційних та інтерактивних методів і організаційних форм роботи виконує діагностичну та прогностичну функцію/задачу. Діагностичний інструментарій комплексної оцінки готовності дитини до систематичного шкільного навчання передбачає індивідуальну взаємодію дорослого (практичний психолог / вихователь дітей дошкільного віку / вчитель початкових класів) із дитиною на матеріалі трьох завдань та однієї ігрової ситуації. Для фахівців базових експериментальних закладів освіти, що є партнерами-учасниками проведення наукового дослідження підготовлено детальну інструкцію апробації діагностичного комплексу, проведено семінар щодо організації проведення діагностичної взаємодії із дітьми, а також надано серію індивідуальних методичних консультацій. Сценарний план проведення діагностичного обстеження, протокол та спосіб реєстрації даних представлено в публікації [3, с.18-32].

За допомогою онлайн інструментів сервісу Google Work Space підготовлено форми фіксації результатів застосування комплексу діагностичних завдань, а також збору зворотного зв'язку – коментарів, зауважень, побажань від апробаторів з можливістю їх подальшого кількісного, якісного та статистичного аналізу.

На основі зафіксованих результатів виконання дитиною комплексу діагностичних завдань проводиться їх обчислення у бальному виразі та формулюються висновки щодо актуального стану розвитку дитини старшого дошкільного віку, а саме: розвиненості соціально-психологічних якостей, життєвих вмінь та навичок, що визначають готовність дитини до навчання в умовах сучасних змін.[4, С. 41–49].

Порівняльний аналіз прикладних основ та результатів діагностичної оцінки готовності дитини до шкільного навчання в умовах реформування української школи підтверджує необхідність єдиного, універсального діагностичного інструментарію, визначальним критерієм якого виступає компетентнісний підхід до наскрізних для дитини дошкільного та молодшого

шкільного віку знань, вмінь та навичок на противагу кількісним показникам розвитку дитини за окремими освітніми напрямками.

Підтверджено, що в умовах світових тенденцій та очікувань суспільства щодо реформування дошкільної та початкової освіти необхідно враховувати важливі надбання та закономірності розвитку дитини старшого дошкільного віку в емоційній, соціальній, інтелектуальній, вольовій, духовній сфері. Комплексний підхід в оцінці готовності дитини шостого та сьомого років життя до систематичного навчання в умовах реформування сучасної школи забезпечує достатній та адекватний інструментарій в роботі педагогів та психологів закладів дошкільної освіти для визначення батьками майбутніх першокласників питання часу вступу дитини до школи. Водночас розробка та використання у практиці освіти адекватної оцінки готовності дитини до систематичного навчання в умовах реформування сучасної школи спрямовує педагогів початкових класів школи здійснювати диференційований та індивідуалізований вибір навчально-виховних методів партнерської взаємодії з учнями початкової школи.

Орієнтація свідомих педагогів на педагогіку співробітництва, на особистісно-зорієнтовану взаємодію з дитиною потребує не лише певних особистісних якостей (доброти, любові до дітей, уваги, терпіння і поваги до кожної дитини), а й професіоналізму, що передбачає: знання вікових індивідуальних особливостей розвитку кожної дитини; уміння адекватно спілкуватися з дітьми різного віку і з різним рівнем розвитку комунікативних здібностей; уміння коректно відзначати їхні чесноти та недоліки; налагоджувати взаємини між дітьми, організувати спільну діяльність; підтримку індивідуальних інтересів кожної дитини тощо. Врахування індивідуальних особливостей дитини на важливому етапі переході від дошкільної до початкової освіти орієнтує на розвиток у педагогів таких умінь: бачити в дитині неповторну індивідуальність у всьому розмаїтті її якостей і властивостей і саме на цій основі моделювати стратегію виховної взаємодії; підтримувати та стимулювати прагнення дитини до самостійності,

незалежності, свободи вияву власних потреб у визнанні та самоствердженні в найближчому оточенні.

За результатами апробації комплексу діагностичних завдань проаналізовано та узагальнено наступні змістовні та організаційні висновки щодо ефективності та специфіки їх використання з метою оцінки готовності дитини до навчання в умовах реформування української школи. Наукове обґрунтування теоретичних та прикладних питань проблеми готовності дитини до шкільного життя сприяє вирішенню важливих питань онтології зростання людини, становлення психологічних досягнень, завдяки яким у дитини з'являється можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку, нові види діяльності, новий характер взаємовідносин з однолітками і дорослими. Особливу значимість в умовах модернізації освіти та новому нормативно-правовому контексті прийнятих стандартів дошкільної та початкової освіти набуває рішення проблеми наступності дошкільного та початкового навчання, ядром якого є готовність дітей дошкільного віку до умов сучасної школи.

– узагальнення змістових та організаційних особливостей використання експрес-діагностики «Чарівні перетворення» з дітьми від 5,5 до 7,0 років, конкретизує цільове призначення діагностичного інструментарію для підтримки вікових та індивідуальних досягнень дітей старшого дошкільного віку, збереження специфіки дошкільної та шкільної освіти дітей, визначення свідомої позиції батьків вихованців щодо рішення вступу дитини до школи, виявлення психолого-педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, які сприятимуть забезпеченню оцінки якості освіти, наступності між дошкільною та початковою освітою дитини, безперервності та послідовності розвитку особистості впродовж життя.

– діагностичні дані щодо ступеню готовності дитини до навчання в умовах реформування української школи на момент його застосування надають прогностичну інформацію, яка об'єднує зусилля педагогів, психологів, батьків вихованців для підтримки вікових та індивідуальних

особливостей розвитку дитини. На основі якісного аналізу отриманих даних можливо визначити доцільність та час проведення діагностичної взаємодії із дитиною з точки зору можливості корегування освітніх впливів та об'єднання зусиль з батьками.

– апробація комплексу «Чарівні перетворення» надала можливість обґрунтувати складність та послідовність виконання пізнавальних та творчих завдань в єдиний формат ігрової взаємодії, який притаманний для дітей двох вікових діапазонів: 1) дитина віком 5 р. 1 міс. - 5 р. 5 міс. та 5 р. 6 міс. - 6 р. 1 міс. в умовах закладу дошкільної освіти; 2) дитина віком 6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс. та 6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс. в умовах першого класу НУШ.

– визначення організаційних та операціональних особливостей використання розробленого інструментарію підкреслює реальну тривалість (часовий проміжок) експрес-діагностики для взаємодії з дитиною (25-30 хвилин) і за потреби дозволяє скорегувати серіацію виконання завдань.

– на основі даних зворотного зв'язку прописано сценарний план, технічні умови та підготовка до обстеження готовності дитини до шкільного навчання [2, 2-36].

– досвід апробації діагностичного інструментарію, аналіз та інтерпретація даних дозволяє конкретизувати технологічну карту (маршрутний лист / дорожню карту / індивідуальну траєкторію) застосування комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» в трьох варіантах: 1) для дітей, що охоплені суспільною дошкільною освітою; 2) для дітей, що здобувають дошкільну освіту за сімейною (домашньою) формою; 3) для дітей, що приступають до початкової загальної освіти.

– використання у практиці освіти адекватної оцінки готовності дитини до систематичного навчання в умовах реформування сучасної школи спрямовує педагогів початкових класів школи здійснювати диференційований та індивідуалізований вибір навчально-виховних методів партнерської взаємодії з учнями початкової школи.

– зміна реалій організації дошкільної та початкової освіти, яка відбувається в умовах російсько-української війни 2022 року, привнесла нові освітні та наукові виклики і задачі, які пов’язані із розробкою організаційних та змістових моделей набуття дітьми дошкільної та початкової освіти в її традиційних та змішаних форматах. Підкреслюючи важливість збереження специфіки дитинства та форм організації життєдіяльності дітей дошкільного віку, а також підвищення важливої ролі батьків вихованців як активних суб’єктів освітнього процесу на етапі дошкільного та молодшого шкільного віку дітей, автори дослідницької роботи «Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи», співробітники лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України привнесуть вказаний аспект в узагальнюючі методичні матеріали.

Література

1. Нова Українська Школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 26.04.2023).
2. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловйова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/734633/> (дата звернення 28.03.2023).
3. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловйова Л., Хартман О. Вивчення готовності дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в умовах реформування української школи. *Психологічний часопис*. 2022. № 8 (2), С. 18–32. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.2>. <http://lib.iitta.gov.ua/732153/> (дата звернення 26.04.2023).
4. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловйова Л., & Хартман О. Якісна та кількісна характеристика готовності старших дошкільників до навчання у школі. *Психологічний часопис*. 2023. № 9 (1), С. 41–49. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.1.4>, <http://lib.iitta.gov.ua/735121/> (дата звернення 26.04.2023).

**КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-
КОРЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ – ЗАПОРУКА УСПІХУ ГОТОВНОСТІ
ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ
ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ**

Аверіна Т.Л.

*завідувач, вихователь Балаклійського дошкільного навчального закладу
(дитячий садок) № 8 компенсуючого типу
Балаклійської міської ради Харківської області*

Ворожка В.М.

*вихователь-методист, вчитель-логопед Балаклійського дошкільного
навчального закладу (дитячий садок) № 8 компенсуючого типу
Балаклійської міської ради Харківської області*

На сучасному етапі реформування та модернізація дошкільної освіти проходить з урахуванням прогресивних світових тенденцій де особлива увага приділяється дітям з особливими освітніми потребами. Оптимізація корекційно-освітнього процесу, а саме вибору найкращого варіанту з безліч можливих, створення моделі єдиного корекційно-освітнього простору, де команда фахівців спроможна забезпечити реалізацію інтегрованого навчання дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення та успішного вступу до школи, є однією з основних актуальних проблем корекційної педагогіки.

Шляхи вирішення комплексного підходу в організації корекційно-освітнього процесу для дітей з порушеннями мовлення розглянуто в багатьох працях Л.І. Бартеневої, Є.Ф.Соботович, Ю.В.Рібцун, Л.І.Трофименко.

Впровадження інтеграційних процесів в дошкільній освіті набуло позитивної оцінки серед педагогів – А.Богущ, Н.Гавриш, Т.Піроженко, К.Крутій.

Головною метою нашої діяльності є організація корекційно-освітнього процесу на засадах дитиноцентричного підходу, орієнтація на потреби дитини в освітньому процесі, де кожен із педагогів має свої специфічні цілі,

але водночас єдину мету – корекція порушень мовлення, виховання дитини як особистості і готовність її до школи.

Для реалізації цієї мети вирішили зосередити свої зусилля на вирішенні таких завдань:

- проаналізувати аспекти комплексного підходу організації корекційно-освітнього процесу та рівень значимості інтегрованого навчання дітей з порушеннями мовлення;
- розробити модель комплексної взаємодії спеціальних педагогів, вихователів, музичного керівника, батьків з метою фокусування уваги на вирішенні проблем дитини;
- розробити методичні рекомендації з застосування комплексного підходу в організації корекційно-освітнього процесу для покращення якості дошкільної освіти;
- організувати освітній процес максимально наближеним до основних ідей концепції Нової української школи з метою забезпечення наступності змісту в освітніх програмах дошкільної і початкової освіти;
- надати пріоритет соціалізації, моральному вихованню, посилити розвивальну і виховну складові освітнього процесу, формуванню мотивів пізнавальної діяльності.

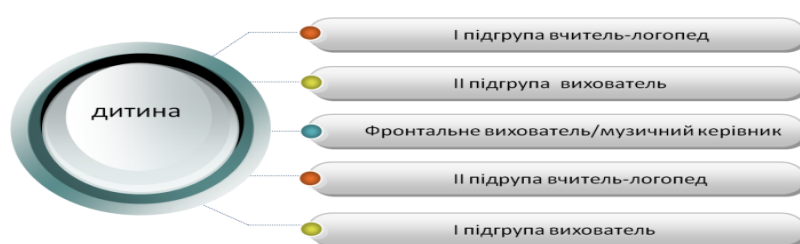
Свою роботу розпочали з аналізу сучасних технологій виховання в умовах розбудови Нової української школи, що дало можливість краще зрозуміти принципи роботи та ввести у свої заняття навчальні елементи. Це дозволить здійснити поступовий перехід від провідної ігрової діяльності дошкільника до навчання як нового провідного виду діяльності.

На міні-консиліумах педагоги висловили свої пропозиції та рекомендації щодо подальшої корекційної роботи з кожною дитиною та було визначено динаміку роботи в закладі взагалі. Підсумки роботи довели про необхідність суттєвого оновлення змісту, організаційних форм і технологій навчання на основі сучасних інноваційних підходів, забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей у навчальному процесі.

На початку року (вересень), після обстеження дітей, вчителі-логопеди визначили підгрупи дітей відповідно до порушень мовлення. Кожен вчитель-логопед провів консультацію для вихователів своєї групи, де разом окреслили напрямки роботи з кожною дитиною та з підгрупами.

Розклад занять склали як загальний – для вчителя-логопеда, практичного психолога, вихователя, музичного керівника, так і окремо для кожного.

Схема проведення занять

Рекомендували творчій групі опрацювати теми за технологією блочно-тематичного планування освітнього процесу, суть якого полягала в тому, що інтегрований зміст освітньої роботи з дошкільниками (лексична тематика тижня, двох тижнів, місяця тощо) об'єднується в блочно-тематичні цикли, проживання яких забезпечує дитині цілісне сприйняття теми протягом тижня (двох тижнів, місяця) через різні види щоденної діяльності (навчальної, ігрової, рухової, художньо-мовленнєвої, театралізованої, художньо-продуктивної, трудової, дослідницько-пошукової тощо).

Рекомендували педагогам об'єднати зусилля в підготовці матеріалів до лексичних тем та створити картотеку з розвитку мовлення, рухливих ігор, спостережень та інше з урахуванням вимог з підготовки дітей до школи.

При впровадженні інтегрованого навчання дітей педагоги відчули труднощі в забезпеченні цільності, структурної та тематичної єдності інтегрованих занять. Серед педагогів провели низку заходів по втіленню в широку практику інтегрованих занять які створюють сприятливі умови для вияву творчості вихователів і дітей.

Вихователі успішно оптимізують освітній процес, опановують такими особистісними якостями, як творчий стиль мислення, мобільність мислення, почуття міри та інше.

На теперішній час все очевиднішим стає взаємозв'язок у роботі вихователів, вчителів-логопедів та практичного психолога, адже для досягнення спільної мети – формування мовленнєвої полікомпетентності – усі спеціалісти, які працюють із дітьми з порушеннями мовлення, мають володіти доволі складним мистецтвом спілкування, а також враховувати в своїй роботі психологічні фактори міжособистісної взаємодії.

Особливу увагу приділяли роботі колективу з просвіти батьків, як головному напрямку співпраці в закладі компенсуючого типу. Наш педагогічний колектив та колектив батьків – це єдиний живий організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю. Ведення індивідуального зошита успіху це спільна робота вчителя-логопеда, дитини і батьків. Виконання дитиною завдань дозволяє батькам стежити за ходом розвитку дитини протягом всього навчального року. Вчитель-логопед пропонує завдання на автоматизацію поставленого звука, а також вправи для розвитку дрібної моторики, слухової і зорової уваги, логічного мислення та інші. Завдання добираються диференційовано, з урахуванням можливостей кожної дитини. Виконання завдань дозволяє закріпити знання, отримані дитиною на заняттях.

Відвідування батьками закладу з метою спільного вирішення складних питань навчання та виховання дозволяє нам наочно продемонструвати конкретний зміст та методи корекційно-розвиткової роботи з дітьми, форми раціональної організації їх побутової, ігрової та навчальної діяльності. Вчитель-логопед проводить відкрите заняття на якому батьки мають змогу побачити реальні результати проведеної корекційно-розвиткової роботи. З метою наочного ознайомлення з методами та прийомами роботи батьки можуть відвідати індивідуальне логопедичне заняття із своєю дитиною. З метою активізації роботи з батьками проводимо конференції, куди, крім

батьків, запрошуємо вчителів початкової школи. На заходах такого типу педагоги вирішують питання надання допомоги у підготовці дітей до школи. Аби відповісти на ці запитання та якісно підготувати старших дошкільників до навчання в Новій українській школі, заклад дошкільної освіти, заклад загальної середньої освіти та батьки мають взаємодіяти. Ми орієнтуємося на модель взаємодії, яка передбачає освітню роботу з дітьми старшого дошкільного віку, співпрацю з батьками щодо підготовки дітей до НУШ, взаємодію з учителями початкової школи. Організували індивідуальні та інтерактивні (колективні, колективно-групові, групові) форми методичної роботи з метою обміну досвідом між педагогами закладу дошкільної освіти та учителями початкової школи, щодо використання ігрових методів і прийомів, форм організації діяльності дітей, системи роботи з розвитку мовлення, формування пізнавальних процесів, соціалізації та подальшої адаптації дитини. Налагодили взаємодію між закладами освіти на основі угоди про співпрацю, у якій визначили мету співпраці, права і обов'язки кожного закладу.

Організація освітнього процесу на принципах наступності та перспективності забезпечить всебічний гармонійний розвиток самодостатньої, ініціативної, компетентної особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти впродовж життя. Реалізація зазначених принципів у закладах дошкільної освіти і початковій школі полягає у забезпеченні єдності, взаємозв'язку та наскрізної узгодженості мети, змісту, методів, форм організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Результативність роботи у використанні комплексного підходу для організації корекційно-освітнього процесу полягає у покращенні надання освітніх послуг та забезпечує найкращі показники у підготовки дітей до шкільного навчання.

Підтвердженням цього є результати моніторингового дослідження яке свідчить про підвищення якісного рівня мовленнєвої компетентності дітей з

особливими освітніми потребами та успішній адаптації до шкільного навчання.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник Т. О. Піроженко.
URL: https://drive.google.com/file/d/1NsuR5RIDdrA2X_3JkX3wuAdYtAg2BfHg/view

СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Алексєєва С.С.

вихователь-методист Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №28 Криворізької міської ради

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Серед ключових компонентів формули Нової української школи - нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і формуванню життєвих компетентностей та сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами.

Закон України «Про освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, Державний стандарт початкової освіти мають на увазі створення сприятливих умов для розвитку дітей відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей і схильностей, розвитку здібностей і творчого потенціалу кожної дитини як суб'єкта відносин з самим собою, іншими дітьми, дорослими і світом при реалізації чинних програм дошкільної та початкової освіти.

Тому без підготовленого, благодатного ґрунту не проросте дитяче зернятко, яке повинно стати могутнім деревом.

Розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі. «В цілому розвивальне середовище можна представити у вигляді круга, в центрі якого розташоване «Я» (мій простір, середовище мого внутрішнього життя) і який поділено на сегменти – предметно-ігрове, природне та соціальне середовище», – зазначає О. Кононко.

У концепції В.О. Петровського розкрито і науково обґрунтовано принципи формування предметно-розвивального середовища, відповідно до особистісно-зорієнтованої моделі освіти дошкільників.

Для створення оптимального розвивального простору необхідно підібрати різне обладнання (ігрове, навчальне, спортивне тощо), продумати його оптимальне розміщення та визначити кількість. Важливо пам'ятати, що розвивальний простір створюють не для зручності педагога, а для того, щоб дитина могла вільно, відповідно до своїх смаків і настрою, обирати той чи інший осередок.

Як відомо, незаповнене і безбарвне предметно-ігрове середовище чинить на дітей негативний вплив, гальмує розвиток особистості. Перенасичене предметне середовище так само погано впливає на психіку малят. І тільки періодично поновлюване, варіативне, оптимально організоване предметно-ігрове середовище має розвивальний вплив, спонукає дитину до активної пізнавальної діяльності, позитивно впливає на її емоційну сферу, мобілізує процеси мислення.

Неодмінною умовою формування предметно-розвивального середовища в дошкільних закладах є опора на особистісно-зорієнтовану модель взаємодії між учасниками освітнього процесу.

При створенні середовища необхідно керуватися такими принципами:

➤ **насиченості:** середовище відповідає змісту освітньої програми, а також віковим особливостям дітей.

Освітній простір має бути оснащено засобами навчання (в тому числі технічними), відповідними матеріалами, ігровим, спортивним, оздоровчим обладнанням, інвентарем (відповідно до специфіки Програми та групи). Організація освітнього простору і різноманітність матеріалів, обладнання та інвентарю (в будівлі і на ділянці) повинні забезпечувати:

- ігрову, пізнавальну, дослідницьку та творчу активність всіх вихованців, експериментування з доступними дітям матеріалами (в тому числі з піском і водою);

- рухову активність, в тому числі розвиток великої і дрібної моторики, участь в рухливих іграх і змаганнях;

- емоційне благополуччя дітей у взаємодії з предметно-просторовим оточенням;

- можливість самовираження дітей.

➤ **поліфункціональності** (багатофункціональності) матеріалів передбачає:

- можливість різноманітного використання різних складових предметного середовища, наприклад дитячих меблів, матів, м'яких модулів, ширм тощо;

- наявність в групі поліфункціональних (котрі не мають жорстко закріплених способів вживання) предметів, в тому числі природних матеріалів, придатних для використання в різних видах дитячої активності, в тому числі в якості предметів-замінників в дитячій грі.

➤ **доступності** середовища передбачає:

- доступність для вихованців, в тому числі для дітей з особливими освітніми потребами, всіх приміщень групи (закладу), де здійснюється освітня діяльність;

- вільний доступ вихованців, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами до ігор, іграшок, матеріалів, посібників, що забезпечують всі основні види дитячої активності;

- справність і збереження матеріалів та устаткування.

➤ **безпеки середовища** передбачає відповідність всіх її елементів вимогам щодо забезпечення надійності і безпеки їх використання, закріплення, розміщення. Матеріали та обладнання повинні мати сертифікат якості і відповідати гігієнічним, педагогічним і естетичним вимогам.

➤ **дистанції, позиції при взаємодії.** Принцип орієнтований на організацію простору для спілкування дорослого з дитиною. Встановленню контакту перешкоджають принципово різні позиції, які займають вихователь і дитина. У межах авторитарної педагогіки вихователь знаходиться ніби «зверху», або «над», а дитина – «знизу». Така позиція вихователя припускає диктат і повчання. На відміну від цього особистісно-зорієнтована позиція педагога – партнерська. Її можна позначити як «поряд», «разом». Відомо, що задушевне спілкування дорослого з дитиною, довірчі бесіди ведуться на основі просторового принципу «очі в очі».

➤ **активності.** Цей принцип надає можливість спільної участі дорослого і дитини в створенні навколишнього середовища, яке може змінюватися і легко трансформуватися. Для цього необхідно по-новому поглянути на планування приміщень, підійти більш розумно до використання їхнього розвивального потенціалу, як-от: «стіни творчості» для малювання, майстерні із наборами простих інструментів для включення дітей до дорослих видів діяльності, лабораторії, використовувати ширми або легкі геометричні модулі, які легко переставляються в процесі моделювання простору.

➤ **гендерний принцип** реалізує можливість для дівчаток і хлопчиків проявляти свої схильності відповідно до прийнятих в нашому суспільстві нормам. Необхідні матеріали, що враховують інтереси хлопчиків і дівчаток як у праці, так і в грі. Хлопцям потрібні інструменти для роботи з деревом, дівчаткам – з рукоділлям. Для розвитку творчого задуму в грі дівчаткам потрібні предмети жіночого одягу, прикраси, мереживні накидки, банти, сумочки, парасольки і т.і.; хлопчикам – деталі військової форми, обладнання та матеріали для чоловічих професій (столяр, водій тощо), різноманітні технічні іграшки.

Для кожного вікового періоду предметно-ігрове середовище особливе.

У старших вікових групах необхідно застосовувати різні матеріали, які сприяють оволодінню читанням, математикою: друковані літери, слова, таблиці, книжки з великим шрифтом, посібники з цифрами, настільно-друковані ігри з цифрами та літерами, ребуси, головоломки. Так само використовують матеріали, що стимулюють розвиток пізнавальної активності дітей – дитячі енциклопедії, ілюстровані видання про тваринний та рослинний світ, дитячі журнали, альбоми. Обов'язково виділяється місце для дидактичних ігор математичного змісту, причому таких, де б діти могли виявляти самостійність у виборі матеріалу. Не забуваймо і про предмети для дослідно-пошукової діяльності – магніти, збільшувальне скло, пружини, ваги, мензурки, великий вибір природних матеріалів.

Територія дошкільного закладу також є складовою розвивального простору. Пропонується виділити на території такі тематичні зони: екологічну (сад, город), де б діти могли займатися різними видами сільськогосподарської праці; архітектурно-ландшафтну; спортивно-ігрову; ігрову для моторних, дидактичних, конструктивних, сюжетно-рольових ігор тощо.

Отже, довкілля дитини є важливою умовою ефективної підготовки її до майбутнього самостійного життя. Навколишнє середовище має бути організоване так, аби спонукати дитину до виконання активних дій відповідно до її життєвого ритму, фізичних та психічних можливостей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / Науковий керівник: А. М. Богущ – К.: Видавництво, 2012.
2. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2016.
3. Корендо Р. Предметне розвивальне середовище як чинник всебічного розвитку дитини / Р. Корендо, С. Бабіч // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 9. – С. 44–50.
4. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу. Ч. 1: Концепції, проектування технології створення / К. Крутій. – Запоріжжя: ЛПКС, 2009.

ЗОРОВА ГІМНАСТИКА

Андрощук Н.О.

Вихователь ЗДО №9 «Пролісок» Нетішинської міської ради

Здоров'я - не все, але все без здоров'я – ніщо

Сократ

Важко переоцінити роль зору в житті людини. Досить сказати, що 80 % інформації про світ, що оточує нас, ми отримуємо через зір. Древні філософи говорили, що очі - найцінніший дар природи, а зір - це Божий дар!

Напруга і втома очей зростає ще більше, якщо виконувана робота пов'язана із застосуванням приладів і облаштувань підвищеної яскравості : телевізори, монітори комп'ютерів, стільникові телефони і інші пристрої, до складу яких входять монітори і індикатори. Сьогодні проблема зниження зору значно "помолодшала": до школи вступає 4% дітей з порушеннями зору, а серед випускників окуляри або контактні лінзи носять вже 40%. Тому профілактична та корегуюча робота з органами зору виступає сьогодні, як необхідний компонент освітньої діяльності.

Сучасні умови, у яких ростуть діти, не дозволяють захистити їх від шкідливих впливів. Такі корисні для розвитку дитини мультфільми, розвиваючі комп'ютерні ігри, телевізор – усе це невід'ємна частина життя дошкільника. Але нерозумне використання цих засобів інформації веде до погіршення зору.

Якщо в цей важливий період передшкільного життя вихователі і батьки не використовуватимуть спеціальні методики, в які входить гімнастика для очей для дітей різного віку, це згодом може негативно позначитися на фізичному та інтелектуальному розвитку малюка.

По-перше, він не зможе вловити і відкрити для себе багато зорових образів. По-друге, у нього може почати падати зір (особливо при спадковій схильності або під впливом внутрішніх захворювань або зовнішніх факторів). По-третє, поглиблюються й інші проблеми з очима, які вже були.

Виявляється, всього цього можна уникнути за допомогою найпростіших вправ.

Важливо не лише навчити дітей виконувати спеціальні вправи в системі, але і зрозуміти необхідність турботи про свій зір і здоров'я в цілому. Однією з форм роботи по профілактиці і корекції порушень зору, переважно зорового апарату виступає зорова гімнастика.

Гімнастика для очей – це один з прийомів оздоровлення дітей, вона відноситься до здоров'язберігаючих технологій, разом з дихальною гімнастикою, самомасажем, динамічною паузою.

Цілі

Основна мета, яку переслідує гімнастика для очей дітям – тренування м'язів органів зору. Саме від них залежить, наскільки добре буде бачити дитина надалі і не буде у нього проблем з очками в школі. Спеціально розроблені комплекси вправ покликані:

- заспокоїти нервову систему дитини;
- допомогти мозку переробити інформацію, отриману через органи зору;
- полегшити очне навантаження, зняти втому, дати їм відпочити;
- загальне оздоровлення зорового апарату.

Щоденні заняття, принесуть помітну, відчутну користь дітям. Впливає на працездатність зорового аналізатора і усього організму.

Кому показана така гімнастика?

Не потрібно думати, що якщо у вашого малюка немає жодних проблем із зором, то він знаходиться поза зоною ризику, а значить – і гімнастика йому ця не потрібна. Її призначають навіть для дітей, у яких немає ніяких скарг, тільки щоб підготувати оченята до школи, де навантаження на них збільшаться в кілька разів.

Умови

Для проведення не вимагає спеціальних умов. Будь-яка гімнастика для очей проводиться стоячи.

Час

Виконуються 2-4 хв.

Правило

При виконанні вправ голова нерухома (якщо неказано інакше). Дітям з патологією зору протипоказані вправи, пов'язані з тривалим і різким нахилом голови.

Прийом проведення

Наочний показ дій педагога.

Загальні рекомендації

При плануванні навчально-ігрової діяльності з використанням ІКТ один раз на тиждень рекомендовано за місяць розучити і використати одну гімнастику для очей у віршах, а на четвертий раз використати гімнастику з предметами або без предметів, у вигляді комплексів рухів.

Якщо гімнастика для очей використовується педагогом в системі здоров'язбереження щодня, то рекомендується на тиждень планувати для розучування і виконання одного комплексу у віршованій формі, поєднуючи його 1 або 2 рази з комплексами іншого виду.

При плануванні рекомендується враховувати принцип ускладнення, відпрацювавши спочатку прості рухи очима: вправо-вліво, вгору-вниз, кругові рухи, замруження, моргання, а потім використовуючи їх почергово за змістом складнішого віршованого тексту в різних поєднаннях. Віршований текст також потрібно використовувати спочатку невеликий (до 4 рядків), а потім переходити до складніших і довших.

Зорові тренажери за методикою В.П. Базарного

Сьогодні всі нарікають на малорухливий спосіб життя сучасної людини. Але цей «образ життя» самі і створюємо. Так, наприклад, дитина за своєю природою весь час перебуває в русі. Сидіти для неї протиприродно. Ще з давніх часів люди знали, що рух - це життя. А як організовано робоче місце у більшості сучасних людей і у всіх дітей? Тільки в положенні сидячи за столом. І так з року в рік ... все життя. Немає вибору! Ось і хвороби накопичуються і нас долають.

Базарний Володимир Пилипович вчений, лікар і педагог-новатор. Більше 25 років присвятив вирішенню проблеми - збереження і зміцнення здоров'я підростаючих поколінь. У своїх дослідженнях розкрив коріння і причини спостережуваного в останні десятиліття процесу деградації і згасання життєздатності народу, переконливо показавши, що існуюча система виховання і навчання дітей в дитячих садах і школах спрямована проти природи дитини.

Вчений розробив нескладні прийоми, які дозволяють педагогам проводити навчання так, щоб діти знаходилися в русі. З метою запобігання втомі очей, впроваджую елементи методики В.П. Базарного і в своїй роботі.

Вправи на зорову координацію: «Ніякої перешкоди очам!» - один з принципів В.П. Базарного:

1) У 4-рьох верхніх кутах розміщуються образно-сюжетні зображення. Це фрагменти з казок, сюжети пейзажів з природи, з життя тварин. Всі разом картини складають єдиний сюжет. Середні розміри від 0,5 до 1 стандартного аркуша, а під кожною картинкою розміщуються у відповідній послідовності одна з цифр. Діти, перебуваючи у вільному стоянні, на масажних килимках, починають жваво фіксувати погляд по команді на відповідній цифрі, картинці, кольорі. Режим рахунку задається у випадковій послідовності і змінюється через 30 секунд. Загальна тривалість вправи 1,5 хвилини.

2) Діти з величезним задоволенням виконують повороти тулуба в стрибку з бавовною. Це викликає позитивний емоційний сплеск.

Вплив таких вправ:

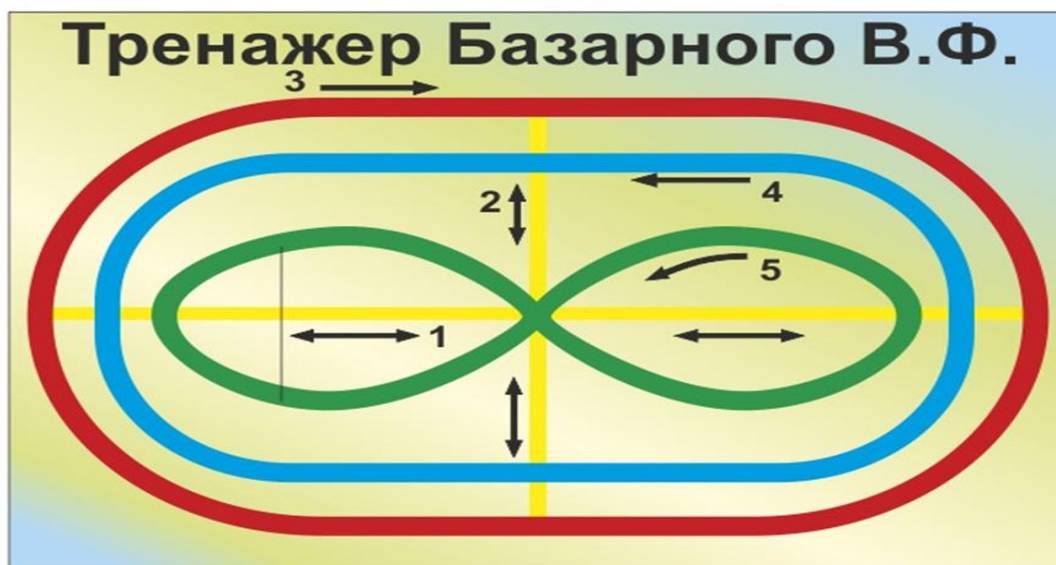
* дана вправа сприятливо впливає на розвиток зорово-моторної реакції;
* швидкість орієнтації в просторі, а також реакцію на екстрені ситуації в житті;

* у дітей розвивається зорово-рухова пошукова активність, а також зорово-ручна і тілесна координація;

* діти стають зрячими, уважними.

Дуже важливо, щоб кожна дитина знаходилась на своїй робочій дистанції, яка визначається лікарем-офтальмологом на початок року за результатами обстеження на предмет гостроти зору і рефракції на обидва ока.

Візуально-координаторні вправи, за допомогою опорних зорово-рухових траєкторій (офтальмотренажери).

Особливу роль в профілактиці зорового стомлення грає робота із зоровим тренажером Базарного, розташованого зазвичай на стелі або одній із стін групової кімнати:

- на стіні намальована діаграма, при цьому кольори відповідають наступним вимогам:
- зовнішній овал – червоний,
- внутрішній – синій,
- хрест коричнево-золотистий,

- вісімка – зеленим кольором.

Кожен колір виконує певну функцію

Червоний - активізує психічний процес, зігріває, якщо холодно, виробляє інтерферон.

Зелений - колір гармонії, рівноваги, заспокоює.

Жовтий (**коричневий**) - колір радості, оптимізму; піднімає настрій, активізує всі функціональні процеси.

Синій - гальмує всі фізіологічні процеси, але активізує хімічні.

Якщо протягом декількох хвилин дивитися на кольорові фігури, то легко знижується перевтома і активізується робота мозку.

Методика роботи з офтальмотренажером

- Дітям пропонується прослідкувати очима по вказаному напрямку.
- На відповідній поверхні (стеля, стіна, аркуш ватману) розкреслено різноколірні фігури. Стрілками на схемі вказані напрями, уздовж яких потрібно переміщати погляд при виконанні вправи.

- Важливе зауваження: вправи з тренажером Базарного виконуються лише стоячи.

- Ефект зняття зорової напруги на описаному зоровому тренажері пояснюється тим, що хаотична напружена високочастотна моторика очей переводиться в заспокійливий режим при плавному переміщенні погляду уздовж зорових траєкторій. • «Обхід» поглядом фігур на тренажері можна виробляти в двох режимах:

- лише очима при нерухомій голові і тулубі;
- за допомогою рухів голови і тулуба в потрібному напрямі, коли очі непорушно зафіксовані в очних ямках.

- Рекомендується робити до 10-12 рухів по кожній траєкторії. Частота таких очних тренінгів залежить від інтенсивності зорової роботи і психо-емоційного стану людини.

- Наприклад, у разі потреби тривалий час концентрувати погляд в близькій крапці (малювання, читання і ін.) і при відчутті високої психічної напруги слід виконувати вправу протягом 15-20 хвилин.
- Сприяє доброзичливості, покращує відчуття гармонії і ритму, розвиває зорово-ручну координацію.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошк. виховання, 2012. - №7./ с. 6-19.
2. Дубограй О. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини/ О. Дубограй. – К.: вид. дім «Шкільний світ»: Вид. Л. Галіцина 2006. – с. 128.
3. Медико-педагогічний контроль за фізичним вихованням дітей дошкільного віку.
<https://vseosvita.ua>
4. «Про методику Базарного В. П.» <https://vseosvita.ua>

**ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО
НАВЧАННЯ У ШКОЛІ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ У
КОНСУЛЬТАТИВНІЙ РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА
ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**

Андрющенко Г.О.

*практичний психолог Центру розвитку дитини Броварського ліцею №
11 Броварської міської ради Броварського району Київської області*

Консультативний напрям роботи фахівців психологічної служби – один із найскладніших і потребує спеціальної психологічної підготовки. С.В.Васьківська зазначає, що психологічне консультування це не тільки процес практичної допомоги людині в конкретній ситуації, але це і діяльність, що трансформує світогляд, піднімає на новий рівень особистісного розвитку, поліпшує психологічну компетентність суспільства взагалі [1, с. 5]. Також, С.В.Васьківська уточнює три основні цілі консультування:

- 1) допомога іншим у їхньому самопідсиленні;
- 2) особистісний розвиток самого консультанта;
- 3) створення здорових мікро- й макросистем для функціонування індивідів – головною метою вважається особистісне зростання консультанта як гаранта того, що в суспільстві розширюється тенденція формування нового ставлення до життя [1, с. 9]. З огляду на все вищезазначене можемо стверджувати, що консультативна робота з батьками і педагогами з питання психологічної готовності дошкільників до навчання у школі є дуже важливою для всіх учасників освітнього процесу.

Тепер доцільно узагальнити та проаналізувати наш досвід психологічного консультування з питання готовності дошкільників до навчання у школі. Відповідно до аналітико-статистичної довідки про

діяльність практичного психолога у 2021/2022 н. р. у розділі «Тематика звернень до працівників психологічної служби з боку батьків» ми побачили, що найбільша кількість звернень була з питань формування психологічної готовності дошкільників до навчання в школі та з питань різних поведінкових проявів (нечесна поведінка, вживання лайливих слів тощо). Зауважимо, що звернення з питання психологічної готовності дошкільників до навчання в школі розподілені приблизно однаково протягом навчального року, який передує вступу до школи. Причиною тому, на нашу думку, є свідоме розуміння батьками потреби додаткових своєчасних розвивальних «інвестицій» у щасливе та успішне майбутнє своєї дитини, а також планування життя родини на найближчу перспективу.

Подивімося ж, чи є ефективним процес консультації з питання готовності до шкільного навчання для психолога, педагогів та батьків?

Педагоги дошкільного закладу освіти можуть отримати від практичного психолога поглиблений і розширений аналіз вхідного та вихідного діагностування (в цілому та з окремих питань) та врахувати це у корекційній і розвивальній роботі, а також спостерігати зміни, що переживають діти. Вербалізація ж проблемних питань у розвитку окремих вихованців (або групи) педагогами стимулює психолога до пошуку нових підходів та методів для покращення індивідуальних траєкторій розвитку дитини.

Для психолога, який спілкується з батьками, насамперед, є можливість поділитися своїми знаннями, отриманими в результаті практичної діяльності, і тим самим спрямувати батьків до комплексного розв'язання їх конкретних питань. Зауважимо, що психолог під час кожної консультації щоразу розширює свій професійний досвід тими питаннями, які турбують батьків щодо готовності до шкільного навчання своєї дитини. Водночас батьки отримують певні рекомендації для прийняття виваженого рішення у питанні планування майбутнього своєї родини: ще на рік пролонгувати статус «батьків дошкільника» або все-таки отримати новий статус «батьків

першокласника». Також необхідно підкреслити, що дуже часто батьки, вагаючись, під час консультативної роботи роздумують над різними питаннями. Узагальнимо їх та наведемо деякі з них:

«Моя дитина вмiє читати і вiдвiдує додатковi заняття, яка ваша думка, чи можна їй вже йти до школи?»

Чи варто йти до школи, якщо тiльки у серпнi чи у вереснi моїй дитинi виповниться 6 рокiв?

Вихователi кажуть, що дитина з усiма завданнями добре справляється, значить i в школi має бути все добре?

Чи брати до уваги те, що на сьогоднiшнiй день дитина хоче бiльше гратися, нiж сидiти та писати за зразками?

У першому класi ставлять оцiнки i чи є правильною мотивацiя «вчитися заради оцiнок»?».

З вищевказаного перелiку питань, ми бачимо, що частiше батьки акцентують увагу на *hard skills* (на твердих, предметних навичках), нiж на *soft skills* (м'яких, унiверсальних навичках), а також не особливо враховують фiзiологiчний рiвень розвитку дитини. Саме тому, пiд час консультативної роботи ми ставимо за мету показати, якi можуть виникнути труднощi, якщо надавати перевагу тiльки академiчним (твердим) навичкам. В першу чергу, просимо батькiв розiбратися, якi навички є твердi i м'якi; запитуємо, якi навички необхіднi зараз дорослим, щоб iнтегруватися у нове середовище (наприклад, коли ми отримуємо нове робоче мiсце). Варто зауважити, батьки вiдзначають наступне: вмiння знаходити спiльну мову з оточуючими, завзятiсть, сила волi, креативнiсть, вмiння протистояти стресам i адаптуватися до змiн в умовах життя та працi.

Таким чином ми пiдводимо батькiв до розумiння, що комунiкацiйнi та соцiальнi навички, навички самоконтролю, креативнiсть демонструють рiвень розвитку емоцiйного iнтелекту дитини, який є також, як i iнтелектуальний розвиток, дуже важливим. До речi, про це вiдзначено i в науково-дослiднiй роботi (далi – НДР) за темою «Готовнiсть дитини

старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи», яку проводить лабораторія психології дошкільника Інституту психології ім. Г.С. Костюка (січень 2021 р. - грудень 2023 р.). Нагадаємо, що важливим етапом НДР є апробація комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення». У інструкції до апробації члени лабораторії зауважили, що кінцевою стратегічною метою у даній науково-експериментальній діяльності є:

- зміна фокуса уваги дорослих в оцінці готовності дитини до школи з академічних навичок (читання, письмо, рахування) на соціально-психологічні життєві навички;

- визначення стратегії й тактики виховних впливів дорослих щодо формування в дитинстві соціально-психологічних навичок, які виступають стартовою платформою для освіти впродовж життя.

Звичайно, завдяки консультативному процесу є можливість розтлумачити батькам, що психологічна готовність – це стійкий набір індивідуально-особистісних якостей дитини, які дадуть їй змогу виконувати навчальні завдання і прийняти соціальну роль школяра. Виділяють три компонента психологічної готовності: емоційно-вольову, інтелектуальну, мотиваційну готовність [1, с. 8].

Про емоційно-вольову готовність дитини свідчить, якщо вона: уміє уважно слухати й точно виконувати найпростіші вказівки дорослого; орієнтується на задану систему вимог, не відволікається на сторонні чинники, діє за правилом; робить не лише те, що цікаво, а й те, що потрібно, доводить розпочату справу до кінця; стримує негативні емоції, керує своєю поведінкою; здатна самостійно регулювати навчальну діяльність – усвідомлювати мету, планувати свої дії й докладати зусиль, щоб їх реалізувати; відтворювати щось за зразком; ухвалювати рішення, долати перешкоди, контролювати й адекватно оцінювати результати; проявляє ініціативність і наполегливість під час розумової діяльності; ставиться позитивно до навчання у школі; не проявляє імпульсивних реакцій і

тривожності [1, с. 10 - 12].

Про інтелектуальну готовність дитини свідчать: диференційованість сприйняття; аналітичне мислення – вміння виокремлювати та розуміти важливі ознаки та зв'язки між предметами і явищами, вміння відтворювати за зразком; раціональне пізнання, послаблення ролі фантазії; смислове і механічне запам'ятовування; інтерес до знань і навчання; високий рівень зв'язного та образного мовлення [1, с. 10 - 12].

Про мотиваційну готовність дитини свідчить: її прагнення навчатися, бажання бути школярем; високий рівень пізнавальної діяльності та розумових операцій; володіння елементами навчальної діяльності [1, с. 10 - 12].

Отже, все вищенаведене дає змогу батькам під час консультативного процесу прояснити проблемну ситуацію та сформувати її нове бачення.

Література

1. Васьківська С. В. Основи індивідуального консультування: підруч. / С.В. Васьківська. – 2-ге вид. – К: Ніка-Центр, 2012. – 424 с.
2. Шевчук В. Що розповісти батькам майбутніх першокласників // Практичний психолог: дитячий садок. - № 3. – 2021. – С. 8-12.

ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Бабюк Л.

Вихователь «КЗДО № 116» КМР м. Кривий Ріг

У статті розглянуто питання підготовки дітей до школи та визначено основні ознаки шкільної зрілості, основні проблеми адаптації та дезадаптації дітей шестирічного віку, їх аспекти. Зроблено висновки щодо особливостей підготовки дітей до школи.

Ключові слова: дошкільний вік, дошкільники, готовність дитини до школи, рівень готовності, навчання у школі.

Готовність дітей до шкільного навчання – найактуальніша проблема в навчальному процесі старших груп. Готовність дитини до навчання є підсумком психологічного розвитку в дошкільному віці. Підготовка до шкільного навчання має бути систематичною, планомірною та цілеспрямованою.

Важливою особливістю психічного розвитку старшого дошкільника є, по-перше, загострена чутливість до морально-психологічних норм і правил поведінки і, по-друге, готовність дитини до оволодіння цілями та способами систематичного навчання. Прихід до школи є перехідним моментом у житті дитини.. Щоб перехід у нове життя був безболісним, а вимоги шкільного життя не викликали негативних емоцій, необхідно до цього готувати дітей ще у дошкільний період. Часто батьки вважають основними показниками готовності до школи знайомство дитини з лігерами, вміння читати, рахувати, знання віршів і пісень. Однак, дослідження свідчать, що це мало впливає на успішність навчання. Відсутність цих умінь не потребує спеціальної індивідуальної роботи з дитиною, оскільки їх формування передбачається програмою та методикою навчання.

Найважливішим чинником психічного розвитку дитини дошкільного віку є формування психологічної готовності до шкільного навчання як

обов'язкової передумови успішного початку навчання. Становлення психологічної готовності до школи свідчить про завершення періоду

До кінця дошкільного віку дитина вже являє собою у відомому змісті особистість. Вона добре усвідомлює свою статеву приналежність, орієнтується в сімейно-родинних відносинах і вміє будувати відносини з дорослими й однолітками: має навички самовладання, уміє підпорядковувати свою поведінку обставинам.

Фізіологічна готовність означає достатній рівень дозрівання організму дитини, стан її здоров'я.

- Розвиток дрібної моторики;
- Розвиток зорово-рухової координації рухів;
- Загальний фізичний розвиток.
- Інтелектуальна готовність
- Інтелектуальна готовність пов'язана із відповідним рівнем розвитку пізнавальної сфери дитини, тобто тих процесів, завдяки яким дитина пізнає навколишній світ:

- Сприйняття;
- Пам'ять;
- Увага;
- Уява;
- Наочно-образне і логічне мислення.
- Мотиваційна готовність

Наприкінці дошкільного періоду дитина починає усвідомлювати своє становище як таке, що не відповідає її можливостям, її вже не задовольняють доступні у грі засоби, що наближають до життя дорослих. Психологічно дитина переростає гру, хоч ще довго вона не втрачає для неї своєї цінності. Одночасно у дошкільника з'являється бажання стати учнем, навчатися, а становище школяра здається певним шаблоном до дорослості. Вона починає усвідомлювати навчання як відповідальну справу, до якої всі ставляться з повагою, як засіб досягнення нового становища, подолання меж дитинства.

Навчання приваблює дитину своєю значущістю не лише для неї, а й для оточуючих. Навіть любов до свого дошкільного закладу, ровесників і вихователів не відмежовує старших дошкільників від прагнення перейти до школи. Дітей цікавлять і деякі зовнішні аспекти шкільного життя, виконання учнівських обов'язків, учнівське приладдя

Мотиваційна готовність сформована, якщо у дитини є бажання ходити до школи, є прагнення здобувати знання, дізнаватись нове, цікаве, виконувати нову соціальну роль – роль школяра. І тут багато що залежить від нас дорослих. Не залякуйте малюка школою, фразами подібними до такої: «Ось підеш у школу – там тобі покажуть!» Налаштовуйте малюка на школу позитивно: «У школі буде цікаво, радісно, ти дізнаєшся багато нового і корисног

Соціальна готовність містить у собі сформованість у дитині якостей, завдяки яким вона може спілкуватися з іншими дітьми, з вчителькою. Це і бажання спілкуватися, і вміння встановлювати взаємовідносини з однолітками і дорослими; уміння поступатись, підкорятись інтересам дитячої групи, класу; повага до бажань інших людей. Соціальна компетентність (вербальна активність, виконання вимог та дотримання правил поведінки, відстоювання власної позиції, прийняття рішень, орієнтація у просторі та часі, толерантність, емпатія).

Коли йдеться про підготовку дитини до школи, це означає, що необхідно потурбуватися про її фізичне здоров'я; збагатити життєвий досвід; закріпити побутові навички; розвивати правильне мовлення; навчити дитину спостерігати, думати, осмислювати побачене і почуте; вчити поважати думку іншого; поступово формувати зацікавленість до навчання і позитивне ставлення до школи в цілому.

Дитина добре фізично розвинена: в параметрах її фізичного розвитку немає негативних відхилень від норми, є навіть певне випередження;

Склалися інтелектуальні передумови для початку систематичного шкільного навчання, що проявляється у зростанні можливостей розумової

діяльності. Дитина добре орієнтується в навколишньому світі. Вона досить упевнено виокремлює об'єкти живої й неживої природи, предметного й соціального світу. Їй доступне усвідомлення ряду наочно виражених зв'язків: тимчасових, просторових, функціональних, причинно-наслідкових;

Про розвиток зв'язного мовлення дітей можна зробити обґрунтований висновок на підставі аналізу їхніх відповідей під час бесіди або переказу казки, оповідання (перед тим їх слід виразно, спокійно прочитати дитині). Коли дитина розповідає вірш, казку, важливо звернути увагу і на інтонаційну виразність, образність її мовлення. Для діагностування схильності до мовної творчості малюка пропонують придумати оповідання, казку за певною темою (назвою); закінчити розпочате оповідання; придумати початок ситуації; скласти загадку про певний предмет тощо. У розмові з дитиною на підставі виконання нею спеціальних вправ виявляють і якість вимовляння нею звуків, розвиненість навичок для оволодіння рідною мовою, читанням, письмом.

У дитини є пізнавальні вміння: диференційоване сприйняття та цілеспрямоване спостереження, використання сенсорних еталонів для оцінки властивостей та якостей предметів, їхнього угруповання та класифікації. Дитина вміє порівнювати об'єкти, виокремлювати головні та другорядні ознаки, відповідати на різноманітні запитання, міркувати, самостійно формулювати запитання, користуватися наочними моделями, схемами, вирішуючи завдання;

У дитини зросла пізнавальна активність, інтерес до світу, бажання дізнатися щось нове. Вона вміє прийняти від дорослого й висунути самостійно пізнавальне завдання, вирішити його за допомогою дорослого або самостійно, використовуючи відомі способи (порівняння, аналіз, вимір і т.д.), зрозуміло виразити в мові підсумок пізнання. Дитина може цілеспрямовано здійснювати елементарну інтелектуальну та практичну діяльність, сприймати завдання і правила, одержувати адекватний меті результат;

Дитина виявляє цікавість до творчості, у неї розвинена увага, виражене прагнення до самостійності. Дитина налаштована на досягнення позитивних результатів у новій соціальній ролі – учня;

Дитина використовує різні форми спілкування: ділове, пізнавальне, особистісне. Її мовленнєві навички різноманітні. Вона вміє вислухати і зрозуміти мовлення співрозмовника, досить чітко та зрозуміло для слухача висловити свої думки, правильно побудувати пропозиції, скласти зв'язну розповідь. Її словниковий запас різноманітний, мова виразна;

Дитина здатна зрозуміти загальну мету й умови, намагається діяти узгоджено, виявляє жвавий інтерес до загального результату. З'явилися дуже цінні елементи довільності: вольові прояви, вміння стримуватися, виявляти терпіння, наполегливість;

Із завершенням дошкільного періоду дитинства закінчується перший значимий етап особистісного розвитку дитини. Вона активна, допитлива, щиро спрямована до свого найближчого майбутнього, готова стати школярем, отримати новий соціальний статус [3, с. 61].

Література

1. Інноваційні технології в початковій школі. – К.: Шкільний світ, 2008.
2. Незабаром до школи. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. 6 рік життя/ Уклад О.А. Дмитрієва. – Х.: Основа, 2009.
3. Орієнтована комплексна програма вивчення готовності дитини до шкільного навчання/ Психолог. – 2003. - №13.
4. Чуб Н.В. Комплексні тести готовності дитини до школи. – Х.: Основа, 2007
5. Борисова Л. М. Готовність дитини до навчання / Л. М. Борисова // Психологічна газета. – 2005. – № 23. – С. 3-7.

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Бендеберя Т.К.

*вихователь Красноградського закладу дошкільної освіти (ясел-садка) №5
Красноградської міської ради Харківської області*

У період впровадження Нової української школи найактуальнішою проблемою залишається проблема наступності. В законі України «Про освіту» зазначено, що наступність є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття знань. Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Концептуальні положення проголошують побудову освіти усіх рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. В 2021 році Міністерство освіти і науки України затвердило нову редакцію Базового компоненту дошкільної освіти, в якому зазначені вимоги до змісту та організації освітнього процесу. Ключові компетентності будуються на принципі наступності між дошкільною та початковою освітою. Наступність та перспективи розвитку дитини в закладах дошкільної та початкової освіти забезпечуються завдяки:

- узгодженості та цільовій єдності підходів до розвитку дитини на етапі дошкільної та початкової освіти;
- визначенню спільних для дошкільної та початкової освіти принципів, намірів та адекватних віковим закономірностям провідних видів діяльності, які спрямовують розвиток дитини;
- використанню форм та методів педагогічної діяльності, які відповідають віку дітей;

– послідовному збагаченню результатів освіти, які висвітлено у формуванні компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку.

Дошкільний вік є фундаментом розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних людині протягом життя. Він передбачає взаємодоповнюваний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових якостей та процесів, досягнення відповідної до цього віку психофізіологічної та психологічної зрілості. Перехід із закладу дошкільної освіти до початкової школи – визначна подія в житті дитини, є початком формальної освіти і вимагає певних навичок і знань. Батькам і вихователям важливо розуміти, чи готова дитина дошкільного віку до навчання в школі, щоб забезпечити плавний перехід і успішну навчальну подорож.

Для вирішення проблеми наступності педагогічний колектив Красноградського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №5 Красноградської міської ради Харківської області організував свою діяльність в декількох напрямках:

✓ освітній процес в закладі дошкільної освіти побудований за програмою «Впевнений старт». НМК «Впевнений старт» розроблено відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти як державного освітнього стандарту. Метою цієї програми є збагачення досвіду взаємодії дитини старшого дошкільного віку з соціальним та природним оточенням через організацію специфічно дитячих видів діяльності, які формують відповідні життєві компетентності та якості психологічної зрілості. Реалізація програми «Впевнений старт» забезпечує формування готовності дитини до систематичного навчання в умовах нової української школи.

В старших групах, які працюють за програмою «Впевнений старт», вихователі проводять моніторингові дослідження по засвоєнню дітьми матеріалів кожної теми. Реалізація програми «Впевнений старт» передбачає діяльнісний підхід. Зміст програмових освітніх завдань кожного розділу відображає комплексний підхід до процесу формування особистісних

досягнень дитини (емоційно-ціннісне ставлення, знання, вміння, життєві навички), що трактується як життєва компетентність. Тому моніторингові дослідження проводяться за розділами основних видів діяльності, якими дитина повинна оволодіти протягом вивчення певної теми. Оцінка рівня засвоєння дітьми програмових вимог проводиться на основі систематичних спостережень за освітнім процесом у групах, аналізу діяльності дітей на заняттях, результатів предметно-практичної діяльності у повсякденному житті дошкільників. Це надає можливість вихователям визначити рівень сформованості компетентності дитиною відповідно її віку та скорегувати свою подальшу роботу за програмою та кожною дитиною індивідуально, надати рекомендації батькам, на що потрібно звернути увагу.

Вихователі старших груп проводять просвітницьку роботу з батьками з метою ознайомлення з рівнем оволодіння дитиною необхідними компетентностями, необхідними для подальшого вступу та навчання в початковій школі. Залучають батьків до тісної співпраці, організовують спільні тематичні проєкти, в яких беруть участь вихованці разом з батьками.

Організували співпрацю з педагогами початкової школи Красноградського ліцею №1 ім. О. І. Копиленка Красноградської міської ради Харківської області. Вихователі та вчителі тісно співпрацюють, адже старший дошкільний вік дуже важливий період в житті дитини. В другій половині навчального року діти зазвичай знайомляться з майбутніми вчителями. Один раз на тиждень відвідують початкову школу, де вчителі організовують з дітьми різні види навчальної діяльності. Під час цих занять вчитель має змогу визначити психотипи дітей, налагодити взаємозв'язок, познайомитися з батьками майбутніх учнів. Діти знайомляться з новим освітнім середовищем, з правилами та порядками початкової школи.

Організована співпраця з практичним психологом закладу дошкільної освіти, яка систематично проводить підгрупові заняття з вихованцями, спрямовані на формування психічних процесів, морально-вольових якостей, навичок спілкування з однолітками та дорослими. Для батьків надаються

консультації та поради, як допомогти дитині подолати будь-які психологічні бар'єри, які можуть перешкоджати її готовності до навчання в початковій школі.

Успішна підготовка дитини дошкільного віку до початкової школи вимагає інтеграції складових як психологічної, так і педагогічної. Працюючи разом, психологи, педагоги та батьки можуть підтримувати розвиток дитини в усіх сферах, забезпечуючи її емоційну та академічну готовність до початкової школи. Наступність дошкільної освіти та шкільного навчання є найважливішим аспектом навчального шляху дитини. Це може бути складним процесом для дітей. Реалії сьогодення внесли свої корективи в нашу роботу і життя наших дітей. І саме дошкільнята стали найбільш вразливою категорією. На жаль, в період воєнного стану, педагоги не можуть коректно надати оцінку готовності дитини до школи. Адже навчання відбувається в дистанційному форматі і наше спілкування відбувається онлайн. Діти не завжди мають необхідні можливості для повноцінного розвитку і спілкування з однолітками у звичному для них середовищі. Ми не маємо змоги якісно оцінити навички та вміння дитини, якими вона володіє. Не можемо бачити повної картини набуття дитиною необхідних життєвих компетентностей, які є фундаментом для подальшого успішного навчання в початковій школі. Тому основний тягар цього процесу зараз на батьках вихованців, саме від них залежить розвиток соціальних навичок та емоційної регуляції дитини. На плечі батьків лягає велика відповідальність у створенні для дитини навчального середовища в домашніх умовах, дотриманні всіх рекомендацій, які вихователі надають в дистанційному режимі. Щоб забезпечити плавний перехід, батьки та вихователі повинні працювати разом, щоб надати дітям підтримку, необхідну для досягнення успіху. Вирішуючи потенційні проблеми, такі як: академічні прогалини та відсутність наступності, ми можемо допомогти дітям досягти успіху в навчанні та розвинути любов до навчання, яка триватиме все життя.

Література

1. Інноваційні технології в початковій школі. – К.: Шкільний світ, 2008.
2. Незабаром до школи. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. 6 рік життя/ Уклад О.А. Дмитрієва. – Х.: Основа, 2009.
3. Орієнтована комплексна програма вивчення готовності дитини до шкільного навчання/ Психолог. – 2003. - №13.
4. Чуб Н.В. Комплексні тести готовності дитини до школи. – Х.: Основа, 2007
5. Борисова Л. М. Готовність дитини до навчання / Л. М. Борисова // Психологічна газета. – 2005. – № 23. – С. 3-7.

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ЧАС ЗМІН

Бризюк Л.В.

*вихователь дітей дошкільного віку закладу дошкільної освіти №9 «Пролісок»
Нетішинської міської ради*

Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін в умовах воєнного стану. Усі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти були фізично зруйновані.

Переміщені за кордон батьки та здобувачі освіти потребували та все ще потребують державної й міжнародної підтримки для забезпечення можливості для продовження навчання дітей.

У час війни педагоги дошкільної ланки, школи, позашкільні заклади навчилися працювати дистанційно, створюючи посилання на різні відео зустрічі, створення найрізноманітніших відео – презентацій, онлайн майстер – класи тощо.

Як забезпечити наступність у час змін

Всі, хто намагається бути в курсі реформи, прагнуть устигнути за чимось новеньким та неодмінно спробувати це в освітній роботі. Не завжди саме це є доцільним чи можливим. Наразі ми маємо відкритий доступ до величезного обсягу інформації, яка стосується реформи освіти в Україні. Педагоги запозичують в інтернеті та інших джерелах, адаптують у своїй роботі світові та європейські тенденції в освіті, моделі, підходи, конкретні методи та прийоми. Проте, як звичайному вихователю та вчителю не загубитися у цьому потужному потоці? Адже головне — не нашкодити дітям.

Відповідь на запитання проста — не застосовуйте все підряд. Треба вивчати і добирати те, що підходить саме вам, відповідає стилю нашої роботи, потребам вихованців чи учнів. Необхідно враховувати реальні умови праці, можливості дітей і не засмучуватися, якщо певний матеріал не можете застосувати. А також, не перекладайте відповідальність за якість освітнього процесу на когось чи на щось на кшталт «як би у мене був інтернет і ноутбук..., були інші меблі/обладнання, кількість дітей групі/класі була меншою... тощо». Звісно, що перепони необхідно долати. Той, хто хоче, завжди шукає можливості, а не причини. Варто спробувати, і вам сподобається! Діти відчують добрі наміри, прагнення і завжди відповідають взаємністю.

Діти потребують педагога, який:

- не соромиться показати, що він чогось не знає або не може, але хоче дізнатися і навчитися;
- враховує інтереси дітей і готовий діяти поза своїм планом освітньої роботи;
- не боїться порушень дисципліни та втрати авторитету;
- має власні позицію, думку, судження;
- визнає перед дітьми власні помилки;
- радіє разом з дітьми, співчуває їм, підтримує;
- уміє опанувати свої емоції та не перекладає їх тягар на дітей.

Що слід робити педагогу:

- обирати зміст та інструментарій освітньої роботи виважено, усвідомлено;
- не «забігати» наперед;
- радитися, обмінюватися досвідом, думками, враженнями;
- цікавитися, глибоко вивчати, «випробовувати на собі» інновації;
- відповідально приймати рішення щодо того чи того методу чи прийому перш ніж застосувати його в роботі з дітьми.

Забезпечити розумну наступність можливо! Для цього потрібен діалог — діалог партнерів. Позиція вертикалі «ви повинні» (вихователі розуміють про що мова) або «це ваша робота» (тут вже вчителі знають про що йдеться) неприпустима. У конструктивному діалозі центром уваги має бути ДИТИНА, її потреби, інтереси, можливості. Бо ми — дорослі — ведемо її по життю. Вихователі й учителі мають ліпше орієнтуватися в результатах, до яких прагнуть; дотримуватися балансу — не прискорювати та не уповільнювати темпу розвитку дитини; адекватно обирати шляхи: зміст, прийоми, методи, способи педагогічного впливу. Ми — батьки й педагоги — маємо довіряти одне одному, дослухатися одне до одного. Важливими є спільне розуміння та об'єднання зусиль.

Зважаючи на умови воєнного стану, на часі є дуже актуальними різноманітні форми здійснення наступності ЗДО і початкової школи.

Форми здійснення наступності можуть бути різноманітними і їх вибір обумовлений ступенем взаємозв'язку, стилем, змістом взаємин освітніх установ. Зазвичай на початку навчального року педагогами складається єдиний спільний план, метою якого і є конкретизація роботи за трьома основними напрямками:

- робота з дітьми;
- взаємодія педагогів;
- співпраця з батьками.

Форми здійснення наступності:

1. Робота з дітьми:

- екскурсії в школу;
- відвідування шкільного музею, бібліотеки;
- знайомство та взаємодія дошкільнят з учителями та учнями початкової школи;
- участь у спільній освітньої діяльності, ігрових програмах;

- відвідування дошкільнятами адаптаційного курсу занять, організованих при школі (заняття з психологом, логопедом, музичним керівником і іншими фахівцями школи).

2. Взаємодія педагогів:

- спільні педагогічні ради (ЗДО і школа);
- семінари, майстер-класи;
- круглі столи педагогів ЗДО та вчителів школи;
- психологічні та комунікативні тренінги для вихователів та вчителів;
- проведення діагностики по визначенню готовності дітей до школи;
- взаємодія медичних працівників, психологів ЗДО і школи;
- відкриті покази освітньої діяльності в ЗДО і відкритих уроків в школі;

3. Співпраця з батьками:

- спільні батьківські збори з педагогами ЗДО та вчителями школи;
- батьківські конференції, вечори запитань і відповідей;
- консультації з педагогами ЗДО і школи;
- зустрічі батьків з майбутніми учителями;
- дні відкритих дверей;
- анкетування, тестування батьків для вивчення самопочуття сім'ї напередодні шкільного життя дитини і в період адаптації до школи;
- створення різноманітних інтернет порталів для спілкування.

Час змін — це період, коли треба швидше зорієнтуватися, розібратися в сутності змін та мати чітке розуміння того, що відбувається і як діяти далі. Реформа освіти передбачає суттєву перебудову системи освіти як такої. Ці зміни стосуються педагогів, дітей та батьків. Змінюються форми, методи, засоби, ціннісні позиції та концептуальні засади організації освітнього процесу, а головне — результат: педагогіку знань змінює педагогіка компетенцій. Тобто вирішального значення для дитини в її майбутньому

дорослому житті набуде не багаж знань, а здатність ними скористатися, застосувати їх у конкретних умовах на користь собі, справі, громаді, країні.

І в дошкільні роки, і в початковій школі дитина живе, а не готується до майбутнього життя. І від того, наскільки якісно та цікаво вона проживає ці роки, залежить чи ефективним буде подальший розвиток і становлення особистості дитини.

Вихователь і дошкільники, учитель та учні взаємодіють по-різному. У закладі дошкільної освіти діти перебувають в умовах, які наближені до домашніх. Вихователь організовує життєдіяльність дітей протягом усього дня: проводить заняття — прототипи майбутніх уроків, супроводжує режимні моменти. Призначення дитячих садків — допомагати батькам у вихованні. Звідси міф про те, що вихователі тільки наглядають за дітьми. У школі умови зовсім інші. Там навчають. Учитель проводить уроки, організовує перерви між ними, визначає діяльність у другій половині дня з огляду на темп та результати діяльності в першій. У вчителя інші функції — зменшується необхідність догляду за дітьми, збільшується педагогічна складова.

У житті дитини вихователь і вчитель мають різні призначення. Об'єднати їх і забезпечити наступність у діяльності дасть змогу спосіб взаємодії з дітьми, який побудований на принципах педагогіки партнерства.

Педагогу треба усвідомлювати цінність кожного періоду життя дитини. Робити його проживання цікавим, якісним, корисним, продуктивним для дітей. Постійно зважувати на результати їхньої діяльності, спілкування, взаємодії із суспільним оточенням та природним довкіллям. Пам'ятати про необхідність збереження досягнень дитини та опору на них під час наступних кроків.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ: Дошкільне виховання. 2021. 37 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>.

2. Богуш А.М. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервної освіти. Дошкільне виховання. 2011. №11. С. 11-12.

3. Рожок Т., Харматова В. Забезпечення наступності між дошкільним навчальним закладом і початковою школою. Вихователь-методист дошкільного закладу, 2012. №8. С. 43-46.

4. Русова С. Ф. У дитячому садку. С. Ф. Русова. Вибрані педагогічні твори. Київ, С. 185-202.

СПІВПРАЦЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І ШКОЛИ У ПІДГОТОВЦІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ

Варченко М.В.

*в.о. директора, вихователь підготовчої групи
закладу дошкільної освіти с. Чепелівка «Сонечко»,
Красилівської міської ради, Хмельницької області*

Чорногуб Л.М.

*вчитель початкових класів
Чепелівської гімназії ім. Петра Шемчука,
Красилівської міської ради, Хмельницької області*

*Школа не повинна вносити різкого перелому
в життя дитини. Нехай, ставши учнем,
дитина продовжує робити сьогодні те, що
робила вчора. Нехай нове з'являється в її
житті поступово і не збентежує лавиною переживань.*

В. Сухомлинський

У кожного вихованця дитячого садочка наступає важливий етап в його житті – це перехід від дошкільного віку до школи, тобто про перехід на новий рівень – учень. Цей перехід пов'язаний не лише зі зміною навколишнього середовища, а й із виникненням нових проблем, нових відкриттів, нових вражень. Багато дітей з нетерпінням чекають і уявляють себе школярами, через зовнішні атрибути шкільного життя, насамперед це: сидіння за партою, портфель, дзвінки на урок і перерву, оцінки і т.п. Цікавість до таких моментів позитивно впливає на настрій дитини змінити свій статус і своє місце серед других дітей, людей. Одним дітям це додає впевненості, хорошого настрою, а іншим переживання, невпевненість у своїх можливостях, стрес. Важливо, щоб вихователі і батьки психологічно

підготували її до того, що все що чекає дитину у школі, є продовженням того, чим вона займалася раніше.

Всі без винятку батьки, зацікавленні в успішності навчання дитини. Збори до школи розпочинаються не за місяць, і не тільки з магазинних полиць. Збори до школи розпочинається від народження, коли дитина розпочала тільки бігати, говорити, виявляти інтерес до книг. Батьки розпочинають наперед готувати дитину до школи: записують на підготовчі курси майбутніх першокласників, навчають писати, читати, рахувати. Говорячи про «шкільну» готовність дитини, найчастіше мають на увазі її інтелектуальний розвиток. Немає сумнів, що ці всі навички прийдуться дитині в процесі навчання, але не варто забувати батькам про психологічну готовність дитини до школи. Тому що, саме психологічна готовність свідчить про зрілість дитячої психіки.

Бажано сформувати до початку навчання у школі такі показники:

- вміння спілкуватися з іншими;
- не завищену самооцінку;
- звертати увагу на інтереси своїх друзів, однокласників;
- налагоджувати відносини з дорослими;
- бути терплячим до інших;
- уміння поступатися;
- робити не лише те, що цікаво, а й те що потрібно;
- вміти виражати свої думки, емоції та бажання, звертаючи

увагу на емоції та настрої інших.

Всі ці навички мають відповідати основним компонентам психологічної готовності дитини до школи:

- соціальний;
- емоційно-вольовий;
- інтелектуальний;
- мотиваційний [1].

Дитина, яка психологічно не готова до школи, відчуватиме труднощі у спілкуванні з однокласниками, не розумінні вимог вчителя, правил поведінки у школі, зміні режиму дня. Щоб уникнути всіх цих проблем, обов'язковою умовою є дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Необхідність використання принципу наступності обґрунтована в працях відомих педагогів та психологів. Принцип наступності є одним з головних психолого-дидактичних принципів, що передбачають взаємозв'язок між дошкільною освітою і початковою школою.

Тенденція розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного.

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової освіти визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного підходів до розв'язання завдань дошкільної і початкової освіти. Ці документи направлені на забезпечення встановлення особистості дитини, її фізичний, пізнавальний, художньо-естетичний, креативний розвиток, використання набутих знань на практиці. Державним стандартом початкової освіти виділені такі ключові компетентності:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкування рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадсько-соціальні компетентності;

- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність [2].

Усі ці компетентності формуються на основі тих, що закладені у дошкільному віці: здоров'язбережувальної, комунікативної, предметно-практичної, ігрової, сенсорно-пізнавальної, природничо-екологічної, художньо-продуктивної, мовленнєвої, соціальної, особистісно-оцінної (згідно Базового компонента дошкільної освіти)[3].

Гра, спілкування, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетичні діяльності дітей старшого дошкільного віку мають бути збережені і забезпечені у дітей молодшого шкільного віку. Всі ці види діяльності сприяють розвитку різних видів активності дитини, формуванню компетентностей і її творчих здібностей. Вихователі дошкільних закладів, повинні ретельно аналізувати особливості розвитку дошкільнят старшої групи, прогнозувати ймовірні проблеми в школі, приділяти увагу на розвиток знань, умінь і навичок. Це дозволить безболісно перейти до навчання в адаптаційному періоді в початковій школі.

Базові якості дитини: спостережливість, допитливість, самостійність, чуйність та інші, набуті у дошкільному віці, допоможуть сформувати ключові компетентності учнів у початковій школі. Початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, соціальний і психологічний розвиток. Організація освітнього процесу на принципах наступності створює передумови поступового психологічно-комфортного переходу дитини від гри до навчання. В школу вона йде не лише гратися з друзями, а й одержувати нові знання і вміння.

Для забезпечення всебічно гармонійного розвитку особистості заклади дошкільної і початкової освіти забезпечують взаємозв'язок, єдність та узгодженість мети, змісту, методів організації освітнього процесу. Важливо забезпечити взаємозв'язок між педагогами дитячого садка і вчителями початкових класів. Вони мають обмінюватися досвідом, щодо використання ігрових методів і прийомів, форм організації діяльності дітей, роботи з

розвитку мовлення, індивідуальних та інноваційних форм роботи. Знання вчителями початкових класів програм, методів й прийомів виховання та навчання старших дошкільнят, ознайомлення вихователів старших груп з освітніми програмами, технологіями навчання, що використовуються у першому класі початкової школи забезпечать умови для безболісного переходу дошкільнят у початкову школу.

Майбутнім першокласникам особливо важливий перший вчитель, якого вони сприймають як незвичайну людину. В свою чергу перший вчитель має створити позитивне враження для майбутніх першокласників. Від його розуміння дітей, турботливого ставлення до них, у зацікавленість їхніми успіхами, доброзичливого ставлення залежить бажання навчатися у такого вчителя. Якщо є можливість, майбутній вчитель попередньо знайомиться з дітьми у дитячому садку, вивчає їхні індивідуальні особливості, старається приймати участь у виховних заходах старшої дошкільної групи.

Важливу роль для вихованців дитячого садка відіграє знайомство з їхніми старшими друзями-учнями. Для цього найкраще практикувати взаємовідвідування вихованцями дитячого садка і учнями початкових класів свят у дошкільному закладі та початковій школі. Старші дошкільнята із захопленням і цікавістю знайомляться з майбутнім класом, шкільною бібліотекою, музеєм, їдальнею, спортивним залом. Учні початкових класів з радістю відвідують свята у дошкільному закладі та запрошують дошкільнят на виховні заходи у школі.

Тільки у співпраці дошкільного закладу і школи можливо досягнути гарних результатів. Поєднання дошкільної і початкової освіти створять умови для психологічно-комфортного переходу дитини з дитсадка у школу.

Література

1. Голота Н. Психологічна готовність старших дошкільників до викликів початкової освіти // Вихователь-методист дошкільного закладу : щомісячний спеціалізований журнал. - № 5, 2012 - с. 50-54

2. Державний стандарт початкової освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

3. Базовий компонент дошкільної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://ezavdnz.mcfir.ua/book?bid=37876>

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Волинець Ю.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти

Факультету педагогічної освіти Київського університету

імені Бориса Грінченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3849-0821>

Стаднік Н.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної та початкової освіти, Комунального закладу Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2619-4419>

Реформування дошкільної освіти в Україні є частиною процесів оновлення освіти в цілому. Одним із шляхів оновлення змісту дошкільної освіти й узгодження його з наступними ланками освіти є орієнтація чинних програм на набуття компетентності дитиною дошкільного віку. Під компетентністю частіше за все розуміють інтегральну якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності її до діяльності, заснованої на знаннях та досвіді, які привласнені в процесі освітньої взаємодії і соціалізації, зорієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності.

Сучасна мета освітньої діяльності дітей дошкільного віку з математичного розвитку забезпечити дітям цілісне світобачення, підготувати активну, діяльну мислячу особистість зі сформованою звичкою до логічної аргументації.

У провідних психолого-педагогічних дослідженнях з розвитку математичних умінь у дітей (Н. Багласва, О. Брежнева, Л. Вахруцева, Л. Зайцева, З. Міхайлова, Т. Степанова, О. Фунтікова, К. Щербакова) увага

зосереджується на тому, що для оптимізації загального розвитку дітей дошкільного віку треба розвивати як логічні, так і математичні операції.

У дошкільному віці дитина опановує основи уявлень і понять, які надалі визначають успішність розумового розвитку. Діти можуть пізнавати не лише зовнішні якості предметів і явищ, а й їхні внутрішні, суттєві зв'язки та відношення. У дітей дошкільного віку починають формуватися абстрактне мислення, узагальнення тощо. В процесі освоєння кількісних понять та відношень у дітей дошкільного віку формуються логіко-математичні здібності, що є важливою складовою розумового виховання.

Аналіз психологічних та педагогічних джерел з проблеми логіко-математичного розвитку дітей засобами ігрових технологій дозволив розкрити зміст понять «логіко-математичний розвиток» та «ігрові технології». В працях українських науковців дефініція «математичний розвиток» конкретизується через термінологічне словосполучення «логіко-математичний розвиток».

Логіко-математичну компетентність визначають як «уміння дитини самостійно здійснювати (у межах вікового періоду) класифікацію геометричних фігур, предметів, множин; серіацію, тобто впорядкування за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі й часі; обчислення та вимірювання кількості, відстані, довжини, ширини, висоти, об'єму, маси, часу» [1, с. 7].

І. Підлипняк під логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку розуміє якісні зміни в пізнавальній діяльності дитини, які відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень і пов'язаних з ними логічних операцій. На її думку, логіко-математичний розвиток – значущий компонент у формуванні «картини світу» дитини. Залучення до процесу математичної діяльності в ігровій цікавій формі допоможе дитині надалі швидше і легше засвоювати шкільну програму [5, с. 195].

Науковці Л. Плетенецька та К. Крутій під поняттям логіко-математичного розвитку дитини старшого дошкільного віку розуміють якісні зміни в пізнавальній діяльності дитини. Вони відбуваються внаслідок розвитку математичних умінь і пов'язаних з ними логічних операцій [2, с. 8].

Логіко-математична компетентність дитини старшого дошкільного віку характеризується цілим комплексом умінь. Завданнями логіко-математичного розвитку є формування логічних прийомів (операцій) розумової діяльності, а також уміння розуміти та простежувати причинно-наслідкові зв'язки явищ і вміння будувати прості умовиводи на основі причинно-наслідкового зв'язку.

Логічний і математичний компоненти взаємозалежні оскільки математичні знання засвоюються за допомогою логічних прийомів. Тільки правильно організована діяльність дітей і вихователя в процесі освітньої діяльності забезпечує достатній рівень логіко-математичного розвитку дітей [5, с. 195].

Суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері освітньої діяльності є їх технологізація неухильне дотримання змісту і послідовності етапів впровадження нововведень. Одним з різновидів педагогічної технології є ігрові технології. За визначенням І. Дичківської, «ігрові технології» це ігрова форма взаємодії педагога і дітей, яка сприяє формуванню вмінь розв'язувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету [3].

Ми погоджуємося з ученою К. Крутій, яка зазначає, що поняття «ігрові педагогічні технології» охоплює значну групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. Ігрова форма освітньої діяльності створюється ігровою мотивацією, яка виступає як засіб пробудження, стимулювання учасників до навчальної діяльності» [2].

Отже, логічні ігри математичного змісту сприяють розвитку у дітей пізнавального інтересу, здібності до творчого пошуку, бажання і уміння вчитися. Незвичайна ігрова ситуація з елементами проблеми завжди викликає інтерес у дітей. Поняття «ігрові технології» включає значну групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має суттєві ознаки навчання і відповідний педагогічний результат, що характеризуються пізнавальною спрямованістю. Ігрова технологія в освітньому процесі створюється за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які виступають як засіб спонукання та стимулювання дітей дошкільного віку до діяльності.

Гра це не тільки задоволення і радість для дитини, а й закріплення нещодавно опанованих знань та навичок. Під час ігрової діяльності діти почуваються самостійними, поведуться невимушено, спілкуються, реалізують і поглиблюють свої знання та вміння. Граючи, діти пізнають навколишній світ, вивчають кольори, форму, розмір, властивості матеріалу та його положення у просторі, знайомляться з оточуючим середовищем. А тому ігрові технології стають важливим засобом для розвитку логіко-математичних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Брежнева О. Г. Концептуальні засади математичного розвитку дітей дошкільного віку: логіка реалізації технології «інтегрованих дидактичних модулів». Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2017. № 2. С. 5-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2017_2_3 (Дата звернення : 19.04.2023).
2. Бурсова С. С., Гришко О.І., Карапузова І.В., Клевака Л.П. Використання розвивального математичного матеріалу з метою формування елементарних математичних уявлень старших дошкільників. Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення: [монографія] / за заг. ред. О.В. Любової, І.П. Рогальської-Яблонської. Суми: ФОП Цьома С. П., 2018. С. 7-25.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. пос. Київ : Академвидав, 2015. 349 с.

4. Крутій К. Л. Місце едьютейнменту в ігровій діяльності дошкільників. URL: <http://ukrdeti.com/misce-edyutejnmentu-v-igrovij-diyalnosti-doshkilnikiv/> (дата звернення 20.04.2023).

5. Підлипняк І.Ю. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: особливості освітньо-виховного процесу. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка, соціальна робота». 2017. Випуск 2 (41). С. 194-196.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ.

Галуза Г.О.

завідувач Рогізенської філією I ступеня опорного закладу

Демидівського ліцею

galunagaluz@gmail.com

Особистість дитини – це жива і органічна єдність її індивідуальних особливостей, але, крім цього, вона має багато сторін, які є типовими для всіх дітей. Й.Ф. Гербарт стверджував, що дитина - це "хамелеон". Однією з характерних рис дитячої особистості є її незавершеність, здатність швидко змінюватися. Друга Риса - ніжність і тендітність дитячої особистості, що відзначається її легкою піддатливістю. Дитина легко вбирає різні переживання, не вміючи зрозуміти свої конфлікти і правильно їх вирішити. Панування емоцій, реального "Я", слабка влада інтелекту, відсутність звичок, певних стійких оцінок - усе це призводить до того, що в дитини немає нічого штучного, вона безпосередньо слідує своїм захопленням і почуттям, їй притаманна справжня духовна свобода У цьому полягає неповторність становлення дитячої особистості, розвиток якої відбувається в напрямі збагачення її досвіду, волі та інтелекту. Л. І. Божович вважає, що формування особистості не може характеризуватися незалежним розвитком якої-небудь однієї сторони - раціональної, вольової або емоційної. Особистість - це вища інтегрована система, а центром її розвитку є свідомість.

Перехід дитини з дитячого садка у школу є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо. Одним дітям це додає піднесеного настрою, відчуття виходу на новий життєвий щабель,

іншим вселяє ностальгію за звичним життям у дитячому садку, часто породжує стресові стани. Тому дуже важливо, щоб у дошкільному закладі, в сім'ї допомогли дитині усвідомити, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти і виховання, а все те, що чекає дитину у школі, є продовженням того, чим займалася, що опановувала вона раніше. Не менш важливо, щоб із перших днів перебування в школі вона на конкретних реаліях переконувалася в цьому. Все це можливе за дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Одним із обов'язків сім'ї і дошкільних установ є підготовка дітей до школи, від чого залежатимуть їхні успіхи в навчанні, подальший розвиток. Як правило, діти, які у старших дошкільних групах розуміють, що їх чекає у школі, володіють необхідними для навчання у ній навичками, легко вживаються у шкільне середовище. Однак не всі з них безболісно долають цей етап, що проявляється передусім у незадовільній їх успішності. Причина цього здебільшого в психологічній невідповідності до навчання в школі. Готовність до шкільного навчання водночас є проблемою соціальної зрілості дитини. Адже, йдучи до школи, вона опиняється в реальній соціальній позиції, вперше отримавши право і опинившись перед обов'язком здійснення суспільної за змістом і формою діяльності, якою є навчання.

Готовність до навчання у школі є інтегративною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності.

Основними компонентами загальної (психологічної) готовності до школи є:

1. Мотиваційна готовність до навчання у школі. Виявляється у прагненні дитини до навчання, бути школярем; у достатньо високому рівні пізнавальної діяльності і міркувальних операцій; у володінні елементами навчальної діяльності; у певному рівні соціального розвитку. Все це забезпечує психологічні передумови включення дитини в колектив класу, свідомого, активного засвоєння навчального матеріалу, виконання різноманітних шкільних обов'язків. Свідченням мотиваційної готовності є наявність у дитини бажання йти до школи і вчитися, сформованість позиції майбутнього школяра. Якщо в дитини сформувалися адекватні уявлення про школу, вимоги до нової поведінки, вона не відчуватиме труднощів у прийнятті нової позиції, легко засвоюватиме норми і правила навчальної діяльності та поведінки в класі, взаємини з учителем і школярами. Емоційно-вольова готовність до навчання в школі. Засвідчує здатність дитини регулювати свою поведінку в різноманітних ситуаціях спілкування і спільної навчальної діяльності, виявляються у самостійності, зосередженості, готовності й умінні здійснювати необхідні вольові зусилля. Вимоги до позиції школяра ставлять дитину перед необхідністю самостійно і відповідально виконувати навчальні обов'язки, бути організованою й дисциплінованою, вміти адекватно оцінювати свою роботу. Тому цей вид психологічної готовності називають морально-вольовою, оскільки вона пов'язана із сформованістю особистісної позиції дитини, з її здатністю до управління власною поведінкою. Йдеться про вміння дотримуватися правил, виконувати вимоги вихователя, гальмувати афективні імпульси, виявляти наполегливість у досягненні мети; вміння довести до кінця розпочату справу, навіть якщо вона не зовсім приваблива для дитини

3. Розумова готовність дитини до навчання в школі. Виявляється у загальному рівні її розумового розвитку, володінні вміннями і навичками, які допоможуть вивчати передбачені програмою предмети. Загалом розумова готовність дитини до навчання у школі охоплює її загальну

обізнаність з навколишнім світом, елементи світогляду; рівень розвитку пізнавальної діяльності і окремих пізнавальних процесів (мовлення, пам'яті, сприймання, мислення, уяви, уваги); передумови для формування навчальних умінь і загалом навчальної діяльності.

Формування умінь навчальної діяльності забезпечую дитині високий рівень здатності до навчання, тобто до виокремлення навчального завдання і вміння перетворити його на самостійну мету діяльності. Це вимагає від дитини здатності аналізувати, шукати причини змін у предметах і явищах тощо.

4. Психологічна готовність до спілкування та спільної діяльності. Це важливе новоутворення обумовлене зміною провідних типів діяльності, переходом від сюжетно-рольової гри до навчальної діяльності. Дитина, у якій не сформовані компоненти психологічної готовності до спілкування та спільної діяльності, відчуватиме такі типові труднощі у навчанні, як: нерозуміння позиції вчителя, невміння слухати товариша, узгоджувати спільні з класом дії, завищена самооцінка та ін.

Загалом, психологічна готовність є цілісним станом психіки дитини, що забезпечує успішне прийняття нею системи вимог школи і вчителя, успішне оволодіння новою для неї діяльністю та новими соціальними ролями.

Критерієм нормальної адаптованості дитини до шкільного навчання є її позитивне ставлення до школи, розуміння пояснювального вчителем навчального матеріалу, самостійність, здатність зосереджувати увагу при виконанні завдань, охоче виконання громадських обов'язків і доброзичливе ставлення до однокласників. Усе це засвідчує належну ефективність процесу соціально-психологічної адаптації до школи - активного пристосування дитини до класу, вчителя, свого місця у школі.

Високий рівень адаптації дитини забезпечують виховання її у повній сім'ї, у якій нема конфліктних ситуацій; належний рівень освіти батька й

матері, правильні методи виховання у сім'ї; позитивне ставлення до дітей вихователя старшої (підготовчої до школи) групи; позитивне ставлення до дітей учителя першого класу; функціональна готовність дитини до навчання у школі; сприятливий статус дитини у групі до вступу в перший клас; задоволеність спілкуванням із дорослими; адекватне усвідомлення свого становища в групі однолітків. З урахуванням цього грузинський педагог-новатор Шалва Амонашвілі стверджував, що дітей-шестиліток потрібно готувати не просто до школи (навчання читання, письмо, лічба), а готувати до ролі учнів, щоб вони розуміли свою нову позицію, нову роль вчителя, значення і зміст його вимог і оцінок.

Про наявність внутрішньої позиції школяра свідчать позитивне ставлення до вступу в школу як до природного і обов'язкового явища в своєму житті; уявлення про школу та шкільний зміст занять, інтерес до занять з навчання грамоти і лічби; надання переваги колективним заняттям над індивідуальними; позитивне ставлення до вимог дисциплінованої поведінки, очікування оцінки; визнання авторитету вчителя.

Період соціально-психологічної адаптації триває від 10-18 днів до 1-3 місяців і супроводжується змінами в емоційній сфері дитини (зростання внутрішньої напруженості, рівня тривожності, імпульсивна взаємодія з дорослими тощо). Низький рівень адаптації проявляється у негативному ставленні до шкільного навчання, переважанні негативного настрою, відсутності інтересу до навчальних занять, недбалому виконанні завдань, небажанні самостійно працювати. Це засвідчує факт шкільної дезадаптації прояву психогенного формування особистості, що зумовлений особливостями її об'єктивного і суб'єктивного статусу в школі та сім'ї і може спричинити порушення навчальної діяльності в майбутньому.

Труднощі адаптації дитини до шкільного навчання зумовлені нерівномірністю розвитку пізнавальної сфери та довільної регуляції поведінки. Діти, які не встигають за шкільним ритмом, потребують

особливої уваги, індивідуальної роботи вчителя. Складно адаптуються також діти з недорозвиненою дрібною моторикою. Нерідко вони відзначаються достатнім, навіть високим рівнем мовленнєво-мислительних операцій, тому дорослі не відразу звертають увагу на їх труднощі в оволодінні письмом (С. Ладивір). Особливо важко першокласникам, які мають проблеми розвитку мовлення, мислительних операцій (порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, умовисновки, розмірковування). З огляду на це в роботі зі старшими дошкільниками вихователі повинні уважно аналізувати особливості їхнього розвитку, прогнозувати імовірні проблеми в школі, спрямовувати зусилля на розвиток їхніх знань, умінь і навичок, що максимально полегшило б адаптацію в шкільному середовищі.

Молодші школярі мають значні резерви розвитку. У цей період відбувається активне анатомо-фізіологічне дозрівання організму. Закінчується морфологічне дозрівання лобного відділу великих півкуль, що створює умови для здійснення цілеспрямованої довільної поведінки, планування і виконання програм дій. Зростає рухливість нервових процесів, спостерігається більша, ніж у дошкільників, урівноваженість процесів збудження і гальмування, хоча процеси збудження переважають. Зростає функціональна роль другої сигнальної системи, слово набуває узагальненого значення. Істотно зростає фізична витривалість дитини, але вона відносна. Працездатність молодших школярів різко спадає через 25-30 хв. уроку. Зі вступом дитини до школи змінюється її соціальна ситуація розвитку. Зміна соціальної ситуації розвитку, що відбувається в молодшому шкільному віці, та зміна провідного типу діяльності, на думку Л. С. Виготського, сприяє становленню якісно нових відносин між дитиною і колективом класу, між дитиною і дорослим, який його навчає. Певні відносини із дорослими і ровесниками формуються на основі того, як учень навчається, виконує класні доручення, поводить себе в сім'ї, з дорослими, однолітками, виявляє або не виявляє готовність виконувати доручення інших людей. Отже, соціальна ситуація дитини залежить від рівня задоволення соціальних потреб школяра,

які реалізуються в межах взаємодії "вчитель - учень" і "учень - учень" Це об'єктивне становище дитини суб'єктивно (більш адекватно чи менш адекватно) проявляється в її настрої, домінуючих переживаннях, емоційному ставленні до школи і навчального процесу. П. М. Якобсон зазначає, що школа в молодшого школяра спричиняє дуже багато нових видів переживань, яких не було в дошкільників. Це, зокрема, переживання, пов'язані з перебуванням в учнівській групі, спілкуванням з ровесниками, учителем, оцінка якого, похвала чи зауваження є дуже значущими для учня. На думку Д. Б. Ельконіна, свою провідну функцію та або Інша діяльність здійснює найповніше в період, коли вона складається, формується. Молодший шкільний вік - це період шкільного життя дитини. Молодші школярі мають значні резерви розвитку. У цей період відбувається активне анатомо-фізіологічне дозрівання організму. Закінчується морфологічне дозрівання лобного відділу великих півкуль, що створює умови для здійснення цілеспрямованої довільної поведінки, планування і виконання програм дій. Зростає рухливість нервових процесів, спостерігається більша, ніж у дошкільників, урівноваженість процесів збудження і гальмування, хоча процеси збудження переважають. Зростає функціональна роль другої сигнальної системи, слово набуває узагальненого значення. Істотно зростає фізична витривалість дитини, але вона відносна. Працездатність молодших школярів різко спадає через 25-30 хв. уроку.

Усе, що пов'язане з грою, для школяра стає менш значущим, ніж те, що пов'язане з навчальною діяльністю. Навчальна діяльність стає провідним видом діяльності. На основі навчальної діяльності розвиваються основні новоутворення молодшого шкільного віку: довільність психічних процесів, розвиток внутрішнього плану дій, рефлексія, мотив досягнення успіху. У цілому молодший шкільний вік не має великих труднощів для роботи вчителя, але водночас треба пам'ятати, що саме в цю му віці закладаються основи моральної та емоційної спрямованості особистості, стилю поведінки і

діяльності. Основне протиріччя віку: моральний розвиток відстає від інтелектуального.

Зі складного комплексу якостей, з яких складається готовність дитини до школи, виділяються:

1) фізична готовність;

2) психологічна готовність:

а) суб'єктивна (бажання йти до школи, готовність прийняти нову позицію школяра, прагнення до неї);

б) об'єктивна-інтелектуальна (диференціація сприймання, розвине ний пізнавальний інтерес, володіння розумовими операціями, вміння виділити навчальне завдання, наявність певного словникового запасу, раціональний підхід до дійсності);

-моральна (знання норм поведінки, позитивне ставлення до них, їх втілення у спілкуванні, наявність якостей, необхідних для спілкування),

-соціальна (потреба спілкуватися з дітьми, вміння підпорядковуватися інтересам дитячої групи);

-вольова (уміння підпорядковуватися меті, досягати вирішення завдання, спостерігати, слухати, запам'ятовувати, розвинута дисциплінованість, сформована елементарна вольова дія).

Дуже складним для першокласника є період адаптації школи. Найчастіше він триває від 4 до 7 тижнів. Основними причинами появи шкільної дезадаптації дитини можуть стати:

1) сам процес навчання;

2) особливості взаємин з учителем та однокласниками.

3) особливості виховання в сім'ї; системи.

4) вроджені особливості центральної нервової підвищена сензитивність.

Відповідно до цього високому рівню адаптації дитини до школи сприяють: задоволеність спілкуванням з дорослими, демократичний стиль спілкування вчителя, благополуччя дитини в груп, повна сім'я, високий рівень освіти батьків, врахування вчителем індивідуальних особливостей дитини.

Джерелами індивідуальності дитини є:

- спадкові особливості, які визначають потенційні можливості розвитку анатомічних, фізіологічних та психічних властивостей дитини,
- умови життя, виховання і навчання (соціальна структура суспільства, особливості національної культури, традиції, тип сім'ї, і якісні характеристики, особливості ставлення членів сім'ї до дитини);
- внутрішня позиція самої дитини (її інтереси, мотиви, працьовитість).

Виділяють такі категорії молодших школярів щодо розумового розвитку:

- діти з нормальним розумовим розвитком;
- діти-вундеркінди (з яскраво вираженою розумовою активністю, підвищеною потребою в розумовому навантаженні, здатністю до самоорганізації);
- діти із затримкою розумового розвитку (діти, які тривалий час хворіли, педагогічно запущені діти, із сімей з іншомовного середовища, з пошкодженими аналізаторами);
- розумово відсталі діти (діти з органічними ушкодженнями головного мозку). Такі діти повинні вчитися у спеціальній школі.

У дошкільному закладі важливо забезпечити зв'язок вихованців і педагогів дитячого садка і школи. Для цього використовують екскурсії до школи, відвідування уроків, спільні з першокласниками розваги, а молодших

школярів запрошують у дитячий садок для зустрічі з випускниками старшої (підготовчої) групи. Побутує також практика взаємовідвідування вихованцями дитячого садка і учнями початкових класів свят у дошкільному закладі та початковій школі (свято знань, посвята у школярі, букваря, випуску з дитячого садка).

Особливо важливою для майбутніх учнів є фігура першого вчителя, якого вони сприймають як надзвичайну людину. Він повинен розуміти дітей, виявляти душевну турботу про них, зацікавленість у їхніх успіхах; повинен створювати оптимістичний настрій, дружелюбну доброзичливу атмосферу.

Доцільно в дитячому садку розвивати практику попереднього знайомства (якщо це можливо) з майбутнім учителем, а також ознайомлення педагога з роботою випускної групи, вивчення індивідуальних особливостей дітей, участь у їхніх справах.

Взаємозв'язок педагогів дошкільного закладу і школи здійснюється на інформаційному (семінари-практикуми а обговорення програм і планів навчально-виховної роботи, створення дидактичного матеріалу) і на діяльнісному (обмін новаторськими методиками, досвідом організації навчальної діяльності старших дошкільників і молодших школярів, взаємне консультування) рівнях. Усі вони мають усвідомлювати, що підготовка дітей до школи, яка є одним з головних завдань дошкільної освіти, має спрямовуватися на всебічний розвиток особистості.

У багатьох країнах з метою забезпечення неперервності дошкільної та початкової освіти створюють спільні навчально-виховні заклади. В Україні на початку 80-х років ХХ ст. набули розвитку навчально-виховні комплекси дошкільний заклад-школа (на базі дитячого садка) та школа-дитячий садок (на базі школи). Започатковані вони у сільській місцевості з метою задоволення потреб населення в освітніх послугах, раціонального використання приміщень, а також можливості навчання дітей як

дошкільного, так і молодшого шкільного віку в одному освітньому закладі. Нині вони впроваджуються і в містах.

Література

1. Проскура О. В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками. К., 1998.
2. Савченко О. Я. Наступність і перспективність в роботі двох перших ланок освіти // Дошкільне виховання. - 2000. - № 113. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: «Академ- видав, 2004. - 456 с. (Альма-матер)
3. В.П. Кугішенко Вікова та педагогічна психологія. -К.: Центр навчальної літератури, 2002.

ВІМЕЛЬБУХ, ЯК ЗАСІБ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ В НУШ

Голосієнко К. П.

*вихователь-методист, керівник команди супроводу дитини з ООП
ЗДО №9 «Барвінок» Шепетівської міської ради Хмельницької області*

Гуменюк І. В.

практичний психолог

ЗДО №9 «Барвінок» Шепетівської міської ради Хмельницької області

Однією з найважливіших проблем та завдань інклюзивної освіти сьогодення є не лише засвоєння певного обсягу знань, а формування практичних умінь та навичок у дитини з ООП в закладу дошкільної освіти (ЗДО), необхідних для її подальшої соціальної готовності до навчання в НУШ. **Соціалізація** – це складний і багатогранний процес придбання дитиною навичок, норм і цінностей, повноцінна участь її у соціумі та власний контроль своїх дій та емоцій. Описуючи готовність дитини до НУШ, слід говорити про ряд сформованих компетенцій. Ці компетентності формують шляхом прищеплення ціннісного ставлення до оточення й довкілля, розвивають за сприятливих умов у *різноманітних ситуаціях* життєвого досвіду та спілкування, у які включена дитина в сім'ї та суспільному вихованні. Формування, **соціальної готовності** до школи - це формування готовності дитини до нових форм спілкування, нового відношення до навколишнього світу і самого себе. Доцільність реалізації процесу соціалізації дітей з ООП в закладах освіти досліджували вітчизняні та закордонні вчені: І.Д.Бех, Л.І.Божович, О.В.Сухомлинська, К.Роджерс, Й.Г.Фіхте, Т.К.Кончанін. У доповіді Міжнародної комісії з питань освіти ХХІ століття ЮНЕСКО влучно відмічено, що освіта людей, а в нашому випадку дітей з ООП, має бути спрямована на створення можливостей для них жити серед людей, розуміти близьких та оточуючих, поважати їхні традиції, духовну спадщину, розвинутого критичного мислення та уміння розв'язувати конфлікти.

Психологи-практики сучасності (Л. Самсонова, Г. Усатенко, О.Гнатюк) звертають значну увагу на розвиток дітей з ООП. Вони рекомендують використовувати засоби альтернативної та додаткової комунікації (АДК): піктограми, картки соціальних історій, візуальні плани тощо. Ці набори інструментів застосовують як у спілкуванні, так і в навчальній діяльності з дітьми з ООП. АДК зручні для використання у дистанційному навчанні та досить ефективні для підготовки дітей до школи.

Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами – це засвоєння дитиною моралі, моральних норм та цінностей, а головне - правил поведінки в суспільстві, яке його оточує, і яке має створити зону комфортності для такої особливої дитини. Соціалізація здійснюється, головним чином, через спілкування, тому першим інститутом соціалізації є сім'я. Другим інститутом соціалізації є дошкільний заклад, який дитина починає відвідувати з раннього віку. Соціалізація дітей з ООП є умовою формування особистісної готовності до навчання в школі. Як зробити цей процес навчання для особливих дітей цікавим та дієвим, щоб дитина могла отримати знання використовувати не лише впродовж дошкільного віку, а впродовж усього інклюзивного життя? Саме таким питанням зацікавилися педагоги нашого закладу дошкільної освіти в особі керівника команди психолого-педагогічного супроводу та практичного психолога.

Побудова освітнього процесу в інклюзивному просторі ЗДО для дітей з ООП на засадах соціалізації робить процес навчання специфічною формою набуття нею тих суспільних цінностей, що існують у всіх сферах суспільного життя. Ми, педагоги дошкільники переконані, щоб дитині з ООП було легше увійти в соціум, вона повинна засвоїти мову соціальної спільноти, сприйняти норми життя та його цінності, орієнтуватися в певних традиціях та звичаях, дублювати та елементарно виконувати зразки тієї чи іншої діяльності.

З метою покращення в нашому закладі соціалізації дітей з ООП, практичний психолог використовує в роботі з дітьми інноваційний засіб – вімельбухи. Вони є доступними, дієвим та надзвичайно ефективними у

період дистанційного навчання з такими дітьми. З однієї сторони, він дає змогу спеціалісту проводити корекційно-розвиткову роботу, з іншої – завжди під рукою у батьків, допомагає закріпити успіхи дитини в домашніх умовах.

Вімельбух- розвивальна книжка - розглядалка для дітей з яскравими, деталізованими, максимально насиченими візуальною інформацією ілюстраціями. Вони дуже ефективні у роботі з дітьми з особливими потребами, які мають проблеми в спілкуванні, налагоджені взаємодії між дітьми та дорослими, які мають прояви аутизму, затримку психічного розвитку, а також замкнутість, тривожність, гіперактивність та агресивність по відношенню до інших. Серії різних вімельбухів допомагають практичному психологу в ігровій формі формувати навички соціальної взаємодії у різних сферах життєдіяльності.

Кожний тематичний вімельбух – це книги про життя, насичені героями і подіями. В них все відбувається так, як і в реальному житті. Персонажі займаються реальними справами в звичайній обстановці. Це дає можливість дитині з ООП кожного разу по-новому і в цікавій формі ознайомитись з навколишнім світом та закріпити навички життя в соціумі.

Використовуючи вімельбухи у своїй роботі з особливими дітьми, психолог має змогу зрозуміти, що хвилює дитину найбільше на даний момент, оскільки дитина звертає увагу на деталі, що важливі для неї. Роздивляючись ілюстрації у вімельбухах, дитина начебто слідкує за її героями всюди, де ті з'являються. Разом з героями отримує життєвий досвід, перебуваючи у різних ситуаціях. Це дає можливість у невимушеній грі з вімельбухом засвоїти правила поведінки у різних місцях, розширити кругозір, збагатити знання про оточуючий світ. Ілюстрації в книгах дають змогу швидко пізнати та запам'ятати інформацію. Обговорюючи зображені ситуації з дитиною, обігруючи різні життєві події, сприяє формуванню різних соціальних компетентностей дитини, які є необхідні для навчання в НУШ.

Для того, щоб під час роботи з дитиною з ООП охопити всі сфери соціалізації, практичний психолог розробила власну систему роботи з використання вімельбухів.

Система роботи практичного психолога з дітьми з ООП з вімельбухами

Місяці	Назва вімельбуха	Короткий зміст	Завдання, які реалізуються
Вересень	У дитячому садку	Картинки з вімельбуха ознайомлюють з цікавим, захоплюючим та пізнавальним життям у дитячому садку	Отримання знань про режимні моменти, заняття, ігрову діяльність дітей у садочку, формування позитивних уявлень про садочок, навичок соціальної взаємодії
Жовтень	Вулицями великого міста	У вімельбусі подані ілюстрації про різні локації міста	Ознайомлення дітей з містом, різними громадськими місцями, для чого призначені різні будівлі. Формування навичок соціальної взаємодії та безпечної поведінки на вулицях міста
Листопад	У великому будинку	У вімельбусі подані цікаві сюжетні картинки про будинок, його кімнати	Поглиблення знання дітей про предмети, що є у будинку, їх призначення, підтримання порядку. Формування навичок охайності, уважності та безпечної поведінки в побуті
Грудень	У зоопарку	На сторінках вімельбуха подана цікава подорож до зоопарку	Розширення знань про зоопарк, які є місця проживання тварин, різноманітність тваринного світу. Правила поведінки в зоопарку
Січень	Різдво – родинне свято	У вімельбусі надані картинки, які ілюструють традиції святкування Різдва	Розширення знань про свято Різдва, традиції його святкування. Збагачення досвіду та розвитку емоційного інтелекту

Лютий	На фермі весело та цікаво	Картинки вімельбуха передають особливості проживання в сільській місцевості - на фермі	Збагачення досвіду дітей знаннями про працю дорослих на фермі, про свійських тварин, особливості догляду за ними. Розвиток уваги, мислення, мовлення. Закріплення правил поведінки з тваринами
Березень	Такий різний транспорт	Розвороти вімельбуха наповнені різноманітними видами транспорту (повітряним, водним, наземним, підземним). Розміщено різні ситуації, які можна розіграти та проговорити	Збагачення знань про різноманітність транспортних засобів, їх призначення, як вони полегшують життя людям, про професії людей, що пов'язані з ними. Закріплення знань про правила поведінки в різних видах транспорту.
Квітень	Подорож навколо світу	Відображення подорожі персонажів навколо світу, програвання різних ситуацій під час подорожі	Розширення кругозору, розвиток мовлення, уваги, пам'яті. Формування навичок лічби та виховання дружніх відносин
Травень	Екскурсія до школи	Вімельбух, що показує процес перебування дітей в школі	Надання знань про особливості організації освітнього процесу в школі. Розвиток уваги та мислення. Закріплення правил безпечної поведінки в школі

Побудова інклюзивного навчання в ЗДО з використанням сучасних інноваційних засобів, спрямованих на соціалізацію, допомагає педагогічним працівникам керувати соціальною ситуацією розвитку дитини з ООП та забезпечити ефективну підготовку до навчання в НУШ.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33. <https://ezavdnz.mcfra.ua/book?bid=37876>

2. Мельник С. Методичні рекомендації обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Хмельницького ОПП. - Майбуття, липень-серпень, 2021, №13-16
3. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник, - Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 300 с.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>
5. Що таке Віммельбух?: веб-сайт. URL: <https://kalamar.ua/shho-take-vimmelbuh/>
6. Сучасний погляд на готовність до НУШ <https://dnz6.edu.vn.ua/nash-budn-ta-rozvag/440-qsuchasnyj-pogljad-na-gotovnist-do-nushq.htm>
7. Підготовка до школи дитини з ООП <http://www.dyvogra.com/uk/preparation-for-school/>
8. Як допомогти дитині з ООП м'яко перейти із садка в школу <https://nus.org.ua/articles/yak-dopomogty-dytyni-z-ooop-m-yako-perejty-iz-sadka-v-shkolu>
9. Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : матеріали ІІ Всеукраїнського науковопрактичного семінару (20 травня 2021 р., м. Київ). Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021. 278 с.
10. Асистивні технології в освіті.
<https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbniki/dlya-pedagogichnikh-pratsvnikv-yak-pratsuyut-z-uchnyami-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami/>

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Горєлова О. В.

вчитель початкових класів

Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №4

Актуальність проблеми ігрових технологій в початковій школі обумовлена сучасними підходами до навчання. Сьогодні у педагогіці головними є ті форми і методи навчання, що зосереджують свою увагу на учневі та враховують його інтереси, творчі здібності.

Завдяки ігровим технологіям НУШ є можливість допомогти сформувати основні ключові компетентності.

Мета даної статті - розкрити роль ігрових технологій в системі навчання молодших школярів для формування ключових компетентностей.

Нові вимоги до освіти сприяють тому, що багато вчених активно шукають, розробляють та впроваджують інноваційні технології навчання, про що свідчать численні науково-практичні конференції та праці вчених А. Вербицького, А. Дьоміна, В. Буркова, Л. Дудко, М. Бірштейн, Р. Абта, С. Гідровича, С. Біра. Із зміною завдань, які стоять перед сучасною школою, із зміною підходів до навчання, впровадження нових методик, реформи в галузі освіти, має мінятись і підхід до системи навчання молодших школярів.

В освітньому процесі в 1–4-х класах активно впроваджуються ігрові технології. Усі вони при оптимальному застосуванні та поєднанні здатні значно підсилити ефективність освітнього процесу в початковій ланці.

Часто навчання на основі ігор ототожнюють з гейміфікацією, але насправді це не зовсім коректно. Гейміфікація – це використання ігрових елементів як системи мотивування до навчального процесу, у той час як *game-based learning* (ігрове навчання) – це навчання, яке повністю засноване на грі, в якій закладені певні мета, завдання та результати [1].

Ігрова технологія, передбачає використання ігрової моделі навчання. За цією моделлю учні самі обирають собі ролі, створюють проблемні

ситуації, шукають шляхи їх розв'язання, а вчитель є інструктором, суддею, тренером, керівником, ведучим.

Етапи ігрової моделі:

1. Ознайомлення дітей з правилами гри.
2. Підготовка до проведення гри (визначення ігрових завдань, ролей)
3. Проведення гри.
4. Обговорення.

Враховуючи вікові особливості молодших школярів необхідно щоб процес навчання частіше проходив в ігровій формі. Гра є методом навчання, який направлений на моделювання реальної дійсності з метою застосування її результатів в конкретній ситуації, її основною метою є поглиблення інтересу до навчання і тим самим підвищення ефективності навчання.

Саме гра і допомагає «більше застосовувати вправи, що спонукають учнів до творчої роботи, учать висловлювати власну точку зору» [4].

Гра - діяльність комунікативна, хоча за чисто ігровими правилами і конкретна. Вона вводить учня в реальний контекст складних людських відносин. Будь-яке ігрове суспільство – колектив, що виступає стосовно кожного гравця як організація й комунікативний початок, що має безліч комунікативних зв'язків [4,с.90].

Навчальні ігри за правилами мають такі різновиди:

- Дидактичні.
- Пізнавальні.
- Інтелектуальні.
- Комп'ютерні[4,с.94].

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку - чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма

занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при визначеній формі занять відбувається за такими основними напрямками:

- дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання;
- навчальна діяльність підкоряється правилам гри;
- навчальний матеріал використовується в якості її засобу;
- у навчальну діяльність уводиться елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове;
- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом[2].

Навчальні ігри за рахунок багаторазового сприйняття й відтворення матеріалу забезпечують як міцне запам'ятовування лексичних одиниць і граматичних структур, так і їх мотивоване перенесення й вживання в життєвих ситуаціях. Підбираючи дидактичну гру необхідно перш за все її проаналізувати та визначити чи відповідає вона рівню навченості учнів та їхнім можливостям. Її зміст має бути цікавим для дітей та мотивувати їх до навчання.

Класифікація дидактичних ігор за характером матеріалу:

а) настільно-друковані; б) ігри з предметами; в) словесні ігри.

Ігри можна поділити за характером ігрових дій на:

а) сюжетно-рольові; б) ігри-подорожі; в) ігри-доручення;

г) ігри-припущення; д) ігри-загадки; е) ігри-бесіди.

Специфічною ознакою дидактичних ігор є поєднання умовного ігрового плану діяльності учнів з її навчальною спрямованістю (наявність наміру, плану, навчальної мети і передбачуваного результату). Дидактичні ігри, як правило, обмежені у часі, ігрові дії підпорядковані фіксованим правилам. В межах дидактичних ігор мети навчання досягаються через вирішення ігрових завдань[3].

Я вважаю, що впроваджувати ігрові технології навчання у початковій школі є досить доцільним, оскільки це стане заохочувальним стимулом для вивчення навчального матеріалу. Під час використання ігор вчитель може самостійно придумувати ігри відповідно до поставленої мети. На уроці математики, для закріплення матеріалу, я застосувала настільну гру «Сума моряків». Мета даної гри полягала в закріпленні знань про склад чисел.

Запропоновані правила гри:

-У грі 9 блоків, позначених відповідними кольорами. Застосувала кольори паличок Кюізенера.

-Для кожного ігрового блоку - свій набір карток.

-Учасники по черзі кидають кубик.

-Потрапляючи на знак на ігровому полі, учасник бере відповідну картку, яка лежить біля знаку, та виконує завдання.

-Виконавши завдання, учасник забирає картку собі й фіксує здобуту кількість балів яку записано внизу кожної картки.

-Перемагає той, у кого найбільше балів.

Під час уроків читання застосовую такі ігри: «Читання з коником-стрибунцем» (прочитавши склад коник перескакує на інший листочок з складом, і так хто швидше дійде до кінця), «У гості до приголосних», «Плутанина» (пошук складів) та інші.

Отже, у системі сучасного навчання ігрові технології посідають одне з головних місць. Вони дають змогу повністю враховувати вікові особливості дітей, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкнутості, самостійності, творчості та створюють умови для саморозвитку. Використання ігрових моментів на уроці сприяє: розширенню кругозору учнів; активізації пізнавальної активності учнів; використанню знань та вмінь на практиці; розвитку пам'яті, мислення, уяви, фантазії, творчих здібностей тощо. Систематичне використання ігор підвищує ефективність навчання.

Навчальна гра ефективно сприяє розвитку ключових компетентностей школярів, що є головною метою сучасного підходу до стандартів освіти.

Література

1. Дьоміна І. Як навчання на основі ігор розвиває навички 21-го століття /І. Дьоміна// <https://nus.org.ua/view/yak-navchannya-na-osnovi-igor-rozvyva-navychky-21-go-stolittya/> - 2018
- 2.Кукшин.В. Ігрові технології на уроках/ В. Кукшин// <http://osvita.ua/school/method/technol/759/>-2008.
- 3.Кущенко А. НУШ та інноваційні технології в початковій школі / А. Кущенко// <http://www.ukr.life/uk/osvita/nush-ta-innovatsijni-tehnologiyi-v-pochatkovij-shkoli/> - 2018
- 4.Руснак І.С. Технології виховного процесу в початковій школі/І.С.Руснак, Г.Я.Федух, С.З.Романюк//Чернівці-Вижниця: «Черемош», 2016.-С.92-94.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ЛОГІКО - МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Гребенюк І.І.

*вихователь закладу дошкільної освіти комунального закладу «Дошкільний
навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу № 2 «Альонушка»
Слов'янської міської ради Донецької області»*

Проживаючи сьогодні всі ми добре розуміємо, що дошкільне дитинство – це не підготовка дитини до школи. Дошкільне дитинство – це період життя дитини, яке вона має проживати щасливо, у грі, у спілкуванні з рідними й однолітками. Досліджуючи безпечно довкілля засобами гри, пізнаючи свої можливості через гру, спілкуючись з іншими дітьми в процесі гри, у дітей відбувається фізичний, психоемоційний, соціальний та когнітивний розвиток. І такою, здоровою, щасливою, радісною, упевненою в тому, що вона – гарна, дитина має приходити до школи й спокійно, з інтересом там навчатися, граючись. Сьогодні в нашій країні – війна. Багато чого змінилося в житті наших дітей. І, якщо раніше іноді спостерігалися прояви інтелектуальної втоми у дітей старшого віку, то зараз наші діти переживають стресові ситуації та горе. Тому розуміти дитину — це головне завдання кожного педагога, а прагнення йти в ногу з часом, налаштовує на постійний пошук нового.

Сучасний освітній процес, впровадження Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція) вимагають від педагогів нового підходу до своєї діяльності, впровадження новітніх форм, методів і технологій виховання, розвитку і навчання дітей. Діти з мовленнєвими порушеннями - це особлива категорія дошкільників, яка потребує особливого підходу до навчання та розвитку. Тому ми всі свої зусилля спрямовуємо на забезпечення відповідних умов для становлення життєво компетентної, самосвідомої, творчої, а головне – цілісної особистості.

Практичний досвід засвідчує, що в умовах постійного зростання обсягу інформації, навчального матеріалу, що його має засвоїти дитина, збільшення

кількості, складність і обтяженість мовної симптоматики вихованців підштовхує до пошуку нових, актуальних, ефективних методів і прийомів роботи. Саме тому, перехід до новітніх технологій навчання є неминучим, використання інноваційних методик виховання та навчання, стає щоденною практикою.

Рік пандемії та війна змусили переосмислити та змінити свої підходи до підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Навчання з використанням інноваційних технологій стало для наших дітей щоденною практикою.

Впровадження в свою роботу інформаційно-комунікаційні технології надало можливість використання додаткового матеріалу, підвищило ступінь наочності, посилило мотивацію навчання і, як наслідок підвищився пізнавальний інтерес дітей, в тому числі і за рахунок привабливості комп'ютерної техніки. Досвід впровадження інноваційно-інформаційних технологій став неоціненним скарбом протягом років пандемії та війни. Освітній процес став більш особисто зорієнтованим, це дозволило урізноманітнити самоконтроль і самокорекцію дітей. А головне, підготувати наших дітей до життєдіяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства. Відкрило нові можливості, дозволило зробити навчальний процес більш різноманітним, запровадивши різноманітні інтерактивні ігри за формами, уникнути шаблонності, підвищити інтерес дітей до навчання.

Багаторічний позитивний досвід використання блоків Дьенеша в навчальному та корекційному середовищі, цього навчального року був вдало впроваджено в дистанційний формат.

До початку дистанційного навчання ми разом з дітьми апробували блоки Дьенеша та прийняли до роботи. Діти дуже полюбили кольорові блоки. Завдання логіко-математичного, мовленнєвого чи будь-якого іншого освітнього напрямку діти завжди сприймали як гру і кожного разу чекали з нетерпінням, тому часто на початку будь-якої роботи питали: «А ми блоками кольоровими грати будемо?» І на стверджувальну відповідь

педагога плескали у долоні. Таким чином, граючись з дітьми, ми досягали поставлених цілей у виконанні навчальних завдань. Отже, працюючи з блоками, ми дійшли висновку, що дошкільнята швидше запам'ятовують матеріал, більш впевнені в своїх силах, легше адаптуються в новій обстановці, краще підготовлені до школи. Наші діти навчилися користуватися різними планами, схемами, робити умовиводи відповідно до законів логіки, групувати і класифікувати предмети за кількома властивостями. І саме головне, зазначу, що більшість знань по роботі з блоками діти набули дистанційно, що в декілька разів цінно для нас педагогів.

Наступна інновація, яку ми використовуємо у своїй роботі є кольорові палички Кюїзенера, які формують логіко-математичну компетентність дошкільника. Мій особистий досвід використання даної методики став яскравим підтвердженням її унікальності та результативності.

Універсальний дидактичний матеріал для розвитку у дітей математичних здібностей розробив у 1952 році бельгійський вчитель початкових класів Джорж Кюїзенер. Палички Кюїзенера – це набір паличок для лічби, які називають «кольоровими числами», «кольоровими паличками», або «числами в кольорі».

Існує 2 варіанти паличок: об'ємні чотиригранні брусочки різної довжини та плоскі смужечки. Ми для своєї групи придбали п'ять комплектів об'ємних чотиригранних брусочків 10 різних кольорів та різної довжини від 1 до 10 см. Палички Кюїзенера в основному призначені для занять з дітьми від 2 років до 7, а також в початковій школі. Палички відрізняються кольором, довжиною, вони моделюють певні числа. Кольорові палички Дж. Кюїзенера багатофункціональний математичний посібник, який дозволяє «через руки» дитини формувати поняття числової послідовності, кількісну та порядкову лічбу, складу числа, додавання та віднімання в межах 10, тощо. Набір сприяє розвитку дитячої творчості, розвитку фантазії і уяви, пізнавальної активності, дрібної моторики, наочно-дієвого мислення, уваги,

просторового орієнтування, сприйняття, комбінаторних та конструкторських здібностей. Дидактичний матеріал простий і зрозумілий для дітей: вони звикають до нього ще в ранньому віці і сприймають його як ігровий. Вправлятися з паличками діти можуть індивідуально або по кілька осіб, невеликими групами. Всі вправи пропонуються дітям в ігровій формі. Підбір вправ здійснюється з урахуванням можливостей дітей, рівня їх розвитку, інтересу до вирішення інтелектуальних і практичних завдань при цьому дотримуючись принципу від простого до складного.

Маючи майже 10річний досвід використання паличок у своїй групі в різних вікових категоріях з певністю можу стверджувати, введення цієї методики викликає у дітей емоційний підйом, сплеск творчості. Така активність дітей спонукала нас до використання паличок не тільки в логіко-математичному напрямку а і з використанням в різних видах навчальної діяльності, зокрема: при визначенні місця звуку в слові, кількості складів, побудові речень, складання невеличких оповідань та казок, створення середовища для сюжетно-рольових ігор. Якщо спочатку ми були ініціаторами ігор та завдань, то с часом діти самі стали пропонують різні завдання та ускладнюють вже знайомі.

Інноваційна технологія «палички Кюізенера» дистанційно адаптована в нашій групі протягом останнього року. За результатами моніторингу, використання цієї інновації дало змогу збільшити показники засвоєння освітнього матеріалу, рівень підготовки дітей до шкільного навчання.

Ця інноваційна технологія використана в нашій групі не є вузько профільною за своїм призначенням. Інновація математичного направлення знаходить використання і в розвитку мови, при навчанні основам грамоти, та навпаки. Кожна інновація стає інструментом формування цілісної, компетентної особистості дитини.

Намагаючись належно підготувати дітей до школи, батьки нашої групи не залишаються осторонь. Ми завжди відчуваємо підтримку та зацікавленість батьків до нашої роботи. Так, власноруч, нашими батьками виготовлялись

різні дидактичні фетрові ігри, різноманітні лялькові театри, бізікуби, тощо. Апогеєм у роботі батьків для дітей своєї групи було виготовлення власноруч бізідому.

У нашій групі існує практика знайомства дітей старшого віку з майбутнім вчителем, а також взаємо відвідування вихованцями дитячого садка і учнями початкових класів у дошкільному закладі та початковій школі (випуску з дитячого садка, посвята у школярі, свято знань). Неодноразово наші діти відвідували з екскурсією школу, спільні з першокласниками розваги. На інформаційних семінарах-практикумах педагогами нашої групи у взаємодії з педагогами школи обговорювались програми, плани навчально-виховної роботи, відбувався обмін новаторськими методиками. Була дана висока оцінка рівня готовності наших випускників. І це підтвердження доцільності використання наведених вище методик при формуванні наскрізних вмій та навичок майбутнього школяра.

Підсумовуючи, робимо висновок , що тільки тісний взаємозв'язок дошкільного закладу, батьків вихованців та школи забезпечує формування всебічно компетентнісної особистості.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Наук.кер. А.М.Богущ.- Київ. МОН молодь спорт України, 2012.- 26 с.
2. Волинець К. І. Наступність дошкільної та початкової освіти як умова успішної самореалізації особистості / Волинець К. І., Волинець Ю. О., Стаднік Н. В. // Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology. – 2016. – № 40 (4). – С. 84–88.
3. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / [Богущ А. М., Варениця Л. О., Гавриш Н. В. та ін.]. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
4. Ілляшенко Т. Про готовність дітей до шкільного навчання/ Т.Ілляшенко //Початкова школа. — 2002. — № 3. — С.69-71
5. Розвиваючі ігри, допомога Кюїзенера. Розвиваючі ігри, допомога Дьенеша // На допомогу методичній службі (інструктивно- методичні матеріали на допомогу

методистам, які опікуються дошкільною освітою) / Укл. Л.Б.Міщенко.-Суми: Ніко,2013.-
112 с.

З ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Данильченко В.В.

вихователь закладу дошкільної освіти комбінованого типу ясла-садок №8

«Веселка» Сарненської міської ради

Вступ до школи - знаменна дата для кожної дитини та батьків. Та не тільки для них. Це подія так би мовити соціального значення. Ставши школярами, діти вперше беруть на себе обов'язки, виконання яких важливе для них самих, а також для суспільства. Водночас вони наділяються і певними правами, що також свідчить про громадське значення навчання. За наслідками навчання, знань учнів на різних його етапах, рівнем та його якістю визначаються досягнення країни в галузі освіти і підготовки молоді до участі в суспільно корисній праці. Тому про результат потрібно думати ще з років дошкільництва.

Дошкільний вік був періодом гри. У школі провідною стає нова діяльність-навчальна. І це докорінно змінює життя дитини, спосіб її спілкування з навколишнім, характер взаємин з дорослими. Навчання в школі потребує насамперед перебудови свідомості дитини, спеціальної спрямованості на серйозну і відповідальну навчальну діяльність, сумлінне виконання учнівських обов'язків. Така перебудова не відбувається раптово, а здійснюється поступово і значною мірою ще в дошкільному дитинстві завдяки залученню малят до виконання доручень дорослих, простих домашніх обов'язків, правил поведінки. Навчальна діяльність в школі з перших днів вимагає від учорашніх дошкільнят певної працездатності, розумової активності, зосередженості уваги, пам'яті, вольових зусиль, уміння входити в ділові взаємини з вчителями і дружні з учнями та багато іншого. Всього цього діти набувають в процесі свого розвитку в дошкільному дитинстві. На час вступу до школи вони відрізняються тим, в якій мірі важливі для навчання якості сформовані у кожного. Здатність до розумового напруження, переборення труднощів власними силами, кмітливість і

наполегливість, акуратність і старанність та ін. Здобуті в дошкільному віці властивості полегшують працю учня.

Сучасні новачки-першокласники багато чого знають і вміють. Тому в побудові навчально-виховного процесу в початкових класах учителі спираються на обізнаність дітей з елементами грамоти, їх просторові уявлення, початкові математичні поняття. Подібна обізнаність позитивно впливає на за- своєння учнями таких навчальних дисциплін, як читання, математика, ЯДС.

Дитячий садок готує дітей до школи за відповідною програмою, озброюючи знаннями про навколишню дійсність та навичками звукового аналізу слів, читання, розв'язання арифметичних задач. В домашніх умовах це роблять батьки, коли розповідають дітям про оточуюче, читають їм книжки, навчають конструювати, клеїти, розрізняти породи дерев, називають квіти, кольори, форми, літери на кубиках, вчать читати і розв'язувати різні задачі тощо.

З кожної відповіді на своє запитання, з кожної розмови з дорослими дитина бере щось для себе. Якою мірою вона при цьому збагачується, скільки яких знань дістає, а отже, і як підготовлена до школи - це залежить від багатьох факторів і передусім від того, чи зуміли батьки дати різносторонній розвиток дитині в дошкільному періоді. Як тут виділити головне?

Схарактеризуємо основні сторони готовності дитини до навчання. Ними визначається «шкільна зрілість» дошкільнят. Виходячи з них, можна будувати лінію виховних впливів на дитину і успішно готувати її до школи.

Фізична готовність дитини до школи означає, що за свої фізичним розвитком та станом здоров'я вона здатна до навчального навантаження.

Традиційно діти раніше йшли до школи в сім, а зараз у перший клас ідуть у шість і в сім. Закон цього не забороняє. Навчання слід починати пізніше тільки в тому випадку, якщо дитина не готова фізично і розумово.

Якщо дитина досягла відповідного фізичного віку при вступі до школи, тобто шести років, її можна віддати до школи за умови її розумової, інтелектуальної та фізичної готовності. Про фізичну готовність дитини можна сказати, вивчаючи антропометричні показники фізичного розвитку.

Якщо на момент вступу до школи більшість антропометричних показників дитини нижче норми, варто подумати і проконсультуватися з лікарем або психологом, чи варто поспішати відправляти дитину до школи (переважно це стосується дітей 6 років).

Особливу увагу слід звернути на кількість постійних зубів (звичайно, ми не розглядаємо молочні зуби, які є тимчасовими). Цей показник іноді називають віком зубів, і він є вирішальним фактором у визначенні фізичної зрілості дитини. Звичайно, найкраще, якщо вага і зріст будуть близькі до заданого значення або трохи перевищують його. Але якщо немає хоча б одного постійного зуба (понад встановлену кількість), але за наявності інших позитивних показників, рекомендується не поспішати віддавати дитину до школи. Зрозуміло, що всі діти різні, але, потрібно уникати будь-якого ризику, адже за ним стоїть здоров'я, а здоров'я можна легко зруйнувати.

Фізіологічна готовність означає достатній рівень розвитку психофізіологічних (рівень сформованості дрібної моторики), фізіологічних (ріст, вага, кількість постійних зубів) й анатомо-морфологічних функцій і структур дитячого організму, стан здоров'я (фізіологічна зрілість). Цей рівень повинен забезпечити витримання дитиною відповідних навантажень і стимулювати до подальшого розвитку. Важливою складовою даної компоненти є соматичне і психічне здоров'я дитини, сформованість навичок здорового способу життя.

Необхідно одразу розділити поняття педагогічної і психологічної готовності дитини до школи.

Педагогічна готовність — це запас знань, умінь і навичок, наявний у дитини на момент вступу до школи. Під цим, як правило, мається на увазі

уміння переказувати, читати, рахувати, однак це не дає змоги спрогнозувати успішність навчання навіть на найближчий час.

Психологічна готовність — це якісна своєрідність інтелектуального розвитку дитини і деяких особливостей її особистості, без яких неможливо успішно навчатися в масовій школі. Сформованість цього рівня надзвичайно важлива. В психології виділяють такі взаємопов'язані компоненти психологічної готовності дитини до шкільного навчання: мотиваційна, фізіологічна, інтелектуальна, емоційно-вольова та соціальна.

Мотиваційна готовність виявляється у настроях дитини, її прагненні, бажанні йти до школи, яке поєднується з тим, як дитина уявляє вимоги школи, наскільки готова змінити свою дошкільну, ігрову позицію.

Інтелектуальна готовність пов'язана з відповідним рівнем розвитку пізнавальної сфери дитини. Але не лише з рівнем, який досягнуто: важливим є фактор здатності цієї сфери до подальшого розвитку, утворення вищих психічних функцій, нових між функціональних психологічних систем.

Емоційно-вольова готовність визначається рівнем сформованості довільності основних психічних процесів та поведінки, само організованістю, зосередженістю, умінням контролювати свої емоції. Соціальна готовність означає адекватність дитини, її здатність жити і розвиватися в соціальному оточенні, мати відповідні навички комунікації, соціальну компетентність (вербальну активність, виконання вимог та дотримування правил поведінки, відстоювання власної позиції, прийняття рішень, орієнтація у просторі та часі).

Рівень розвитку психологічної готовності дитини до шкільного навчання є дуже важливим показником. Для шестирічних дітей з високим рівнем психічного розвитку найбільш типовим є кооперативно-змагальний характер спілкування з однолітками, довільність у сфері взаємодії з дорослими та відкриття дитиною своїх переживань у сфері самосвідомості, крім того, принципово важливим є:

-сформовані прийоми ігрової діяльності, розвинена соціальна активність, засвоєні моральні та поведінкові норми; розвинена уява;

-високий рівень наочно-образного мислення, пам'яті, мовлення.

Особистісна готовність. До початку навчання в школі у дитини має бути сформована адекватна самооцінка. Самооцінка визначає характер ставлення до різних видів діяльності, впливає на взаємини однолітками, вчителем, стимулює або затримує просування школяра в навчальній діяльності. На підставі самооцінки складається і рівень домагань, який, на погляд дитини, їй під силу.

Соціальна готовність – це потреба у спілкуванні з однолітками й уміння підкоряти свою поведінку законам дитячих груп, прийняття в собі “ролі учня”, соціальна позиція школяра, уміння слухати і виконувати вказівки вчителя.

Таким чином психологічна готовність до шкільного навчання – це різнобічна характеристика дитини, за допомогою якої можна дістати уявлення про рівень загального розвитку майбутнього школяра, про ті психологічні якості, які матимуть вирішальне значення для успішності на початковому етапі навчання.

Література

1. Дитина – педагог: сучасний погляд. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти сучасної та початкової освіти : колективна монографія /авт. кол. О.П. Амацьєва, Г.В. Беленька, Н.В. Гавриш, В.В. Докучаєва, В.В. Желанова, Н.О. Курило, С.М. Курінна та ін.; за заг. ред. В.В. Докучаєвої Луганськ : Видавництво ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 492 с.

2. Кондратець І. Формування рефлексивних умінь у дитини дошкільного віку. Практичний психолог: Дитячий садок. 2013. № 4. С. 52–57.

3. Ладивір С.О. Русійні чинники повноцінного розвитку дитини. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2016. Том IV. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 12. С. 74–86.

4. Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. Проекту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук.

ред. Г.В. Беленька. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

5. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспектива розвитку: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Дмитрук Ю.О.

вихователь-методист,

Хмельницького закладу дошкільної освіти №10 «Веселка»

Хмельницької міської ради Хмельницької області

Одне із провідних місць у формуванні готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі посідає мовленнєвий розвиток, зокрема чисте і правильне мовлення, багатий словник, уміння вільно спілкуватись з однолітками і дорослими, із знайомими і незнайомими співрозмовниками; виявляти ініціативу у відповідних комунікативних ситуаціях; доречно використовувати етичні норми спілкування.

Мовленнєва підготовка дітей до школи у практиці сучасних закладів дошкільної освіти регламентована нормативними документами, а також програмами дошкільного закладу та Нової української школи. Зміст навчання рідної мови, його кінцеві результати визначають такі державні документи, як: Базовий компонент дошкільної освіти і Державний стандарт початкової загальної освіти.

За твердженням А.М. Богуш проблема мовленнєвої підготовки дітей до навчання у школі включає поняття "мовленнєва компетенція", що є однією з провідних характеристик особистості, яка формується. Особлива роль у цьому процесі відведена початковій ланці освіти, де виявляються і планомірно розвиваються здібності дитини, формуються вміння, навички та бажання вчитися, створюються умови для розвитку всіх сторін особистості, її самовираження. Потреба цілеспрямованої, систематичної роботи щодо загальної і мовленнєвої підготовки дитини до навчання у школі зумовлюється проблемою наступності і перспективності дошкільної та початкової освіти, адже мовленнєвий розвиток особистості є одним із найважливіших показників її цілісності і самодостатності. [1]

Мовленнєва готовність дітей як лінгводидактична проблема досліджувалася низкою українських учених (А.М. Богуш, М.С. Вашуленко, Н.В. Гавриш, А.П. Іваненко, Г.І. Школайчук, Л.О. Калмикова, О.Н. Хорошковська та ін.) в різних напрямках. А саме: змістовий аспект навчання дітей 6-7 років рідної мови та мовленнєвої підготовки до школи (А.М. Богуш, М.С. Вашуленко, Н.П. Орланова, Л.О. Пеньєвська, О.П. Усова, О.С. Ушакова та ін.); формування граматично правильного мовлення (А.Г. Арушанова, К.Л. Крутій, Н.А. Лопатинська, Н.В. Маковецька, Г.І. Ніколайчук, Ф.О. Сохін та ін.); виховання звукової культури мовлення та навчання грамоти (Г.П. Белякова, Д.Б. Ельконін, Л.Є. Журова, А.П. Іваненко та ін.); збагачення словника дітей (Н.В. Гавриш, І.М. Непомняща, В.С. Савельєва, Є.М.Струніна, О.С. Ушакова та ін.); розвиток зв'язного мовлення (А.М. Богуш, Л.В. Ворошніна, Н.В. Гавриш, Є.П. Короткова, Н.П. Орланова, Т.Г. Постоян та ін.); комунікативний розвиток дитини (Л.І. Айдарова, Л.О. Калмикова, А.К. Маркова, Т.О. Пироженко та ін.)

Аналіз навчальної роботи в дошкільних закладах показали, що безпосередньо формуванню навичок мовленнєвої готовності в усіх аспектах приділяється недостатньо уваги, хоча саме дошкільний вік є сенситивним періодом мовленнєвого зростання. Завдання мовленнєвої підготовки дітей до шкільного навчання зумовлюються потребою виховання компетентної особистості, здатної вільно висловлювати свої думки, підтримувати доброзичливі стосунки із соціумом, вшановувати традиції української мови. На думку А.М. Богуш, компетентність дошкільника можна визначити як комплексну характеристику особистості, що вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль.

Учені розрізняють поняття "мовленнєва підготовка" і "мовленнєва готовність дітей до навчання у школі". Так, Л.О. Калмикова зазначає, що поняття «мовленнєва підготовка» використовується у двох значеннях:

1. Загальномовленнєва підготовка (розвиток навичок усного мовлення, навичок використання одиниць мови для мислення, спілкування);

2. Спеціальна мовна (мовленнєва) підготовка (пропедевтика вивчення мови, початкове усвідомлення її знакової системи, формування основи спеціальних умінь і галузі читання, письма, аналізу мовних явищ).

Автор наголошує, що з дитиною шести років потрібно проводити спеціальну підготовку, яка розпочинається з повідомлення елементарних знань про мову, формуванні початкових спеціальних мовленнєвих умінь. По її закінченні діти мають оволодіти читанням та елементами письма.

Мовленнєва підготовка дітей до школи передбачає оволодіння практичній мовленнєвими навичками, вдосконалення комунікативних форм і функцій мовлення формування його усвідомлення. Вона охоплює весь період перебування дітей дошкільному навчальному закладі і визначається програмами з розвитку мовлення навчання дітей рідної мови. Отже, мовленнєва підготовка - це змістовий аспект навчання рідної мови.

Мовленнєва готовність дітей до школи включає такі компоненти, як:

- знання про навколишню дійсність;
- змістова сторона мовлення;
- рівень розвитку мовленнєвих навичок (достатній словник, правильні звуковимова, граматична правильність мовлення, діалогічне й монологічне мовлення):

- висока мовленнєва активність дітей;
- якість мовленнєвих відповідей;
- оволодіння елементарними оцінно - контрольними діями у сфері мовлення діяльності.

Одним із аспектів мовленнєвої готовності до школи є усвідомлення дитиною мовлення. Л.С. Виготський, досліджуючи проблему розвитку і усвідомлення дитиною мовлення, підкреслював, що у функціональному та структурному відношенні воно є егоцентричним. Це мовлення, за Л.С. Виготським, може функціонувати тільки в ситуації, яка спонукає до

соціального мовлення. Тому воно є перехідною формою від мовлення для інших до мовлення для себе.

Величезний вклад вніс Д.Б. Ельконін. Його дослідження було спрямоване на формування у дітей 5-6 років фонематичного сприймання та навчання звукового аналізу слів як одному із аспектів мовленнєвої підготовки дітей до навчання грамоти в школі.

Вчений підкреслює, що фонематичний аналіз, на відміну від фонематичного сприймання, передбачає виокремлення звукової оболонки слова від значення виокремлення в ній нерозкладних одиниць і їх порядку, співставлення звукових форм слів і з'ясування їх подібності і відмінності, співвіднесення відмінностей у значеннях слів з відмінностями у їх фонематичному складі.

М.С. Вашуленко зазначає, що формуючи людину в плані духовному, інтелектуальному і моральному, мова обслуговує потреби суспільства через цілий ряд життєво важливих функцій, які практично реалізуються у мовленнєвій діяльності. Насамперед це такі функції, як: мислительна (мова є інструментом і засобом мислення, формою існування думки); пізнавальна (засобами мови людина пізнає світ, навколишню дійсність); комунікативна (мова є засобом спілкування); національно-культурологічна (за допомогою мови людина усвідомлює себе представником певного народу - коли ця мова є рідною; або зона прагне пізнати, вивчити, оцінити культурні надбання іншого народу - коли вивчає іншу, іноземну мову). Саме ці функції, за автором, чітко виявляються в навчальному процесі.

Деякі вчені (Л. О. Калмикова, Л.М. Кондрух, Т. О. Пироженко та ін.) пов'язують мовленнєву готовність дітей до школи з формуванням у них комунікативно - мовленнєвих навичок. [3]

Вивчення процесу набуття дошкільниками комунікативних умінь і навичок спілкування, дає змогу своєчасно розробити правильну "тактику" комунікації, сформуванню потребу в спілкуванні з дорослими.

Критерії мовленнєвої готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі висвітлено у Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». У цій програмі описано портрет випускника дошкільника напередодні його вступу до школи, де представлені основні показники що характеризують мовленнєвий розвиток майбутнього школяра, а саме:

- чітко і правильно вимовляє звуки рідної мови;
- має багатий словниковий запас, розвинене граматично-правильне та зв'язне мовлення;
- володіє мовленнєвим етикетом;
- виокремлює жанри художніх творів, передає зміст українських народних казок, оповідань, уміє характеризувати персонажів твору;
- читає вірші напам'ять;
- знає і називає не менше 3-4 імен прозаїків і поетів, не менше 8-10 літературних і фольклорних творів;
- має уявлення про основні одиниці мовлення (звук, слово, речення);
- робить звуковий аналіз простих слів. [4, с.194]

Отже, мовленнєва готовність дітей до школи потребує особливої підготовки, що за специфікою свого змісту стимулює інтелектуальну, емоційно-вольову, мотиваційну готовність дошкільнят та готовність у сфері спілкування. Вона передбачає достатню адаптацію дітей до умов шкільного навчання, до нових програмових вимог щодо засвоєння норм і правил мови, мовленнєвих дій, необхідних для опанування мовленнєвих умінь.

Література

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш. - К.: Вища шк., 2007. - 542 с: іл.
2. Богуш А.М., Шиліна Н.Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. - Одеса: ПНЦ АПН України, 2003.— 335с.
3. Калмикова Л. Теоретичні основи і шляхи вдосконалення мовленнєвої підготовки дітей до школи. Початкова школа. 2000. № 12. С. 8-12.

4. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» /
О.І. Білан. – Вид.2-ге, зі зм. і доп. – Тернопіль : Мандрівець, 2022. – 216 с.

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ТА ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Євчук Л.М.

практичний психолог закладу дошкільної освіти № 21 «Золота рибка»

Кам'янець - Подільської міської ради

Розповіді, особливо казки, завжди були найефективнішим засобом спілкування з дітьми. Казки передавалися і передаються з покоління в покоління протягом століть і знаходять відображення в культурах різних народів. У своїй книзі, присвяченій казкам, Бруно Беттельхейм підкреслює їх виключно важливу роль, оскільки вони допомагають дітям подолати тривоги і конфлікти, з якими їм доводиться стикатися.

«Нам, дорослим, слід пам'ятати, що якщо ми хочемо навчити дитину або передати їй якусь важливу думку, потрібно робити так, щоб це було пізнавально і зрозуміло. Якщо ми хочемо пояснити щось складне французу, то, зрозуміло, досягнемо успіху в цьому більше, якщо будемо говорити французькою мовою. Спілкуючись з дітьми, намагайтеся говорити з ними мовою, яка їм зрозуміла і на яку вони краще відгукуються, – мовою дитячої фантазії та уяви». Так пише про це відомий психолог і психотерапевт Д. Бретт.

Слухаючи ці розповіді і казки, діти мимоволі знаходять в них відголоски свого власного життя. Вони прагнуть скористатися прикладом позитивного героя в боротьбі зі своїми страхами і проблемами. Крім того, оповідання та казки вселяють у дитину надію, що надзвичайно важливо.

Люди застосовували казку як своєрідне лікування відтоді, як вона виникла, тобто майже завжди. Тож цілком закономірно, що з часом форми роботи з казкою удосконалили й виокремили в окремий напрям – казкотерапію, розробили принципи та правила роботи з нею, класифікували казки.

Як метод психологічної корекції казкотерапія з'явилася біля 30 років тому. На психотерапевтичні казки поглянули як на метод особистісного розвитку, який об'єднує в собі різні форми і прийоми навчання. Методика виникла через необхідність створити делікатний спосіб психологічної корекції підростаючого покоління і дорослих. Терапія за допомогою казки є одним з напрямків арт-терапії, безліч психологічних проблем піддається такому незвичайному лікуванню.

На виникнення і становлення казкотерапії, як самостійного явища, значно вплинули праці Д. Ельконіна і Л. Виготського. Теорія узагальнює дослідний досвід К. Юнга, Б. Бетельхейма, ідеї Е. Фромма, Е. Берна, Р. Гарднера, А. Менегетті.

Сьогодні активно використовують цей підхід у педагогічній та психотерапевтичній практиці. Також він може давати позитивні результати в режисурі, акторській грі і в інших творчих професіях.

Психологічні казки потрібні для м'якого впливу на дитину, яка живе в кожній людині. Метод універсальний, адже у нього немає вікових обмежень. Терапія казкою допоможе ненав'язливо достукатися як до малюка, так і до дорослого, сприяючи виробленню правильних психологічних установок.

Вплив казкою підходить як для вирішення труднощів в процесі навчання, так і для подолання важких особистісних криз. Секрет універсальності методики в тому, що тут, перш за все, важливі наслідки лікування, що штовхають людину на подальший розвиток без будь-якої допомоги. Для того, щоб максимально використовувати можливості казкотерапії, важливо пам'ятати про принципи доречності, дозованості і щирості.

Психотерапевтичні казки можуть вирішити широкий діапазон проблем: втрата близької людини або улюбленої тварини; складності адаптації в соціумі і прийняття своєї особистості в ньому; депресивні стани; дитячі капризи, страхи, фобії, ревності; прояви агресії, зайва дратівливість;

заїкуватість; підвищена тривожність; гіперактивність; психосоматичні розлади.

Практичний психолог ЗДО № 21 Лариса Євчук вже кілька років поспіль впроваджує елементи казкотерапії в своїй професійній діяльності. Власний досвід психологічної практики дозволяє стверджувати, що казкотерапія має досить ефективні результати в різних видах діяльності: діагностичній, просвітницькій, профілактичній, корекційно-розвитковій роботі з дітьми дошкільного віку.

Так, проєктивна методика дослідження особистості «Казки» Луїзи Дюсс допомагає зазирнути у внутрішній світ навіть наймолодших вихованців. Психолог розповідає дитині історії, де фігурує персонаж, з яким дитина буде ідентифікувати себе. Кожна з казок закінчується запитанням, зверненим до дитини. В процесі проведення тесту можна дізнатись про певні труднощі чи проблеми в розвитку та вибудувати подальшу роботу психолога з цією дитиною та її близьким оточенням.

Працюючи з дошкільниками, фахівець повинен знати, що до 5 років діти віддають перевагу історіям про тварин, асоціюючи себе з ними. В 6 – 7 років дитина вже ширше пізнає світ, їй стають ближче людські персонажі, виникає інтерес до чаклунства.

Одним із основних завдань закладу дошкільної освіти є підготовка вихованців до навчання у школі. Проте за різних причин, не всі діти старшого дошкільного віку мають правильне уявлення про школу та готові до реалій шкільного життя. Зокрема, це можуть бути і страх перед невідомим «дорослим» життям, несформована позиція учня, особистісні якості, які заважають у взаємовідносинах з однолітками тощо. Тому в нашому ЗДО практичним психологом щомісяця проводяться профілактичні бесіди з дітьми «Готуємось до школи». Окреме місце в них займають терапевтичні казки для майбутніх першокласників («Сашко», «Кошеня Максик», «Як їжачок Буль боявся йти до школи», «Казка про першокласника Стаха», «Зірочка успіху», «Олівчик-лінивчик» та інші).

На жаль, сучасні буремні часи накладають відбиток і на найменших українців. Життя багатьох дітей нищівним чином перевернула війна. Вразлива психіка кожної дитини, яка разом з дорослими пережила жахи війни, чи навіть просто бачить воєнні дії у новинах, безумовно, дуже страждає. Але дитяча психіка відрізняється від психіки дорослого тим, що загалом вона досить стійка від природи, й упродовж певного часу відновлюється самостійно. Діти більш відкрито та щиро розповідають про те, що їх турбує, у той час, як дорослі можуть соромитися та заперечувати.

Для підтримки дітей в цей складний час в нагоді також стала казкотерапія («Хто живе у Мами в серці?» С. Ройз, казка про Мишеня «Герої також плачуть», «Як Помагайко подолав свій страх» та спеціальне видання книги Ді Вілкокс «Чарівне пальто»). Історії з цих книг озброюють дітей навичками, що допоможуть їм подумки впоратися з труднощами, з якими вони стикаються зараз і в майбутньому.

Фахівці психологічної служби ЗДО пропонують терапевтичні казки і на допомогу батькам, пояснюючи, що такі казки – досить дієвий спосіб вирішення проблем дитини. В них розкриваються різні теми – про сон, про адаптацію в садочку, про родинні стосунки, про взаємостосунки дитини з ровесниками, про певні труднощі у поведінці чи сприйнятті світу.

З перших місяців зародження нового життя батьки можуть розповідати дитині казки. Доки триває внутрішньоутробний розвиток, малюк звикає до спокійних і радісних голосів батьків, реагує на їх позитивні емоції. Для новонародженого сюжет казки не має значення. Головне, щоб у ній були певні ритмічні конструкції, повтори, звуконаслідування для опанування рідної мови. У віці 1,5 – 3 роки діти починають говорити. Тож казка стає поштовхом до розвитку зв'язного мовлення, образного мислення та пізнавального інтересу. В 3 – 4 роки дитина розпізнає основні емоції. Тож потребує казок з простими і яскравими сюжетами. На цьому етапі варто обговорювати у сімейному колі чи у групі емоції героїв, їх поведінку. 4 – 6 років мова казки є найзрозумілішою для дитини. Саме через казку

дошкільник засвоює соціальний досвід. Тож будь-яке завдання дитина виконує краще й із задоволенням, якщо захопити її казковим сюжетом.

Алгоритм використання казки надзвичайно простий. Дітям до 12 років – батьки читають казку (тут дитині дозволяється видозмінювати текст, додавати і вилучати фрази чи слова), потім обговорюють ключові моменти, мотиви поведінки, результати, і на останок – дитині пропонується намалювати малюнок (не обов'язково одразу після обговорення), який ілюструє казку або ключовий момент для дитини. Іноколи можна використовувати ще один заключний етап – драматизація або «прогривання» казки чи її частин. Дитині варто дати можливість розподілити ролі, за необхідності задіяти членів родини чи іграшки і не обов'язково суворо дотримуватись сюжету казки. Адже дитина змінює все так, як їй потрібно!

Терапевтичні казки існують як в готовому варіанті, так їх можна скласти і самостійно. Для зручності у використанні Ларисою Євчук систематизовано збірку «Скарбничка психотерапевтичних історій» (2020р.), які спрямовані на вирішення різних проблем дитини-дошкільника. Також у збірці підібрано поради, рекомендації для батьків та педагогів щодо складання та подальшої роботи з терапевтичними казками. Варто зазначити, що збірка періодично поповнюється новими актуальними матеріалами.

Відомо, що арт-терапія та казкотерапія, зокрема, впливає на особистість: знижує тривогу, змінює ставлення до себе, дає змогу виразити себе, розвиває творчі здібності, почуття. Часто психологи в роботі з дітьми використовують терапевтичні казки, але і вихователям можна їх використовувати. На таких заняттях відчувається єдність із дітьми, позитивний емоційний зв'язок із кожним та головне, довіра. А чи це не основне прагнення кожного педагога?

Література

1. Руденко А. Ігри і казки, які лікують. – вид. 2-ге допов, Видавнича група «Основа», 2022.

2. Терапевтичні казки для дітей. Алгоритм створення і приклад
<https://www.pedrada.com.ua/article/1512-terapevtichn-kazki-dlya-dtey-printsipi-y-algorithm-stvorennua>

3. Шик Л. А. Казкотерапія в роботі з дошкільниками. Харків : Основа, 2012.

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Залевська Л.П.

вихователь спеціального дошкільного навчального закладу

(ясла-садок) № 46 «Краплинка»

Говорячи про готовність дітей до шкільного навчання, важливо наголосити, що вступ до школи – важливий та переломний етап у житті дитини. Він поділяє дитинство з його некерованістю бажань та школу з її необхідністю підпорядковуватись дисципліні. Для уникнення негативних емоцій дитини від вимог шкільного життя необхідною умовою є підготовка дитини в дошкільний період.

Готовність до шкільного навчання – це усвідомлення дитини в необхідності вчитися, що є результатом соціального дозрівання дитини. Психологи зазначають, що поняття «готовність до школи» - це сукупність морфофізіологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, що гарантує успішний перехід до організованого, систематичного шкільного навчання.

Також фахівці зазначають, що вік від 6 до 7 років є перехідним між дошкільним і шкільним періодами. Основою дошкільного періоду є досягнення дитини не тільки інтелектуальної, а й соціальної зрілості. З приходом до школи змінюється провідна діяльність школяра – тепер гра та праця підпорядковані навчанню [1, с. 4].

Головним каталізатором для вдалого формування у дитини старшого дошкільного віку усвідомлення необхідності вчитися є психологічна готовність. Є багато думок фахівців з приводу структури психологічної готовності дитини, але виділяють кілька головних складових:

- емоційно-вольова;
- інтелектуальна;
- соціальна;

- мотиваційна.

Отже, емоційно-вольова готовність – це здатність дитини діяти згідно зі зразком, поданим у формі правила чи дії іншої людини. Цей вид готовності (складової) є важливим, адже поведження дитини не підлягає хвилинним бажанням, іграм та задоволенням [1, с. 5]. Типовою рисою цієї складової є підпорядкування мотивів, що дає змогу дитині керувати власною поведінкою та долучатися до спільної діяльності в школі, прийняти визначену школою систему вимог. Показники емоційно-вольової готовності свідчать про сформованість компонента психологічної готовності дитини до навчання в школі.

Базою інтелектуальної готовності є наявність у дитини запасу певних знань, світогляду. Зазвичай діти у старшому дошкільному віці вже мають деякий рівень запасу знань та володіють певними раціональними способами дослідження зовнішніх властивостей предметів [2]. Особливо важливо не перевантажувати дитину інформацією, яку вона через вікові особливості не може повністю сприймати, подавати інформацію потрібно дозовано, відповідно до вікових інтересів дитини. Головне завдання дорослих – навчити дитину слухати, переповідати почуте, відповідати на питання згідно з темою.

Соціальна готовність зумовлює вміння дитини будувати комунікативні взаємозв'язки з однолітками та дорослими. Дитина в перші дні навчання в школі має вже налагодити відносини з іншими, інтегруватися в дитячий колектив, взаємодіяти та вміти підкорятися правилам дитячих груп.

Наявність у дитини бажання вчитися, здобувати нові знання є ознакою **мотиваційної готовності**. Цей різновид готовності (складової) передбачає ставлення дитини до навчання як до суспільно значущої справи та прагнення до отримання нових знань. Розвиток допитливості та загальне бажання дитини вступити до школи є передумовою виникнення цих мотивів. Цей компонент є визначальним у структурі психологічної готовності дитини до

навчання в школі, бо від нього залежить входження дитини в нову для неї діяльність, яка відрізняється від ігрової обов'язковістю, інтелектуальним навантаженням, необхідністю долати труднощі тощо [2].

Суть поняття готовності до школи полягає в цілісному індивідуальному розвитку дитини, створенні середовища для соціальної та особистісної життєдіяльності дитини, її творчого розвитку, навчання, виховання. Під шкільною зрілістю варто розуміти досягнення в розвитку такого ступеню, коли дитина здатна брати участь у шкільному навчанні.

Завдання батьків

Велику роль у підготовці дитини до навчання у школі відіграють звичайно ж батьки. Тож головне їхнє завдання сформувати в дитини до початку навчання адекватну самооцінку, потребу у спілкуванні з іншими, вміння налагоджувати взаємозв'язки з однолітками та дорослими, вміння приймати інтереси групи.

Насамперед батькам варто усвідомити, що дитина не одразу народжується школярем, кожна дитина має свій індивідуальний шлях розвитку. Успішне навчання в школі до снаги не кожній дитині, тому допомога батьків у розвитку здібностей власної дитини дуже важлива.

Під час підготовки до навчання у школі батькам бажано створити усі умови для загального розвитку, а саме:

- збагачувати життєвий досвід дитини;
- учити дитину виражати свої думки при цьому поважати думку інших;
- розвивати комунікативні здібності дитини;
- поступово розвивати зацікавленість до навчання та формувати позитивне ставлення до школи;
- дбати про фізичний розвиток дитини.

Формування внутрішньої позиції дитини

Вступ до школи є абсолютно новим етапом життя дитини, з яким вона не мала досвіду до цього. Змінюється дуже багато аспектів життя дитини,

насамперед ставлення до однолітків, дорослих, врешті до самого себе. Цей етап також супроводжується новими обов'язками, становищем у суспільстві, новими умовами діяльності та спілкування. Дитина пізнає поняття відповідальності, адже з'являються нові обов'язки – ходити до школи, виконувати вимоги навчальної програми, дотримуватись шкільного режиму, шкільних правил поведінки, виконувати на уроці те, чого вимагає вчитель.

Поява нового авторитетного дорослого в житті дитини – учителя, є не менш важливою зміною. Стосунки дитини та вчителя розвиваються дещо інакше, аніж стосунки з вихователем, який до цього виконував функції, подібні до материнських. Дошкільнику пробачали пустощі, в оцінюванні діяльності дитини звертали більше увагу на позитивні сторони, не вказуючи на невдачі, при цьому хвалили за старання. У першу чергу оцінка вчителя не зумовлена особистим суб'єктивним ставленням до дитини, оцінка є показником старанності виконання навчальної програми учня та значущості його знань.

Вступ до школи також змінює ставлення дорослих до дитини, адже вона стає більш самостійною. В обов'язки школяра входять дотримання режиму, розподіл часу, вчасне виконання домашнього завдання. Основні зміни у цей період відбуваються у внутрішній позиції дитини – психологічному відображенні об'єктивної системи її взаємин з оточенням [5]. Внутрішня позиція дошкільників старшого віку свідчить про готовність до соціальної позиції школяра.

Розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку

Під час пізнання навколишнього світу, участі у різних видах діяльності збагачується емоційний аспект життя дитини. Одночасно відбуваються зміни у сфері моральних почуттів, які ще більше поглиблюються і проявляються чіткіше. Дитини не лише починає розуміти моральний зміст дій, але й переживати їх. Виховання дитини формує почуття взаємодопомоги, товаришування, дружби, співчуття. У період дозрівання до навчання у школі старший дошкільник усвідомлює почуття обов'язку, починає

підпорядковувати свої дії та вчинки правилам суспільної поведінки, виявляє належну самооцінку. У цей період важливо не допустити формування неадекватної (завищеної, заниженої) самооцінки.

На етапі завершення дошкільного періоду у дитини змінюються форми спілкування з людьми, з'являються елементарні обов'язки, формуються нові потреби, інтереси та наміри. Спільна робота з дорослими відходить на другий план, адже діти переходять до самостійного виконання завдань і вказівок. Правильно сформовані до цього віку якості особистості забезпечують безболісний перехід дитини до шкільного життя. На цій базі можна робити висновки про готовності дитини до шкільного життя.

Підсумовуючи тему готовності до навчання в школі дитини старшого дошкільного віку, маємо зазначити, що вступ до школи це переломний етап у житті не тільки дитини, а й батьків. Успішний та безболісний перехід дитини до нового етапу вимагає колективної роботи батьків та дитини. Самостійність набувається в процесі підготовки дитини до навчання в школі, але не без допомоги батьків, так як привчити дитину самостійно виконувати деякі завдання чи доручення - це завдання батьків. Готовність дитини до навчання в школі – це показник соціального дозрівання та усвідомлення переходу в нове самостійне життя, що є запорукою успіху дитини в навчальному процесі.

Література

1. Борисова Л. М. Готовність дитини до навчання / Л. М. Борисова // Психологічна газета. – 2005. – № 23. – С. 3-7.

2. Готовність дитини до НУШ: Важливі аспекти.
http://dnz281.edu.kh.ua/storinka_psihologa/rekomendacii_praktichnogo_psihologa/gotovnistj_ditini_do_shkoli/

3. Готовність до шкільного навчання. Вивчення та аналіз проблеми психологічної готовності дітей до навчання в сучасній школі.
<https://osvitaua.com/2017/03/57061/>

4. Готовність дитини до школи.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13780/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%81>

[%D1%8E%D0%BA%2C%20%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%8E%D0%BA_44-49.pdf](#)

5. Демиденко О. 10 порад батькам майбутніх першокласників / О. Демиденко // Педагогічна майстерня. – 2015. – № 12. – С. 29- 30.Рекомендації практичного психолога. Готовність дитини до школи. <https://dnz6.edu.vn.ua/nash-budn-ta-rozvagi/439-qgotovnist-dytyny-do-nush-vazhlyvi-aspektyq.html>

ГРА ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ ТА ПІДГОТОВКИ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Калько Л. С.

вчитель початкових класів Лицею № 1 м. Рівного
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2419-0947>

Калько Н. А.

студентка Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2589-9130>

Навчальна діяльність в умовах реформування спеціальної освіти щодо мети, змісту, процесу реалізації навчальної діяльності школярів з порушеннями мовлення є провідною у молодшому шкільному віці [1]. Вона направлена на засвоєння знань і способів їх самостійного надбання. Організація навчального процесу полягає у формуванні цієї діяльності не тільки у школярів, але й у дітей дошкільного віку. Виникла необхідність створення таких умов навчання і розвитку, коли відбувається виховання відповідальної особистості, здатної на самоосвіту та самовдосконалення, вміння використати набуті знання і вміння для творчого вирішення життєвих проблем [2]. Поєднання зусиль педагога і логопеда дозволяє формувати у дошкільників не лише систему необхідних знань і вироблення критичного способу мислення, але й вдосконалює кожен компонент навчально-корекційної діяльності.

Порушення мовленнєвого розвитку (ПМР) є майже в усіх категорій дітей із порушеннями психофізичного чи розумового розвитку. А соціальне значення мови і мовлення здійснює важливий вплив на психічний розвиток дитини [3].

Проектом Державного стандарту загальної середньої освіти передбачається диференційоване навчання учнів початкових класів, переорієнтацію навчально-виховного процесу на особистість учня і створення умов для досягнення заданого рівня знань, умінь і навичок. За

мету ставиться досягнення кожним учнем рівня навченості не нижче обов'язкового [2]. Дошкільна ж освіта з позиції пізнавального розвитку і соціалізації в суспільстві має орієнтуватися на нові технології навчання, які б забезпечили у майбутнього школяра високий рівень готовності до початкової школи.

З урахуванням цих вимог формували методологічні засади розвитку та корекції навчальної діяльності у дітей з типовим розвитком В. Беспалько, Л. Василенко, О. Литвак, С. Максименко, Ю. Машбиць, М. Савчин і ін., з порушеннями мовлення – Е. Данилавічюте, Л. Журавльова, С. Конопляста, Н. Руденко, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет і ін.

Відомо, що дошкільний вік є класичним ігровим віком, коли виникає й розвивається особливий вид дитячої гри, що у психології й педагогії одержав назву сюжетно-рольової [4]. Форма людського моделювання інших видів діяльності з розважальною чи навчальною метою називається **грою**. Видів ігор існує багато, але практичний характер мають дві: за мотиваційними і за змістово-процесуальними критеріями. Перша наголошує на об'єктах впливу гри: розвитку гостроти сприймання, мислення і пізнання навколишнього світу як основи набуття знань і умінь; рухові для розвитку спритності, гнучкості, сили; соціалізації дитини через спілкування, виконання певних правил, формування моральних рис; відпочинку, емоційному задоволенню, естетичній насолоді [5].

А інша класифікація базується на змісті і способах здійснення ігор і включає такі їх види: рухливі; малорухливі; інтелектуальні; музичні; сюжетно-рольові; забави, атракціони; конкурси тощо [3]. Значне місце належить сюжетно-образним іграм, що є допоміжними і дуже необхідними засобами відображення дітьми явищ і звикання до ролей, за якими можна використати реальні предмети для підсилення ситуації гри: парасолі, сумки, одяг, посуд, картини, фото, ілюстрації. Наприклад, відділи магазину позначаються відповідними зображеннями, які є наче вивісками (фрукти,

овочі, іграшки, одяг і ін.). За образотворчі засоби використовуються й театральні костюми [5].

За певним задумом дітей, сюжетно-рольова гра є образною грою, де розкривається через відповідні події, сюжет, фабула і розігрування ролей. В іграх дошкільнят сюжети дуже різноманітні і відображають конкретні соціально-історичні, географічні, побутові ті інші умови їхнього життя [4].

В сюжетно-рольовій грі, як виді діяльності, де діти беруть на себе трудові чи соціальні функції дорослих людей, і в спеціально створених ними ігрових уявних умовах відтворюють життя дорослих і відносини між ними [2]. Ігрова діяльність впливає на формування довільності усіх психічних процесів і елементарних і найскладніших. З предметами-замісниками дитина оперує в мисленнево-мовленневому просторі, потім ігрові дії скорочуються і дитина уже діє у внутрішньому, розумовому плані. Тобто, гра сприяє переходу дитини до мислення в образах [4]. Рольова гра має вирішальне значення для розвитку уяви, адже дії проходять в уявній ситуації; реальні предмети використані в якості інших, уявних; дитина бере на себе роль відсутніх персонажів.

Спілкування дошкільника з однолітками розвивається загалом у процесі спільної гри. Граючи разом, діти починають враховувати бажання та дії іншої дитини, відстоювати свою точку зору, будувати і реалізовувати спільні плани. У грі формуються інші види діяльності дитини, малювання, конструювання спочатку тісно злиті із грою, а ближче до старшого дошкільного віку результат продуктивної діяльності набуває самостійного значення, незалежно від гри [4].

Через гру за допомогою педагога проходить і формування навчальної діяльності, яка не з'являється безпосередньо з гри. Дошкільник починає вчитися, граючи. До навчання він ставиться як до своєї гри з певними ролями і правилами, виконуючи які він опановує елементарні навчальні дії [2].

Граючи, діти беруть на себе ролі дорослих і починають жити в уявному просторі. Хоча, вони й залишаються дітьми і прекрасно це розуміють, йде тільки гра у дорослих і це приносить їм значне задоволення. Роль розкриває для дитини зміст, розуміння, прийняття і підпорядкування правилу, що стає частиною загального процесу активного входження дитини у життя дорослих [2].

Психологи підкреслюють велике значення сюжетно-рольової гри у психічному розвитку дитини, де відбувається зміна психологічної форми мотивів відображення загальної тенденції розвитку свідомості, перебудовується поведінка, що стає довільною і під якою розуміється дія, що здійснюється відповідно до зразка і контрольована порівнянням з ним. Дитина у грі виконує наче дві функції: з одного боку, вона виконує свою роль, а з іншого - контролює свою поведінку. Головне значення дитячої гри полягає в опосередкованості, перетворенні і формуванні ідеального плану свідомості [2].

Через сюжетно-рольову гру, що має провідну роль для психічного розвитку дошкільника, почуття любові до рідних, співчуття близьким, дружня прихильність розвиваються, збагачуються, змінюються, стають основою для виникнення більш складних соціальних почуттів. У дошкільному віці істотні зміни відбуваються у пізнавальній діяльності дитини. На думку Ж. Піажне, дошкільник живе одночасно ніби у двох світах - грі та дійсності, де сфера гри для дитини не менш, якщо не більш реальна, ніж сфера дійсності [5].

Також, гра розвиває наочно-образне мислення, через яке дитина здійснює вирішення завдань подумки, без практичних дій, через оперування образами. До кінця дошкільного дитинства складається нова, більш висока форма наочно-образного мислення - наочно-схематичне мислення, де дитина оперує не тільки образами предметів, а й зв'язками і відносинами між ними. Гра диктує нові завдання для спілкування: передачу одноліткові чи дорослому своїх вражень, переживань, задумів. Запас слів швидко наростає,

діти вживають слова у різноманітних граматичних формах і поєднаннях. У дошкільному віці завдяки сюжетно-рольовій грі формується нова функція мовлення - планування та регулювання власної діяльності [3].

Під час занять і у вільний час діти з цікавістю грають у вигадані ними ігри. Самостійні форми гри є в педагогіці найважливішими для розвитку дитини, де найбільш повно проявляється особистість дитини. Тому гра є засобом усебічного розумового, естетичного, морального, фізичного розвитку та займає в житті дошкільника особливе місце [3].

Для повноцінної рольової гри необхідним є високий рівень мовленнєвого розвитку, достатній обсяг словника, сформовані граматична, фонетична, інтонаційно-виразна сторони мовлення. Сюжетно-рольова гра має значні виховні і розвиваючі можливості, впливає на всі психічні процеси: сприйняття, увагу, уяву, пам'ять, мислення і мовлення. Іде засвоєння засобів інтонаційної виразності, вдосконалення процесу їх розуміння і вживання [3].

Рольову гру варто розглядати як форму організації корекційного процесу. Для логопедів мета гри - формування та розвиток мовленнєвих навичок і умінь учнів. Сюжетно-рольова гра відноситься до навчальних ігор, вона визначає вибір мовленнєвих засобів, сприяє розвитку мовленнєвих навичок і умінь, дозволяє вибирати стиль спілкування між дітьми [3].

За лексичним матеріалом педагоги навчають і закріплюють правильні граматичні конструкції і вміння вірно будувати речення, узгоджуючи всі частини мовлення, вживати прийменники. Через сюжетно-рольову гру діти вчаться спілкуватися з однолітками. Діти мають навчитися домовлятися, пояснювати свої бажання, думки і рішення [5]. Сюжетно-рольова гра впливає і на розвиток значення і функції слова, основу для перенесення словесного значення і є потужним фактором мовленнєвого розвитку дитини ПМР [4].

Загалом, у закладах дошкільної освіти відбувається повільний розвиток комунікативної здатності дітей, а реальні кроки з розвитку мовлення більш якісно формуються і засвоюються в процесі сюжетно-рольової гри. Кожен період життя дитини характеризується певним провідним видом діяльності.

Для дітей дошкільного віку провідним видом діяльності є сюжетно-рольова гра, ігрові дії якої сприймаються дитиною як реальні.

Література

1. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія : навч. посіб. за ред. М. К. Шеремет. Київ : Знання, 2010. 293 с.
2. Гра дошкільника: теорія і практика : дайджест № 5 / Упор. Г. І. Григоренко. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2007. 196 с.
3. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: програма та методичні рекомендації / Укл. А. М. Богущ. Київ : ІЗМН, 1997. 112 с.
4. Степаненко Р. С. Сюжетно-рольова гра як засіб формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс] : [Сайт]. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-na-temu-suzetno-rolova-gra-ak-zasib-formuvanna-komunikativnoi-kompetentnosti-ditej-starsogo-doskilnogo> (дата звернення 25.02.2023).
5. Кондукова С. В. Особливості застосування гри в системі дошкільного сенсорного виховання дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів*. 2015. №1. С. 15–21.

**ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ У СВІТЛІ
БАЗОВОГО КОМПОНЕНТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (НОВОЇ
РЕДАКЦІЇ) ТА ОНОВЛЕНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ «ВПЕВНЕНИЙ СТАРТ»**

Канюка О.,

завідувач ДНЗ №19 «Сонечко» Білозерської міської ради

Єфімова Т.,

вихователь ДНЗ №19 «Сонечко» Білозерської міської ради

Готовність дітей до шкільного навчання є базисом для формування мотивації навчання, його продуктивності та результативності у найближчій перспективі. Тому формуванню готовності дітей дошкільного віку до шкільного навчання приділяється особлива увага. Загалом, готовність до навчання у школі ученими трактується як сукупність фізіологічних і психологічних особливостей старшого дошкільника, які забезпечує успішний перехід до систематично організованого навчання у школі («шкільна зрілість»), обумовлена дозріванням організму дитини, її нервової системи, ступенем сформованої особистості, рівнем розвитку психіки [4].

Розрізняють різні компоненти готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі. У психологічному вимірі це мотиваційна готовність (ставлення до освітньої діяльності як до суспільно значимої справи та бажання до набуття знань); особистісна готовність (характеризує певний рівень розвитку самосвідомості, волі і мотивів поведінки; вольова готовність (вміння діяти відповідно до зразків, здійснювати самоконтроль шляхом зіставлення з еталоном); інтелектуальна готовність (певний рівень розвитку пізнавальних процесів); комунікативна готовність (розвиток умінь і навичок спілкуватися і встановлювати контакти з однолітками і дорослими) [1, с.108-109].

У педагогічному вимірі розрізняють загальну (розвиток бажання дізнаватись нове як основи пізнавальної активності; розвиток здібностей дитини як застави успішності; сформованість творчої уяви як напряму

інтелектуально-особистісного розвитку; розвиток комунікативності), спеціальну (розвиток мовлення, формування елементарних математичних уявлень та оволодіння способами перцептивних дій на рівні зорового співвіднесення, оволодіння кількісними уявленнями і навичками рахунку, достатній рівень сформованості просторових і часових уявлень і орієнтувань) види готовності.

Готовність дітей дошкільного віку до навчання у школі формується у виховному процесі, у навчально-пізнавальній діяльності дітей у закладі дошкільної освіти.

Сучасний зміст виховання у ЗДО базується на концептуальних положеннях законодавства України про освіту, зокрема Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту». За Законом України «Про освіту» дошкільна освіта є невід'ємним складником і рівнем освітньої системи. Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

Згідно із Законом України «Про дошкільну освіту», освітній процес у ЗДО спрямовується на забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду. Завданнями дошкільної освіти є: збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля; формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду [3].

Основні підходи до сучасного змісту виховання у ЗДО визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти. Це державний стандарт, що містить норми і положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті [2].

Ним передбачено інваріативний і варіативний складники дошкільної освіти, кожен із яких відображає різні освітні напрями. Напрямами інваріативного складника дошкільної освіти визначено: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва» [2].

Проте незважаючи на такі окремі напрями, виховний процес у ЗДО є комплексним, цілісним, базується на інтегрованому підході, адже передбачає кожний із зазначених вище освітніх напрямів тісно пов'язаний з іншими; формування однієї компетентності відбувається сукупно з іншими, що й забезпечує формування цілісної реалістичної картини світу дитини, основ її світогляду. Саме на це спрямовується мета й цінності Базового компонента дошкільної освіти.

Державний стандарт дошкільної освіти це взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, напрямами освіти (змістом), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечують освітній результат – компетентність дитини старшого дошкільного віку, а також умови, за яких ці компетентності можуть бути досягнуті.

Як концептуальний документ, що задає вектор старту особистісного розвитку дитини у ЗДО, Базовий компонент дошкільної освіти передбачає сукупне формування таких компетентностей дошкільників, як: рухова, здоров'язберезувальна, особистісна, предметна-практична, технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька, природничо-екологічна, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, комунікативна, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (інваріативний складник

дошкільної освіти); спортивно-ігрова, цифрова, мовленнєва, хореографічна (варіативний складник дошкільної освіти). Для кожної із компетентностей визначено емоційно-ціннісне ставлення, яке формується, а також знання, уміння, навички, передбачено участь батьківської спільноти у формуванні усіх компетентностей дітей дошкільного віку.

Як визначено стандартом, освітній процес у ЗДО реалізується в універсальному (розвивальному) середовищі на основі діяльнісного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого, соціокультурного підходів [2, с.31].

Освітній процес у закладі дошкільної освіти будується відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти, змісту чинних освітніх програм та з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей розвитку дітей.

Іншим важливим документом, дотичним до формування готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі, є освітня програма «Впевнений старт», яка базується на інваріантній складовій змісту дошкільної освіти та спрямовується на такі види діяльності дошкільників, як: комунікативна, здоров'язберігальна й рухова, господарсько-побутова, художньо-естетична, пізнавально-дослідницька, мовленнєва, ігрова.

Освітня програма «Впевнений старт» спрямована на цілісний розвиток особистості старшого дошкільника і передбачає, що дитина старшого дошкільного віку має емоційно-ціннісне ставлення до різних аспектів особисто-го життя, найближчого оточення, життя природи і соціуму; виявляє сформованість базових знань про світ природи і суспільства, життєві навички (компетентності) взаємодії з оточенням та навички володіння інструментом пізнання, відтворення та перетворення світу за допомогою мовних та інших засобів; демонструє розвиненість особистісних якостей та рис характеру, що уможлиблює регуляцію її поведінки та діяльності. Цей розділ програми є прообразом кінцевого результату її реалізації [5].

Реалізація у змісті освітнього процесу закладу дошкільної освіти концептуальних положень Базового компонента дошкільної освіти та оновленої програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» сприятиме якісній підготовці дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання, адже сформує необхідний когнітивний базис, систему мотивів до подальшого поглиблення знань, умінь, навичок. Позитивним результатом цього стане суттєве розширення обсягу набутих старшими дошкільниками компетентностей під час перебування у закладі дошкільної освіти, вдосконалення усіх можливих активностей і напрямів діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Отже, на формування готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі спрямовується зміст Базового компонента дошкільної освіти, який передбачає розвиток рухової, здоров'язбережувальної, особистісної, предметно-практичної, технологічної, сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької, природничо-екологічної, ігрової, соціально-громадянської, мовленнєвої, комунікативної, художньо-мовленнєвої, мистецько-творчої спортивно-ігрової, цифрової, мовленнєвої, хореографічної компетентностей дошкільника, та освітньої програми для дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», яка охоплює комунікативну, здоров'язберігальну, рухову, господарсько-побутову, художньо-естетичну, пізнавально-дослідницьку, мовленнєву, ігрову види діяльності старших дошкільників.

Література

1. Андрієвський Б. М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. Педагогічний альманах : збірник наукових праць. 2010. Вип. 5. С. 6–9.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 30.03.2023).
3. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA#Text> (дата звернення: 30.03.2023).

4. Пахомова Н.Г. Діагностика мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі: навч.-метод. посіб.для студ. вищ. навч. закл. Вид.3-тє, доповн., виправ. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2012. 108 с.

5. Програма для дітей старшого дошкільного віку “Впевнений старт”. URL: <http://zolotipivnik.in.ua/programy-dlya-ditej-starshogo-doshkilnogo-viku-vpevnenyj-start.html> (дата звернення: 30.03.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ.

Карабасва І. І.

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0004-3372-0554>*

Особливості навчання першокласників у школі передбачають наявність у дошкільника своєрідних якостей та психологічних новоутворень, тобто психічних та соціальних змін, які вперше виникають на певному віковому етапі, визначають свідомість дитини, її ставлення до середовища, її внутрішнє та зовнішнє життя, перебудовують весь хід психічного розвитку. Серед таких провідне місце займає, творча уява, як центральне новоутворення віку. Уява як центральне новоутворення віку є продуктом активності дитини, пізнавальним процесом, формою відображення дійсності, інструментом руйнування стереотипів, шляхом до винахідництва і створення нових образів (в тому числі і художніх), нових уявлень, думок, ідей і як основа, база для розвитку креативності, творчості дитини.

Під творчою уявою розуміють самостійне створення нових образів, включене в процес творчої діяльності. Отже, Головною та суттєвою характеристикою дитячої творчої уяви є здатність до самостійного створення (хочу ще раз підкреслити самостійного без будь якої допомоги дорослого) нових образів, особливу роль в розвитку творчої уяви дітей відіграють вольові прояви, серед яких особливо суттєвими є самостійність та ініціативність.

В оновленому варіанті Базового компоненту дошкільної освіти значну увагу приділено розвитку творчості дітей дошкільного віку. Однією з найважливіших цінностей дошкільної освіти вважається розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дитини. Серед окреслених принципів

дошкільної освіти центральне місце посідають принципи, що сприяють реалізації творчих задумів та мрій кожної дитини.

Тому в основу нашої роботи як по діагностиці, так і по підготовці дітей до шкільного навчання ми поклали дитячу творчість.

Дитяча творчість – створення дитиною суб'єктивно нового (і тут слід підкреслити для неї) і (значущого для неї) продукту – малюнка, конструкції, гри, оповідання, створення невідомих раніше деталей, що по-новому характеризують створюваний образ: різних варіантів зображень, ситуацій, рухів, характеристик героїв, інших дій; застосування засвоєних раніше способів зображення або засобів виразності у новій ситуації; прояв ініціативи в усьому.

Дитяча творчість може проявлятися не тільки в активних діях і реальних продуктах творчості. Існує творчий процес, який проходить непомітно для оточуючих, не проявляючись особливо у поведінковій активності: коли дитина формує «всередині себе» новий погляд на предмети, на події оточуючого світу. Таку специфічну властивість дитячої особистості називають «творчою позицією». Творча позиція проявляється в найрізноманітніших сферах життєдіяльності дошкільника: у грі (дитина змінює по-своєму правила, ролі, відносини, свою позицію), у взаєминах з однолітками і дорослими (наприклад, при вирішенні конфліктних ситуацій дитина відходить від конфліктної ситуації замість «активної боротьби» за свої інтереси), у формулюванні нових, подекуди вельми оригінальних питань і висловлювань.

На основі зафіксованих проявів визначених показників дій дитини в процесі виконання комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» та їх якісного та кількісного обчислення визначили п'ять рівнів готовності до шкільного навчання, який дошкільник демонструє на момент обстеження. Це є відображення певного ступеня розвиненості у старшого дошкільника важливих компонентів особистісного розвитку та діяльності: емоційно-ціннісного, пізнавального, регулятивного, творчого, ігрового – наскрізних

вмінь та навичок, що лежать в основі ключових компетентностей майбутнього школяра.

Отже, умовно дітей 4 та 5 групи можна визначити як достатньо готовими до шкільного навчання, а дітей 1, 2, 3 групи можна визначити як дітей не готових до шкільного навчання.

Так от, ми переходимо до питання про роботу дорослих з дітьми з різними рівнями готовності до шкільного навчання.

Вся робота побудована на педагогічній взаємодії яка визначається як процес спільної діяльності педагога, дитини і її батьків, Будь-яка взаємодія людей між собою передбачає спілкування й спільну діяльність. Процес педагогічної взаємодії також складається із двох частин: педагогічного спілкування й спільної діяльності педагогічного змісту. Принципові характеристики цих складових – рівність у спілкуванні та партнерство в спільній діяльності. А головне – органічним прийняттям педагогом гуманістичних і демократичних основ взаємодії людей.

Окреслимо напрямки роботи дорослих з дітьми достатньо готовими до шкільного навчання.

Пріоритетними напрямками роботи дорослих з дітьми достатньо готовими до шкільного навчання будуть: подальше розкриття їх творчої активності, креативних ідей кожної дитини під час спільної творчості з однолітками. Чому з однолітками, тому що в школі дуже знадобляться вміння виконувати роботу в парі з іншою дитиною, яка сидить за однією партою тощо.

Можливі форми роботи: створення спільного колажу, макету на вибрану тематику для друга, спільної листівки для мам, театралізований показ казки на новий лад для гостей, виготовлення «схематички доброти» і т.д. Для досягнення зазначеної мети можна використовувати і такі форми роботи: залучення дітей до участі у створенні правил роботи групи, а також в етюдах та іграх на розвиток навичок регуляції поведінки в колективі, пояснення їм

конкретних дій та способів взаємодії з однолітками під час спільної діяльності.

Під час спільного творення дорослому слід ненав'язливо спонукати дітей до вираження слів підтримки один одному, подяки, прохання про допомогу. Така робота допомагає дітям повірити у свої сили та можливості, підвищити самооцінку, проявити ініціативу, творчі здібності у реальній практиці спільної творчої роботи, використовувати правильні способи спілкування та виконання спільних дій з партнерами по діяльності, проявляти позитивне емоційно-оцінне ставлення до них.

Позитивним є те, що діти можуть побачити результат спільної діяльності, оцінити його, встановити свій власний вклад у його досягнення, проявити емоційну задоволеність результатом діяльності.

Розвиток вміння контролювати свої емоції під час спілкування та спільної діяльності з дітьми та приймати до уваги почуття іншої людини можна забезпечити за допомогою таких висловлювань педагога в адресу дитини, як-от: «Твоя думка дуже слухна, але давай послухаємо, що скажуть інші... Давайте ділитися отриманими враженнями по черзі... Ми поважаємо твої почуття, але цікаво, що відчуває Сергійко?... Ти висловив дуже цікаву ідею, але я помітила, що Катя теж хоче висловитися...».

Так от, у роботі з дітьми, у яких спостерігається достатній рівень готовності до шкільного навчання педагогам у процесі організації творчої взаємодії з ними слід: підтримувати інтерес до спільної діяльності з однолітками; підтримувати правильне усвідомлення спільної мети у співпраці з іншими учасниками діяльності; схвалювати (але не перехвалювати) їх активність, ініціативу, вміння узгоджувати свої думки та дії з ідеями та діями партнерів по спільній діяльності; проводити роботу з батьками цих дітей щодо укріплення та збереження у їх поведінці позитивних форм спілкування та взаємодії у спільній діяльності з дітьми та дорослими.

Зупинимося на напрямках роботи дорослих з дітьми не достатньо готовими до шкільного навчання.

Основним завданням дорослого з дітьми означеної групи буде завдання розкрити перед дитиною саму сутність будь-якої творчої діяльності, яка полягає в умінні:

- не наслідувати готовим зразкам, штампам, шаблонам, а шукати якомога більше своїх особистих оригінальних рішень;
- не боятися вільно висловлювати свої думки;
- спрямовувати свою увагу на пошук нового;
- доводити задумане до кінця.

Під час роботи з дітьми не достатньо готовими до шкільного навчання виняткова роль педагога може полягати в тому, щоб:

- використовувати методи та техніки підтримки дошкільників (підкріплення, схвалення дій дитини, техніка «бути поруч з дитиною»);
- створювати ситуацію успіху; знімати прояви тривожності;
- скеровувати інших дітей на висловлення позитивних оцінок в адресу інших дітей.

Для створення ситуації успіху, для спонукання та підтримки дій таких дітей педагогу можна використовувати наступні мовленнєві висловлювання: «Нам цікава твоя думка... Я помітила, що ти хочеш висловитися... Впевнена, що ти готовий поділитися своїми враженнями... Ти висловив дуже змістовну думку... І таке судження може бути правильним... Мені подобається хід твоїх думок... Ми віримо в тебе... Ти зараз на правильному шляху...». Постійне використання подібних висловлювань спонукає й самих дітей користуватися такими ж фразами для підтримки один одного. Крім того, слід скеровувати групу дітей на висловлення позитивних оцінок в адресу дітей («Давайте подякуємо Сергійкові за слухну ідею... Ця думка заслуговує на увагу, чи не так?... Давайте підтримаємо Настю добрим словом...»).

Для зняття проявів тривожності у дітей можна використовувати вправи на релаксацію, тілесний контакт (дружня посмішка, схвальний кивок, доторкування до руки, поплескування по плечу), спонукання однолітків до схвалення конкретних дій дитини; виконання знайомих видів діяльності для того, щоб не виникало побоювання перед чимось новим.

Розвиток навичок соціальної взаємодії та формування у кожної дитини відчуття приналежності до групи може відбуватися шляхом залучення цих дітей до роботи в парах, надання їм головної ролі у тих розвивальних іграх, у яких учасники підкреслюють позитивні якості один одного, використання технік самонавіювання («Я хороший... Ми молодці...»).

Таким чином, позитивні тенденції у готовності дитини до шкільного навчання обов'язково відбудуться, якщо організувати освітнє середовище на основі спільної партнерської діяльності, підтримуючи при цьому природну потребу малюка у творчості та активності. В умовах такої взаємодії дитина активно діє, засвоює нові форми спілкування, спрямовані на взаємодію з однолітками (розвиток вмінь пропонувати, пояснювати, вислуховувати, узгоджувати, переконувати), вчиться адекватно оцінювати свої успіхи та невдачі у конкретній діяльності, що у свою чергу, впливає на розвиток більш адекватного ставлення до своєї особистості загалом.

Література

1. Нова Українська Школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 26.04.2023).
2. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловйова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/734633/> (дата звернення 28.03.2023).
3. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловйова Л., Хартман О. Вивчення готовності дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в умовах реформування

української школи. *Психологічний часопис*. 2022. № 8 (2), С. 18–32. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.2>. <http://lib.iitta.gov.ua/732153/> (дата звернення 26.04.2023).

4. Пироженко Т., Карабаєва І., Соловійова Л., & Хартман О. Якісна та кількісна характеристика готовності старших дошкільників до навчання у школі. *Психологічний часопис*. 2023. № 9 (1), С. 41–49. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.1.4>, <http://lib.iitta.gov.ua/735121/> (дата звернення 26.04.2023).

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА ГОТОВНІСТЬ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА ЯК СКЛАДОВОГО КОМПОНЕНТУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Кисорець Л.І.

директор Радовельського закладу дошкільної освіти №20 «Струмок»

Олевської міської ради

Початок навчання у школі є одним з найбільш складних періодів у житті дитини. Процес вступу дитини до школи пов'язаний з новим типом стосунків з оточенням – ровесниками й дорослими, новим видом основної діяльності – навчальної, а не ігрової, поява нової соціальної позиції – учня, тобто безпосереднього учасника навчання. У житті дитини змінюється все: обов'язки, оточення, режим. Це «кризовий період» у житті дитини, і ця «криза» виявляється в тому, що свої ігрові потреби дитина має задовольняти навчальними способами. Цей період є складним і через те, що школа наполягає на максимальній мобілізації емоційних, інтелектуальних, фізичних резервів і ставить перед учнями багато різноманітних завдань.

Теоретично обґрунтувати проблему емоційно-вольової готовності дитини старшого дошкільного віку перед вступом до школи.

У психологічному словнику поняття «*готовність до шкільного навчання*» розглядається як сукупність морфо-фізіологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематичного, організованого шкільного навчання [3, с. 174]. Готовність до шкільного навчання – це бажання і усвідомлення необхідності вчитися, що виникає в результаті соціального дозрівання дитини, появи у неї внутрішніх протиріч, які визначають мотивацію до навчальної діяльності [5, с. 8].

Найповніше поняття «готовність до школи» визначив Л. Венгер. Він вважав, що готовність до школи – це певний набір знань і вмінь, в якому повинні існувати всі інші елементи хоча рівень їх розвитку може бути різний [2, с. 51].

Психологічна готовність дошкільників до навчання у школі була важливою проблемою у зарубіжній і вітчизняній науці і тому глобально вивчалася А. Леонтьєвим, Л. Божович, Л. Виготським, Н. Гуткіною, Д. Ельконіним, Й. Шванцарем. Складність феномену емоційно-вольової сфери вивчали Д. Ельконін, Т. Шульга, Л. Виготський.

Складовими компонентами психологічної готовності дитини до школи є: психомоторна (функціональна); мотиваційна (особистісна); розумова (інтелектуальна); емоційно-вольова; комунікативна (соціально-психологічна).

Мотиваційна або особистісна готовність включає в себе наявність у дитини бажання вчитися. Інтелектуальна готовність передбачає наявність у дитини кругозору, запасу конкретних знань. Розумова або інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі виявляється у загальному рівні її розумового розвитку, володінні вміннями і навичками, які допоможуть вивчати передбачені програмою предмети. Комунікативна або соціально-психологічна готовність до спілкування та спільної діяльності [5, с. 9].

В контексті нашого теоретичного дослідження важливе місце посідає емоційно-вольовий компонент психологічної готовності старшого дошкільника до навчання в школі.

Важливу роль на етапі переходу від старшого дошкільного віку до молодшого шкільного віку відіграє емоційно-вольова готовність, зокрема вміння дошкільника довільно керувати своєю поведінкою, пізнавальною активністю, спрямовувати її на розв'язання навчальних задач.

Школа і навчання вимагають від дитини розуміння, усвідомлення необхідності дотримання певних правил на уроці, під час виконання навчальних завдань у школі і вдома, у роздягальні, їдальні, спортивному залі, а також у свій вільний час – на вулиці, у театрі, парку тощо.

Л. Виготський вважав вольову поведінку соціальною, а джерело розвитку дитячої волі вбачав у взаєминах дитини з навколишнім світом. При цьому провідну роль у соціальній обумовленості волі відводив мовному

спілкуванню дитини з дорослими. У генетичному плані вчений розглядав волю як стадію оволодіння власними процесами поведінки. Спочатку дорослі за допомогою слова регулюють поведінку дитини, потім, засвоюючи практично зміст вимог дорослих, вона поступово починає за допомогою власної мови регулювати свою власну поведінку, роблячи тим самим істотний крок уперед шляхом вольового розвитку. Після оволодіння мовою слово стає для дошкільника не тільки засобом спілкування, але й засобом організації поведінки [4, с. 213].

Стосовно вольової готовності необхідно говорити про рівень розвитку довільності. Довільність поведінки дитини проявляється при виконанні вимог, конкретних правил, які висуває педагог, чи під час роботи за зразком. Найбільш поширеними методиками діагностики довільності є тест шкільної зрілості Керна – Йірсека, «Будиночок» (Н. Уткіної), тест «Доріжки та м'ячі» (А. Сазонова), методика «Веселий-сумний» (Г. Урунтаєвої), методики О. Венгера, Д. Ельконіна тощо.

Основними показниками емоційно-вольової готовності старшого дошкільника є певний ступінь сформованості довільних психічних процесів (цілеспрямованого сприймання, запам'ятовування, уваги), уміння долати посилені труднощі, навички самостійності, організованості, швидкий темп роботи, що вимагає зібраності, зосередженості (на противагу імпульсивності, схильності відволікатись), опанування основними правилами поведінки у навчальних та інших ситуаціях, уміння правильно реагувати на оцінку виконаного завдання, оцінювати свою роботу [4, с. 215].

Дитина з високим рівнем емоційно-вольової готовності до школи адекватно сприймає завдання, співвідносить їх за ступенем складності. Через необхідність долати труднощі вона не втрачає рівноваги: звертається за допомогою до дорослих або намагається справитися самотужки, переносить невдачі (не розгублюється, не плаче), шукає способи вдосконалення своєї роботи чи поведінки. Тобто виявляє необхідний для школи рівень самостійності. Емоційно-вольову готовність вважають сформованою, якщо

дитина вмiє ставити мету, приймати рiшення, намiчати план дiй та долати перешкоди [1, с. 13].

Значущими для емоцiйно-вольової готовностi до школи є такi риси поведiнки дитини старшого дошкiльного вiку, як самостiйнiсть, органiзованiсть, дисциплiнованiсть. Це, зокрема, виявляється у звичцi дитини самостiйно, без нагадувань i допомоги дорослих виконувати правила поведiнки, у здатностi використовувати звичнi правильнi способи дiй у нових умовах, у прагненнi виявити iнiцiативу, прийти на допомогу, в умiннi контролювати свою дiяльнiсть задля досягнення результату, в умiннi погоджувати свою поведiнку з дiями iнших дiтей, вiдчувати особисту вiдповiдальнiсть за свої вчинки.

Важливим компонентом емоцiйно-вольової готовностi до школи є i вмiння дитини вибудовувати взаємовiдносини з дорослими й однолiтками. Адаптацiя до школи напряду залежить вiд того, наскiльки в дитини сформованi якостi «суспiльностi»: доброзичливе, шанобливе ставлення до товаришiв, органiзацiйнi вмiння, комунiкабельнiсть, готовнiсть виявляти спiвчуття, надавати допомогу [2, с. 55]. Усе це сприяє створенню емоцiйно позитивного клiмату спiлкування з однолiтками в новому колективi.

Безперечно, рiвень емоцiйно-вольової, як i мотивацiйної, готовностi до школи прямо залежний вiд тих умов, у яких дитина зростала в дитячому садку й особливо в сiм'ї. Дiти, якi виростали у доброзичливих умовах, вiдчували пiдтримку дорослих у їх прагненнi до самостiйностi, намаганнi творчо дiяти, як правило, готовi до школи, їх активнiсть доповнюється, пiдсилюється самостiйнiстю, впевненiстю, вiдчуттям своєї здатностi впоратися зi складним завданням. Невдачi можуть iнодi викликати у них сльози, однак дiти швидко забувають прикроцi, що трапились пiд час занять, iгор, i виправляють допущенi помилки. Значно гiрше почувають себе у таких ситуацiях тi дошкiльники, яким удома бракувало тепла, турботи, якi не вiдчували поваги до себе, власної захищеностi. Вони боязкi, пасивнi, безпомiчнi, з низькою самооцiнкою i рiвнем домагань. У них мало друзiв,

скутість заважає їм виявляти ініціативу. Найсуттєвішими причинами таких якостей є негативна ситуація у сім'ї, намагання батьків ізолювати дитину від ровесників, обмежити її самостійність, нав'язливі повчання і моралізування, образи, приниження, висміювання, фізичні покарання за помилки і невдачі, загострення уваги на її слабкості і неповноцінності [4, с. 219].

Отже, емоційно-вольова підготовка старшого дошкільника до школи є одним з найважливіших завдань дошкільного виховання та навчання. Ця готовність виявляється у сформованості довільності основних пізнавальних процесів і поведінки, самоорганізованості, умінні зосередитися, управляти емоціями, умінні керувати своєю поведінкою під час взаємодії з іншими. Задля успішного засвоєння навчальної програми у початковій школі педагогам закладу дошкільної освіти слід приділити увагу формам та методам, які формують стійку довільну увагу, навчити розуміти і приймати завдання дорослого, адже довільність пізнавальної діяльності до моменту вступу до школи ще не досягає повного розвитку та лише набирає обертів у початковій школі. Рівень емоційно-вольової готовності до школи залежить також і від умов дошкільного закладу та особливостей сімейного виховання. Для підготовки дітей до школи та розвитку емоційно-вольової сфери дитини старшого дошкільного віку доцільно використовувати рольові ігри, створювати ситуації виховного впливу і найголовніше – самому бути зразком поведінки в різних обставинах.

Література:

1. Білан О.І. Методичні рекомендації для діагностики шкільної зрілості дітей 6-7 років / О.І. Білан, Т.Б. Партико, О.Є.Хома // Український освітній журнал. - 1994. - №1. - С. 13-16.
2. Венгер Л. А. Готов ли ваш ребенок к школе? / Л. А. Венгер. – Москва : Слово, 1994. – 76 с.
3. Кравцова Є.Є. Психологічні проблеми готовності дітей до навчання в школі // Є.Є. Кравцова, – Токмак : ФЕНІКС, 1993. – 256 с.
4. Павелків Р. В. Дитяча психологія / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – Київ : Академ-видав, 2008. – 432 с.

5. Покроєва Л.О. Проблема підготовки до навчання шестилітніх першокласників // Л.О. Покроєва, Київ : Початкова школа. – 2000. – № 1. – С. 7-9.

ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Клімчук С.М.

Вихователь ЗДО №1 «Веселка» м.Красилів

Похід у перший клас одна із найважливіших подій у житті малюка. Як правило, до цього важливого дня всі батьки ретельно готуються і готують свою дитину. Погляди батьків щодо підготовки дитини до школи різноманітні. Одні вважають, що готувати до школи потрібно. Дитина має вміти читати, рахувати та писати. Інші вважають, що поспішати не варто – дитина сама все надолужить. Як визначити «золоту середину»: підготувати дитину до школи і не відбити від неї бажання вчитися? Та невже на стільки важливо, щоб дитина, йдучи до школи, вже вміла читати та писати?

«Ми настільки захопилися навчанням наших дітей, що забули, що суть освіти дитини – створення його щасливого життя. Адже найщасливіше життя – те, чого ми бажаємо і своїм дітям і собі. »

Стівен Харрісон

Від народження малюк активно пізнає світ, набуває вміння і навички, опановує різні способи дій. Упродовж дошкільного віку закладаються основи навчальної діяльності дитини, що стане провідною у її подальшому житті й особистісному становленні. Дошкільне дитинство – самодостатній період життя дитини, а не підготовка до школи. Дитина буде готовою вступити в новий етап свого життя, діяти в нових умовах, відкриється до нових стосунків, знань і справ тоді, коли сповна реалізує свій, властивий дошкільному періоду дитинства потенціал у пріоритетних видах діяльності – грі, спілкуванні, художньо-продуктивній діяльності. Але насамперед у грі. Тому педагоги в дитячому садку мають приділяти особливу увагу освітній діяльності, але не перетворювати її на шкільне навчання.

Визначними у цьому контексті є погляди О. Усової – основоположниці теорії навчальної діяльності дошкільнят яка наголошувала, що навчання дошкільнят слід розглядати як індивідуальну діяльність, оскільки у навчанні кожна дитина виконує певну розумову і фізичну роботу індивідуально, докладаючи при цьому певні зусилля, чого не можна не брати до уваги під час організації освітнього процесу.

Дослідники зазначають; спрямованість дитини на учіння значною мірою залежить від мотивації її діяльності, зокрема від пізнавальних (пов'язаних зі змістом навчальної діяльності та процесом її реалізації) та соціальних (пов'язаних з різноманітними соціальними взаєминами) мотивів. Серед найбільших мотивів стимулювання пізнавальної діяльності дитини 6 – 7 років виділяють мотиви благополуччя, обов'язку, самовизначення, самовдосконалення(Т. Дужкевич, С. Ладивір, М. Марусинець, В.Мухіна, О. Проскура) (2.с.3)

Готовність дитини до навчання в школі розглядається на сучасному етапі розвитку психології як комплексна характеристика дитини, в якій розкриваються рівні розвитку психологічних якостей, що є найбільш важливими передумовами для нормального включення в нове соціальне середовище і для формування навчальної діяльності.

- Фізіологічна готовність дитини до школи.

Цей аспект означає, що дитина повинна бути готова до навчання в школі фізично. Тобто стан її здоров'я повинен дозволяти успішно проходити освітню програму. Фізіологічна готовність передбачає розвиток дрібної моторики, координації руху. А також дитина при вступі в перший клас повинна знати, поважати та розуміти важливість дотримання основних гігієнічних норм. Фізіологічна зрілість важлива і цей показник не обдуриш. Організм повинен бути готовим витримувати певні навантаження. Якщо

цього не має то дитині доводиться працювати на межі перевтоми. Фізична готовність – передусім сформований скелет дитини.

Філіпінський тест – один з головних критеріїв «шкільної зрілості». Потрібно попросити дитину доторкнутися правою рукою до лівого вуха, провівши руку над головою. Результат досить точно показує ступінь зрілості організму.

Психологічна готовність дитини до школи.

- психологічний аспект, який включає в себе три компоненти: інтелектуальна готовність, особистісна і соціальна, емоційно – вольова.

Інтелектуальна готовність до школи означає:

- наявність у дитини запасу певних знань, прагнення до одержання нових знань.
- здатність робити висновки, уважно слухати і чути, ставити запитання якщо щось незрозуміло.

Особистісна та соціальна готовність передбачає наступне:

- дитина повинна бути комунікабельною, тобто вміти спілкуватись з однолітками та дорослими відповідно до ситуації, просити про допомогу, пояснювати свої потреби, слухати і не перебивати.
- дотримуватись певних правил та обмежень, відповідати за свої вчинки та слова.
- сформованість навичок самообслуговування.

Емоційно – вольова готовність:

- розуміння дитиною, чому вона йде в школу, важливість навчання, наявність інтересу до навчання і отримання нових знань.
- здатність дитини виконувати завдання яке їй не зовсім до душі, але цього вимагає навчальна програма.
- наполегливість, здатність протягом певного часу уважно слухати дорослого і виконувати завдання, не відволікаючись на стороні предмети і справи.

Пізнавальна готовність. Що повинен знати і вміти дошкільник у 6-7 років:

- вміти виконувати роботу за зразком;
- грати ігри на уважність;
- запам'ятовувати 10-12 картинок, розповідати на пам'ять віршик, скоромовки, казки;
- переказувати текст 4-5 речень, закінчувати речення;
- визначати послідовність подій;
- правильно тримати в руках ручку, олівець;
- розфарбовувати предмети і штрихувати їх не виходячи за контур, вирізати ножицями, виконувати аплікації.

У програмі дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» визначено показники компетентності випускника закладу дошкільної освіти. (1.с.193-195)

Набуття різних видів компетентностей дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій, руховій, природничій, предметній, образотворчій, музичній, театральній, літературній, сенсорно-пізнавальній, математичній, мовленнєвій, соціально-культурній та інших) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Життєвокомпетентний дошкільник поводить себе самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях. (3.с.5)

Перехід між двома освітніми сходами, дошкільною і початковою, складний етап у житті дитини. Як зробити його комфортним і послідовним, неодноразово було темою обговорення науковими методистами, вихователями, вчителями початкових шкіл.

Передусім слід усвідомити, дошкільний період – це самостійний віковий етап у житті дитини, що має свої цілі та завдання, спрямовані на її розвиток, а не підготовку до школи. Кожний етап освіти має виконувати свої завдання. До п'ятого року життя слід приділяти велику увагу навчанню дітей співпрацювати, дотримуватись правил співжиття, розуміти поведінку та стан інших.

Вміння читати, писати, лічити не найголовніше для майбутнього школяра, адже саме цього вчать у першому класі. Дитина має прийти до школи з досить широким колом знань і вмінь, а головне з достатньо розвиненим сприйманням і мисленням. Вона ще у дитячому садку має отримати уявлення про аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікацію інформації й набути початкові вміння які дають змогу, спостерігаючи за предметами та явищами, виокремлювати в них суттєві особливості, міркувати й робити висновки. На кожному віковому етапі свій провідний вид діяльності і своя система життєдіяльності дітей. Саме тому кожний навчальний заклад має своє обличчя: як дошкільний заклад так і школа. У дошкільному віці діти мають сповна пізнати радість гри, радість співпраці, співтворчості та спілкування. І це стає підґрунтям готовності дитини до нових відкриттів, які їй запропонує школа.

Окремо хочеться звернути увагу до педагогів початкової школи. Маємо зрозуміти, що до школи придуть діти з різними можливостями, здібностями, отже з різним рівнем так званої «підготовки». Не тому, що в одному дитячому садочку добре навчають, а в іншому ні. Кожен навчальний заклад, з огляду на свої можливості, створює максимально сприятливі умови для того щоб діти мали змогу діяти і розвиватись у властивому для себе середовищі, реалізуючи свій потенціал домірно, до можливостей віку.

Але пам'ятаємо про особистий потенціал і власний темп розвитку дитини! Саме тому, що кожна особистість індивідуальна й неповторна,

такими різними приходять до школи першачки. І саме тому наявні в них знання, вміння й навички не є вирішальним для успішного навчання.

«Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дітей. Нехай ставши учнем, дитина продовжує робити те, що робила вчора. Нехай нове з'являється у її житті поступово і не приголомшує лавиною переживань».

В.Сухомлинський

Література

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» - Тернопіль. Мандрівець, 2022
2. В. Кузьменко Як підготовлений коли випускник?/ В. Кузьменко/ Дошкільне виховання – 2015 - №5-с.2-3
3. Т. Засєкіна. Як готувати дошкільників до реального життя: компетентнісний підхід/ Вихователь – методист дошкільного закладу/ - 2019-№8-с.4-5.
4. І. Кіндрат. І знову про наступність/ Вихователь – методист дошкільного закладу/ -2014-№3-с.9-12

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Кобіна І.А.

*вихователь-методист Золотоніського закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) «Веселка» Золотоніської міської ради Черкаської області*

Останнім часом особливого значення набуває питання щодо підготовки дитини до навчання у школі в умовах дитячого садка. За даними психолого-педагогічної науки, успішне навчання в школі можливе лише за умови, що на момент вступу дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку.

Шестирічні діти, які розпочинають навчання у школі, потребують особливої уваги та захисту з боку дорослих. Адже різка зміна позицій, середовища, перехід дитини на довільну саморегуляцію, емоційна нестійкість щодо оцінних впливів, фізичні навантаження потребують перебудови всіх її психічних процесів.

Тому дати дитині знання у закладі дошкільної освіти – недостатньо, значно важливіше навчити її користуватися ними. Знання та вміння взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами, формують життєві компетентності, дають змогу успішно реалізуватися у навчанні. Вступаючи до школи, дитина має бути готовою до зміни ігрової діяльності на навчальну, до нових взаємин з дорослими та систематичної інтелектуальної праці.

Освітній процес у закладі дошкільної освіти відбувається за Державним стандартом. Розглянемо ключові компетентності дитини:

інваріантна частина: рухова і здоров'язберезувальна, особистісна, ігрова, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, *нові: природничо-екологічна з навичками, що орієнтовані на сталий розвиток, соціально-громадянська, комунікативна, мовленнєва, художньо-естетична, мистецько-творча;*

варіативна частина: *нові: спортивно-ігрова, цифрова компетентність, соціально-фінансова грамотність*, мовленнєва, мистецько-творча.

Їхнім продовженням є компетентності Нової української школи: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична, компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, громадянська та соціальна, культурна, підприємливість та фінансова грамотність [2, с. 6-7].

Всі набуті дитиною протягом дошкільного віку компетентності, визначені Базовим компонентом дошкільної освіти, відповідають ключовим компетентностям концепції Нової української школи та створюють міцний фундамент для їх формування впродовж життя. Державні стандарти освіти націлюють на забезпечення всебічного розвитку особистості дитини відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей. Саме до такого результату прагнуть педагоги дитячих закладів і початкової школи.

На які змістові характеристики готовності дитини до шкільного навчання слід звернути увагу? Насамперед на *емоційно ціннісний* компонент. Психологічна готовність дитини до школи передбачає розвиток її емоційно-вольової сфери. Провідний чинник вольового потенціалу вихованця – спілкування з однолітками й дорослими. Соціально значуща для дитини особа є взірцем, який впливає на її поведінку. Орієнтуючись на позитивний зразок, дитина здатна докладати певних зусиль, проявляти стриманість. Педагог власною поведінкою має показувати дошкільнику, що розуміє його, радіє успіхам і співчуває невдачам. Розвиток у дитини впевненості в собі, становлення почуття особистої гідності досягаються створенням для неї «ситуації успіху».

Пізнавальна готовність дитини до школи відображає рівень її особливості формування всіх пізнавальних процесів – відчуття, сприймання, пам'яті, мислення, уяви та уваги. У старших дітей дошкільного віку

сформовані психофізіологічні механізми відчуттів і сприймання. Шестирічні першокласники за рівнем свого психічного розвитку залишаються дошкільниками: їм властиві конкретно-наочне та образне мислення, а абстрактне мислення у них майже несформоване. У них переважає прагнення вивчати нове у наочно-образному та наочно-дієвому аспектах. У шестирічних дітей домінує мимовільна пам'ять. Вони запам'ятовують не те, що потрібно, а що їх цікавить, не намагаються встановити та зрозуміти логічний зв'язок між предметами. У дітей шести років не розвинене активне зосередження, тож вони здатні продуктивно займатися однією й тією самою діяльністю не більше 10-15 хвилин.

Показниками прояву *регулятивного* компоненту діяльності дитини старшого дошкільного віку вважатимемо наступні досягнення у сфері вольового розвитку її особистості: вміння виконувати дії за зразком; вміння виконувати дії за словесною інструкцією (дотримуватися правил гри та взаємин, власного задуму); вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі [3, с. 111].

Творча спрямованість дитини дошкільного віку проявляється як властивість психіки і проходить такі стадії формування: наслідування – дитина повторює за дорослим спосіб дії, а в новій ситуації – репродукує його, аби досягти відповідної схожої мети; творче наслідування – дитина вносить елементи новизни в пропоновані способи дій, змінює зразки, доповнює ідеї. Вона визначає власні вміння й нахили, й оцінює їхні переваги в різних видах діяльності; репродуктивна творчість – дитина істотно змінює пропоновану схему або ідею, додає щось нове, своєрідне й оригінальне; справжня творчість – дитина створює нові способи дії, генерує ідеї.

Вміння *спілкуватися* – один із найважливіших аспектів особистісної готовності дитини. Зосередимося на чотирьох уміннях: представлятися, ставити запитання, просити про допомогу і надавати допомогу. Обумовлює готовність дитини до шкільного навчання і *розвиток мовлення*: чи розвинений у неї фонематичний слух, чи диференціює дитина звуки та

правильно вимовляє їх; чи сформоване у неї монологічне мовлення; чи граматично правильно говорить, чи вміє зв'язано, послідовно, зрозуміло описати предмет, картинку або подію, передати хід своїх думок, пояснити те чи те явище або правило, скласти оповідання за серією малюнків; чи сформовані в неї початкові форми звукового аналізу слів.

Комплексна оцінка готовності дитини до шкільного життя відобразатиме результати вивчення всіх компонентів, які разом створюватимуть реальну картину стану розвитку особистісних надбань дитини, основи сформованих ключових компетентностей старших дітей дошкільного віку.

Наступність між дошкільною та початковою освітою простежується через призму формування наскрізних умінь. Їх поділяють на академічні (предметні, тверді) та загальні (універсальні, м'які). Спільними для ключових компетентностей дошкільної та початкової освіти є загальні (м'які) вміння дитини самостійно: проявляти творчість та ініціативність; керувати своїми діями та опановувати емоції; мислити на основі образів; висловлювати та обґрунтовувати власну думку; приймати рішення; розв'язувати проблеми; співпрацювати в колективі [2, с. 8].

У дошкільних закладах педагоги, практичні психологи проводять анкетування, опитування, бесіди, інтерв'ю з батьками майбутніх першокласників щодо готовності їхніх дітей до школи, складають портрет школяра. З вихованцями здійснюють моніторинг досягнень дітей старшого дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти. Сене такої роботи полягає у тому, щоб дітям, які виявили недостатній розвиток для навчання у школі, надати протягом наступного року необхідної корекційно-розвивальної допомоги, без якої вони і в семирічному віці можуть не мати достатніх передумов для успішного навчання.

Тому, до застосування практичним психологам, вихователям закладів дошкільної освіти та іншим фахівцям, співробітниками лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН

України у 2023 році був представлений у методичних рекомендаціях комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення». Він застосовується у форматі ігрової взаємодії дорослого з дитиною старшого дошкільного віку. КДЗ складається із трьох завдань «Придумай гру з іграшкою», «Шлях до чарівної скриньки», «Чарівні перетворення фігури», які об'єднані в сценарій – чіткий алгоритм дій підготовки, проведення та узагальнення результатів [1, с. 5]. Його слід застосовувати з метою визначення актуального стану сформованих соціально-психологічних навичок дитини, якщо їй виповнилося 5 років, 6 місяців.

Висновки за результатами проведення дослідження Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України показали, що 67,5% опитаних дорослих вважають, що необхідно проводити діагностичне обстеження дитини на предмет готовності перед початком шкільного навчання. 60,2% переконані, що діагностика психологічної готовності до школи має здійснюватися не пізніше, як за 6 місяців до початку навчання у школі. 72,2% думають, що дитячий садок повинен готувати дитину до навчання у школі.

Але основну підготовку дитини до школи здійснюють саме батьки. Зрілість дитини залежить від того, як із нею займаються у сім'ї, як складаються її взаємини з батьками. Дорослі думають, що дитина має вміти читати і рахувати до вступу у перший клас, і саме ці вміння визначають її успішне навчання. Важливіше навчити дитину спілкуватися з однолітками, просити дорослих про допомогу, ставити запитання, дотримуватися визначених у різних сферах правил і норм поведінки. Як свідчить досвід, організована дитина здатна зробити втричі більше, ніж неорганізована. Нині багато дорослих зневажливо ставляться до понять: «дисципліна», «організованість». Але ж організованість – це вміння планувати свої дії та вчинки, раціонально використовувати власні ресурси. Саме такі вміння знадобляться дітям під час навчання у школі. Також важливо, аби дитина могла сидіти впродовж уроку.

Концепція НУШ не передбачає вивчення рівня готовності дитини до навчання у школі. У перший клас дітей зараховують на підставі заяви батьків.

Отже, шестирічний дошкільник змінює заклад освіти. Із дитячого садка, у якому йому все знайоме, він іде у нову будівлю, у нову групу дітей, до нового педагога, який встановлює нові правила. Дитина має ці нові обставини прийняти і призвичаїтися до них. Тож оцінювати рівень готовності дитини до школи необхідно саме з позиції того, наскільки вона вміє взаємодіяти з іншими, налагоджувати контакти, відстоювати себе, приймати зовнішні правила і дотримуватися їх, діяти за інструкцією, тобто підлаштовувати свій темп і свої бажання під загальні вимоги.

Особистісно-орієнтована модель виховання, за якої враховуються вікові та індивідуальні особливості дитини, допоможе педагогові встановити з маленьким учнем оптимальні партнерські стосунки, налагодити атмосферу емоційної довіри та розкнутості. Саме такий підхід забезпечить умови для повноцінного розвитку особистості дошкільника, гарантує йому всебічну психологічну захищеність і сприятиме успішній діяльності дитини в майбутньому.

Література

1. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти / під наук. керівн. д-ра психол. наук, проф., чл.-кор. НАПН України Піроженко Т.О.; авт. кол.: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнеєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. Київ : Видавництво, 2021. 37 с.

3. Соловійова Л.І. Регулятивний компонент діяльності у складі критеріїв комплексної оцінки готовності дитини до шкільного життя. Збірник наукових праць № 36 (2) • 2021 р. URL: <http://surl.li/glegr>

ПРИНЦИП НАСТУПНОСТІ У КОНТЕКСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ковальчук Т.П.

директор закладу дошкільної освіти «Сонечко»

Заслуженської сільської ради Хмельницького району Хмельницької області

Виклики сьогодення вимагають єдності, цілісності і наступності системи освіти, задля формування активної особистості, здатної до самостійного мислення, творчості, оцінки та дій. Принцип наступності є одним із найактуальніших під час впровадження Нової української школи, адже успішність навчання в школі безпосередню залежить від рівня знань, умінь, навичок та рівня розвитку пізнавальних інтересів й активності дитини, сформованих ще у дошкільному віці.

Наступність займає важливе місце між дошкільною та початковою ланками освіти в реформуванні системи освіти. У закладах дошкільної освіти наступність має прояв у підготовці дитини до школи, в закладах початкової освіти - у використанні набутих знань та навичок, адже наступність між дошкільною та початковою освітою є важливою умовою неперервності процесу здобуття освіти.

Науковці (В. Галузяк, М. Сметанський, І. Перережко, Т. Степанова, А. Богуш) вважають, що реалізація принципу наступності між дошкільною та початковою освітою з одного боку спрямована на підготовку дітей до систематичного навчання в школі, а з іншого - на використання у школі набутого у закладі дошкільної освіти досвіду.

На думку В. Галузяка та М.Сметанського принцип наступності відображає закономірність, згідно з якою виховання здійснюється через цінності, потреби, які вже сформовані у структурі особистості дитини. Тож, реалізація наступності передбачає організацію виховання, за якої кожна виховна справа є продовженням попередньої виховної роботи, «підносить

вихованця на більш високий рівень розвитку, забезпечує перехід від простих до більш складних форм поведінки» [3, с.145].

І. Перережко вважає, що проблема наступності в навчанні – це проблема забезпечення комфортних умов для якісно нового етапу розвитку дитини та розкриття її потенціалу. Принцип наступності в навчанні означає погодженість і взаємозв'язок усіх шаблів навчально-виховного процесу. Реалізація принципу наступності гарантує цілісність і єдність освітнього процесу [4, с.7-9].

Т. Степанова говорить про необхідність розробки наскрізних програм навчання й виховання дітей, спрямованих на проектування цілісної спільної діяльності дитини і дорослого (мовленнєвої, комунікативної, навчально-пізнавальної, ігрової, рухової тощо), яка орієнтована на зону найближчого розвитку дитини з урахуванням специфіки діяльності, що засвоюється. При цьому в змісті програм повинні передбачатись можливості формування мотиваційної сфери дошкільника і молодшого школяра, психічного і соціального розвитку дитини тощо [5].

«Наступність в роботі дитячого садка та початкової школи – це не традиційна наступність у змісті, методах, формах і прийомах, але це, перш за все, - бачення та реалізація наступності в лініях, основних аспектах розвитку особистості дошкільника та молодшого школяра» [5, с.73].

А.Богуш переконана, що наступність – це обізнаність учителів початкової ланки освіти з програмами й методиками навчання і виховання дітей у дошкільному закладі, їх результатами й метою врахування отриманих знань у подальшій роботі початкової школи. Наступність – це робота на перспективність, де ключовим є обізнаність педагогів дошкільної ланки освіти з програмами і технологіями навчання та виховання учнів початкової школи. Це той показник, який дає змогу визначити адекватні віку орієнтовні показники засвоєння дошкільниками знань, умінь і навичок [1].

За А. Богуш саме у дошкільному віці формуються найважливіші риси майбутньої особистості, а саме: комунікативні уміння; емоційно-моральна

сфера; ставлення до однолітків, дорослих, довкілля; здатність до співчуття тощо.

Дослідниця зазначає, що незважаючи на це, наступність у дошкільній та початковій освіті не має розглядатися як підготовка дитини до навчання. Учителі початкових класів мають уважно вивчити форми та методи роботи у закладах дошкільної освіти, щоб забезпечити непомітний перехід дітей від дошкільного закладу до школи, забезпечити швидку та якісну адаптацію до нових умов, зважаючи на те, що психологічні відмінності між дітьми шестирічного і семирічного віку є незначними. Повноцінна підготовка дитини до школи передбачає розв'язання багатьох завдань, пов'язаних з емоційно-особистісним, пізнавальним і художнім розвитком, формуванням комунікативних навичок, укріпленням здоров'я дитини тощо [2, с. 11-12].

Аналіз педагогічного досвіду свідчить про наступність як двобічний процес, в якому зберігається цінність дошкільного дитинства і формуються фундаментальні якості особистості дитини, що стають основою для успішного навчання в початковій школі.

Головною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість освітнього процесу закладу дошкільної освіти і школи на всебічний розвиток особистості дитини. Ці взаємозв'язки стосуються психофізичного розвитку дитини, формування її як особистості і вимагають узгодженості та послідовності змісту, форм і методів навчання і виховання. Наступність полягає у взаємозалежності двох послідовних ланок і забезпечує поступовий перехід від попереднього вікового періоду до нового, поєднання здобутого дитиною досвіду з попереднім.

Наступність утворює простір для реалізації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти і школи єдиної, динамічної та перспективної системи виховання і навчання, що сприяє зближенню умов виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Завдяки цьому, перехід до нових умов шкільного навчання здійснюється з найменшими для дітей психологічними труднощами та забезпечується комфортна адаптація

дітей до нових умов в початковій школі, що сприяє підвищенню ефективності навчання і виховання учнів з перших днів перебування в школі.

Згідно Базового компоненту дошкільної освіти, всебічний гармонійний розвиток дитини, у відповідності з віковими особливостями і специфікою дитинства і є метою дошкільної освіти.

Мета освіти в початковій школі – продовжити та розвивати всебічний загальний розвиток дитини з урахуванням специфіки шкільного життя поряд з освоєнням навичок у письмі, читанні, математиці тощо. Як у закладі дошкільної освіти, так і в початковій школі освітній процес повинен бути зорієнтований на становлення особистості дитини: розвитку комунікативної, інтелектуальної, фізичної компетентностей, самостійності, креативності та ініціативності.

Наступність між дошкільною та початковою освітою необхідна задля створення єдиного освітнього процесу, який поступово продовжується від дитячого садка до початкової школи і є передумовою цілісного розвитку особистості через неперервність здобуття освіти. Важливим засобом забезпечення наступності між дошкільною і початковою освітою є створення і реалізація єдиної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для педагогів та батьків, які спрямовані на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів.

Принцип наступності у закладі дошкільної освіти та початковій школі полягає у єдності, взаємозв'язку, змісту, методів, форм та мети організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Наступність у роботі закладу дошкільної освіти і школи повинна передбачати зорієнтованість і вихователів закладів дошкільної освіти, і вчителів початкової школи на сумісну діяльність з дітьми, яка враховує вікові особливості розвитку дитини, спонукає її до творчого самовиявлення, зберігає унікальність і самобутність дитинства. Адже наступність забезпечує всебічний гармонійний розвиток компетентної, самодостатньої, гармонійної особистості не лише на початкових ланках, а й протягом життя.

Література

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш. – Запоріжжя : Просвіта, 2008. – С. 405-446.
2. Богуш А.М. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервної освіти // Дошкільне виховання 2001. №11. С. 11-12.
3. Педагогіка: Навч. Посібник / В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов.- Вінниця:РВВ ВАТ «Вінницька обл..друкарня»,2001.- 200 с.
4. Перережко І. Проблеми наступності в навчанні / І. Перережко // Початкова освіта.- 2006.- №42 (378).- С.7-9.
5. Степанова Т.М. Трансформації змісту перед шкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки; методологія, теорія, практика (кінець ХІХ-ХХ століття): монографія. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2011.- 424 с.

РОЛЬ БАТЬКІВ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Кондратюк Ю. С.,

вихователь ЗДО №239 КМР

*Від того, як почуватиметься дитина,
піднімаючись на першу сходинку
пізнання, що вона переживатиме,
залежить весь подальший шлях до знань.*

В. Сухомлинський

Гармонійний розвиток дитини без активної участі її батьків у освітньому процесі практично неможливий. Готовність дитини багато в чому визначається повсякденним впливом батьків та атмосферою життя сім'ї. Межі старшого дошкільного віку складають від 5 до 7 років. Цей етап у розвитку людини є найбільш динамічним. Дитина набуває багато нових навичок та умінь і дуже швидко змінюється. Провідним видом діяльності в цю пору є гра, через яку діти досліджують світ.

В поняття готовності дитини до школи, окрім того, чи готова вона навчатися, ще входить і готовність батьків, а також найближчого оточення дитини підтримати її в навчанні.

Готовність до школи – це термін, який означає широкий діапазон знань та навичок для закладення правильної основи успішного майбутнього прогресу в шкільному навчанні. І цьому можна активно сприяти. Це стосується не лише того, щоб дитина знала кольори чи вміла рахувати. Готовність до школи є набагато ширшим терміном, який також розглядає емоційну готовність дитини, її мовні, ігрові та соціальні навички, які розвиваються завдяки позитивному повсякденному досвіду і дозволяють дитині впевнено розпочати своє шкільне життя. Сім'я значною мірою впливає на те, наскільки готова дитина до школи. Батьки краще за всіх знають своїх дітей, їхній характер, сильні та вразливі сторони, темперамент, таланти і особливі потреби. Батьки

є першими викладачами для своїх дітей. В стосунках між дитиною і батьками, в її переконаннях і вчинках простежується їх ключовий вплив на готовність дитини зробити успішний та легкий перехід до школи.

Батьківські очікування відіграють значну роль у здатності дитини бути успішним учнем та адаптуватися до нових для неї умов. Високі очікування батьків, їх вплив на розвиток дитини вдома, добрі стосунки між ними і дитиною є найкращим провісником її майбутнього успіху в шкільному навчанні. Позитивні очікування і віра батьків у свою дитину налаштовують майбутнього учня на таку ж позитивну віру в свої сили та в успіх.

Роботу батьків по підготовці малюка до навчання у школі не слід зводити лише до відвідування гуртків, яким в останній час багато батьків передоручають піклування про розвиток своїх дітей. Дуже важливий вплив на те, наскільки зрілою дитина ступить на шкільний поріг, надає спільна практична діяльність батьків з їхніми дітьми, така як домашні справи, сумісне читання книжок, співи з дітьми, будь-яка творча та дослідницька діяльність, відвідування музеїв, художніх галерей, театрів, історичних місць, заняття спортом та відвідування спортивних заходів, спільна праця та відпочинок на природі. Для дітей, які зростають у містах, буде справжнім відкриттям виїзд до сільської місцевості, візит до тваринницької ферми. На цьому позитивному тлі відбувається розвиток комунікативних навичок, розвиток мовлення, передумови для оволодіння математичними знаннями та первинна готовність до майбутнього засвоєння наук, розвивається зацікавленість в навчанні та допитливість. Також це сприяє розвитку навичок спілкування та культури поведінки. На думку вчених, соціально-емоційний розвиток є основною характеристикою загального успіху дитини. За підтримки батьків малюк розвиває соціальні навички, вчиться знаходити спільну мову з ровесниками та дорослими, ладити з ними. На цьому етапі він навчається дружити, зав'язувати та підтримувати стосунки, звертатися за допомогою та допомагати, якщо хтось попросить, привчається виконувати інструкції, набуває навичок незалежної поведінки. Все це у сукупності є важливим для досягнення успіху у школі.

Соціальна готовність дитини до школи тісно пов'язана з особистісною готовністю. Низький рівень соціальних навичок тягне за собою низьку соціальну компетентність. Тривожність, неухважність, неорганізованість, відмова від співпраці є явними прогнозами схильності до невдач. Для успішної соціалізації дитина має усвідомлювати, що таке добре-погано, вміти стримувати себе в повсякденному спілкуванні та під час конфліктів. Важливою рисою соціально зрілої дитини є здатність розуміти емоції інших людей, висловлювати власні почуття. Хто, як не батьки, стане провідником для розвитку цих якостей?

На готовність дитини до школи впливає також і її здоров'я. Неоптимальний стан здоров'я сприяє вразливості при вступі до школи, а також в цілому може знизити успішність дитини. Хоча при підготовці до навчання часто увага зосереджена в основному на передшкільному дитинстві, не можна нехтувати набагато більш ранніми характеристиками розвитку малюка (розвиток плода, годування грудним молоком, забезпечення ранньої стимуляції, прив'язаності та інших основних потреб, які підтримують цілісний розвиток дітей). Здорові та щасливі діти матимуть оптимальний розвиток мозоку, який допоможе їх когнітивним здібностям. Здоровий розвиток, безпечне та надійне середовище, яке забезпечують батьки, можуть мати такий вплив на розвиток, наслідки якого дитина відчуватиме все подальше життя. І вона готова навчатися здорового способу життя у вагомих для неї дорослих, які подають приклади для наслідування, і їм вона буде вдячна за навчання та нові відкриття в своєму житті. Існує дуже багато літературних джерел, які підтверджують зв'язок між готовністю до школи та характеристиками домашнього середовища. Компоненти цих характеристик (поведінка, знання та ставлення до догляду, різноманітні стимули з боку батьків, чуйність до дитини та надання їй відчуття безпеки) взаємопов'язані.

Взагалі, всі діти, незалежно від того, в якому вони віці, готові до навчання. Як батькам підтримувати розвиток дитини? Хочеться надати декілька порад, узагальнених в дослідженнях по підготовці дітей до школи.

Читайте дітям щодня! Розмовляйте з дітьми про книги, ставте запитання про те, що в цій історії може статися далі, як почувають себе герої. Запитуйте, чи може це якось бути пов'язане із власним досвідом дитини?

Розмовляйте з дитиною протягом дня, наприклад, під час обіду або під час ігор. Будь-який час – це чудова нагода для спілкування з дітьми!

Виділіть дітям час для великої рухової активності, а також для розвитку дрібної моторики. Грайте разом з ними в ці ігри! Коли діти грають, будують і творять, ставте їм запитання про це.

Виділіть час для наукових експериментів та дослідів. Запитуйте, що, на їх думку, може статися далі?

Співайте з дітьми, займайтеся з ними мистецтвом, розмовляйте з ними про природу, будуйте з ними скрізь і з усього!

Допомагайте дітям налагоджувати стосунки одне з одним.

Скоротіть час, який ви вдома проводите за гаджетами, і приділяйте більше уваги освітнім потребам ваших дітей.

Батьки, які чуйно реагують на потреби дитини та приділяють достатньо уваги спілкуванню з нею, мотивують її, в результаті помітно збільшують її словниковий запас, пробуджують бажання розвивати нові навички, стимулюють її ентузіазм та наполегливість у навчанні.

Література

1. Драч Л. Готовність до шкільного навчання // Психолог дошкілля. 2017. №3. URL: <https://osvit.ua.com/2017/03/57061/>

2. Белова Е. Роздуми перед школою // Дошкільне виховання. 1994. №8. URL: <http://ur.co.ua/70/1167-4-rol-sem-i-v-podgotovke-deteiy-k-shkole.html>

3. Scott Davies, Magdalena Janus, Eric Duck, Ashley Gaskin Using the Early Development Instrument to examine cognitive and non-cognitive school readiness and elementary student achievement // Early Childhood Research Quarterly Volume 35, 2nd Quarter 2016, Pages 63-75. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2015.10.002>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Корж Т. М.,

викладачки кафедри педагогіки і психології дошкільної та початкової освіти Комунального закладу Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»

Сучасний стан розвитку вищої освіти актуалізує удосконалення підходів до фахової підготовки бакалаврів дошкільної освіти. У зв'язку з цим виникає потреба підготовки професійно компетентного, конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти, здатного до вирішення актуальних питань розвитку, виховання та навчання дітей.

Питання професійної підготовки майбутніх педагогів висвітлювалися у працях Л. Артемової, В. Кременя, І. Підласого, О. Савченко, М. Ярмаченка та ін. Сучасним тенденціям розвитку змісту дошкільної освіти та підготовці фахівців цієї галузі присвячені праці Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківської, Н. Лисенко, Т. Поніманської [2]. Наукові основи наступності та перспективності дошкільної і початкової освіти розкрито в працях Г. Костюка, В. Сухомлинського, О. Савченко, Л. Калмикової та ін.

Основна частина. В умовах інноваційних змін змісту освіти важливого значення набуває якісна професійна підготовка майбутніх педагогів до забезпечення наступності та перспективності дошкільної і початкової освіти. Адже реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи актуалізує питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

У Комунальному закладі Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж» здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» освітнього ступеня бакалавр, які отримують кваліфікацію «Вихователь дітей дошкільного віку». Аналіз навчального плану підготовки фахівців дошкільної освіти дає

підстави стверджувати, що готовність до реалізації наступності та перспективності дошкільної і початкової освіти найбільшою мірою забезпечує навчальна дисципліна «Дошкільна педагогіка», у навчальній програмі якої передбачено проведення лекційних та семінарських занять, визначено години самостійної роботи студентів.

В сучасних умовах модернізації освітнього простору перевагу надаємо інтерактивним формам проведення занять. Інтерактивна лекція «Теоретичні аспекти наступності та перспективності дошкільної та початкової освіти», яка проводиться у формі лекції-брейнстормінгу («мозкова атака»), передбачає засвоєння студентами теоретичного матеріалу, надання інструментарію для здобуття практичних знань та умінь, спрямована на активізацію мислення, стимулює самостійне здобуття ними знань та забезпечує високі результати навчальної діяльності. У лекційній частині заняття розкриваються теоретичні аспекти, погляди видатних педагогів та сучасні дослідження з проблеми. Зміст питання «Готовність дітей до шкільного навчання» з'ясовується під час брейнстормінгу. Для вироблення колективного рішення група ділиться на дві підгрупи: одна з них генерує ідеї, висуває нові варіанти вирішення проблеми, інша – проводить критичне оцінювання і відбір. Така колективна робота сприяє виробленню різноманітних варіантів вирішення проблеми.

Розвитку творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації і професійного використання знань у процесі навчання сприяють семінарські заняття, які мають переважно практичний характер. Семінар-дискусія «Забезпечення готовності дітей до шкільного навчання в умовах закладу дошкільної освіти» організовується як процес діалогічного спілкування учасників, студенти вчаться чітко висловлювати свої думки, активно відстоювати власну точку зору, аргументовано заперечувати, спростовувати помилкову позицію одногрупника.

Здійснюючи порівняльний аналіз змісту оновленого Базового компонента дошкільної освіти (2021 р.) та Державного стандарту початкової

освіти (2018 р.), студенти переконуються, що тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного, а пріоритетність особистісно-зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти передбачено обома документами; усвідомлюють необхідність забезпечення наступності у формуванні та розвитку компетентностей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку [1; 5].

Аналізуючи та обговорюючи зміст чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи, студенти самостійно роблять висновок, що обов'язкове врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до першого класу школи, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя, та створить умови для успішного подальшого зростання і переходу дитини до наступного рівня освіти.

Готуючись до семінару, студентам пропонується вивчити та проаналізувати передовий педагогічний досвід та визначити сприятливі умови для поступового переходу дітей до навчання як нового провідного виду діяльності у перший (адаптаційно-ігровий) період початкової освіти. Підготовлений матеріал вони презентують на занятті, самостійно обираючи форму повідомлення.

Важливу роль у професійній підготовці студентів відіграє розв'язування на заняттях педагогічних ситуацій, як проміжної ланки між теорією та практикою. Зміст педагогічних ситуацій спрямовано на усвідомлення ними необхідності удосконалення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти і початковій школі. Пропонуючи шляхи вирішення таких ситуацій, студенти самостійно визначають дієві засоби забезпечення наступності і перспективності двох ланок: реалізація діяльнісного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої

діяльності творчого характеру (ігор, технічного і художнього моделювання тощо); насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя; спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу і т.д.

Одним із важливих аспектів формування професійних умінь і навичок є самостійна робота студентів. Усвідомленню студентами суті таких завдань та вимог до їх реалізації сприяють розроблені методичні рекомендації. Зважаючи на те, що практичний аспект співпраці між закладом дошкільної та початкової освіти передбачає співпрацю педагогів та проведення спільних заходів з дітьми, студентам пропонується виконати наступні завдання: ознайомитися з кращим досвідом закладів дошкільної освіти у фахових журналах «Дошкільне виховання», «Методична скарбничка вихователя», «Дошкільний навчальний заклад», «Вихователь-методист дошкільного закладу» та визначити форми взаємодії між педагогами та дітьми; розробити модель співпраці між педагогами закладів освіти, використавши різноманітні форми роботи; скласти план проведення спільних заходів для дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи.

Підготовку студентів до забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти необхідно розглядати як складову фахової підготовки, що являє собою процес засвоєння конкретних знань, формування умінь та особистісних якостей. Особливого значення у змісті професійної підготовки студентів набуває інтерактивне навчання, яке характеризується підвищеним ступенем мотивації і емоційності, прямими і зворотними зв'язками студентів з викладачем, високою активністю розумової і навчальної діяльності.

Література

2. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник Т. О. Піроженко.
URL: https://drive.google.com/file/d/1NsuR5RlDdrA2X_3JkX3wuAdYtAg2BfHg/view
3. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ : Університет, 2011. 320 с.

4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти / Лист Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 № 1/9-249. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/recomendazii.doc>

5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ ЯК УМОВА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ ДИТИНИ В ШКОЛІ

Корж Т. М.,

*викладачка кафедри педагогіки і психології дошкільної та початкової
освіти Комунального закладу Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»*

Приймаченко А. Д.,

*студентка 4 курсу 4ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
Комунального закладу Київської обласної ради «Білоцерківський
гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»*

Взаємодія закладу дошкільної освіти з батьками вихованців визначається як одна з умов реалізації Базового компонента дошкільної освіти (2021). Сім'я виступає дієвим, моделюючим, соціальним, комунікативним, культурним інститутом виховання, навчання і самореалізації особистості. Зазначена тенденція збільшує роль партнерської взаємодії педагогічних працівників закладів освіти з членами родини вихованців [1, с. 32].

Сучасний вихователь співпрацює з батьками на засадах партнерства і взаємної відповідальності; визначає, враховує запити та очікування всіх учасників освітнього процесу, залучає їх до участі в ньому як його рівноправних учасників; надає консультативну та інформаційну підтримку батькам щодо навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти; використовує інноваційні форми, методи та засоби педагогічного просвітництва батьків [5, с. 24].

Важливим напрямом партнерської взаємодії з батьками є активне їх залучення в процес підготовки дітей до шкільного навчання. Особливу увагу потрібно звертати на інформаційно-просвітницький аспект взаємодії педагогів закладу дошкільної освіти та батьків вихованців [2, с. 6].

Успішна підготовка дітей до навчання в школі потребує вивчення вихователем соціальних, психолого-педагогічних умов сім'ї, її виховних

можливостей. Реалізації даної умови сприяє використання педагогом комплексу методів і прийомів: спостереження, бесіда, анкетування, тести. Вивченню сім'ї допомагають і самі дошкільники. Відомості про сім'ю можна отримати під час бесід з дітьми на такі теми: «Моя сім'я», «Мій вихідний день» тощо. Запропоновані бесіди дають багато матеріалу для планування роботи з батьками, вибору шляхів взаємодії з сім'єю [4, с. 153].

Широкий спектр питань, пов'язаних з успішною підготовкою дітей до школи, здійснюється у процесі індивідуальних, групових та колективних форм взаємодії педагогів з батьками. Варто пам'ятати, що співпраці з батьками на засадах партнерства сприятиме перехід від масових форм роботи до групових та індивідуальних.

Питання, що стосуються рівня готовності дитини до шкільного навчання, особливостей формування її дошкільної зрілості розглядаються під час проведення таких індивідуальних та групових форм роботи: бесіда, консультація, відвідування сім'ї дитини, залучення батьків до виховної роботи у групі, доручення тощо. Мета індивідуальної роботи – вивчити виховний потенціал кожної родини, забезпечити індивідуальний підхід до батьків і дітей, підтримувати постійний зв'язок із сім'ями дошкільників, досягти єдності дій сім'ї та закладу дошкільної освіти у питаннях підготовки дітей до навчання в школі

Встановленню тісного і постійного контакту закладу дошкільної освіти і сім'ї сприяють індивідуальні бесіди, які відбуваються як з ініціативи педагогів, так і з ініціативи батьків. Зміст бесід може бути різноманітним, але головною метою є педагогічна освіта батьків. Організація індивідуальної роботи з батьками, вимагає від вихователя психологічно готувати їх до зустрічі з педагогом і бесіди з ним; дотримуватися педагогічного такту в розмові; розмову з батьками починати з позитивних моментів у становленні особистості дитини; уважно, терпляче вислуховувати всі зауваження, заперечення, скарги батьків; зміцнювати віру батьків у досягнення позитивних результатів за умови взаємодії із закладом дошкільної освіти.

Активізації виховного потенціалу сім'ї, формуванню готовності батьків забезпечувати належну підготовку дитини до школи сприяють колективні форми роботи: батьківські збори, диспути, конференції, відкриті заняття, зустрічі за круглим столом, семінари-практикуми, дні відкритих дверей тощо.

Важливою формою роботи з колективом батьків є групові батьківські збори, ефективність яких значною мірою залежить від вибору для обговорення актуальних педагогічних проблем. Під час їх проведення варто зосереджувати увагу на таких питаннях: ознайомлення з психологічними закономірностями розвитку дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку; формування у дітей дошкільної зрілості; розвиток базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку як умови успішного навчання у початковій школі; створення психологічно комфортних умов для сприйняття дитиною нової соціальної ролі школяра та ін.

Успіх батьківських зборів багато в чому зумовлюється їх підготовкою: оформлення групової кімнати, що створює певний настрій у батьків; виставка дитячих робіт, що засвідчує ріст і вдосконалення умінь та навичок майбутніх школярів; оформлення фотовітрини, виставок дитячої літератури. Батьки з інтересом ставляться до рекомендацій, порад, які мають бути невеликі за обсягом, цікавляться виставками психолого-педагогічної літератури тощо. Ефективність зборів визначається не часом, проведенням батьками у закладі дошкільної освіти, а змістом спільної роботи [4, с. 154].

Вдалиий початок зборів сприяє згуртуванню батьківського колективу, дає змогу відчувати, що вони об'єднані однією метою: успішною підготовкою їхніх дітей до школи. Розкриваючи теоретичні та методичні аспекти проблеми, педагоги обов'язково звертають увагу на її використання в конкретних ситуаціях, дають практичні рекомендації. Потрібно заздалегідь продумати, які питання можуть з'явитися у батьків, щоб бути готовим на них відповісти.

Під час проведення зборів важливо активізувати і батьків, залучаючи їх до обговорення актуальних питань готовності дітей до шкільного навчання. Слухаючи виступи батьків, присутні на конкретних прикладах із сімейного життя переконуються, що теоретичні положення, які розкривав вихователь, справді можливо реалізувати.

Безпосередньому ознайомленню з роботою вихователів і дітей на заняттях, спостереженню за дітьми, відвідуванню групи сприяють дні відкритих дверей. Для їх проведення визначають певний день місяця. До плану проведення дня відкритих дверей долучають консультації фахівців (лікаря, психолога, вчителя початкових класів), перегляд виставок.

Сучасні батьки мають доволі високий освітній рівень. Вони виявляють інтерес до навчання своїх дітей, прагнуть розширити їхні знання з різних сфер діяльності. Тому проведення відкритих занять для батьків дає їм змогу ознайомитися з методикою роботи вихователя, вимогами до дітей та їхніми можливостями, рівнем підготовки дітей до шкільного навчання.

Обміну досвідом сімейного виховання, поширенню й використанню кращого досвіду сім'ї щодо забезпечення належної підготовки дітей до школи сприяє проведення конференцій для батьків, наприклад: «Готуємось до школи разом». Важливо, щоб у підсумках конференції прозвучали чіткі рекомендації щодо впровадження досвіду сімейного виховання.

Упродовж навчального року доцільно провести одну-дві зустрічі за круглим столом. Мета їх проведення – виробити спільні дії вихователів, батьків, визначити свої позиції, порадитися щодо формування у дітей дошкільної зрілості. Такі зустрічі розвивають педагогічне мислення, почуття належності до спільного пошуку правильних шляхів, форм і методів виховання. На обговорення виносять актуальні теми, наприклад: «На порозі вступу до школи».

Таким чином, об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної освіти та батьків вихованців забезпечать психологічно виважений та успішний для дитини перехід від дошкільної освіти до

початкової. Рациональне поєднання різних форм роботи, розроблення власних або використання перевірених на практиці технологій залежить як від професійних компетентностей педагога, так і від потреб родин вихованців. Проте всі вони мають бути об'єднані в єдину систему співпраці вихователя закладу дошкільної освіти з батьками на засадах партнерства і взаємної відповідальності та сприяти успішній підготовці дітей до школи.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник Т. О. Піроженко.
URL: https://drive.google.com/file/d/1NsuR5RIDdrA2X_3JkX3wuAdYtAg2BfHg/view
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти / Лист Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 № 1/9-249. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/recomendazii.doc>
3. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців / Лист Міністерства освіти і науки України від 11.10.2017 № 1/9-546. URL: https://www.pedrada.com.ua/files/articles/1545/MON_546_Vzajemodija_ZDO_batkamy.pdf
4. Нечипорук Н.І., Педько О.П., Корж Т.М. Особливості організації навчально-виховного процесу в різновікових групах ДНЗ. Тернопіль : Мандрівець, 2014. С. 150-179.
5. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України №755-21 від 19 жовтня 2021 року. URL: http://osvita.ua/doc/files/news/848/84885/NAKAZ_755.pd

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Коцур С.

вихователь філії старшої групи Клішковицького ОЗО

імені Леоніда Каденюка

До вступу в школу діти уже мають шестирічний (семирічний) досвід навчання: спонтанно, самостійно або за допомогою дорослих – за ці роки вони вже багато чого навчилися. Цей процес був частиною їхнього життя, він підтримувався вродженою допитливістю дитини, її активністю, потребою нових вражень.

До навчання в школі дитини і її готовність в однаковій мірі залежить від фізіологічного, психічного і соціального розвитку дитини. Це не різні види готовності до школи, а різні сторони і прояви. Психологічна готовність до навчання в школі – прагнення до засвоєння певної частини культури, включеної в зміст освіти у формі навчальної діяльності - є складною структурно-системною освітою, яка охоплює всі сторони дитячої психіки. Вона включає: особово-мотиваційну і вольову сфери, елементарні системи узагальнених знань і уявлень, деякі навчальні навички, здібності.

Психологічна готовність до навчання у школі не полягає в умінні читати й писати. Дітям до школи читання і письмо у кращому разі не шкодять, цифри і літери сприймаються ними як чергова частинка навколишнього світу, і діти швидко втрачають до них інтерес. Під психологічною готовністю до шкільного навчання розуміється необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання – це один з найважливіших підсумків психічного розвитку в період дошкільного дитинства. Сама ж готовність дитини до навчання в школі розглядається як інтегративний результат цих напрямків діяльності, що складається у неї на завершення дошкільного

дитинства і сприяє до умов і вимог шкільного навчання (О. Савченко). Найважливішим в психологічній готовності дитини до школи Л. І. Божович рахувала мотиваційний план.[4].

Головний пріоритет у питанні освіти дитини на етапі підготовки до школи, як і всього періоду дошкільного дитинства, має належати загальному розвитку дитини. Саме це забезпечує подальшу успішність навчання дитини у школі й означає, що педагоги дошкільних освітніх установ і батьки, діти яких ідуть у школу, повинні піклуватися про те, щоб у першокласників були сформовані загальні здібності та якості особистості, необхідні для здійснення принципово нової для них навчальної діяльності. Готовність до шкільного навчання припускає певний рівень розумового розвитку, а також сформованість необхідних якостей особи. У зв'язку з цим учені виділяють інтелектуальну і особову готовність дитини до навчання в школі. Остання вимагає наявності відомого рівня розвитку соціальних мотивів поведінки і морально-вольових якостей особи. Таким чином, психологічна готовність до шкільного навчання виявляється в сформованості основних психічних сфер дитини: мотиваційної, етичної, вольової, розумової, які в цілому забезпечують успішне оволодіння учбовим матеріалом.

Саме проблема готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі. Питання психологічної готовності до школи дошкільника стала дуже популярною серед дослідників різних спеціальностей. Педагоги, психологи, фізіологи обґрунтовують і вивчають оцінку готовності до шкільного навчання дитини, дискутують про вік, з якого найдоцільніше починати навчання дітей в школі.

Теоретичне обґрунтування проблеми психологічної готовності до навчання дитини дошкільного віку.

Готовою до шкільного навчання є дитина, яку школа привертає не зовнішньою стороною (атрибути шкільного життя - портфель, підручники, зошити), а можливістю одержувати нові знання, що припускає розвиток пізнавальних інтересів. Майбутньому школяреві необхідно довільно

управляти своєю поведінкою, пізнавальною діяльністю, що стає можливим при сформованій ієрархічній системі мотивів.

Психологічна готовність 6(7)-річної дитини до шкільного життя має ґрунтуватися на сучасних підходах та аналізі розвитку її особистісних надбань. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено (2021), що сформовані у цьому віці ключові компетентності, вміння і навички, які у майбутнього будуть забезпечуватимуть здатність першокласника до активного впровадження набутого досвіду у шкільне життя[2, с. 4].

Один з основних шляхів розвитку пізнавальної активності дитини-розширення і збагачення його досвіду (в дошкільному віці – раніше всього досвіду чуттєвого, емоційного, практичного), розвиток інтересів. В цьому відношенні дуже ефективні екскурсії, поїздки, різноманітні форми дитячого експериментування. Достатній розвиток учбово-пізнавальних і соціальних мотивів в поєднанні з оцінними мотивами робить позитивний вплив на шкільну успішність. Дитина повинна володіти планомірним сприйняттям, елементами теоретичного ставлення до досліджуваного матеріалу, узагальненими формами мислення і основними логічними операціями, смисловим запам'ятовуванням. Однак, в основному, мислення дитини залишається подібним, що спирається на реальні дії з предметами, їх заступниками. Інтелектуальна готовність також припускає формування у дитини початкових умінь у сфері навчальної діяльності, у, зокрема, вмінні виділити навчальну задачу і перетворити її на самостійну мету діяльності. Узагальнюючи, можна говорити, що розвиток інтелектуальної готовності до навчання у школі передбачає:

- диференційоване сприйняття;
- аналітичне мислення (здатність осягнення основних ознак і зв'язків між явищами, здатність відтворити зразок);
- раціональний підхід до дійсності (послаблення ролі фантазії);
- логічне запам'ятовування;
- інтерес до знань, процесу їх отримання за рахунок додаткових зусиль;

– оволодіння на слух розмовною мовою і здатність до розуміння і застосування символів;

– розвиток тонких рухів руки і зорово-рухових координацій [1]..

Майбутньому школяреві необхідно довільно керувати своєю поведінкою, пізнавальною діяльністю, що стає можливим при сформованій ієрархічній системі мотивів. Таким чином, дитина повинна володіти розвиненою навчальною мотивацією. Особистісна готовність також припускає певний рівень розвитку емоційної сфери дитини. До початку шкільного навчання у дитини повинна бути досягнута порівняно хороша емоційна стійкість, на тлі якої і можливий розвиток і протікання навчальної діяльності.

Дитина приходить у школу, клас, де діти зайняті спільною справою, і йому необхідно володіти достатньо гнучкими способами встановлення взаємовідносин з іншими людьми, необхідні вміння ввійти в дитяче суспільство, діяти спільно з іншими, вміння поступатися і захищатися.

Таким чином, даний компонент передбачає розвиток у дітей потреби у спілкуванні з іншими, уміння підкорятися інтересам і звичаям дитячої групи, що розвиваються здатності справлятися з роллю школяра в ситуації шкільного навчання. Залежно від того, яких випадкових думок і вражень – позитивних або негативних – позначиться більше, діти будуть з радісним нетерпінням або похмурим побоюванням чекати того моменту, коли вони підуть «перший раз в перший клас». Проте діти – істоти активні і чекають вони цього не склавши руки, а намагаючись наперед пристосуватися до нових умов і приміряти на себе новий вигляд діяльності зі всіма правилами і нормами взаємодії.

Гра дошкільника може стати віконцем, через яке ви спробуєте заглянути у внутрішній світ майбутнього першокласника і здогадатися про його мрії і страхи, пов'язаних з навчанням в школі. Правда, в чистому вигляді ви зможете їх «розгледіти» тільки якщо дитина грає одна, використовуючи іграшки. Але частіше діти об'єднуються для гри в школу, тому уявлення однієї дитини можуть перекриватися інформацією, отриманою іншим. Втім,

це не так вже важливо, оскільки в процесі гри все одно відбувається такий взаємообмін. Величезну роль у розвитку навчальної й пізнавальної мотивації відіграє здатність педагога підтримати ті потреби, які має першокласник за рахунок включення гри в навчальний процес, опори на уяву дитини, її здатність фантазувати. Це й створює позитивну мотивацію навчання, полегшуючи дитині перехідний період. Дитина повинна розуміти, що учитися – це одержувати знання, розвивати здібності, набувати практичних навичок, займатися осмисленою роботою. Значне місце в родинному вихованні має зайняти процес налаштування дитини на школу, на серйозну навчальну працю, тобто формування її психологічної підготовленості до навчання. Батькам слід пам'ятати, що головним у цій роботі мають стати найрізноманітніші засоби заохочення, а не примусу. Виховну роботу слід будувати на перспективі радісного очікування дня, коли малюк стане школярем; необхідно переконувати його, що навчання в школі – це серйозна праця, у результаті якої він пізнає багато нового.

Важливим завданням у період підготовки дитини до школи має стати виховання в неї почуття відповідальності, самостійності, організованості, готовності трудитися (безперечно, з урахуванням вікових особливостей); формування моральних засад, що передбачає виховання товарищескості, готовності поділитися, поступитися, прийти на допомогу іншим.

Підготовка дітей до школи – проблема комплексна, багатогранна, що охоплює всі сфери життя дитини. Вона є однією з найважливіших задач навчання і виховання дітей дошкільного віку, її рішення в єдності з іншими задачами дошкільної освіти дозволяє забезпечити цілісний гармонійний розвиток дітей цього віку. Проблема психологічної та інтелектуальної готовності до школи дітей актуальна особливо зараз, оскільки психологічна готовність до навчання в школі відображає загальний рівень психічного розвитку дитини, базові і ведучі учбово-важливі якості одночасно є базовими в психічному розвитку старших дошкільників.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. кер. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL.
2. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Київ, 2021. 58 с.
3. Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина» /наук. кер. Проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богінч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. Ред.Г.В. Беленька. Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.
4. Божович Л. І. Особа і її формування в дитячому віці. М., 1968.

НЕГАТИВНІ ЕМОЦІЙНІ ПРОЯВИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Красножона О.

*вихователь-методист, Ямпільського закладу дошкільної освіти
комбінованого типу «Росинка» Шепетівського району Хмельницької області*

Роль емоцій в управлінні поведінкою людини досить значна, і не випадково практично всі автори, що пишуть про емоції, вказують на їх мотивувальну роль, пов'язують емоції з потребами та їх задоволенням. Емоції виконують різні функції, беруть участь в управлінні поведінкою людини як мимовільний компонент, втручаючись у неї як на стадії усвідомлення потреби й оцінки ситуації, так і на стадії ухвалення рішення й оцінки досягнутого результату. Тому розуміння механізмів управління поведінкою вимагає розуміння й емоційної сфери людини, її ролі в цьому управлінні.

Як відомо, емоції є важливим компонентом структури особистості: вони відіграють мотивувальну роль, впливають на різні ситуації життєдіяльності. Порушення емоційного балансу, тривала перевага негативних емоційних станів спричиняють виникнення емоційних розладів і відхилень у подальшому навчанні в школі, порушення в неї соціальних контактів [1].

Дошкільне дитинство справедливо називають визначальним періодом становлення особистості, періодом формування й закріплення найважливіших властивостей і рис і усвідомлення своєї унікальності, самостійності, відокремленості від дорослого світу й світу навколишнього. Отже, виховання емоційно зрілої особистості, її переживань і почуттів, починаючи з перших років життя, залишається важливим завданням у вихованні дитини, у набутті нею різноманітних умінь і навичок [5]. Адже саме від емоційного ставлення до навколишнього світу залежить те, заради чого дитина буде використовувати здобуті знання й набуті вміння.

Емоційна сфера дитини завжди була в полі особливої уваги вітчизняних психологів, оскільки виховання передбачає формування і розвиток у дитини певного емоційного ставлення до навколишнього світу, відповідно до цінностей, норм та ідеалів суспільства. Емоційний розвиток є закономірним процесом, що має певну логіку, а в кінцевому підсумку визначається загальною логікою розвитку особистості дитини загалом, зміною видів діяльності, у яких формуються емоційні процеси, специфікою взаємодії дитини зі світом людей і предметним світом. Надалі на цій основі формується особлива психічна діяльність – емоційна уява (Л. Виготський, Г. Костюк, В. Аснін, В. Селиванов, В. Котирло, Н. Гуткіна та ін.). Питання вивчення емоційної сфери розглядалися багатьма відомими вітчизняними психологами, зокрема Л. Виготським, О. Запорожець, Н. Левітовим, О. Леонтьєвим, Р. Немовим, А. Петровським, К. Платоновим, Б. Тепловим.

На розвиток емоцій і почуттів дошкільників впливають психічні стани і кризи особистості. Якщо нові потреби, що з'явилися наприкінці кожного етапу, не задовольняються або придушуються, у дошкільника починає формуватися стан фрустрації, який проявляється як агресія (активний стан – гнів люті), або як депресія (пасивний стан). Коли дитина уявляє себе у важких ситуаціях або просто малює страшні сні – це сигнал про її емоційне неблагополуччя. Цей стан пов'язаний з труднощами у спілкуванні й може провокувати різні типи поведінки, відповідно до яких дітей поділяють на такі групи:

- неврівноважені, легко збудливі;
- переважно «легко гальмівні» зі стійким негативним ставленням до спілкування;
- діти, чиє емоційне неблагополуччя є наслідком індивідуальних особливостей, специфіки їхнього внутрішнього світу [4].

Невиправдане суворе ставлення дорослого, неадекватні засоби виховання перенапружують нервову систему дитини і створюють сприятливу основу для появи страхів.

Негативні емоційні прояви у дітей можуть існувати у двох типах поведінки – з переважанням станів збудження або пригнічення.

До першої групи за типом поведінки належать діти, в яких переважають стани збудження. Такі діти характеризуються нестриманістю і дратівливістю. Вони схильні до захоплення різними видами діяльності, проте її продуктивність швидко знижується. Раптові негативні емоції – спалахи гніву, образи – можуть виникати як з вагомих причини, так і з незначних. Утім вони згасають так само швидко, як і виникають.

Афективні прояви часто спричиняють негативне сприйняття дитиною думок і вимог інших людей. Цей тип поведінки дошкільника зумовлює негативні реакції дорослих та однолітків. Дитині приписують характеристики на кшталт: «усім заважає», «завжди злий», «непосидючий» тощо [2]. Це принижує її, викликає образу. Дитина усвідомлює, що вона «не така, як усі». Тому стає невпевненою, тривожною, почувається непотрібною, незначимою для батьків. Такі негативні емоційні прояви діти часто ховають за маскою зарозумілості й пихатості.

Емоційні порушення у дошкільному віці (за Г. Бреславом):

- відсутність емоційної децентрації – дитина не здатна співпереживати ні в реальній ситуації, ні під час прослуховування літературних творів;

- відсутність емоційної синтонії – дитина не здатна відгукуватися на емоційний стан іншої людини, насамперед близької або симпатичної;

- відсутність емоційної саморегуляції – дитина не відчуває провини, пов'язаної з новим етапом самосвідомості («Це я зробив») і здатністю емоційно «повертатися в минуле» [1]

Батькам старших дошкільників слід пам'ятати, що зазнати невдачі може кожен дорослий, не кажучи вже про дитину. Невдачі (неважливо, у якій сфері) знижують самооцінку дитини. Тому дитина чекає від вас підтримки й мотивації, а не критики.

У цьому випадку, як і в багатьох інших, емоційний стан дитини багато в чому залежить від вашої підтримки. Оскільки в старшому дошкільному віці в дитини формуються особистісні якості, вона потребує позитивного зворотного зв'язку.

Щоб допомогти дитині набути емоційної стійкості, батькам слід розуміти такі ключові моменти з приводу емоцій:

1. Діти можуть відчувати цілий спектр емоцій. Навчити дитину давати раду своїм емоціям – важливе завдання для батьків. Відчувати негативні емоції – це нормально. Але батьки можуть почати хвилюватися, бачачи, що дитина відчуває злість, смуток або фрустрацію. Батьки вважають, що оберігати дитину від негативних емоцій – значить допомогти їй стати щасливою. І хоча це шляхетна мета, вона не обов'язково принесе дитині користь.

В житті не уникнути негативних емоцій та складних ситуацій. Якби люди відчували тільки позитивні емоції, вони б не розвивалися протягом життя.

2. Емоції допомагають дитині вчитися. Різні ситуації й емоції дають нам усім життєвий досвід. Для порівняння: якщо б погода постійно була сонячною, ми не цінували б її. Спостерігаючи кожного дня за однією й тією ж погодою, ми б сприймали її як щось, само собою зрозуміле. Крім того, ми б не могли оцінити красу іншої погоди (грози, снігопаду тощо). Так само й різні емоції слугують нам по-різному. Секрет у тому, щоб навчитися приймати свої найрізноманітніші емоції, але не заглиблюватися в почуття провини, страху, образи чи осуду.

3. Можна навчитися опановувати хворобливі емоції. Поринаючи в негативні емоції (наприклад, гнів або страх), діти стають їх заручниками. Іноді не можемо впоратися з ними або винести з них життєвий урок. Якщо довго тримати емоції в собі, це може навіть призвести до хвороби. Але проживаючи їх, ми вчимося й розвиваємося.

Дітям зазвичай легко вдається виражати свої емоції. Емоції в них змінюються дуже швидко: упродовж короткого проміжку часу діти можуть плакати, сміятися, гніватися, засмучуватися... Це відбувається тому, що вони дозволяють собі повно відчувати емоції в міру їх виникнення. Замість того, щоб аналізувати, вони відразу ж виявляють їх. І це добре!

4. Важливо правильно реагувати на емоції дитини. Спостерігаючи, як дитина відчуває сильні емоції, батьки можуть неправильно на них відреагувати. Якщо спробувати контролювати або обмежувати емоції дитини, можна тільки погіршити ситуацію. Втручання батьків спантеличує дитину.

Якщо не втручатися й поглянути на ситуацію збоку, можна побачити, що відбувається насправді. Діти відчувають такі ж емоції, як і дорослі, і вони так само, як і ми, мають право виражати свої почуття. Коли ми говоримо дитині, щоб вона припинила поводитися тим чи іншим чином, то пригнічуємо її емоції. Ми реагуємо тільки на поведінку дитини, не намагаючись з'ясувати причини її емоцій. Така реакція дорослих може викликати в дітей розчарування й відчуття, що їх не розуміють.

Перш ніж реагувати, запитайте дитину, що сталося й чому вона засмучена. Дайте їй можливість висловитися. Так ми краще зможемо зрозуміти її поведінку й допоможемо дитині впоратися з її емоціями. Крім того, дитина зрозуміє, що виражати емоції – це нормально, її за це не засудять і не спробують змінити її поведінку.

Емоційно стійкі діти можуть знаходити найкращий вихід із важких ситуацій. Надавайте своїй дитині емоційну підтримку – і це допоможе їй розвинути позитивне ставлення до труднощів у процесі розвитку та зростання.

Отже, моральний розвиток особистості дошкільника безпосередньо залежить від позиції дорослого, його моральності, етики тощо. Дорослий, будучи для дошкільника моральним еталоном, встановлює зв'язок між моральною свідомістю і моральною поведінкою, коли норма стає мотивом

поведінки. Власне від нього залежить, чи сформується у дошкільника негативні утворення.

Література

1. Даніліна Т.А. У світі дитячих емоцій. Москва.: Айрис-пресс, 2007. 160 с.
2. Карасьова К. Характеристика прояву ціннісних орієнтирів старших дошкільників у рольовій взаємодії з однолітками / К. Карасьова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [голов. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Срібна хвиля, 2013. – Т. IV. : Психологія розвитку дошкільника. – Вип. 9. – С. 120–133.
3. Павелків Р. В. Дитяча психологія: Навч. посіб. / Р.В. Павелків, О. П. Цигипало. - К.: Академвидав, 2008. - 432 с. (Альма-матер).
4. Пасічніченко А.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія. Харків, 2012. Випуск 49. С. 93-95.
5. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 136с.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Кукало С. В.

*Педагог- організатор Устечківської гімназії Товстенської селищної ради,
Чортківського району, тернопільської області*

Sofiakukalo@gmail.com 0993726363

Найважливішим наслідком розвитку дитини дошкільного віку є формування психологічної готовності до шкільного навчання. По суті, її становлення свідчить про завершення періоду дошкільного дитинства.

На думку Данила Борисовича Ельконіна, важливим елементом готовності до шкільного навчання насамперед є розвиток довільності поведінки, перетворення зовнішнього правила у внутрішню інстанцію.

Під керівництвом Д. Б. Ельконіна був проведений цікавий експеримент, у якому брали участь діти п'яти, шести і семи років. Перед дітьми клали сірники і просили їх по одному перекинути на інше місце. Експериментатор спостерігав за поведінкою підопічних з допомогою прозорого з одного боку дзеркала.

Семерічні діти старанно виконували доручення упродовж тривалого часу. Молодші якийсь час перекидали сірники, а потім починали щось будувати з них. Найменші практично відразу вносили у це заняття власну мету.

Через певний час експериментатор заходив у кімнату і просив дітей попрацювати ще: «Давайте домовимося перекинути ось стільки сірників». Найстаршим цього було досить для продовження монотонної і безглуздої роботи. Дітям середнього дошкільного віку експериментатор додатково говорив: «Я піду, а з тобою Буратіно залишиться». Діти поглядали на

буратіно і робили все правельно. Неодноразове повторення цієї ситуації зумовило те, що надалі вони могли і без Буратіно підкорятися правилу.

Експеремент довів, що виконання дитиною правил ґрунтується на системі соціальних стосунків із дорослими. Спочатку правило виконують у присутності дорослого, потім – з опорою на предмет, що замінює дорослого, і, нарешті, правило стає внутрішнім.

Готовність дитини до шкільного навчання вимагає формування соціальних правил як внутрішніх утворень, наголошував Д. Б. Ельконін, однак у сучасній системі дошкільного виховання не передбачено спеціальної системи роботи у цьому напрямку.

У складному комплексі якостей, із яких складається готовність до шкільного навчання, варто виділити мотиваційну, розумову та емоційно – вольові компоненти.

Більшість дітей наприкінці дошкільного віку прагне стати школярами, пов'язуючи це бажання передусім із зовнішніми ознаками зміни свого соціального статусу (портфель, форма, власне робоче місце, нові взаємини з людьми ...)

Однак справжня мотиваційна готовність зумовлюється пізнавальною спрямованістю дитини старшого дошкільного віку, яка розвивається на основі притаманної дітям допитливості, набуваючи характерних рис перших пізнавальних інтересів, це такі, як бажання опанувати грамоту та читання.

Якщо ж пізнавальна активність не сформована, дитину приваблюють різноманітні другорядні мотиви, пов'язані зі сприйняттям школи як місця для розваг і дитина виявляється неспроможною взяти на себе обов'язки здобувача освіти.

Навчання у сучасній школі вимагає також розумової готовності. Діти приходять до школи з досить широким колом знань і умінь, а головне – із

розвинути сприймання і мислення, вони вже мають освоїти операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, групування, які дозволяють систематично спостерігати за предметами та явищами, виділяти в них істотні особливості, міркувати й робити висновки.

Крім того, діти повинні володіти початковими навчальними вміннями – концентрувати увагу не на результаті, а на процесі виконання навчальних завдань, сомоконтроль, самооцінка.

Велику роль відіграє і емоційно – волюва готовність, зокрема, вміння дитини старшого дошкільного віку доволі керувати своєю поведінкою, пізнавальною активністю, спрямовувати її на розв'язання навчальних завдань. Перебування у навчальному закладі має бути для неї джерелом позитивних емоцій, що допоможе знайти своє місце серед однолітків, підтримує впевненість у собі, у своїх силах. Важливо, щоб ці позитивні емоції пов'язувалися із навчальною діяльністю, її процесом та першими результатами.

За моїм спостереженням, майже третина дітей шестирічного віку мало готова до школи. Особливо часто виявляється недостатня сформованість окремих компонентів психологічної готовності. Усе це вимагає певної корекційної роботи педагогів.

У зв'язку з реформою освіти, при НУШ нашим маленьким здобувачам освіти зробили так звані привілеї. Більше дозволеності на уроці, багато занять проходять у ігрових формах. Перегляд цікавих, навчальних мульт – фільмів дають можливість учням краще засвоїти той чи інший навчальний матеріал.

Проблема шестирічних дітей, залишаючись за рівнем психічного розвитку дошкільниками, багато хто з них поступає до школи і включається у навчальну діяльність. У дитини старшого дошкільного віку зберігається притаманні цього періоду особливості мислення: домінує мимовільна

пам'ять, внаслідок чого запам'ятовується не те, що потрібно, а те, що цікаве, специфіка уваги дозволяє продуктивно виконувати певну роботу лише протягом 10-15 хвилин, переважає прагнення вивчати нове передусім у наочно – образному та наочно – дієвому аспектах.

Однак важливою особливістю психічного розвитку старшого дошкільника є гостра чутливість як до засвоєння морально – психологічних норм і правил поведінки, так і до оволодіння цілями й способами систематичного навчання.

Пізнавальні мотиви в цьому віці ситуативні та нестійкі: під час навчальних занять вони з'являються й підтримуються лише завдяки зусиллям педагогів. Оцінка навчальної роботи сприймається як оцінка особистості, тому негативні оцінки спричиняють тривожність, стан дискомфорту, апатії.

Ще нестійка поведінка, залежить від емоційного стану дитини, що істотно ускладнює взаємини з однолітками та вчителем. Мета досягається небагато успішніше за ігрової мотивації та оцінки поведінки однолітками, у випадку командної гри. Формування волі істотно пов'язане з вихованням мотиву досягнення мети.

Усе це потрібно враховувати під час організації навчального процесу дітей молодшого шкільного віку, незалежно від того, де він здійснюється – у підготовчих групах дитячих садків чи в перших класах шкіл. Навчальні заняття із такими дітьми вимагають ігрових методів, «дошкільного» режиму, а жорсткі умови формалізованої системи шкільного навчання є абсолютно недопустимими.

У даний час, війна також внесла свої корективи у навчання дітей. Їхній психологічний стан неврівноважений, кожен учень переживає по своєму. У кожного склалася індивідуальна сімейна ситуація. Нам педагогам, потрібно зробити все, щоб та дитинка, яка переступає поріг навчального закладу, відчувала себе захищеною і створити комфортні умови навчання.

А тим часом, ми воюємо, кожен на своєму фронті. Вперед до
ПЕРЕМОГИ!!!

Література

1. Асєєв В.Г. Мотивація поведінки і формування особистості. -М., Просвещение, 1976р. [155с.]
2. Горбачова В.А. Формування поведінки дітей у дитячому садку. -М., Просвещение, 1957г. [148 с.]
3. Люблінська А.А. Дитяча психологія. -М., Просвещение, 1971г. [387 с.]
4. Якобсон С.Г. Що, на думку дітей "добре", а що - "погано" // Дошкільне виховання. - 1988г.- [№1 - С.49.]

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Лисенко О.

вихователь-методист ДНЗ № 19 «Сонечко» Білозерської міської ради

Рудь Н.

вихователь ДНЗ № 19 «Сонечко» Білозерської міської ради

Вступ дитини до школи є важливим етапом її життєдіяльності. Шкільне навчання є фундаментом для подальшого розвитку й становлення особистості. Успішний перехід дитини від дошкільного до шкільного життя залежить від її готовності до шкільного навчання.

Під готовністю у педагогічному ракурсі розуміємо результат підготовки до певної діяльності, інтегративне особистісне утворення, що є результатом відповідної підготовки майбутніх вихователів та характеризується сформованістю позитивно вмотивованого ставлення до зазначеного виду діяльності [5, с.211].

У психологічному вимірі під готовністю розуміємо певний стан психічних функцій, який забезпечує високий рівень досягнень при виконанні того чи іншого виду діяльності [4].

Поняття «мотивація» займає провідне місце в структурі особистості та використовується для пояснення рушійних сил і спрямованості діяльності, поведінки. Термін «мотивація» у психології трактують як «сукупність усіх видів спонукань: мотивів, потреб, інтересів, намагань, цілей, потягів, установок, ідеалів», особливий процес, в ході якого формуються спонукання до діяльності, здійснюється вибір між різними можливими діями, регулюється і підтримується цілеспрямована активність (О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук) [6, с. 54].

Мотивацією навчальної діяльності учені трактують як процес, який запускає, спрямовує й підтримує зусилля, спрямовані на здійснення навчальної діяльності та складну й комплексну систему, створену мотивами, цілями, реакціями на невдачі, наполегливістю й установками здобувачів

освіти [1, с.243]. Під навчальною мотивацією дослідник О. Гнатюк пропонує розуміти процес, метод і засіб спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти, що залежить від рівня сформованості мотивації учіння школярів. О. Гнатюк називає мотивацію навчальної діяльності головною умовою реалізації освітнього процесу, відмічає провідну роль мотиваційної компоненти у становленні особистості, що чинить вплив на розвиток здатності і потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти, сприяє розвитку інтелекту й удосконаленню особистості в цілому. Дослідник цілком слушно вказує на залежність сформованої мотивації навчальної діяльності у молодшому шкільному віці із перспективними прагнення до учіння у середніх та старших класах [2, с.20].

Мотиваційну готовність трактують як бажання вчитися, ставлення до школи і навчання як до серйозної діяльності. Дитина вступає до школи із певним рівнем мотиваційної готовності до навчання. Для того, щоб у дітей дошкільного віку сформувалася мотиваційна готовність до шкільного навчання, потрібно вчити його доволіно управляти своєю поведінкою, що стає можливим при сформованій ієрархічній системі мотивів. Під мотивами готовності до шкільного навчання маються на увазі чинники зовнішнього і внутрішнього характеру, які спонукають діяльність дитини, направлену на засвоєння нових знань на даному етапі розвитку, і які можуть служити основою для формування власне навчальних мотивів. Власне навчальний мотив є усвідомленою потребою у набутті знань, умінь, навичок, розвиток своїх здібностей. До навчальних мотивів відносять:

1) широкі соціальні мотиви навчання, або мотиви пов'язані «з потребами дитини у спілкуванні з іншими людьми, з бажанням учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин»;

2) мотиви, пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю, або пізнавальні інтереси дітей, потреба в інтелектуальній активності і в оволодінні новими вміннями, навичками і знаннями.

Варто відмітити, що згадані вище мотиви мають бути наявними у мотиваційній структурі дошкільника перед вступом до школи. Проте рівень вираженості цих мотивів і їх комбінування у дітей старшого дошкільного віку є неоднаковим і визначається індивідуально.

Мотиваційна готовність дітей до навчання також корелює із потребою в досягненні успіхів, відповідну самооцінку. Потреба досягнення успіхів у дитини, безумовно, повинна домінувати над боязню невдачі, діти повинні проявляти якомога менше тривожності. Важливо, щоб їх самооцінка була адекватною, а рівень домагань був відповідним реальним можливостям, що є у дитини. Формування мотиваційної готовності до школи забезпечується спільними зусиллями вчителів, батьків, вихователів [3].

Для формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання потрібно правильно вибудувати систему роботи з ними в означеному напрямі ще під час їхнього перебування у закладі дошкільної освіти. Для формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання важливо закумуляувати зусилля вихователів, дітей, їхніх батьків.

У контексті формування готовності дітей старшого шкільного віку до навчання у школі важливо проводитися із дітьми бесіди, у яких доводити й демонструвати важливість шкільної підготовки, утверджувати розуміння старших дошкільників неминучості й вагомості входження у шкільне середовище, показувати дітям на реальних прикладах нові можливості, навіть переваги шкільного навчання порівняно із їхнім перебуванням у дошкільному закладі.

Для формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання доцільно демонструвати у межах навчально-пізнавальних занять у закладі дошкільної освіти відеофрагменти зі шкільного життя, зі шкільного навчання. Це сприятиме посиленню мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Окрім того, задля досягнення позитивного впливу на формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання варто демонструвати дошкільникам важливість і фундаментальність шкільної підготовки у подальшому житті дитини. Це отримання нових знань, умінь і навичок, необхідних для отримання певної професії. Адже зазвичай у дошкільників старшого віку є сформованими елементарні уявлення про світ професій, визначено ті види діяльності, які відповідають уподобанням дитини. Тому під час навчально-пізнавальних занять, виховних заходів у закладі дошкільної освіти потрібно підкреслювати фундаментальність і перспективність шкільного навчання у контексті досягнення дітьми успіхів у навчанні та окреслення перспектив уподобаної ними професійної діяльності. Це матиме суттєвий вплив на мотиваційну готовність старших дошкільників до навчання у школі, оскільки мотивація навчання перебуває у чіткій кореляції із досягненням успіху. А опанування певного виду діяльності, професія, навіть якщо уподобання дошкільників дещо мінливі, відкривається саме через шкільне навчання.

Для дітей старшого дошкільного віку також доцільно організовувати екскурсії у шкільне життя, навіть якщо вони матимуть віртуальний формат. У межах формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі потрібно підкреслювати, що вступ дошкільників до шкільного життя – це новий етап, який наближає їх до дорослості. А діти дошкільного віку, як відомо, часто прагнуть якомога скоріше стати дорослими, приміряючи на себе різні дорослі ролі.

Суттєву роль у формуванні мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного життя відіграють спільні виховні заходи дітей з батьками. У межах цих заходів можуть бути розіграні рольові ігри, у ході яких діти старшого дошкільного віку можуть відчувати себе школярами, зрозуміти, що перехід до шкільного життя передбачає зовсім інший рівень відповідальності (підготовка до уроків, виконання домашніх завдань), визначається певним оцінюванням досягнутих результатів, дає можливість

по-новому планувати свій навчальний день, чергуючи навчання й відпочинок, відкриває можливості для нових знайомств, розширення звичного кола спілкування, пошуку й знаходження друзів, з якими можна спільно навчатися, гратися, спілкуватися.

Загалом, рольові ігри у контексті «учень – вчитель» можуть бути використані у межах навчально-пізнавальних занять у закладі дошкільної освіти. Вони дають змогу старшим дошкільникам приміряти на себе нові ролі школярів, відчувати статусну зміну, зрозуміти нові можливості й зростання вимог до їх діяльності, посилення відповідальності за її результативність.

Отже, мотиваційна готовність дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання – це результат підготовки дітей до навчання у школі, базований на бажанні вчитися, адекватному ставленні до школи і навчання як до серйозної діяльності.

Література

1. Воляннюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27. Том 1. С. 241-245.

2. Гнатюк О. В. Роль учителя у формуванні мотивації молодших школярів до навчання в інформаційному суспільстві. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2020. № 19. С.19-23.

3. Грузинська І. Формування у дітей мотиваційної готовності до шкільного навчання. URL:https://ird.npu.edu.ua/files/inna_2.pdf (дата звернення: 30.03.2023).

4. Кавуненко Н.В., Бондарчук О.І. Визначення змісту та структури особистісної готовності до професійної діяльності. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/20.pdf (дата звернення: 30.03.2023).

5. Кравчишина О. О. Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Старобільськ, 2018. 299с.

6. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова і педагогічна психологія: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Каравела, 2008. 400с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ТА ПОЧАТКОВОЮ ШКОЛОЮ ЧЕРЕЗ ОРГАНІЗАЦІЮ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 1 КЛАСУ

Малець Г.Ф.,

директор ЗДО №7, спеціаліст, педагогічне звання «Вихователь – методист»

Шевчук Г.М.,

*вихователь - методист ЗДО №7, спеціаліст I категорії, педагогічне звання
«Вихователь – методист»*

Горшкальова Т.М.,

*музичний керівник ЗДО №7, спеціаліст вищої категорії, педагогічне звання
«Вихователь – методист», м. Малина, Житомирської області*

Підготовка до школи складний період у житті дошкільника. Це один із кризових періодів для всієї сім'ї і для дитини насамперед. Перехід до школи – якісно новий етап у розвитку дитини. Він пов'язаний зі зміною соціальної ситуації розвитку, особистісними новоутвореннями. Тож цілком логічно, що цей етап супроводжується переживанням як дитини, так і батьків. [1, с. 358].

Тому головне завдання - створити у цей період життя дитини комфортні умови, що сприяють здійсненню наступності між дошкільним закладом та школою.

Для забезпечення «м'якої» наступності між дошкільною та початковою ланками освіти ухвалено рішення вести адаптаційно – ігровий період у 1 класі. Характеристиками та атрибутами цього періоду є: домінування гри, як провідного виду діяльності; створення в класах ігрового середовища; облаштування простору класу килимками, іграшками. [2, с.7].

Зважаючи на те, що в дошкільному періоді провідною діяльністю є гра, тому результатом оволодіння цією діяльністю є готовність дитини

опанувати наступний вид провідної діяльності – учіння. Це не означає, що в школі гра – зникає. Навпаки, у школі гра має набути нового рівня. Цей рівень гри спирається на рівень сформованості таких ігрових умінь дітей: приймати роль; діяти за правилами; грати разом; прозгортати сюжет. [3,с.22-23].

Для успішного формування зазначених ігрових умінь дітей необхідно створити оптимальне освітньо – розвивальне середовище, що відповідає їхнім віковим особливостям, забезпечує їм безпечні та нешкідливі умови перебування у школі та максимально наближеної до групи закладу дошкільної освіти.

Ми також переконані, що ефективна індивідуалізація може бути досягнена через організацію розвивальних центрів, які відображають освітні потреби та інтереси дітей. Саме тому, ми створили такі освітні центри в приміщенні 1 класу в стінах нашого ЗДО, що сприяють здійсненню дослідницької діяльності, формуванню самостійності, розвитку позитивної самооцінки, творчості дітей. Ми практикуємо організацію роботи дітей в парах, у малих підгрупах, а також індивідуально. Освітнє середовище 1 класу є безпечним місцем, де діти відчують себе захищеними, відображає філософію концепції Нової української школи (НУШ) та відповідає вимогам Базового компоненту дошкільної освіти. [4, с. 50]. В класній кімнаті ми розміщуємо дитячі роботи, роботи їхній сімей та членів місцевої громади (центру дитячої творчості), що свідчить про те, що це середовище належить дітям. Таким чином долучаємо маленьких школярів до активної участі в організації своєї навчальної «домівки». В створеному нами середовищі є баланс між навчальними видами діяльності ініційованими дорослими та видами діяльності ініційованими самими дітьми. На нашу думку, саме таке середовище забезпечує можливості дітям робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконаленню наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших.

Кожен ранок розпочинаємо ранковими зустрічами, що сприяють створенню: атмосфери довіри; відчуття приналежності до спільноти; участі у прийнятті рішень вільного від критики ставлення педагогів; справедливості і неупередженості. Одним з яскравих та важливих центрів нашого класу, до якого ми звертаємося протягом дня – є центр «Настрою». Діти обирають картинки, які співзвучні з їхніми емоціями, та прикріплюють до сонечок. Протягом дня настроїв у дітей, під дією різних чинників, може змінюватися, відповідно діти мають можливість змінити картинку. Під час ранкових годин ми граємо у різні ігри «Кольорові долоньки», «На що схожий настрої», «Подаруй свій настрої товаришу».

Особливої уваги заслуговує центр «Мудрої сови», в якому розміщені правила, які, як і закони, створені для убезпечення людей, для захисту їх індивідуальних прав та свобод, слугують дороговказами щодо відповідної поведінки. Ці правила ми приймаємо з дітьми спільно, щоденно звертаємо увагу на їх виконання, аби заохотити інших дітей моделювати свою поведінку відповідним чином. Адже дітям важливо знати, що дорослі допоможуть їм навчитися керувати своєю поведінкою, але для цього їм потрібна підтримка, заохочення, нагадування та спонукання, аби краще поводитися. Для вирішення різних спірних та конфліктних ситуацій у дитячому колективі використовуємо «Коло вибору».

В дослідницькому центрі та природознавства проводимо спостереження за об'єктами живої та неживої природи, різні досліди та експерименти, широко використовуємо технологію лепбуків на етапі узагальнення та систематизації знань при вивченні певної теми.

Одним з улюблених осередків школярів є центр конструктивно – будівельних ігор, що сприяє стимулюванню інтересу і бажання дітей до відображення широкого кола об'єктів навколишньої дійсності. Учні з великим інтересом використовують при цьому попередньо набутий досвід

конструктивно – будівельної діяльності з різними конструкторами, природним та штучним матеріалом.

В центрі театральної діяльності розміщені різні види театрів (театр образних іграшок, театр - рукавичка, пальчиковий, тіньовий, настільний, маріонетковий, театр на фланелеграфі, театр «Бі-ба-бо», театр магнітних іграшок, театр ложок тощо), які створювали спільно з дітьми та їх батьками. За допомогою театрів розігруємо з школярами відомі і нові сюжети за змістом і мотивами літературних творів, в тому числі казок та інших жанрів усної народної творчості.

В центрі національно – патріотичного виховання розміщено міні – музей глечиків, створений на основі тісної співпраці з сім'ями дітей. В даному осередку ми організуємо бесіди – п'ятихвилинки про один з експонатів музею; ранкові зустрічі; дискусії; досліди; ігри – емпатії тощо.

В центрі фізичного виховання знаходяться спортивні атрибути, інвентар, обладнання для загальнорозвиваючих вправ, для виконання вправ з основних рухів, для рухливих ігор, ігор з елементами спорту.

В центрі «Тиші» - діти можуть зняти емоційну напругу, відпочити. Можуть посидіти на пеньочку, розглянути пейзажі різних пір року. Підвести підсумок дня нам допомагає центр «Парасолька вражень» з рубриками: «Сьогодні я дізнався», «Сьогодні я зрозумів», «Новини дня», «Дитина дня».

Отже, освітнє середовище 1 класу, створене в нашому дошкільному закладі, відповідає принципам Державного стандарту початкової загальної освіти та Базового компоненту дошкільної освіти, а саме: призумці талановитості дитини, цінності дитинства, радості пізнання, розвитку особистості, здоров'я та безпеки.

Література

1. Беленка Г.В., Богиніч О.Л., Вертугіна В.М., Волинець К.І., Волинець Ю.О. та ін.. «Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина», Київ, ун – т ім.. Б.Грінченка, 2020. – 440с.
2. Гавриш Н. І знову про наступність. Щомісячний спеціалізований журнал «Вихователь – методист дошкільного закладу» №9, Київ, «МЦФЕР – Україна» 2018р.
3. Хартман О. Наступність дошкільної і початкової освіти у запитаннях і відповідях. Щомісячний спеціалізований журнал «Вихователь – методист дошкільного закладу» №9, Київ, «МЦФЕР – Україна» 2018р.
4. Софій Н.З., Онопрієнко О.В., Найда Ю.М., «Пристінська М.С., Большакова І.О. Порадник для вчителя. Навчально – методичні матеріали, Київ, 2017р

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЛЯ З РОДИНАМИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПИТАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Олійник Л. М.

кандидатка педагогічних наук, доцентка

*доцентка кафедри теорії й методики дошкільної та початкової освіти
Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

ORCID ID 0000-0003-1035-6521

Питання готовності дошкільнят до навчання в школі й сьогодні не втрачає своєї актуальності, попри два роки ковідної ситуації та понад рік повномасштабного вторгнення країни агресора на територію України.

В умовах, коли ризики для життя людей у зоні бойових дій були дуже високими, матері вивозили дітей за кордон або у тиллові регіони. Тепер постає питання повернення у рідні домівки, особливо якщо дитині треба у цьому році йти до школи. Дошкільники, які залишалися у зоні бойових дій, потерпали й психологічно, і розумово, ховаючись від обстрілів і досі живуть у ситуації невизначеності під завивання сирен. З їх готовності до шкільного навчання також є питання і в батьків, і у вчителів початкової школи.

У той час, коли заклади дошкільної освіти не працювали за призначенням, більшість вихователів залишалися на інтернет-зв'язку з родинами вихованців, а хтось намагався організувати віддалені онлайн заняття, щоб зберегти надбання дошкільної освіти. Сьогодні використання хмарних технологій у взаємодії педагогічних працівників закладів дошкільної освіти й батьків вихованців стало частиною культури та необхідною нормою.

Дошкільники через особливості свого віку не можуть, як молодші школярі, самотійно виходити на дистанційну взаємодію з педагогами. Тож,

партнерська взаємодія батьків з фахівцями дошкілля, завдяки якій можна отримати психолого-педагогічну пораду, актуальну освітянську інформацію також перейшла здебільшого у дистанційний формат в Миколаївському регіоні.

Батьки дошкільників, які прагнуть отримувати достовірну інформацію про дошкільну освіту власних дітей, тепер досягають цього іноді лише завдяки інтернету. Так, з початком війни, до закритої професійної інтернет-спільноти у Фейсбуці «Дошколярики Миколаївщини» долучилися батьки дошкільників області, які зацікавлені знайти відповіді на актуальні питання стосовно дошкільної освіти у воєнний час. Серед цих питань: у якому віці віддавати дитину до школи і як дізнатися чи готова «травмована війною» дитина до навчання в школі. Адже через власний багаторічний досвід українське суспільство прийшло до розуміння, що надраннє академічне навчання, яке не відповідає віковим можливостям дитини, не стимулює її розвиток, натомість створює передумови майбутніх труднощів у навчанні та є основою емоційного насильства, постійних неадекватних вимог з боку батьків до вихователів закладів дошкільної освіти: навчати дошкільників читання, письма, розв'язування задач та прикладів.

У вітчизняній системі дошкільної освіти накопичено великий досвід вимірювання готовності дошкільнят до систематичного навчання в школі. Складниками такої готовності називають: інтелектуальну, волюву, соціальну, мотиваційну, фізичну. Існує безліч тестів та діагностичних методик, які у різні часи змагалися за популярність серед фахівців та пріоритетність їх використання. Та тільки розуміння перебігу дорослішання дитини дозволяє вибудувати раціональній та ефективній інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в школі з адекватною системою вимог, які не порушують закономірностей вікових та індивідуальних особливостей її розвитку і не створюють негативних впливів на її особистісний та когнітивний розвиток, особливо у

складних умовах воєнного часу.

Усупереч уведенню та продовженню дії воєнного стану в Україні відбувається активний пошук ефективного інструментарію оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання, що обумовлений реаліями сучасної освіти.

Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі», яка транслювалася у прямому етері 6, 13, 20 квітня 2023 на каналі Youtube видавничої корпорації «Ранок», зібрала понад 20 000 учасників з усіх регіонів України. Серед науковців, управлінців, педагогічних працівників дошкільця до роботи конференції активно долучилися батьки майбутніх і теперішніх першокласників завдяки їх поінформованості через інтернет-спільноти та особистісні інтернет-контакти з педагогами дошкільця.

Перший день роботи конференції був присвячений правовій базі рішення батьків про вступ дитини до школи, були озвучені позиції та твердження щодо проблемних питань, представлено наукову платформу розв'язання проблеми готовності дитини до шкільного навчання. Надважливий постулат, що хронологічний вік дитини не є гарантією її готовності до систематичного навчання в школі наразі усвідомлюється усе більшою кількістю дорослих, які опікуються дитиною на порозі її шкільного життя.

Під час другого дня роботи Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі» зацікавленій педагогічній та батьківській спільноті було представлено методичні рекомендації до комплексу діагностичних завдань з вимірювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в новій українській школі «Чарівні перетворення», який розроблено лабораторією психології дошкільника

Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України під керівництвом завідувачки Тамари Піроженко, докторки психологічних наук, професорки.

В останній день роботи конференції науковиці, фахівчині з дошкільної освіти поділилися тим як прийняти усвідомлене рішення щодо вступу дитини в школу та розповіли як допомогти дитині зробити ефективний та психологічно благополучний крок у шкільне життя, навіть якщо з 5 рівнів готовності до навчання дитина знаходиться на 1-3 рівні готовності в момент діагностування (за рекомендацією авторів – за пів року до вступної кампанії).

Переваги використання цього інструментарію полягають у тому, що у ході його застосування не відбувається жодних вимірювань інтелектуальних досягнень дитини, а також не формулюються висновки, які можуть негативно вплинути на подальшу долю дитини. Також йдеться про партнерську взаємодію педагогів з батьками під час користування фахівцями цим інструментарієм.

«Ключовою ідеєю укладання комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» є прийняття за основу положення Стандарту дошкільної освіти України (ред. 2021 р.) щодо вимог до основних компетентностей здобувача освіти, які корелюють зі Стандартом початкової освіти та в такий спосіб забезпечують можливість дотримання принципів наступності та узгодженості освітніх впливів на особистість на різних ланках здобуття освіти впродовж життя», – зазначено у вступі до методичних рекомендацій [2, с. 5].

Серед цікавих, актуальних виступів під час конференції, дотичних до теми цієї публікації, був виступ Федорчук Олени «Сім'я як фактор психологічної готовності майбутнього школяра».

Накінець треба зазначити, що за умови доступу до Всемережжя, електронна пошта, Viber, Whatsapp, Telegram, Instagram, Facebook – це не тільки швидкий і зручний, але й ефективний спосіб спілкування педагогічних

працівників дошкільної освіти з батьками та вихованцями. Перевагами такої комунікації є: конфіденційність і адресність інформації; миттєва доставка необхідної інформації батькам, постійний зворотний зв'язок батьків вихованців з педагогами-фахівцями. Важливо відзначити, що такий інтерактивний режим взаємодії з родинами вихованців не протиставляє і не виключає традиційні форми роботи з сім'єю, там де це можливо, через безпосереднє «живе спілкування», а швидше збагачує і доповнює їх, враховуючи сучасні реалії життя. Таким чином, взаємодія з батьками на основі хмарних технологій – це ресурс, який дозволяє оперативно встановлювати зворотний зв'язок з родиною, розширює можливість надання різним родинам своєчасної багатопрофільної допомоги, психолого-педагогічної підтримки та супроводу. Що свідчить про обопільне бажання фахівців дошкільної освіти і родин з розв'язання актуального питання готовності дошкільнят до систематичного навчання в школі у складні воєнні часи.

Взаємодія з родиною – відповідально та нелегко, тому що не має готових технологій і рецептів. Її успіх визначається взаємною інтуїцією, ініціативою і терпінням педагогів та батьків, їх вмінням стати партнерами у справі дошкільної освіти дітей. Родина і заклад дошкільної освіти – два виховних феномени, кожен з яких по-своєму дає дитині соціальний досвід, але тільки в поєднанні один з одним вони створюють оптимальні умови для безболісного переходу дошкільника від дошкільного дитинства до навчання в умовах реформування української школи.

Література

1. Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі» та науково-практичні семінари «Завтра в школу: навігатор для дорослих»: Електронний ресурс. – Режим доступу : https://youtube.com/playlist?list=PL344I6y811N54ztk6avm_l23LmrdjPq-b
2. Піроженко Т. О., Карабаєва І. І., Соловійова Л. І., Хартман О. Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в

умовах реформування української школи : методичні рекомендації Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 36 с.

3. Ройз Світлана. Чому навчання з 5-ти років – це погана ідея. Розбираємо психологічний аспект. Електронний ресурс. – Режим доступу : https://nus.org.ua/view/chomu-navchannya-z-5-ty-rokiv-tse-pogana-ideya-rozbyraemo-psyhologichnyj-aspekt/?fbclid=IwAR0tffzVDVsdd2CQZwNq4TzkGfN8xuAbfa_NWjSB04OdnjcqI8Dnwgz9WRs

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ ЯК УМОВА МАЙБУТНЬОГО УСПІШНОГО НАВЧАННЯ

Онофрійчук Л. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

ORCID: 0000-0002-8932-6618

Дошкільний вік – це особливий період життя дитини, коли збагачується досвід, формується особистість дитина, вона усвідомлює свої бажання та потреби. Однією з потреб, яка мотивує дошкільника, змінює ставлення до дорослих та ровесників, своєї діяльності є вступ до школи та становлення внутрішньої позиції школяра.

Ця проблема є однією з пріоритетних у дослідженнях Л. Божович, Л. Венгера, Н.Гуткіної, Т. Дуткевич, Д. Ельконіна, О. Кравцової, О. Лурії, Г. Люблінської, Р. Павелкова та ін.

Український педагогічний словник розглядає поняття «готовність до шкільного навчання» як сукупність морфофізіологічних і психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематично організованого шкільного навчання [2, с. 73].

О. Запорожець характеризує готовність дитини до школи акцентував увагу на сформованості мотивації дитини, рівні розвитку пізнавальної та аналітико-синтетичної діяльності, вольових механізмів регуляції дій [6, с. 8].

Готовність до шкільного навчання, як зазначала Л. Божович, включає певний рівень розумового розвитку, пізнавальних інтересів та готовність довільно регулювати свою діяльність та поведінку [5, с. 34]. Дослідниця відзначала, що одним з критеріїв успішності майбутнього навчання в школі є сформованість «внутрішньої позиції школяра», як основного новоутворення в яке інтегруються всі лінії особистісного розвитку в дошкільному віці. Саме вона забезпечує свідоме формування бажання вчитися та керувати своєю

поведінкою. Якщо вона не сформується до вступу у школу, то у школі практично не формується.

Дослідження доводять, що всі діти старшого дошкільного віку хочуть бути школярами, але зазвичай їх приваблюють зовнішні атрибути школи: шкільне приладдя, новий портфель, статус «школяра». Але це не вважається готовністю до навчання. Бути готовим до школи передбачає бажання та розуміння потреби навчатися. Але це розуміння у дитини старшого дошкільного віку виникає не одразу.

У структурі психологічної готовності як складного комплексного утворення виокремлюють такі компоненти, як: мотиваційний, емоційно-вольовий, інтелектуальний та особистісний [4, с. 336].

Досліджуючи проблему підготовки дитини до школи Л. Божович, В. Котирло, О.Запорожець та ін. одним з важливих компонентів готовності визначають мотиваційний, метою якого є профілактика шкільної дезадаптації.

Мотив – це спонукальна причина дій і вчинків людини, те що спонукає її до дій [2, с. 217]. Формування мотивів – це один з напрямів підготовки дитини старшого дошкільного віку до школи, коли дитина розуміє нові обов'язки та свідомо ставиться до них, позитивно реагує на вказівки та зауваження вчителя, налагоджує взаємини з однокласниками, реально оцінює власні досягнення.

Мотивація – це система мотивів, які стимулюють людину до конкретних форм діяльності та поведінки [2, с. 217]. Мотивація є обов'язковим компонентом будь якої діяльності та фактором успішної навчальної діяльності.

Т. Дуткевич під мотиваційною готовністю до школи розуміє сформованість у дитини бажання вчитися та серйозно ставитися до навчання [4, с. 338]. Мотиваційна готовність полегшує спілкування на уроці з вчителем, сприяє налагодженню безпосередніх контактів з ровесниками,

включає сформованість позиції школяра, розвиває інтереси та допитливість, посилює відповідальність за навчання.

«Мотиви навчальної діяльності» Л. Божович розглядає як спрямованість дитини на успішне навчання у школі, прагнення до нового шкільного життя, нових форм навчання. Для виникнення такого прагнення потрібна участь близького до дитини дорослого та ровесників. Зокрема, дослідниця розглядає два типи навчальних мотивів, які можуть бути сформовані у дітей старшого дошкільного віку: внутрішні або пізнавальні (спонукають до навчальної діяльності та пов'язані зі змістом та процесом навчання, розвивають пізнавальні інтереси, потребу в інтелектуальній активності тощо) та зовнішні або соціальні (визначаються системою взаємовідносин дитини з дорослими, ровесниками та навколишнім світом, потребою у схваленні та оцінці, статусному положенні серед ровесників, бажанням стати частинкою суспільних відносин тощо) [3, с. 23-24].

Пізнавальна потреба у дитини закладена природою, але її можна загальмувати або розвинути. Від того як у дошкільному віці задовольнявся розвиток пізнавальної потреби буде залежати сформованість пізнавальних мотивів. Пізнавальні мотиви пов'язані із самим змістом навчання, а соціальні – різними соціальними взаєминами дошкільника з іншими людьми, бажанням стати авторитетним серед ровесників та зайняти «позицію школяра» [7, с. 488].

Розвиток пізнавальних мотивів залежить від особливостей розвитку центральної нервової системи (біологічний фактор), стилю сімейного виховання, особливостей відносин з батьками, розвитку, навчання та виховання дітей в закладі дошкільної освіти (соціальний фактор).

Для формування у дитини пізнавальних мотивів та правильного уявлення про школу дорослі можуть дорослі використовувати різні методи розширення та збагачення її досвіду: екскурсії в школу із знайомством з режимом для школярів, їх шкільним приладдям, вчителем та побувати на уроці; створення ситуацій успіху, підбадьорення при труднощах, при

оцінюванні використовувати зрозумілі дітям критерії (наполегливість, акуратність, творчість, самостійність, старанність, уважність тощо); привчати дітей до пошуку самостійних відповідей на запитання; розгляд картин та їх обговорення, ігри в «Школу» тощо.

Якщо у дитини переважає соціальний мотив і недостатньо розвинений пізнавальний, то у неї відсутнє бажання самостійного засвоєння нових знань, способів пошуку інформації, оригінальних рішень проблем, хоча їй властиве наполегливе та відповідальне виконання поставлених завдань.

У дітей з високою успішністю чітко виражена мотивація досягнення успіху (дитина націлена на отримання потрібного результату, правильне виконання завдань тощо). Якщо у дитини не сформується мотиваційна готовність до школи то, у неї не буде належного ставлення до школи та про неї, вона буде надавати перевагу заняттям з художньо-естетичного спрямування, фізичній культурі, не буде визнавати авторитет вчителя тощо.

Г. Костюк, зазначає, що мотивація дошкільників може перешкоджати успішному навчанню, коли спостерігається: ситуативність, нестійкість та неусвідомленість мотивів; мотиви не здатні тривалий час підтримувати навчальну діяльність; дитини загалом зорієнтована на результат (уникнення поганої оцінки, негативного ставлення батьків тощо), а не на способи навчальної діяльності тощо [1, с. 133].

Відсутність потрібної мотивації створює труднощі для дитини в процесі навчання, швидке розчарування в школі, неуспішність (небажання досягати успіху в навчанні), спричиняє неспроможність брати на себе обов'язки школяра, супроводжується проявом інфантилізму, школа стає для дитини джерелом розваг.

Отже, сформованість мотиваційної готовності дитини до школи передбачає виникнення у неї бажання не просто йти до школи, а успішно вчитися, виконувати всі обов'язки, які передбачає даний статус, слухати та чути вчителя, налагоджувати взаємини з однокласниками, повноцінно включатися в навчальний процес.

Література:

1. Вікова психологія: навч. посіб. /за ред. Г.С. Костюка. К., 2000. 273 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник; гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. 373.
3. Готовність дитини до школи / уряд. : Л. Богуславська, С. Гончаренко, Л. Кондратенко. К. : Главник, 2004. 112 с.
4. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
5. Завтра в школу / Під заг. ред. В. К. Котирло. К.: Рад. школа, 1977. 128 с.
6. Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи : навчально-методичний посібник / Т. В. Філімонова. Миколаїв : СПД Румянцева, 2020. 218 с.
7. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закладів. Київ. : Кондор, 2011. 468 с.

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА ГОТОВНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Пасічник А.В.

*практичний психолог закладу дошкільної освіти №12 «Ялинка»
Шепетівської міської ради Хмельницької області*

Вступ до школи – це важливий момент у житті дитини та її батьків. Дошкільники готуються та з натхненням відправляються в перший клас, але далеко не всім такі зміни даються легко. Емоційно-вольова готовність дітей дошкільного віку до школи є важливою складовою успішного навчання та адаптації до шкільного середовища. Цей етап життя є надзвичайно важливим для формування основних навичок, що необхідні для подальшої успішної освіти та життя. Тому, розуміння важливості формування емоційно-вольової готовності дітей дошкільного віку до навчання в школі є актуальною проблемою для сучасної педагогіки та психології.

Вступ до школи означає для дитини нове емоційне життя, пов'язане з новими обов'язками, незвичним характером відносин з педагогами і ровесниками. Про емоційну готовність до навчання свідчить здатність переживати свої успіхи і невдачі при виконанні завдань – радість від успішного рішення, занепокоєння при виникненні труднощів, почуття сумніву, подиву. Важливим аспектом емоціональної готовності є вміння спілкуватися з дорослими і ровесниками, орієнтуючись при цьому на нову позицію школяра.

Добре виявляється характер емоцій і почуттів дітей у реакціях на зауваження, оцінку їх дій і вчинків старшими. Якщо дитина стримує своє невдоволення, прислухається до зауважень, прагне виправити помилки, можна говорити, що вона емоційно готова до такого спілкування, позитивно ставиться до дорослого і його вимог.

Потреба в спілкуванні з ровесниками виявляється в прагненні до контактів з іншими дітьми, у піднесеному настрої при перебуванні в дитячому колі. Дошкільників з розвинутим прагненням до спілкування характеризує дружелюбність, товариськість, готовність старанно, за своєю ініціативою виконувати справу, потрібну для інших дітей. Важливою є здатність дитини до співпереживання, співчуття, що виявляється в готовності відповісти на негаразди товариша. Дорослий повинен стежити за взаєминами дитини з ровесниками, дорослими, висловлювати свої оцінки. Немає дітей, байдужих до оцінок дорослих, рано чи пізно дитина засвоює такі форми взаємин, що систематично схвалюються [1, с. 344-348].

Вольова готовність дитини до шкільного навчання є доволі важливою складовою її успішної адаптації та хорошого почування у класі. Уже в дошкільному віці дитина опиняється перед потребою подолання певних труднощів і підкорення своїх дій поставленій меті. Це приводить до того, що вона починає свідомо контролювати себе, керувати своїми внутрішніми і зовнішніми діями, пізнавальними процесами і поведінкою загалом. Психологи вольову поведінку вважають соціальною, а джерело розвитку дитячої волі вбачають у взаємодії дитини з навколишнім світом. Провідну роль у соціальній обумовленості волі відводять її мовленнєвому спілкуванню з дорослими. Спочатку дорослі з допомогою слова регулюють поведінку дитини, потім, засвоюючи практичний зміст вимог дорослих, вона поступово починає через власне мовлення регулювати свою поведінку, роблячи тим самим суттєвий крок уперед на шляху до вольового розвитку. Після оволодіння мовленням слово стає для дошкільників не лише засобом спілкування, а й засобом організації поведінки [2, с. 72]. Тому, дорослим потрібно розмірковувати над своїми словами і не давати дітям непосильних завдань, щоб менше їм докоряти і відбивати бажання щось самотійно робити.

Як відомо, емоційно-вольова сфера дошкільника включає в себе наступні елементи: емоції, настрої, почуття, волю. У своїй роботі з дітьми дошкільного віку намагаюся приділяти особливу увагу розвитку саме цих чотирьох складових. Для того, щоб розвинути емоційно-вольову сферу дошкільнят, в закладі дошкільної освіти для дітей проводяться ігри, драматизація, заняття з музики та малювання тощо. Завдяки такій спеціально організованій діяльності діти навчаються вмінню відчувати ті почуття, які виникають через сприйняття. Особливо активному розвитку емоційно-вольової сфери сприяє застосування пісочної терапії, казкотерапії та музикотерапії.

Метод пісочної терапії вважаю ефективним тим, що він дозволяє дошкільням вибудувати свій індивідуальний світ. При цьому дитина визначає свої правила гри та відчуває себе в ролі творця. Звичайне пересипання піску дозволяє заспокоїтися і зняти напругу. Малювання піском розвиває дрібну моторику, пробуджує фантазію, дає можливість маленькому художнику подолати почуття страху. Варто відмітити, що метод пісочної терапії ефективно застосовувати при роботі з тими дітьми, у яких затримка розвитку та недостатність вербальної сфери.

Спостереження свідчать, що використання прийому казкотерапії дієве тим, що в ньому відсутні прямі повчання. Казка допомагає дошкільням формувати поняття про те, що в житті добре, а що погано. Грунтуючись на діях і вчинках персонажів, дитина робить свій висновок тієї чи іншої лінії поведінки. Якщо казки для дошкільнят підібрати правильно, то вони здатні викликати великий емоційний відгук. Особливо актуальними вважаю казки для дітей з наявними відхиленнями в емоційній сфері. Адже казки психологічно підготовлюють до складних ситуацій; допомагають примірити різні ролі, оцінити вчинки і результати діяльності; допомагають сформувати висновки, а також перенести їх в реальне життя.

Музична терапія являє собою стародавню форму лікування засобами мистецтва. В науковій літературі є величезна кількість напрямків вивчення впливу музики на фізичне тіло та психічний стан людини, зокрема емоційну сферу особистості [3, с. 64]. В своїй практиці музику часто поєднують з виконанням психогімнастичних вправ, пальчиковою гімнастикою, пісочною терапією та казкотерапією. На спеціальному пісочному світлодіодному столі під музичний супровід діти малюють сюжети казок та їх героїв. Також при пасивному прослуховуванні музика допомагає дітям заспокоїтись, підняти настрій, бути більш стриманими та зосередженими, сприяє успішному розвитку їхньої творчої активності. Хочу зазначити, що використання таких технік арт-терапії, як пісочна терапія, казкотерапія та музикотерапія, є ефективним засобом роботи з дошкільниками, який допомагає їм розкритися, самовиразитися та гармонійно розвиватися в цілому.

Таким чином, емоційно-вольова готовність як компонент психологічної готовності дітей до шкільного навчання являє собою певний ступінь сформованості довільних психічних процесів, уміння долати труднощі, навички самостійності, відповідний темп працездатності, опанування правил поведінки тощо. Емоційно-вольова готовність є постійним процесом, що потребує постійного розвитку. Тому, педагоги та батьки мають системно працювати з дитиною, враховуючи її індивідуальні особливості.

У цілому, зосередження уваги на розвитку емоційно-вольової готовності дошкільника є дуже важливим для успіху у його навчанні та житті.

Література

1. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
2. Кочерга О.В. Психофізіологія шестирічних першокласників і адаптація до школи. – К. : Шк. світ, 2010. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч.1.
Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

КРИТЕРІЙ ГОТОВНІСТЬ ДО ШКОЛИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЇХ ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД

Пилипів Н.Р.

Практичний психолог Воскресинцівська гімназія

В зв'язку з реформами коли дитина перейшла з об'єкта педагогічного процесу в суб'єкта. Перехід школи з авторитаризму до гуманізму і дитиноцентризму. Створення НУШ ставить виклики перед дітьми і їх батьками. Адже перехід з закладу дошкільної освіти до початкової – є важливим етапом, саме правильно оцінена готовності дитини для переходу і психолого-педагогічний супровід забезпечить повноцінний і без травматичний процес, як для дошкільника так і для його батьків. В житті дитини відбувається зразу декілька змін, це: оточення, зміна провідного виду діяльності, а також моделі поведінки і дотримання правил шкільного середовища.

Аналіз психолого-педагогічної літератури підтвердив, що питання готовності до школи, активно досліджувалося багатьма вченими. Зокрема, такі вчені як педагоги, психологи провідних країн світу: Д. Ельконін, А. Анастезі, Л. Венгер, Н. Гуткіна, Я. Коменський, К.Ушинський, В. Мухіна, Б.Андрієвський [4].

З точки зору психології саме слово «готовність» трактується, як здатність здійснювати ту, чи іншу дію наявність вмінь навичок і здібностей; сукупність фізичних і психологічних складових: пізнавальна і емоційно-вольова сфера. Організована система навчання дитини допоможе їй краще пристосуватися до навчання в початковій школі; сформованість психічних процесів необхідних для навчання в школі.

Педагог К. Ушинський вважав, що такі психічні процеси, як: пам'ять, мислення, увага є важливими під час визначення готовності старшого дошкільника до переходу в школу.

В свою чергу Я. Коменський звертав увагу на вікові особливості дитини, вважаючи, що все повинно відбуватися послідовно і вчасно. Тільки з допомогою батьків дитина може сформувати: позитивне ставлення до школи, готовність і мотивованість

Педагог і психолог Л. Венгер в своїх працях орієнтувався на сформовані соціальні навички і навички вчитися. Саме нове соціальне оточення і соціальна роль може викликати стрес і переживання у дитини, а вміння комунікувати з однолітками і дорослими під час навчально-виховного процесу допоможе пройти процес адаптації без стресових ситуацій. Також дошкільник повинен сати психологічно готовим, тобто сформувати компоненти: мотиваційний, вольовий і інтелектуальний [2].

Готовність ґрунтується на декількох елементах: психологічний, соціальний, мотиваційний, фізіологічний, інтелектуальний. На рівень сформованості вказує організованість дитини, довільність її дій, здійснення навчальної діяльності, дотримання правил, взаємодія з всіма учасниками навчального процесу.

Опрацювавши наукові статті можна вважати що поняття «готовність» потрібно тлумачити: з фізіологічної сторони – фізична зрілість для навчання, їх стан; з педагогічної – усвідомлені мотиву навчання, ставлення до навчальної діяльності; з психологічної – наявність знань, мінь і навичок для здійснення навчальної діяльності сформованість психічних процесів необхідних для нового виду провідної діяльності [1].

Поняття готовності до навчання в школі подає А. Анастасі, яка описувала що готовність до школи це — внутрішня мотивація, сформовані вміння, знання і здібності, які необхідні для засвоєння навчальної програми.

Педагоги і психологи зробили висновок, що готовність до школи є багатокомплексним утворенням, яке важливо вивчати по компонентах. З точки зору психологічної готовності (за даними Л. Венгер, А. Венгер, В. Холмовської, Я. Коломінського, Е. Пашко та ін.) це: 1. Особистісна готовність дитини. Прийняття нової соціальної ролі, яка наділена правами і

обов'язками, ставлення до навчання, соціального середовища і самого себе. Особиста мотивація, як зовнішня (портфель, шкільні атрибути) так і внутрішня (отримання нових знань). 2. Інтелектуальна готовність дитини до школи. Наявність знань, вміння аналізувати і синтезувати інформацію, здійснення логічних операцій, довільного запам'ятовування; аналітичне мислення (знаходження характерних ознак явища, зв'язок між предметами; раціональний підхід до дійсності (послаблення ролі фантазії); мотивація до знань з докладанням додаткових зусиль. 3. Соціально-психологічна готовність до шкільного навчання. Цей компонент орієнтується на вироблення у дітей якостей з допомогою яких вони можуть взаємодіяти з іншими. Здійснювати спільну діяльність з іншими учасниками навчального процесу, тобто наявність гнучких моделей поведінки, щоб стати членом дитячого суспільства. 4. Емоційно-вольову готовність — це розвиток емоційного інтелекту, здійснення поставлених дій відповідно до мети, вирішуючи перешкоди, так формується довільність психологічних процесів. Вище виділені компоненти є маяками з допомогою, яких як педагоги, психологи, так і батьки можуть визначити, чи готова дитина дошкільного до навчання в початковій школі [3].

В психологічній наці є поняття психологічної готовності до школи, що характеризується набуттям нової соціальної ролі. Це не просто роль учня, а набуття нових обов'язків і прав, соціальних відносин з однолітками, вчителями і школою. Ознакою готовності є бажання вчитися, самоорганізація навчальної діяльності, високий рівень праездатності. Серед способів з допомогою яких можна підготувати дошкільника до навчання в початковій школі є ігрова форма. Створення сюжетних ігор поведінки в школі, відтворення режимних моментів школи [5].

Л.М.Костіна описує, що чим швидше дитина познайомиться з роллю учня в ігровій формі, тим краще пройде період адаптації і меншим буде емоційне напруження, рівень напруження. Це допомагає сформувати

мотиваційну готовність, вибудувати позитивне ставлення до школи і до навчання

Психолого-педагогічний супровід — це професійна діяльність психолога, яка має на меті створення сприятливих умов для самостійного розвитку і навчання дитини. Цей супровід включає: профілактику, діагностування, корекційна і розвивальна діяльність. Саме поняття супровід — це не про спостереження за дитиною і створення умов для її розвитку, а йти поруч з дитиною і допомага, коли виникаю труднощі.

Отже готовність дитини старшого дошкільного вік насамперед ґрунтується на здатності здійснювати дії довільно, а також сформовані вміння і навички для навчання. Не менш важливим на мою думку є мотиваційна складова, сформованість позитивного ставлення до школи, вчителів і навчання. Мотивація не лише зовнішня, тобто шкільне приладдя, портфель і т.д, а саме внутрішнє бажання здобувати знання. Ця складова залежить від батьків в більшій мірі і частково від вчителів, вихователів. Важливе місце відведено психолого-педагогічного супроводу, що включає: діагностику, спостереження, просвітницька і розвивальна діяльність, яка покладена на вчителя, вихователя і практичного психолога для того, щоб мати розуміння наскільки дитина готова до навчання в початковій школі, чи на що потрібно звернути увагу. І в подальшому надати рекомендації для батьків, і їх загального розуміння того наскільки дошкільник готовий перейти з закладу дошкільної освіти в початкову школу, як це відобразиться на фізичному і психологічному стані, чи буде це стресовою ситуацією.

Література

1. Белова О. Теоретичний аналіз терміну "готовність" до шкільного навчання дітей старшого дошкільного віку: Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2020. № 7. С. 141-156.
2. Жукова А., Мальцева В. Організація психологічного супроводу: Вопросы психологии. 2002. № 2. С. 2-6;
3. Козігора М.А Психологічна готовність дитини до навчання в школі. Теорія та методика навчання (з галузей знань). 2019. Випуск 16. Т. 2. С. 65-68.

4. Лісовець О. В. Врахування особливостей кризи семи років у формуванні психологічної готовності дитини до школи: Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2015. № 4. С. 161-165.

5. Стасюк Л., Добринюк Л. Готовність дитини до школи: Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки. / редкол.: І. О. Смолюк та ін. Луцьк, 2017. № 1 (350). Серія : Педагогічні науки. С. 49-55.

ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ ТА ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Пінтяк О.В.

вчитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, старший вчитель

*Починати навчання дітей з
школи означає зводити будівлю на
піску і без фундаменту
Н. Лубенець*

У цій роботі ми розглянемо важливість наступності між дошкільним закладом освіти та школою; вплив війни та пандемії на адаптацію дітей; роль батьків у підготовці дитини до школи.

Актуальність полягає у необхідності створення безпечних та комфортних умов для майбутніх першокласників під час карантинного й воєнного станів та в подоланні труднощів з якими стикаються діти в період адаптації.

Часто у батьків майбутніх першокласників виникає питання: « Хто має готувати дитину до школи, хто відповідає за її успіхи у початкових класах – батьки, вихователі чи вчителі?» Як показує досвід – це спільна справа усіх учасників освітнього процесу. Адже успіх дитини завжди залежить від тісної взаємодії батьків та педагогів, оскільки все дошкільне життя дитини є підготовкою до школи.

Дошкільній освіті у цьому питанні відводиться особливе місце. Малюк привчається до самостійності, працьовитості, дисципліни, знайомиться з вихователями та іншими дітьми, вчиться спілкуватися, дружити, здобуває свої перші знання, досліджує та вивчає світ. Саме у дитячому садку дитина має можливість зростати соціально, духовно та емоційно. Тут вона формує перші навички читання, обчислення, розвиває моторику рук, творче мислення, пам'ять, уяву.

Важливим етапом у житті дитини є її перехід із дитячого садка у школу. У цей період дитина змінює своє звичне середовище, вона по іншому усвідомлює себе та свої можливості, з'являються нові проблеми, які їй потрібно подолати.

У цьому віці формуються особистісні якості, знання, уміння та навички, необхідні протягом усього життя. Починають розвиватися допитливість, ініціативність, відповідальність, креативність, навички комунікації, а початкова освіта ґрунтується на цих навичках і вдосконалює їх.

Кожна дитина особлива і по-своєму переживає нові зміни, які відбуваються з нею. Перехід до систематичного навчання й звикання до нових умов зумовлює різну реакцію на них. Комусь це додає піднесеного настрою, відчуття виходу на новий життєвий щабель, іншим вселяє бажання повернутися до звичного життя у дитячому садку й це може породжувати стресові стани.

Тому дуже важливо, допомогти дитині усвідомити, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти і виховання, а все те, що чекає дитину у школі, є продовженням того, що вона опанувала раніше. Важливо створити комфортні умови для поступового переходу дитини із дошкільного закладу до школи, щоб допомогти їй швидше адаптуватися до умов шкільного життя. Адаптація буде проходити легше у тому випадку, якщо в першому класі продовжувати, посилювати й підіймати на інший рівень ту діяльність, якою вона займалася в дошкільному закладі.

Ще В. А. Сухомлинський вважав: «Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дітей. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити те, що робила вчора. Нехай нове з'являється у її житті поступово і не приголомшує лавиною вражень».

Завданням сучасної освіти є забезпечення неперервності навчання між дошкільною та шкільною освітою, що допоможе дитині легко пройти адаптацію в школі та цілісно розвиватися.

Основні види діяльності, якими дитина займалася у дошкільному віці, початкова школа не відкидає, а продовжує удосконалювати їх. Такими видами діяльності є: спілкування, пізнавальна діяльність, рухова активність, ігри, засвоєння господарсько-побутових навичок, ліплення, малювання, конструювання, аплікація, слухання музики, спів, хореографія, театральна діяльність.

Отже, взаємозв'язок між початковою та шкільною ланкою вже прослідковується, однак потребує подальшого розвитку та удосконалення. На даному етапі проблему наступності допомагає вирішити впровадження в старших групах садка освітньої програми «Впевнений старт», де враховано потреби та вимоги до підготовки учня, який здобуватиме знання в освітньому середовищі Нової української школи.

Новий Закон України «Про освіту» докорінно змінив навчання у школі. Тепер початкова освіта триває чотири роки. Перші два — це адаптаційно-ігровий цикл. Основний — 3-4 класи. Упродовж навчання в першому і другому класах учень звикає до шкільного життя. Протягом цього періоду навчання організовується методами гри й відбувається з урахуванням індивідуальних особливостей школярів. Учень Нової української школи не отримує традиційних оцінок, а завдання вчителя — підтримувати в кожному впевненість і мотивацію до пізнання. Готовність дитини до навчання в Новій українській школі залежить від сформованості у неї базових компетенцій, а, отже, від якості освіти наданої дитині в дитячому садку.

Компетентності, що сформовані у дитини в різних видах діяльності за освітніми напрямками: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва» створюють базу для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних рівнях освіти у початковій та середній школі. Всі напрями дошкільної освіти продовжено в початковій школі через освітні галузі: мовно-літературну; математичну; природничу; технологічну; інформатичну; соціальну і

здоров'язбережувальну; громадянську та історичну; мистецьку; фізкультурну. [<https://ezavdnz.mcfr.ua/867841>]

Виклики сучасного світу не обійшли осторонь і освіту. Два роки карантинних обмежень та повномасштабна війна в Україні внесли свої корективи в систему освіти. Навчальні заклади різних рівнів перейшли на режим дистанційного навчання. Всі були вимушені навчатися в режимі онлайн . Багато дітей покинули свої домівки й переїхали в інші регіони України та за кордон, а певна кількість залишається на тимчасово окупованих територіях. Усі вони постраждали від війни та пережили багато стресових ситуацій, навіть ті, які знаходяться далеко від зони активних бойових дій. Хоч діти і не змінювали своє звичне місце проживання, але повітряні тривоги й напруга у суспільстві впливає й на їхній психоемоційний стан. Страх за своє життя та рідних людей поставили навчання на другий план. З різних причин багато дітей і сьогодні вимушені навчатися вдома. Всі ці фактори негативно вплинули на весь навчальний процес усіх ланок освіти, а в учнів виникли великі прогалини в знаннях.

На мою думку, молодші школярі та вихованці дитячих дошкільних установ найбільше постраждали від таких умов навчання. Адже вся відповідальність за їх розвиток виховання та здобуток знань лягла на плечі батьків. Ця категорія дітей під час дистанційного навчання потребує допомоги дорослих. Особливо- дошкільнята. Такі умови навчання негативно вплинули на рівень якості освіти.

Як вчитель-практик, я зіткнулася з такими проблемами в учнів, які прийшли до першого класу: недостатній рівень соціалізації, зниження пам'яті й уваги, високий відсоток з порушенням мовлення, невміння слухати і сприймати інформацію, підвищена тривожність, часткова відсутність навичок самообслуговування, невисокий рівень різностороннього розвитку. Тому можна зробити висновок, не всі батьки розуміють, що вони теж є учасниками навчального процесу і не володіють відповідними навиками підготовки дітей до навчання в школі. Дорослі часто вважають дитину

готовою до школи, коли вона вміє писати, читати, рахувати не розуміючи, що психологічна готовність є головною, а основними ознаками готовності є мотивація (бажання вчитися) і вміння дотримуватися правил.

Іноді батьки намагаються розвинути мотивацію дитини до школи шляхом залякування: «Підеш до школи, а там побачиш...». Це є великою помилкою, бо тоді дитина йде до школи зі страхом. А це негативно впливає на її подальшу адаптацію, довіру до вчителя та навчання.

Батьки відіграють провідну роль у підготовці дитини до школи і в цей складний період для майбутнього школяра вони мають бути підтримкою, опорою та партнерами. Адже, партнерство у стосунках між батьками та дітьми сприяє порозумінню, викликає довіру, взаємоповагу, що в свою чергу обов'язково призведе до успіху.

Щоб забезпечити перехід дитини дошкільної ланки навчання до початкової та зробити його успішним і безболісним-потрібно об'єднати зусилля вихователів, учителів і батьків. Отже, - сім'я, дитячий садок і школа - три нерозривні ланки у вихованні та навчанні дитини.

Для кращої реалізації принципів наступності у закладах дошкільної та початкової освіти потрібно:

Учителям початкових класів:

- ознайомитися з освітніми програмами дошкільної освіти;
- заняття в дошкільній установі;
- володіти методами і прийомами розвитку, навчання, виховання дітей старшого дошкільного віку;
- познайомитись із майбутніми вихованцями;
- організувати день відкритих дверей;
- проводити підготовчі уроки для майбутніх першокласників

Вихователям:

- відвідувати уроки в школі;
- ознайомитись - з освітніми програмами початкової школи;
- проводити екскурсії для майбутніх першокласників у школу ;
- ознайомитися із технологіями навчання у школі ;

Спільна діяльність:

- проводити методичні засідання;
- надавати консультації;
- проводити виховні заходи;
- розробляти рекомендації для батьків;
- налагодити партнерські відносини із сім'ями;
- проводити батьківські збори;
- співпрацювати з психологом та враховувати його рекомендацій;
- діагностувати майбутніх першокласників;
- здійснювати анкетування.

Такі принципи роботи стануть міцним фундаментом у досягненні нових висот, оскільки вони сприятимуть благополучній адаптації дитини, відмінному навчанню, швидкій соціалізації, допоможуть виховати здорову, успішну, креативну, гармонійно розвинену та щасливу особистість.

Пам'ятаймо! Шлях до щасливого та світлого майбутнього дитини полягає у спільності дій усіх учасників освітнього процесу, а щасливі люди творять щасливу державу!

Література

1. Бех І., Вербицький В. Оновлення освіти: фокус на ранній вік / І. Бех, В. Вербицький // Освіта. - 2017. - № 50-51. - С. 5.
2. Гончарова, Н. Фактори впливу на процес адаптації дітей молодшого шкільного віку до умов навчання у школі / Наталія Гончарова, Вако Ілля, Войтович Марина // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр./ М-во освіти і науки України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Вінниця, 2017. – Вип.3(22). - С .52-57.
3. Н.В. Гавриш, Т.В. Панасюк, Т.О. Піроженко, О. С. Рогозянський, Хартман О.Ю., Шевчук А.С.Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку; / За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. – С. 4-49
4. Рудніцька І. Фізіологічні і психологічні аспекти адаптації дитини до школи / Ірина Рудніцька //Психолог. Все про адаптацію. – 2004. - № 25-26. – С. 26-27.
5. Савченко О. Я. Шиян Р. Б. / Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 класи. – К. : ТД «ОСВІТА- ЦЕНТР+ » 2018. – С. 240
6. Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Базовий компонент дошкільної освіти — Київ.: Видавництво, 2012. – С. 6-21

**ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ
ДИТИНИ ТА ПІДГОТОВКИ ДО УСПІШНОГО ШКІЛЬНОГО
НАВЧАННЯ (ДОСВІД РОБОТИ)**

*Авторський колектив комунального закладу «Харківська початкова
школа № 179 Харківської міської ради»:*

Плотникова О.М.,

учитель початкових класів, вища категорія, учитель-методист;

Головко Т.В.,

вихователь дошкільної групи, вища категорія;

Гонтар Л.С.,

вихователь дошкільної групи, I категорія.

Комунальний заклад «Харківська початкова школа № 179 Харківської міської ради» – це заклад освіти, який забезпечує здобуття освіти на таких рівнях: дошкільна освіта та початкова освіта (1–4 класи) (початкова школа). Завдяки такому об'єднанню дошкільної та початкової ланок освіти реальні кроки підготовки дошкільника до успішного шкільного навчання ми робимо з 1998 року.

З моменту заснування ХПШ № 179 ключовою метою роботи педагогічного колективу стало створення оптимальних умов для безперервного навчання і всебічного розвитку особистості дітей віком від 2 до 10 років в умовах дошкільного закладу та початкової школи.

Реалізація цієї мети сприяє:

- створенню комфортних умов для успішної адаптації першокласників до школи;

- відстеженню індивідуального розвитку кожної дитини протягом тривалого часу і створення для неї найсприятливіших умов, що передбачає баланс різних видів діяльності і не допускає фізичного, психологічного й інтелектуального перевантаження та сприяє загальному розвитку й оздоровленню дитини;

- узгодженню навчальних програм, методик, методів, підходів у навчанні дітей з урахуванням вікових особливостей кожної дитини;

- впровадженню нових форм педагогічної співпраці (педмайстерні, спільні консилиуми, тренінги, проєктування, тощо);

- пошуку нових форм організації нерегламентованої діяльності дітей, використанню занять за інтересами і здібностями (гурткова робота, колективні творчі справи тощо);

- оновленню організації предметно-розвивального середовища для забезпечення різноманітної діяльності дітей;

- тісній співпраці з батьками та оновленню форм роботи з ними.

Одним із ключових компонентів формули Концепції Нової української школи є співпраця, взаємодія, спілкування між учителями, учнями і батьками на засадах педагогіки партнерства, коли всі учасники освітнього процесу, що об'єднані спільними цілями та прагненнями, стають зацікавленими рівноправними однодумцями та відповідають за результат спільної діяльності.

В урядових документах зазначені основні принципи педагогіки партнерства:

- повага до особистості;

- доброзичливість і позитивне ставлення;

- довіра у відносинах;

- діалог – взаємодія – взаємоповага;

- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);

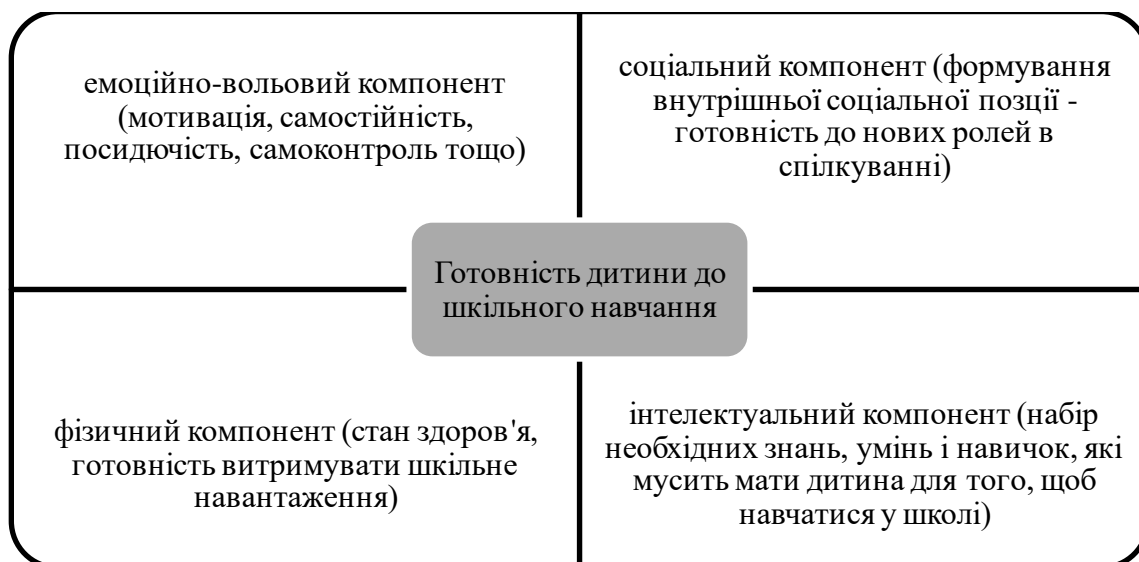
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [1, с. 14].

В тлумачних словниках одне із значень слова «партнерство» звучить як «узгоджені, злагоджені дії учасників спільної справи».

Тому саме педагогіці партнерства, співпраці з батьками у справі розвитку дитини та підготовки її до успішного навчання у школі, педагогічний колектив нашого закладу і приділяє особливу увагу.

В чому саме полягає роль педагогів в організації такої взаємодії?

По-перше, вихователі допомагають батькам розібратися в «інгредієнтах» цієї складної «страви» – «готовності дитини до школи». Дуже часто батьки навіть не уявляють, наскільки це серйозне питання та помилково вважають, що готовність до школи полягає у розумовому розвитку: вмінню читати, писати, рахувати, розв'язувати задачі, знати англійський алфавіт тощо. Тому головне – це донести до батьків, що готовність дитини до шкільного навчання – це багатовекторне поняття.

По-друге, спеціалісти надають батькам рекомендації (на батьківських зборах, тренінгах, майстер-класах, під час групових та індивідуальних консультацій, у вигляді пам'яток тощо).

Пропонуємо стислий набір наших наробок.

Емоційно-вольовий компонент. Для формування мотивації батькам рекомендуємо наступні вправи та ігри: «Пограємо у школу», «Казки про школу», «Гудзики», «Будуємо дім», «Збираємо портфель» тощо.

Соціальний компонент. Для формування здорової самооцінки дитини радимо: демонструвати та проявляти любов; захочувати та хвалити;

поважати; бути послідовним у власних діях; не вимагати ідеальності; надавати особистий приклад.

Для підвищення самооцінки дитини педагогами дібрано вправи «Чарівні окуляри», «Конкурс хвальків», «Скарбничка гарних вчинків», «Теплий, як сонечко, легкий, як вітерець».

Для розвитку комунікабельності вправи «Журналіст», «Сіамські близнюки», «Давайте поговоримо», «Я допомагаю іншим», «Ляльковий театр».

Педагоги пояснюють батькам, що *фізична готовність* – це й стан рухового апарата, й достатня розвиненість дрібної моторики, й стан внутрішніх органів, й наявність хронічних захворювань.

Вихователі діляться з батьками кінезіологічними вправами, вправами пальчикової гімнастики, вправами на підвищення рівня активації, регуляцію м'язового тону, розвиток крупної та дрібної моторики, рухливими іграми.

Інтелектуальна готовність, на наш погляд, найоб'ємніше поняття. Воно включає в себе розвиток уваги, різних видів пам'яті, операцій мислення, розвиток мовлення, загальний кругозір тощо. В арсеналі педагогів багато інструментів та порад для батьків щодо розвитку дитини. Деякі приклади наводимо в таблиці.

Лінія розвитку	Вправи, ігри, завдання
Розвиток звукової сторони мовлення	Скоромовки, вірші, гра «Так і не так»...
Розвиток лексичної сторони мовлення	Ігрові вправи «Зимові слова», «Ввічливі слова», «Скажи по-іншому», «Мовчун та балакун»...
Розвиток зв'язного мовлення	Розігрування діалогів, складання розповіді за сімейними фотографіями, серіями малюнків, ілюстраціями до творів, ігрові вправи «Наряди для Попелюшки», «Кімната казкових героїв», «Машини майбутнього»
Розвиток дрібної моторики	Штрихування, розфарбовування, проведення «доріжок»,

	лабіринтів, ліплення, аплікація, збирання пазлів, мозаїки, нанизування намистинок, допомога по господарству (перебирання крупи, ліплення вареників)
Розвиток пізнавальних інтересів	Різноманітні лото, настільні ігри, дитяча література, бесіди про навколишній світ, перегляд навчальних мультфільмів
Логіко-математичний розвиток	Загадки, кросворди, «Танграми», «Піфагор», «Колумбове яйце», дидактичні ігри «Знайди схожу фігуру», вправи на орієнтування в просторі та часі, розпізнавання геометричних фігур, вправи з числами тощо
Розвиток слухової пам'яті	Вправи «Папуга», «Повторюй за мною», «А що візьмеш ти?», «Назви пару», «Асоціації»
Розвиток зорової пам'яті	Вправи «Фотограф», «Що змінилось?», «Детектив», «Художник», «Спробуй повторити»
Розвиток рухової пам'яті	«Роби як я», «Театр тіней», «Хто як рухається», «Відеозапис»
Розвиток уваги	Вправи «Хто більше», «Хто швидше», «Переплутані лінії», «Знайди відмінності», «Намісто»
Розвиток слухової уваги дитини	Ігри «Їстівне-неїстівне», «Чую дзвін», «Хованки з буквами», «Небувальщина»
Розвиток мислення	Ігри «Хрестики-нулики», «Знайди зайве»
Розвиток уяви	Вправи «Намалюй мелодію», «Неіснуюча тварина», «Незвичайна подорож»

Це тільки невелика частина зібраних педагогами дошкільного підрозділу спільно з учителями початкових класів та шкільним психологом. Вихователями узагальнені «Пам'ятки для дбайливих батьків», систематизовані переліки літературних, музичних творів, творів образотворчого мистецтва, комплекси фізичних вправ, дібрані тести для батьків. Всі матеріали відповідають Базовому компоненту дошкільної освіти, чинним програмам, спрямовані на плавний перехід дошкільника до першого класу Нової української школи.

На основі роботи, яка безперервно ведеться на ланках освіти «дошкільна освіта – початкова школа», хочеться з упевненістю ствердити,

що робота у системі «діти – педагоги – батьки» в її безперервному процесі розв'язує багато психологічних і моральних проблем щодо розвитку, виховання і навчання дітей. І хочеться вірити, що паросток людяності, вихованості і небайдужості до чужого болю не зламається в їх подальшому шкільному житті. А стане повним золотим колосом найкращих моральних і етичних якостей.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Л.Гриневіч Л. та ін., за заг. ред М.Гриценка. Київ, 2016, 38 с.

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ У ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ

Рижкова О. С.

*практичний психолог Спеціалізована загальноосвітня школа I-III
ступенів №3 Торецької міської ради Донецької області*

Інтеграція (від латинського *integer* – цілий, відновлення.) Інтеграція є відносно новим віянням в освітньому процесі (це поняття в російську педагогіку прийшло в 80-е роки і стало позначати вищу форму міжпредметних зв'язків) і стає затребуваним в сучасній школі, де розгорнуті активні пошуки інноваційних педагогічних технологій.

При інтеграції з'являється можливість вирватися за рамки однієї навчальної дисципліни, наочно, в дії показати, як все в світі взаємопов'язано, і одночасно посилити мотивацію вивчення свого предмета.

У кінцевому рахунку, інтеграція повинна сприяти возз'єднанню цілісності світосприйняття – єдність світу і людини, що живе в ньому і його пізнає. Процес інтеграції має загальногуманістичну основу – сучасний чоловік повинен розуміти своє місце і свою роль в природному і соціальному середовищі.

Формування світогляду учнів та їх пізнавальної компетенції – головне в навчанні.

Інтеграція сприяє формуванню цілісного погляду на світ, розуміння сутнісних взаємозв'язків, явищ і процесів.

Ми все сильніше усвідомлюємо причетність до всього, що відбувається на землі. Важливо дати учням єдине уявлення про природу, суспільство і своє місце в ньому, з'єднувати в сприйнятті учнів основні знання з кожного предмету в широку, цілісну картину світу.

На інтегрованому уроці учні мають можливість отримання глибоких і різнобічних знань, використовуючи інформацію з різних предметів, абсолютно по-новому осмислюючи події, явища. На інтегрованому уроці є можливість для синтезу знань, формується вміння переносити знання з

одного предмета в інший. Завдяки цьому досягається цілісне сприйняття дійсності, відбувається формування особистості творчої, самостійної, відповідальної, толерантної, компетентною.

Інтегрований урок має переваги: пробуджує інтерес до предмета, знімає напруженість, невпевненість, допомагає свідомому засвоєнню подробиць, деталей; формує пізнавальну компетенцію учнів.

Наш час, перенасичений всілякою і різноманітною інформацією, пред'являє особливі вимоги до освіти і, звичайно, вчителя. Ми повинні не тільки дати знання дітям і не тільки навчити застосовувати їх у житті, але і повинні навчити дітей думати, аналізувати, вчити добирати необхідну інформацію.

Методика інтегрованого навчання, як і вся дидактика, в даний час переживає складний період. Змінилися цілі загальної середньої освіти, розробляються нові навчальні плани і нові підходи у вивченні дисциплін через інтегровані освітні системи. Нині потребує зміни мислення у багатьох сферах життя, впровадження в навчальний процес нових педагогічних технологій. Оновлення освіти вимагає використання нетрадиційних методів і форм організації навчання, у тому числі інтегрованих уроків з різних предметів, в результаті яких формується діяльний підхід у навчанні, про який багато говорять.

Методика інтегрованого навчання має на меті: допомогти учням навчитися пізнавати, навчитися жити разом, навчитися жити в злагоді з самим собою.

Такі цілі навчання призводять до формування у дітей критичного мислення, не в сенсі критикувати, а в сенсі серед безлічі рішень вибрати найбільш оптимальне. Зараз, коли час вимагає від нас і наших дітей все частіше цікавих і нестандартних рішень, щоб не загубитися у цьому світі, але знайти своє місце в житті, критичне мислення допомагає як ніяке інше.

Завдання інтегрованих уроків – сприяти активному і усвідомленому засвоєнню учнями навчального матеріалу, розвитку логічного мислення;

формування пізнавальної компетенції учнів; дати можливість використовувати в ході навчання сучасні інтерактивні методики і об'єктивно оцінювати досягнення учнів.

Труднощі в освіті виникають у зв'язку з тим, що в навчальних планах скорочується час на вивчення деяких класичних шкільних предметів, у тому числі російської мови і літератури. Ці обставини створюють базу для нових теоретичних досліджень в області методики викладання, вимагають нових підходів в організації навчального процесу. У практиці розвитку освіти постало питання про інтегрованому підході до викладання різних предметів у школі. Проблема міжпредметних зв'язків у навчанні зумовлена об'єктивними процесами в сучасному світі.

Актуальність проблеми міжпредметних зв'язків у навчанні зумовлена об'єктивними процесами у сучасному світі. Зміна соціальної, політичної ситуації в країні, відкритість суспільства процесу інтеграції в європейське і світове співтовариство поставили перед школою нові завдання у навчанні і вихованні. Мало озброїти школяра сумою знань і навіть мало розвинути у нього інтерес до тієї чи іншої дисципліни, необхідно формувати особистість, здатну активно «вписуватися» в сучасне суспільство, здатну до подальшого саморозвитку і самоосвіти. Сучасна система освіти характеризується диференційованим підходом до навчання: кожен предмет вивчається окремо у відриві від реального життя. Тому останнім часом у школі велика увага приділяється створенню міжпредметних проєктів, проведення інтегрованих уроків, на яких здійснюється синтез знань із різних навчальних дисциплін, в результаті чого утворюється нова якість, що представляє собою нерозривне ціле, досягнуте широким і поглибленим взаємопроникненням цих знань.

Основні властивості інтегрованого уроку – синтетичність, універсальність. Він дозволяє присвятити учня в кінцеві цілі вивчення не тільки даної теми, розділу, але і всього матеріалу, швидше включити його в пізнавальний процес.

Учні часто не в змозі застосувати знання однієї з дисциплін до знань інший, наприклад, взаємозв'язок географії та хімії, літератури та історії та інші.

З іншого боку, не дуже добре поєднувати всі дисципліни в одне ціле, так як вони втрачають свою індивідуальність. Тому інтегровані уроки необхідно давати періодично, щоб учні побачили взаємозв'язок між навчальними дисциплінами і зрозуміли, що знання в одній дисципліні полегшує розуміння процесів, що вивчаються в інших областях.

Інтегровані уроки ефективні незалежно від того, чи вивчають учні новий або узагальнюють вже пройдений. На цих уроках розглядаються багатоаспектні об'єкти, які є предметом вивчення різних навчальних дисциплін.

Останнім часом скорочується кількість годин, відведених на вивчення класичних предметів, які є фундаментом усього навчального процесу, тому інтегровані уроки вносять вагомий внесок у вирішення цієї проблеми.

Сучасна система освіти спрямована на формування високо освіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ і процесів, що представляють дану картину. Предметна роз'єднаність стає однією з причин фрагментарності світогляду випускника школи, в той час як в сучасному світі переважають тенденції до економічної, політичної, культурної, інформаційної інтеграції. Таким чином, самотійність предметів, їх слабкий зв'язок один з одним, породжують серйозні труднощі у формуванні в учнів цілісної картини світу, перешкоджають органічного сприйняття культури, тому інтеграція – інноваційний засіб формування пізнавальної компетенції учнів.

Ідея інтеграції стала останнім часом предметом теоретичних і практичних досліджень у зв'язку з розпочатими процесами диференціації в навчанні.

Досліджуються складні зв'язки людини і суспільства, людини і природи, людини і мистецтва, з'ясовуються загальнолюдські, національні,

регіональні цінності та особливості цих зв'язків. Таким чином, основним фактором, інтегратором є людина з її проблемами в складному світі. Відомо, що багато шкільні предмети здавна мають інтегративний характер, тут доречно говорити про внутрішньопредметну інтеграцію: література і російська мова, хімія і біологія, історія і суспільство, фізика і математика. Внутрішньопредметна інтеграція, на мій погляд, необхідна, так як учні, на жаль, кожен предмет сприймають ізольовано, і наше завдання показати, що це помилкове сприйняття, що, навпаки, все взаємопов'язане. Міжпредметна інтеграція - це не просто поєднання близьких понять з різних предметів для міцних знань, це об'єднання різних предметів при вивченні однієї теми, цілого блоку тим в одне ціле на основі загального підходу. З практичного боку зору інтеграція передбачає посилення міжпредметних зв'язків, зниження перевантажень учнів, розширення сфери отриманої ними інформації, підкріплення мотивації навчання.

Методичною основою інтегрованого підходу до навчання є формування знань про навколишній світ та його закономірності в цілому, а також встановлення внутрішньопредметних зв'язків у засвоєнні наук. У цьому зв'язку інтегрованим уроком називають будь-який урок зі своєю структурою, якщо для його проведення залучаються знання, уміння та результати аналізу досліджуваного матеріалу методами інших наук, інших навчальних предметів, тому інтегровані уроки іменують ще міжпредметними, а форми їх проведення найрізноманітніші: семінари, конференції, подорожі і так далі.

Найбільш загальна характеристика інтегрованих уроків:

- Конструювання і проведення уроку двома і більше вчителями різних дисциплін.
- Конструювання і проведення інтегрованих уроків одним учителем, має базову підготовку з відповідних дисциплін.
- Створення на цій основі інтегрованих тем, розділів і, нарешті, курсів.

Основні напрямки здійснення міжпредметних зв'язків для вдосконалення навчального процесу:

- Посилення системності в компонуванні змісту і структури навчального матеріалу;
- Теоретичне узагальнення знань та активізація пізнавальної діяльності в методах і прийомах навчання;
- Комплексність і співпраця вчителів різних предметів у формах його організації.

Реалізація інтеграції між предметами можлива лише при благополучному здоровий клімат в колективі вчителів, їх плідній співпраці на основі взаєморозуміння та поваги.

Інтеграція – це система, що припускає об'єднання, з'єднання, зближення навчального матеріалу окремих споріднених предметів у єдине ціле. Це об'єднання можливе і за умови логічної близькості досліджуваних тем.

Наприклад, можна провести один урок, який буде більш ефективний, на мій погляд, якщо об'єднати 3 предмети: російська мова, 3 і музику; літературу, 3 і музику (уроки мистецтв). Як єдина цілісна система, інтеграція є ефективним засобом навчання дітей на основі більш досконалих методів, прийомів, форм і нових технологій в навчально-виховному процесі. Вона включає в себе елементи різних предметів, з'єднання яких сприяє народженню якісно нових знань, взаємозбагачуючи предмети, допомагаючи ефективної реалізації триєдиної дидактичної мети. Крім того, інтенсифікуючи навчальний процес, інтеграція сприяє зняттю перенапруги, перевантаження, стомлюваності учнів за рахунок переключення їх на різноманітні види діяльності в ході уроку, що вирішує не менш важливу проблему в умовах роботи в школі. Це здоров'язберігаючий підхід у навчанні. Структура інтегрованих уроків мистецтв технологічна і відрізняється наступними особливостями: граничною чіткістю, компактністю, стислістю навчального матеріалу, логічною

взаємообумовленістю, взаємопов'язаністю матеріалу інтегрованих предметів на кожному етапі уроку, великою інформативною ємністю навчального матеріалу, що використовується на уроці.

Інтегровані уроки мають певні переваги:

- Підвищують мотивацію, формують пізнавальний інтерес, що сприяє підвищенню рівня навченості та вихованості учнів;
- Сприяють формуванню цілісної наукової картини світу, розгляду предмета, явища з декількох сторін: теоретичної, практичної, прикладної;
- Маючи великий інформативною ємністю, сприяють збільшенню темпу виконуваності навчальних операцій, дозволяють залучити кожного школяра до активної роботи на кожній хвилині уроці і сприяють творчому підходу до виконання навчального завдання;
- Сприяє розвитку більшою мірою, ніж звичайні уроки, естетичного сприйняття, уяви, уваги, пам'яті, мислення учнів (логічного, художньо-образного, творчого);
- Формує більшою мірою загальнонавчальні вміння і навички, раціональні навички навчального праці.

Типи і форми інтегрованих уроків

Інтегроване навчання передбачає і проведення бінарних уроків та уроків з широким використанням міжпредметних зв'язків. Далі розглянемо типи і форми цих уроків.

1. Тип уроку: урок формування нових знань.

Уроки формування нових знань конструюються у формах:

- Урок-лекція;
- Урок-подорож
- Урок-експедиція
- Урок-дослідження
- Урок-інсценізація
- Навчальна конференція
- Урок-екскурсія

- Проблемний урок.

Структура уроку поєднує етапи: організаційний, постановки мети, актуалізації знань, узагальнення первинного закріплення і систематизації знань, підведення підсумків навчання, визначення домашнього завдання й інструктажу щодо його виконання.

Мета уроку формування знань – організація роботи по засвоєнню ними понять, наукових фактів, передбачених навчальною програмою.

Завдання: освітні: познайомити; дати уявлення; навчити читанню та аналізу текстів(схем, карт); активізувати пізнавальну активність; розкрити типові риси.

Виховні: виховання почуття любові до Батьківщини, гордості за свій край; формування мовної культури; естетичне виховання.

Розвиваючі: розвивати вміння аналізувати, зіставляти, порівнювати, виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; наводити приклади, формувати вміння роботи з літературою, картами, схемами, таблицями.

Слід розділяти традиційний і сучасний уроки.

Традиційний урок вирішує загальноосвітньої завдання – озброїти учнів знаннями і будується в основному на пояснювально-ілюстративному методі. На такому уроці широко застосовується наочний посібник, організується спостереження і опис побаченого.

Сучасний урок формування знань на основі поєднання різноманітних методів і засобів навчання вирішує комплекс завдань. Використовується як пояснювально-ілюстративні, так і частково пошукові, дослідницькі методи навчання, дискусія, різноманітні джерела знань, програми телебачення, кінофрагменти, мультимедійні курси, інтернет-технології, інші технічні засоби навчання і контролю. Широко використовуються також різноманітні форми роботи: групова, фронтальна, ланкова, парна, індивідуальна.

На таких уроках створюється більше можливостей для вирішення пізнавальних завдань, висловлення пропозицій, реалізації творчого

потенціалу, словом, створюються умови для формування пізнавальної компетенції учнів, умови для повного розвитку особистості учня.

Різновидами уроку формування нових знань є також: уроки формування і вдосконалення знань, уроки закріплення і вдосконалення знань, уроки формування нового проблемного бачення. Тоді до перерахованих форм уроку можна додати семінар, заключну конференцію, заключну екскурсію.

2. Тип уроку: урок отримання нових знань.

Даний тип уроку передбачає форми:

- Урок-практикум
- Урок-твір
- Урок-діалог
- Урок ділова гра
- Подорож
- Експедиція
- Урок з мультимедійним супроводом

Структура уроку включає етапи: організаційний, постановки мети, перевірки домашнього завдання, актуалізації знань, виконання завдань стандартного типу, потім реконструктивно-варіативного типу, творчого типу, контролю сформованості умінь і навичок, визначення домашнього завдання. Спочатку учні займаються відтворюючою діяльністю. Потім виконують завдання, що вимагають володіння узагальненими вміннями і елементами переносу знань і способів діяльності в нові ситуації. На цьому етапі застосовується диференційовано-групова форма навчання. Далі - виконання творчих завдань, а в кінці уроку - творча діяльність.

Мета даного типу уроку - виробити в учнів певні вміння і навички, передбачені навчальною програмою.

Завдання:

- освітні:

познайомити; дати уявлення; виробити вміння; навчити володінню прийомами ;; поглибити знання про:

- виховні:

показати роль; втягнути в активну практичну діяльність; сприяти вихованню природо - і культуроохоронного, екологічної свідомості; створювати об'єктивну основу для виховання і любові до рідного краю; удосконалювати навички спілкування.

- розвиваючі:

навчити працювати з додатковою літературою та іншими джерелами інформації, готувати доповіді; виступати перед аудиторією, формування критичного мислення; вміння аналізувати, виділяти головне, узагальнювати та робити висновки.

На уроці формування умінь і навичок у якості основних джерел знань використовуються підручники, збірники задач, набори роздаткового та дидактичного матеріалу, мультимедіа, інтернет-технології. Керуючи навчальною діяльністю учнів, вчитель широко користується методами стимулювання, оперативного контролю. Тут особливо чітко реалізуються коригувальні та контрольні функції уроку, які сприяють організації навчальної діяльності школярів з найбільшою продуктивністю. Цей урок дозволяє здійснювати широку диференціацію навчання. Учні виконують завдання з урахуванням навчальних можливостей і завдяки цьому просуваються до мети оптимальним темпом.

Конструкція уроку дозволяє включати учнів у різні види парної, групової та індивідуальної роботи, які займають більшу частину його часу. Можна вдаватися до індивідуальної та індивідуально-груповій формі навчання.

Цей урок володіє великим виховним потенціалом, який реалізується не тільки за рахунок ефективного використання ідейного змісту навчального матеріалу, але і за рахунок організації раціонального спілкування і колективної роботи, в процесі яких створюються умови для прояву учнями

підкування один про одного, надання допомоги і підтримки. Взаємний контроль, здійснюваний при цьому, сприяє розвитку самоконтролю. Так вирішуються розвиваючі завдання.

На поєднанні ланок закріплення знань, формування умінь і навичок конструюється урок удосконалення знань, умінь і навичок. На цьому уроці учні, спираючись на попередні знання, розвивають їх, вчать їх використовувати в різних ситуаціях. Йде процес осмислення знань, вироблення умінь і навичок.

На таких уроках панують практичні методи навчання, а за характером пізнавальної діяльності перевага віддається частково-пошуковим, репродуктивним методам.

Діяльність вчителя специфічна. Спланувавши роботу учнів заздалегідь, він здійснює оперативний контроль, робить допомогу, підтримку і вносить корективи в їхню діяльність.

3. Тип уроку: застосування знань на практиці

Основні форми уроків даного типу:

- рольові та ділові ігри;
- практикуми;
- уроки захисту проектів;
- подорож;
- експедиція .

Структура уроку передбачає етапи: організаційний, постановки мети, перевірки домашнього завдання, актуалізації знань, оперування знаннями, уміннями та навичками при вирішенні практичних завдань, складання звіту про виконання роботи, визначення домашнього завдання. На цьому уроці учні, ґрунтуючись на раніше набутих знаннях, що займаються практичною діяльністю. Спочатку перевіряється виконання домашнього завдання, потім розбирається теоретичний матеріал з метою актуалізації знань. Після цього учні включаються у виконання конструктивних завдань, що мають яскраво виражену практичну спрямованість.

Наприклад, спираючись на матеріали, отримані з екскурсій, учні складають схему впровадження сівозміни на пришкільній ділянці. Вивчаючи питання конкретної економіки, складають плани заходів щодо збільшення обсягів продукції комбінату, промислового підприємства, спираючись на економічні закони, складають схему економічного розвитку районів БАМ . Тут надаються широкі можливості для реалізації принципу зв'язку навчання з життям, інтеграції різних сфер і предметних областей.

Мета даного типу уроку - застосування знань на практиці.

Завдання:

- освітні:

навчити застосовувати отримані знання на практиці; оперувати наявним потенціалом в конкретній ситуації; закріпити вміння та навички роботи з ...; навчити відстоювати свою точку зору; закріпити вміння виокремлювати проблеми.

- виховні:

втягнути в активну діяльність; формувати культуру, в тому числі й екологічну, формувати гуманні якості особистості учнів; удосконалювати навички спілкування.

- розвиваючі:

удосконалювати вміння роботи з джерелами знань; удосконалювати навички аналізу, узагальнення ; вміння виступати і захищати свою точку зору; розвивати творчі здібності; розвивати комунікативні навички роботи в групах; розвивати пізнавальний інтерес до навколишнього життя.

Уроки застосування знань на практиці будуються на поєднанні парної, фронтальної, групової та індивідуальної роботи. Включення учнів у різноманітні види колективної роботи сприятливо позначається на формуванні гуманних якостей особистості. Навчальна діяльність, яка розвивається під кутом вирішення завдань творчого характеру, що сприяє їх ефективному розвитку.

Література

1. Андрєєва А. Д., Вохмяніни Т. В., Воронова А. П., Чуткіна Н.І./ Під ред. Дубровіна М. В./ Керівництво практичного психолога. Психічне здоров'я дітей і підлітків. М., 1995.
2. Афанасьєва Т. М. Сім'я: Кн. для учнів ст. класів. - М: Просвіництво, 1985. – 224 с.
3. Бардиан А. Н. Виховання дітей в сім'ї. /Психол. - пед. нариси. - М., 1972. – 236 с.
4. Беляускайте Р. Ф. Рисункові проби, як засіб діагностики розвитку особистості дитини. М., 1987.
5. Вихователю про роботу з сім'єю: Посібник для вихователя дет. саду / Л. В. Загик, Т. А. Кулікова, Т. А. Маркова та ін; Під ред. Н.Ф. Виноградової – М: Просвіництво, 1989. – 192 с.
6. Виготський Л. С. Вибрані праці, т. 6., 1974.
7. Виготський Л. С. Педагогічна психологія. – М., 1991.

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Рудницька Л.В.

вихователь Хмельницького закладу дошкільної освіти № 53 «Веселка»

Хмельницької міської ради Хмельницької області

На сучасному етапі розвитку країни особливу увагу в дошкільному закладі потрібно приділити вихованню і навчанню дітей шостого року життя, коли йде не тільки формування м'язової системи, а й ускладнення структури головного мозку. Саме в цей час педагог повинен створити всі можливі умови, врахувати етапи розвитку, щоб їй було цікаво вчитися, розбудити в ній цікавість до нових знань, до опановування тих предметів, які потім стануть в пригоді в повсякденному житті. Саме на це завдання орієнтований, весь процес навчання та виховання в дошкільному закладі освіти, та знаходить логічне продовження в навчанні у школі.

Дошкільна освіта є невід'ємним складовим та першим рівнем у системі освіти. Стартовою платформою особистісного розвитку дитини. В основу Базового компоненту покладено традиційні для шкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини. [2]

Уже в дошкільному віці формується особистість дитини, цей процес тісно пов'язаний з розвитком емоційно-вольової сфери, із формуванням інтересів та мотивів поведінки, що є типовими для даного етапу розвитку взаємин з дорослими. Ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямками спрямованими на розвиток особистості дитини. Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини.

Наступність та перспективність розвитку дитини в закладах дошкільної та початкової освіти забезпечується завдяки:

- узгодженості та цільової єдності в розвитку дитини на етапі дошкільної та початкової освіти;

- визначенню спільних для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, намірів та адекватних віковим закономірностям дитини провідним видом діяльності, які спрямовують розвиток дитини;

- використанню форм та методів педагогічної роботи, які відповідають віку дітей.

- послідовному збагаченню результатів освіти, які висвітлено у формуванні компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку. Саме зрілість особистісних якостей та психічних процесів забезпечує успішність розвитку навчальних навичок на наступних етапах шкільного життя. [2]

Головна потреба дошкільника бути: повноправним членом суспільства, жити і почувати себе на рівних з дорослими. Однак, реально включитися у доросле життя він не може, через його складність і свої обмежені можливості. Єдиною діяльністю, яка дає змогу подолати цю суперечність є гра, у якій дитина виконує роль дорослого як носія певних сукупних функцій.

Основним засобом навчання і виховання дітей є їхня провідна діяльність – гра. Саме вона має посісти щільне місце у освітньо-виховній роботі закладу дошкільної освіти. Педагогічне керівництво грою має бути зосереджене на тому, що дитина не просто відтворила зовнішні дії, ситуацію, а стала осередком кращих міжлюдських стосунків. Так засобами гри дошкільники прилучаються до багатства моральних почуттів і взаємовідносин. Також у процесі ігрової діяльності зароджується і диференціюються нові види діяльності, формується зображувальна діяльність, вперше з'являються елементи праці і навчання.

В. Сухомлинський називав гру величезним світовим вікном крізь яке в духовний світ дитини вливається живильний потік слів, уявлень, понять про навколишній світ.

Завдяки дитячій допитливості формується інтерес до навчання.

Розвиток пізнавальних здібностей створює основу для формування творчого мислення.

Розвиток довільності допоможе подолати труднощі під час розв'язання навчальних завдань. Виникає узагальнення власних переживань. Уміння спілкуватися з дорослими і ровесниками дасть змогу дитині у подальшому перейти до навчального співробітництва.

Випускник ЗДО – це дитина шести-семи років життя, напередодні її вступу до школи. А для вчителів початкової школи справа ускладнюється тим, що до першого класу приходять не тільки діти, які відвідували ЗДО, звикли до вимог вихователів, до єдиних для всіх правил, а й «домашні» малюки, яким ще належить звикнути до життя коли батьків немає поруч. Ці діти істотно різняться між собою не лише способом життя, але й поведінкою, інтересами, шкільною зрілістю. Зрештою справа не втому, де саме перебувала дитина до школи, а з ким, чи чим саме дитина займалася, і що і в який спосіб пізнавала, які розвивальні технології використовувала. Важливість своєчасно пояснити це батькам, обґрунтувати свою педагогічну позицію, якій сьогодні приділяються зовсім мало уваги.

В аспекті виховання дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку, велику роботу вів В.О. Сухомлинський, тому проаналізувавши книги «Серце віддаю дітям» та «Батьківська педагогіка». Сухомлинський ще у вступі до книги наголошує на тому, що діти живуть своїми власними уявленнями, про добро та зло, у власному світі. Тому педагогу самому треба стати дитиною, щоб діти не відносились до нього, як до чужинця. [4] Саме тоді відбувається контакт між педагогом та дитиною. Сухомлинський весь час підкреслює необхідність тісного контакту, педагог повинен розділяти з дітьми радощі та горе, має стати другом дитини.

«Щоб гарно знати дітей треба гарно знати батьків», «Дитина – дзеркало духовного життя батьків» говорив Сухомлинський. Він наголошував на співпраці вихователя та батьків у виховному процесі, бо саме батьки є тим першим еталоном на який орієнтуються діти. [3]

Усі батьки мріють щоб їх дитина виросла успішною і щасливою людиною. І ми радіємо маленьким досягненням наших дітей. Але щоб

виростити справжню особистість необхідно докласти чимало зусиль.

Підтримка батьками процесу формування особистості дитини дуже велика:

- дотримання спільних вимог щодо розпорядку дня;
- допомога дитині у використанні щоденних гігієнічних процедур;
- заохочення дитини до активної рухової діяльності;
- забезпечення необхідними матеріалами;
- обговорення з дитиною призначення предметів;
- залучення до виконання доручень;
- спільне розв'язування вправ, ігор, завдань;
- організація для спільних сімейних вправ;
- збагачення емоційної сфери дитини враженнями від театральних, літературних творів, з подальшим відображенням їх у грі;
- залучення дитини до спостереження;
- розмова про права дитини, моделювання відповідної поведінки;
- дотримання з дитиною літературної мови, своєчасно виправляти мовлення дитини;
- надання можливості дитині брати участь, у розмові з дорослими, з близькими по телефону;
- обговорення з дитиною конфліктних ситуацій;
- щоденне читання книжок з подальшим обговоренням;
- слухання дитячого пісенного репертуару;
- відвідування з дитиною кінотеатрів, музеїв, театрів, виставок, галерей, концертів;
- брати активну участь у проектах, святах, розвагах, конкурсах, майстер-класах. [2]

Отже, роль батьків величезна, але не всі батьки в умовах відірваності від дошкільної установи, можуть забезпечувати повну всебічну підготовку своєї дитини до шкільного навчання, засвоєнню шкільної програми. Тому велику роль забезпеченню наступності відіграє співпраця батьків і дошкільного закладу освіти.

Дорослим потрібно створювати дитині такі умови діяльності, в яких вона обов'язково зустрінеться з успіхом. Але успіх повинен бути реальним, а похвала заслуженою. Бажано, щоб вихователь, батьки однаково розуміли межі які не мають бути дуже широкими, або дуже вузькими, а відповідати віку дитини.

Сучасна людина весь час кудись біжить, та весь час хоче все більше та більше. Ми зараз живемо в епоху споживання, а хіба не попереджав Сухомлинський, що саме радість споживання призводить до байдужості, егоїзму, черствості. Стає зрозумілішим потреба у вихованні нового покоління, щоб воно могло жити у гармонії з природою, поважати її.

Отже, розвиток дитини – це цілісне утворення, яке включає в себе достатньо високий рівень розвитку мотиваційної, інтелектуальної сфер та сфери довільності. Відставання у розвитку однієї з них, призведе до гальмування інших. [1, с. 1]

Література

1. Нагорна С.М., Храпова І.В. Методики визначення готовності дітей до школи. Київ : Редакції загальнопед. газета, 2014. 120 с.

2. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: наказ міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. 37 с.

URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 27.03.2023).

3. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Вибрані твори: в 5-ти т. – Т.5. Київ : Рад. школа, 1977. 263 с.

4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / за наук. ред. Ольги Сухомлинської. Харків : Акта, 2012. 545 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ШКОЛЯРА

Сапранкова І.Г.

*вчитель-логопед комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) комбінованого типу № 2 «Альонушка»
Слов'янської міської ради Донецької області»*

Зміна статусу дитини з дошкільника у школяра є важливим етапом її життя, це пов'язане не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттями у навколишньому та собі, відкриттям нових можливостей тощо. Тому дуже важливо, допомогти дитині усвідомити, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти і виховання, а все те, що чекає дитину, є логічним продовженням того, чим вона займалася та опановувала раніше.

Саме на це спрямовані зміни та реформи початкової освіти. Згідно з концепцією НУШ початкова освіта повинна забезпечити основу для засвоєння системи наукових понять, перших етапів розвитку інтелектуальної здатності, формування творчих здібностей, самостійності у навчанні, спрямованості навчальної діяльності. Усе це призводить і до змін у функціонуванні дошкільних закладів. Нова роль дошкільного закладу є відповіддю на потребу підготовки дітей до навчання за діючими шкільними стандартами, вимогами та викликами сьогодення.

У сучасному світі інформаційні технології стають все більш важливим компонентом освіти та навчання. Виходячи з всього вище зазначеного особливо актуальним стає застосування інноваційних технологій у процесі формування мовленнєвої компетентності майбутнього школяра. Мовленнєва компетентність є однією з ключових навичок, необхідних для успішного навчання та соціальної адаптації у майбутньому.

Мовленнєва компетентність - це навичка володіння мовою, яка дозволяє людині ефективно та грамотна висловлювати свої думки, ідеї та почуття у мовленні. Мовленнєва компетентність має чотири складові: лексичну, граматичну, фонетичну та дискурсивну компетентності(А.Богущ, М.Вашуленко, В.Гербова та ін.).

В контексті проблем спеціальної дидактики дослідники (Є.Соботович, Р.Левіна, Л.Спірова, Г.Чіркїна) зазначають, що підготовка до навчання дітей з вадами мовлення в навчальних закладах охоплює корекцію та розвиток фонетико-фонематичної системи; збагачення словника; удосконалення граматичної будови мовлення; розвиток комунікативних навичок.

Специфіка організації корекційно навчання дітей з вадами мовлення в цілісному процесі підготовки до школи визначається рядом закономірностей.

Перша: мовлення формується при сформованості певних артикуляційних укладів, вмінні чітко та правильно вимовляти звуки, склади, слова, розуміти й сприймати слухові відчуття. Дитина повинна навчитися розрізняти звуки рідної мови на слух, диференціювати їх, вимовляти відповідно до норм сучасної української літературної мови.

Друга: це засвоєння мовних одиниць, насамперед лексичних і граматичних. Засвоєння лексичного значення слів відбувається від прямого, конкретного, основного до узагальненого та переносного значення. Діти мають засвоювати і граматичне значення, зв'язки між словами в реченні.

Третя: виразність мовлення. Мова дає змогу виразити багатий спектр емоцій. У фонетиці – за допомогою інтонації; в лексиці – синонімія, переносне значення слів; у граматиці – особливі префікси та суфікси; в синтаксисі – стилістичні фігури. Засвоюючи засоби виразності мовлення діти відчують, як за допомогою мови розкривається внутрішній світ людини – її почуття, настрої, прагнення.

Четверта: формування у дитини «чуття мови» - це сукупність відчуттів, які безпосередньо відображають зв'язки, характерні для мови як системи засобів спілкування людей. Сформоване мовлення характеризується

наступними показниками: правильність, чистота мовлення, точність, виразність, логічність, доречність, розмаїтість використання синонімічних засобів мови, інтелектуальних і виразних, стилістичних і жанрових можливостей.

П'ята: формування писемного мовлення дитини залежить від успішного розвитку усного мовлення. Сутність засвоєння писемного мовлення полягає в тому, що дитина в процесі написання порівнює написане з тим, що вимовляє, артикулює, зіставляє орфографію з орфоепією.

Сутність шостої закономірності полягає в тому, що темп збагачення мовлення зростає з удосконаленням мовленнєво–творчої системи дитини.

Реалізація цих закономірностей підштовхує нас, педагогів мовної групи, до пошуку нових, актуальних, ефективних методів і прийомів роботи. Тому, перехід до новітніх технологій навчання є неминучим, а використання інноваційних методик, стає щоденною практикою. А роки пандемії та війна внесли додаткові корективи в форми та методи корекційного навчання. Застосування інноваційних технологій, таких як віртуальна реальність, інтерактивні добавки та ігри, мультимедійні засоби, дозволяють зробити процес формування мовленнєвої компетентності цікавим та ефективним. Наприклад, використання віртуальної реальності дозволяє дітям побувати в різних ситуаціях та розвивати навички спілкування та мовленнєвої взаємодії в реальних ситуаціях. Використання інтерактивних додатків та ігор дозволяє зробити процес навчання цікавим та змістовним для дитини, а також залучити її до процесу навчання та забезпечити більш ефективний результат.

«Цифровізація» таких вже добре знайомих:

Технології розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера. У ході використання цих ігор діти уважніше спостерігають навколишню дійсність, навчаються виявляти суперечливі властивості предметів, явищ, шукати відповіді на поставлені питання.

Ейдетики для малюків Пащенко О. Сприяє розвитку, полегшує обробку інформації. Дана методика добре себе показала при вирішенні корекційних

завдань: розвитку фонематичного сприйняття, формуванні мовного дихання, дрібної моторики.

Психолого-педагогічного проектування Т. О. Піроженко. В результаті використання ПЗ та ТРВЗ діти чіткіше відчують, що від кожного з них залежить успіх товаришів, всієї групи в цілому. Головне досягнення - зростання рівня знань, самоповаги та віри в свої сили, що є дуже важливим для дітей саме нашої мовної групи.

Логіки світу І. Б. Стеценко, стимулює власне мовлення дитини, навчає давати та слідувати інструкції, накладаючи та дотримуючись певних обмежень.

Мнемо таблиці, схеми, коректурні таблиці. Діти з легкістю та цікавістю виконують різноманітні завдання, а саме складають речення, описові розповіді, розгадують загадки, вивчають вірші, придумують історії на запропоновану тему, починають творити. Це сприяє розвитку зв'язного мовлення, та урізноманітнює прийоми навчання. Зацікавлює дітей, мотивує їх до активної діяльності та сприяє розвитку пізнавальних процесів. Діти засвоюють матеріал швидше та міцніше. Крім того, робота зі схемами та мнемо таблицями впроваджується нами і на заняттях з математики: заучування віршів про цифри, геометричні фігури, вирішенні задач. На заняттях з образотворчої діяльності та конструювання – карти розумових дій.

Кинезіологія, розвиток міжпівкульової взаємодії. Розвивають мозолисте тіло, підвищують стійкість до стресів, синхронізують роботу півкуль, покращують розумову діяльність, сприяють поліпшенню пам'яті і уваги, просторових уявлень, розвитку дрібної моторики рук, зорієнтованість в собі, полегшують процес читання і письма, допомагають попередити дислексію та дисграфію, підвищують працездатність, знижують стомлюваність, активізують пізнавальні процеси та підвищують здатність до довільного контролю. Все вище згадане має вплив на корекцію мовних порушень.

Біоенергопластика, методика Н.Б. Ценіної «Цукерочка» по усуненню порушень звукової структури слова, креативна методика І.Г. Боровик–артикуляційні вправи. Використання дозволило: оптимізувати психологічну базу мови, покращити моторні можливості дитини за всіма параметрами, сприяє корекції звуковимови, фонематичних процесів, синхронізує роботу над мовою та дрібною моторикою, скорочує час занять, посилюючи їх результативність.

Ці методики знайшли своє місце у всіх видах навчальної діяльності як самостійні вправи, так у вигляді фізхвилинок.

Кольорові палички Дж. Кюізенера, блоки Дьєнеша. Використання даних посібників в різних видах навчальної діяльності: конструювання, розвиток математичних уявлень, розвиток мови, формування основних граматичних понять, зокрема: при визначенні місця звуку в слові, кількості складів, побудові речень, складання невеличких оповідань та казок, створення середовища для сюжетно-рольових ігор, забезпечило наочність, системність і доступність. А також дозволило зробити ігри дітей різноманітнішими і цікавішими.

Створення власних посібників. Сучасні навчальні програми, презентації не завжди охоплюють весь спектр завдань, поставлених нами в тому, чи іншому навчальному процесі, і не завжди відповідають вимогам конкретного навчального моменту та конкретної дитини. Це та сучасні реалії змусило нас створювати власні електронні посібники на базі різноманітних платформ PowerPoint, Wordwall, Learningapps, Padlet, Thinglink, Canva.

Заняття стали більш емоційна забарвленими, привабливими, такі, що викликають у дитини жвавий інтерес, роблячи дитину співавтором заняття. Це дало нам змогу більше індивідуалізувати і диференціювати процес навчання, здійснювати самоконтроль і само корекцію дітей. А головне, підготувати наших дітей до життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства. Відкрило нові можливості, дозволило зробити навчальний процес більш

різноманітним за формами, уникнути шаблонності, підвищити інтерес дітей до навчання.

Таким чином, забезпечення якісного формування мовленнєвої компетентності у майбутніх школярів з використанням сучасних інноваційних технологій є завданням сучасної освіти. Використання інноваційних технологій дозволяє зробити процес навчання цікавим та різноманітним.

Література

1. Богуш А.М. Методика навчання української мови в дошкільному закладі / А.М. Богуш. - К.: Вища школа, 1993. - 327 с.
2. Богуш А.М. Методика розвитку мови в дитячому садку / А.М. Богуш. - К. : Вища школа, 1977.-214 с.
3. Вашуленко М. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання / М. Вашуленко // Початкова школа. - 2000. - № 4. - С. 11-14.
4. Дошкільне дитинство: особливості розвитку. Психологічні вікові характеристики дітей//Мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку - В кн.: Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку //К., 1999.-С. 15-21.
5. Калмикова Л. Розвиток описового мовлення: психолінгв. аналіз / Л. Калмикова, Л. Порядченко // Дошкільн. виховання. - 2003.-№ 4- С.19-21.

МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Сас І.В.

магістр дошкільної освіти, директор Хмельницького закладу дошкільної освіти №34 «Тополька»

Мотиваційна готовність – наявність у дитини бажання вчитися. Цей вид готовності передбачає ставлення до навчальної діяльності як до суспільно-значущої справи та прагнення до отримання знань. Передумовою виникнення цих мотивів є загальне бажання дитини вступити до школи та розвиток її допитливості.

Для дитини, яка готується вступити до школи, важливим є не лише ставлення до процесу навчання загалом, а й до вчителів, однолітків та самого себе зокрема. Під мотиваційною готовністю розуміють бажання вчитися ставлення до школи і навчання як до серйозної діяльності. Дитина приходить до школи з певною мотивацією, в якій вирізняють пізнавальні і соціальні мотиви. Пізнавальні мотиви пов'язані із самим змістом і процесом навчання. Соціальні мотиви породжуються різноманітними соціальними взаєминами дитини з іншими людьми. Це прагнення до схвалення, до підтримки дорослих, до завоювання авторитету серед однолітків, бажання зайняти «статус школяра».

Розвиток мотивації до шкільного навчання передбачає формування уявлень дошкільника про те, яким буде навчання в школі знань, про те, яким буде його завтрашній день і підготовку дитини до нього як до радісної події. Тому дорослим потрібно з'ясувати зміст і характер стихійних уявлень дитини про школу та коригувати їх.

Для формування в дошкільників правильного уявлення про школу в розпорядженні вихователів і батьків безліч простих і доступних засобів: читання книг про школу, відвідування школи, знайомство з деякими правилами поведінки учня, бесіди про школу, СРГ «Школа» та інше.

Застосовується і прийом аналізу дитячих робіт. Не слід обмежуватися загальною оцінкою «добре» - «недобре». Особливу увагу потрібно приділяти тому, як виконане завдання, діти повинні знати, за якими критеріями дорослий їх оцінює. Наприклад: акуратність, своєчасність, творчий підхід, засвоєння необхідних технічних навичок, умінь, старанність, цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, уважність, тощо. Будь – яке досягнення чи промах дитини не повинні залишатися непоміченими.

Формуванню позитивного ставлення до школи допомагають і різні режимні процеси, що привчають дитину до самостійності, дисциплінованості. Під час екскурсій, прогулянок можна наголосити на тому, що вести себе потрібно, як майбутнім школярам. Варто звертати увагу на те, щоб дитина все встигала робити вчасно, мала постійний режим дня. У спілкуванні з дітьми проводиться аналогія між школою і дитячим садочком, знання дітей про школу мають бути пронизані світлим почуттям очікування зустрічі зі школою.

Прагнення до школи тільки заради зовнішніх атрибутів свідчить про неготовність дитини до навчання. Багато учнів першокласників не встигають у навчанні, саме тому що психологічно мало підготовленні до навчання в школі. У першу чергу проблема криється у слабкій мотивації, нерозумінні своєї нової, внутрішньої позиції школяра. Саме тому необхідно звернути увагу на розвиток мотиваційної готовності ще в закладах дошкільної освіти. Адже доведено, що в дітей, які не готові до систематичного навчання важче і довше проходить період адаптації, в них частіше проявляються різноманітні труднощі у навчанні. Бо дошкільний період є сензитивним для формування багатьох здібностей і якостей дитини.

Перехід дитини з дитячого садка у школу є важливим етапом її життя, в яке входить навчання – діяльність обов'язкова, відповідальна, що потребує систематичної організованої праці. Вона ставить перед нею завдання послідовного, цілеспрямованого засвоєння знань, узагальнених і

систематизованих в основах наук, що передбачає зовсім іншу, ніж у дошкільному дитинстві структуру її пізнавальної діяльності.

Проблема підготовки до школи є досить складною і багатоаспектною. Так вважають багато психологів – науковців, серед яких Л.І.Божович, С.О.Ладовір, Л.А.Венгер, Д.Б.Ельконін та інші.

За даними Л.Л.Коломінського, О.М.Дьяченко, Е.Е.Кравцової та інших в структурі психологічної готовності прийнято виділяти наступні компоненти: мотиваційний, розумовий, вольовий, емоційний. Однак психологічна готовність не зводиться до простої сукупності її компонентів, а складає єдине ціле.

Під мотиваційною готовністю розуміють бажання вчитися, ставлення до школи і навчання як до серйозної діяльності [3, 429-430]. Дитина приходить у школу з певною мотивацією. Розвиток мотивації шкільного навчання передбачає формування уявлень дошкільника про те, яким буде навчання в школі, знань про те, яким буде його завтрашній день і підготовку дитини до нього як до радісної події.

Майбутньому школяреві необхідно довільно управляти своєю поведінкою, що стає можливим при сформованій ієрархічній системі мотивів. Кажучи про мотиви навчання в структурі готовності до школи, маються на увазі ті чинники зовнішнього і внутрішнього характеру, які спонукають діяльність дитини, направлену на засвоєння нових знань на даному етапі розвитку, і які можуть служити основою для формування власне учбових мотивів. Власне учбовий мотив (усвідомлена потреба в придбанні знань і розвиток своїх здібностей) формується в процесі шкільного навчання. Визначну роль мотиваційної готовності дитини до шкільного навчання підкреслює у своїх роботах Л. І. Божович. Вона виділяє дві групи мотивів навчання: широкі соціальні мотиви навчання, або мотиви пов'язані «з потребами дитини у спілкуванні з іншими людьми, з бажанням учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин». мотиви, пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю, або «пізнавальні інтереси дітей,

потреба в інтелектуальній активності і в оволодінні новими вміннями, навичками і знаннями» [1, 233].

Кожний з мотивів в тій або іншій мірі присутній в мотиваційній структурі дитини 6-7 років, кожний з них робить певний вплив на формування і характер його учбової діяльності. Для кожної дитини ступінь вираженості і поєднання мотивів навчання індивідуальні.

Кажучи про мотиваційну готовність дітей до навчання, слід також мати на увазі потребу в досягненні успіхів, відповідну самооцінку. Потреба досягнення успіхів у дитини, безумовно, повинна домінувати над боязною невдачі, діти повинні проявляти якомога менше тривожності. Важливо, щоб їх самооцінка була адекватною, а рівень домагань був відповідним реальним можливостям, що є у дитини.

Формування мотиваційної готовності до школи забезпечується спільними зусиллями вчителів, батьків, вихователів. Завдання дитсадка – розкрити батькам значення дошкільного періоду в загальному розвитку дитини. Кожна родина в міру своїх можливостей знайомить дитину з навколишнім світом, дає певні знання, уявлення. Тому з'являється ще одна проблема, яка на сьогоднішній день є досить глобальною. Це проблема сім'ї.

З метою формування в дітей мотиваційної готовності до школи, враховуючи здобутки видатних психологів і науковців ми можемо запропонувати такі ігри та методики:

- ігри з формування навичок навчальної діяльності;
- використовувати діагностичні методики для виявлення позитивного ставлення до школи: «Навчальна мотивація» автор М. Р. Гінзбург; «Малюнок школи» автор Т. Нежнова; методика щодо вивчення домінування пізнавального чи ігрового мотивів (розроблено Н. Й. Гуткіною); бесіда щодо виявлення внутрішньої позиції школяра (розроблено Н. Й. Гуткіною);
- бесіда «Школа»;
- гра на прийняття «позиції школяра», зменшення рівня тривожності,

страхів, пов'язаних зі школою;

- методика «Уяви собі...» (За Н. Гуткіною);
- гра «Ланцюжок», Гра «Школа-казка», Гра «Пантоміма», Гра «Я готуюсь до школи», Гра «Сокіл і лис», Гра «Пташка», Гра «Я маляю школу»;
- вправа «Я не можу – я можу – я спробую»;
- графічний диктант;
- ігри для активізації відомостей і формування адекватного уявлення дитини про школу. «Я йду до школи»(За програмою С. В. Буцкіної) [2, с.49-51].

Отже, підводячи підсумок, можемо сказати, що формування мотивів навчання і позитивного відношення до школи є однією з найважливіших задач педагогічного колективу дошкільного навчального закладу і сім'ї в підготовці дітей до школи. Адже, як зауважила Л. І. Божович, найбільш значущим для успішності у навчанні є розвиток мотиваційної сфери дитини, яку потрібно формувати і вдосконалювати спільними зусиллями з батьками, педагогами та вихователями. Тож підтримуйте в дитині її прагнення стати школярем. Ваша щира зацікавленість у її шкільних справах і турботах, серйозне ставлення до її перших досягнень і можливих труднощів допоможуть першокласникові підтвердити значимість його нового статусу й діяльності.

Література

- 1.Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Психология личности: хрестоматия. - Самара, 2000. - 464 с.
- 2.Буцкіна С. Проблема формування мотиваційної готовності дітей до навчання в школі // Рідна школа. – 2001. – N 10. – С. 49-51.
- 3.Поніманська.Т.І.Дошкільна педагогіка:навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.-К.:»Академвидав»,2006.-456с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Сидоренко В.В.

*практичний психолог Дошкільного навчального закладу комбінованого типу
№ 2 «ТЕРЕМОК» та Дошкільного навчального закладу комбінованого типу
№ 5 «Красная Шапочка» Дружківської міської ради Донецької області*

Вплив викликів сьогодення на розвиток інтелектуальних здібностей та емоційно-вольову сфери дошкільника колосальний, що дає багато привидів замислитися про майбутнє, яке чекає наше суспільство. Війна, стреси, розгубленість батьків, вимушені переїзди, постійна тривога, адаптація до нових умов, все це впливає на дитину, на мотивацію до навчання у школі та пізнання світу, її емоції та розвиток. Тому, одним із чинників готовності дитини до навчання у школі є розвиток емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект – це здатність мотивувати себе і, незважаючи на труднощі, наполегливо йти до мети, вміння стримувати імпульсивні дії та відкладати задоволення, контролювати свій настрій і не дозволяти стражданням блокувати раціональне мислення, співпереживати й сподіватися. [1, с77]

На що більш звертати увагу, коли готуємо дитину до школи: на емоційну сферу чи інтелектуальну? Все більше батьків вважають, що головним здобуттям дитини в дошкільному віці є вміння читати та писати, і взагалі не звертають уваги на те, чи зможе дитина спілкуватися з оточуючими, чи має мотивацію до навчання, чи буде сприймати новий матеріал, чи розвинені в дитині всі психічні процеси: мислення, пам'ять, сприйняття, увага, мовлення. В контексті цієї проблеми, на допомогу дошкільнику при підготовці до навчання у школі можуть прийти професійні

педагогічні впливи, психологічні дослідження та здобуття науки. Інтелектуальний розвиток має таке ж значення як і емоційний.

Сам факт того, що мислячий мозок утворився на основі емоційного, багато говорить про відношення між раціональним і чуттєвим, адже емоційний мозок існував задовго до того, як з'явився раціональний. [1,с44].

Психолог та педагог у дитячому садку допомагають дитині розвивати емоційний інтелект, таким чином дають можливість займатися їй тим, що подобається, з оптимізмом вивчати невідоме та створювати нове. Вважається, що при цьому краще використовувати багато наочності, впливати на дитину через очі, вуха та інші органи чуттів, збільшити емоційну забарвленість подачі матеріалу. Дослідження, які провів психолог Леду, пояснюють цю систему зв'язків, через що емоції мають силу керувати розумом.

Одним з секретів, який розкрила психологія, полягає у відносній неможливості точно передбачити, хто досягне успіху в цьому житті, а хто ні. Ані шкільні оцінки, ані бали, не є показовими, але і мають на людей гіпнотичний вплив[1,с76]. Розвиток емоційного інтелекту потрібно починати з молодшого дошкільного віку, що допоможе дитині психологічно підготуватися до навчання у школі, навчитись сприймати емоції, оцінювати та виражати їх, застосовувати знання емоційної сфери людини, вміло регулювати емоції з метою подальшого емоційного та інтелектуального зростання.

Розвиток емоційного інтелекту у дошкільника включає 5 етапів:

- 1 етап: усвідомлення («я відчуваю»);
- 2 етап: мотивація («я хочу»);
- 3 етап: самооцінка («я можу»);

4 етап: інтелект («я знаю»);

5 етап: самореалізація («я роблю»).

Кожен з цих етапів потрібно розвивати поступово, систематично, наполегливо, що надасть можливість дитині у школі скоріше адаптуватися до нових умов, навчитися установлювати добрі та міцні соціальні контакти, управляти власними емоціями в проблемних ситуаціях, орієнтуватися у своїх емоціях і почуттях щодо навчання та спілкування, проявляти емпатію, бути позитивно мотивованим і вірити в себе.

Успіхи в навчанні одна із складових емоційного інтелекту. Батькам, діти яких підуть у перший клас бажано перевірити, на скільки у дитини розвинений емоційний інтелект, не обов'язково використовувати складні діагностичні методики, а просто поспілкуватися з дитиною та поспостерігати за її поведінкою і відповісти на питання:

- Чи може майбутній першокласник визначити та назвати емоції героїв казок, мультфільмів, матусі чи татуся, однолітків;
- Чи знає та може визначити протилежні емоції (наприклад: смуток – радість);
- Чи може хвалити й приймати похвалу;
- Чи вміє спілкуватися без слів, за допомогою жестів, міміки (наприклад: як показати, що тобі сподобалось, чи не сподобалось?);
- Чи може дитина робити комплементи одноліткам;
- Чи може відповісти, «Як поводитись, коли.....» (наприклад: коли друг просить допомогти прибрати у своїй кімнаті чи коли ти не знаєш як виконати завдання);
- Чи може контролювати своє «дуже хочу»;
- Чи проявляє емпатію до інших ;
- Чи має адекватну самооцінку у виконанні завдань, чи вірить у свої сили;

Якщо на питання будуть відповіді «так», можна сказати, що «емоційний інтелект» у дитини має високий рівень, але частіше буває так, що вже за першим критерієм починаються проблеми, дитина не може назвати емоції, поняття у неї розділені тільки на «хороший» чи «поганий», а самі емоції не виділяються, дуже складно дітям також контролювати своє «дуже хочу», багато дітей не вірять в свої сили, що вони зможуть виконати те чи інше завдання дорослого.

У школі на першому місці виходить учбова діяльність, яка стане для дитини певною перевіркою її розумових та емоційно-вольових якостей характеру, що в свою чергу надасть їй досвіду життя. Щоб дитина досягла успіхів в шкільному навчанні, вибрала для себе пріоритети, знайшла справжніх друзів, адаптувалась до реалій сьогодення, дорослим потрібно допомогти та по справжньому підготувати дитину до навчання у школі завдяки розвитку емоційного інтелекту, мотиваційної сфери та розвитку психічних процесів.

Література

1. Гоулман Деніел. Емоційний інтелект. Харків, 2019
2. Готман Джон, Деклер Джоан. Емоційний інтелект у дитини. Харків, 2019
3. Атлас Галіт. Емоційний спадок. Як подолати травматичний досвід. Київ.

2020

СПІВПРАЦЯ ЗДО ТА НУШ: НОВИЙ ЗМІСТ ОСВІТИ

Сидорова О.

завідувач ЗДО № 23 «Золотий ключик» м. Суми, Сумської області

Волошина С.,

вихователь-методист ЗДО № 23 «Золотий ключик» м. Суми,

Сумської області

«Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дітей. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити те, що робила вчора. Нехай нове з'являється у її житті поступово і не приголомшує лавиною вражень», - так В.О.Сухомлинський представляв наступність між дошкільним і шкільним навчанням.

Важливого значення набуває проблема створення прогресивної системи безперервної освіти. Дошкільна освітня установа забезпечує базисний розвиток здібностей дитини, а початкова школа, використовуючи досвід дитячого садка, сприяє його подальшому розвитку.

Нормативні документи, які регламентують діяльність ЗДО та НУШ:

- Конституція України.
- Конвенція про права дитини.
- Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р.
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.
- Закон України «Про освіту»
- Закон України «Про загальну середню освіту»
- Закон України «Про дошкільну освіту»
- Лист МОН України від 14.02.2015 №1,9-71 «Щодо приймання дітей до першого класу загальноосвітніх навчальних закладів»
- Базовий компонент дошкільної освіти
- Державний стандарт початкової освіти
- Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти.

Саме зараз, коли впроваджуються всі засади Нової української школи, час приділити максимум уваги послідовності в умовах безперервної освіти. Це можливо за дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Перехід з дошкільного закладу до школи – переломний період у житті дитини, перехід до нового способу життя та умов діяльності, нового статусу у суспільстві, нових стосунків із дорослими та однолітками, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей.

Наступність забезпечує поступовий перехід від попереднього вікового періоду до нового, поєднання щойно здобутого дитиною досвіду з попереднім. З одного боку, наступність передбачає спрямованість освітньої роботи в закладі дошкільної освіти на вимоги, які будуть пред'явлені дітям у школі, а з іншого – на опору учителя на досягнутий старшими дошкільниками рівень розвитку, на здобуті в дитячому садку та сім'ї знання, навички, на активне використання їх в освітньому процесі.

Важливо узгодити мету на дошкільному і початковому шкільному рівнях.

Мета дошкільної освіти - всебічний загальний розвиток дитини, визначений Базовим компонентом дошкільної освіти у відповідності з потенційними віковими можливостями і специфікою дитинства як самоцінного періоду життя людини.

Мета освіти у початковій школі - продовжити всебічний загальний розвиток дітей з урахуванням специфіки шкільного життя поряд з освоєнням найважливіших навчальних навичок у читанні, письмі, математиці та ін.

Як у дошкільному закладі, так і в школі освітньо-виховний процес повинен бути спрямований на становлення особистості дитини: розвитку її компетентностей (комунікативної, інтелектуальної, фізичної), креативності,

ініціативності, самостійності, відповідальності, довільності, волі і безпеки поведіння, самосвідомості і самооцінки.

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової загальної освіти визнається пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний, естетичний розвиток, набуття дитиною певного практичного досвіду.

Акценти наступності в роботі ЗДО та НУШ:

- вихователь старших груп акцентує на виховній і розвивальній складових освітнього процесу, надає пріоритет соціалізації, моральному вихованню, формуванню мотивів пізнавальної діяльності, повинен уникати надмірної інтенсифікації інтелектуального розвитку;

- учитель початкових класів враховує рівень розвитку з яким прийшла дитина, створює умови для органічного, природного збагачення особистісного розвитку.

Важливо організувати освітній процес так, аби кожна дитина перебувала у зонах оточення найбільше наближених до її рівня розвитку. У дошкільному періоді провідна діяльність – гра. Результатом оволодіння цієї діяльності є готовність дитини опанувати наступний вид провідної діяльності – навчання. Це не означає, що в школі гра зникає, навпаки, у школі гра має набувати нового рівня. Гра у школі не замінює навчання, вона покликана урізноманітнювати його.

Чи потрібно навчати дошкільників читати та писати? Сучасні програми розвитку дитини дошкільного віку не містять вимоги цілеспрямовано формувати ці навички. Навчити дитину читанню, письму відповідно до положень Державного стандарту початкової освіти є завданням початкової школи. Водночас не допустимо штучно уповільнювати індивідуальний темп розвитку дитини, не задовольняючи потреби старших дошкільників. Та щоб полегшити перехідний період дитина ще до вступу до школи має оволодіти

читанням як інструментом одержання нової інформації. Проте «з-під палки» навчати читання не слід. З цією метою в ЗДО застосовуються інноваційні технології навчання грамоти та математики.

Педагоги нашого закладу для інтелектуального розвитку, навчання читання, соціалізації дошкільників використовують наступні інноваційні технології: кольорові палички Кюїзенера, логічні блоки Дьєнєша, пошуково-дослідницьку діяльність, кубики М.Зайцева, ТРВЗ, розвиваючі ігри Нікітіних, технологію Шелестової, пісочну анімацію, метод наочного моделювання, асоціації за символами та друдлами, «Сторітелінг», карти Проппа.

Дані технології дають необмежені можливості для збагачення словника, розвитку допитливості і самостійності, націлюють дітей на швидке і цікаве оволодіння читанням, логіко-математичними операціями, сприяють підвищенню рівня освітньо-виховного процесу у ЗДО, впливають на вибір засобів, методів і прийомів розвитку дитини, які відповідають вимогам сучасності і забезпечують виховання усебічно розвиненої, гармонійної, творчої особистості.

З огляду на істотні індивідуальні відмінності між дітьми вчителю слід бути готовим навчати дітей із різним рівнем підготовки. Кожна дитина індивідуальна. Тож вона йде до школи з різними думками та бажаннями. Хтось із дітей за останній рік перебування в дитячому садку навчився читати, рахувати, писати. Комусь це не вдалося, що викликало занепокоєння у батьків, бо, на їхню думку, перший крок до школи має бути сходинкою до успіху. Головними показниками готовності дитини до школи батьки вважають сформовані вміння читати та рахувати. Вони відпрацьовують у дітей саме ці вміння, відвідуючи з ними всілякі центри розвитку, заповнюючи вільний час дитини спілкуванням з учителем-репетитором. Та насправді, показники готовності дитини до шкільного навчання відрізняються від батьківських уявлень. У перші дні, тижні перебування дитини у школі важливими є зовсім інші речі – чи дитина сама: одягнеться, застебнеться, не згубить свої речі у великому приміщенні школи, сходить до

туалету, зорієнтується у їдальні. У дитячому садку ці моменти відстежував вихователь та завжди надавав допомогу, а у школі дитині доводиться покладатися лише на свої сили. Часто виникають проблеми й у дітей, які не відвідували дошкільний навчальний заклад. Перед ними постає додаткове завдання – навчитися спілкуватися, знаходити спільну мову з дорослими та однолітками. Тому інформаційно-просвітницький аспект взаємодії закладів дошкільної та початкової освіти необхідно спрямовувати і на педагогів, і на батьків. У роботі з батьками важливо проводити:

- анкетування щодо питань індивідуального розвитку особистості дітей, рівня досягнення ними дошкільної зрілості з метою надання консультативної допомоги;

- ознайомлювальну роботу щодо психологічних закономірностей розвитку дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку;

- дні відкритих дверей;

- «педагогічні вітальні» у школі з питань створення психологічно комфортної обстановки для сприйняття дитиною нової соціальної ролі школяра;

- батьківські клуби;

- інтернет-консультації, вебінари або форум для батьків тощо.

Робота педагогів ЗДО має бути спрямована на формування важливих складових підготовки дитини до школи: фізіологічної, інтелектуальної, особистісно-соціальної, емоційно-вольової, розвиток мовлення. Фізіологічна готовність: рівень розвитку основних функціональних систем організму, стан здоров'я дитини. Інтелектуальна готовність включає - запас конкретних знань, початкові уміння у навчальній діяльності, уміння виокремити навчальну діяльність. Особистісно-соціальна - ставлення до школи, сформованість якостей, які дозволять дитині спілкуватися з однолітками, учителями, здатність до врахування потреб інших, готовність взяти на себе нову соціальну роль. Емоційно-вольова - це емоційна врівноваженість, відсутність імпульсивних реакцій, радісне очікування навчання у школі,

розвинені моральні та естетичні почуття, вміння співпереживати, співчувати, докладати зусиль, керувати своєю поведінкою, бажання досягти поставленої цілі.

Розвиток мовлення - розвиток зв'язного мовлення, кругозору, словникового запасу, граматичної будови мовлення, фонематичного слуху, чітка звуковимова.

Успішна підготовка дітей до школи - реалізація в педагогічному процесі єдиної, динамічної та перспективної системи виховання і навчання, яка забезпечує формування особистості, зменшення психологічних труднощів при переході до нових умов навчання, природне входження дітей в нові умови, що сприяє підвищенню ефективності навчання з перших днів перебування в школі.

Форми здійснення наступності ЗДО і школи:

1. Робота з дітьми:- екскурсії в школу, відвідування шкільного музею, бібліотеки; - знайомство та взаємодія дошкільнят з учителями та учнями початкової школи, участь у спільній освітній діяльності, ігрових програмах, виставки малюнків, виробів; - зустрічі та бесіди з колишніми вихованцями дитячого садка (учні початкової та середньої школи); - спільні свята (День знань, посвята в першокласники, випускний в дитячому саду тощо), спортивні змагання дошкільнят та першокласників, участь у театралізованій діяльності; - відвідування дошкільнятами адаптаційного курсу занять, організованих при школі (заняття з психологом, вчителем, вчителем музики і іншими фахівцями школи).

2. Взаємодія педагогів: -спільні педагогічні ради, семінари, майстер-класи, круглі столи педагогів ЗДО та вчителів школи; -психологічні та комунікативні тренінги для вихователів та вчителів; -проведення діагностики по визначенню готовності дітей до школи; -взаємодія медичних працівників, психологів ЗДО і школи; -відкриті покази освітньої діяльності в ЗДО і відкритих уроків у школі; -педагогічні та психологічні спостереження; -анкетування педагогів закладів освіти з питань забезпечення гармонійного

розвитку особистості дитини з метою вивчення потреб у підвищенні майстерності; - залучення педагогів закладів дошкільної освіти і початкової школи до участі в спільних педагогічних проектах, розроблення методичних рекомендацій і порад; - обмін педагогічним досвідом з різних питань щодо реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.

3. Співпраця з батьками: - спільні батьківські збори з педагогами ЗДО та учителями школи, круглі столи, дискусійні зустрічі, педагогічні «вітальні», батьківські конференції, вечори запитань і відповідей; - консультативні центри при ЗДО та школі; - зустрічі батьків з майбутніми учителями; - дні відкритих дверей, творчі майстерні; - анкетування, тестування батьків для вивчення самопочуття сім'ї напередодні шкільного життя дитини і в період адаптації до школи; - освітньо-ігрові тренінги та практикуми для батьків дітей дошкільного віку, ділові ігри; - сімейні вечори, тематичні дозвілля; - візуальні засоби спілкування (стендовий матеріал, виставки, скринька запитань і відповідей тощо); - засідання батьківських клубів (заняття для батьків і дитячо-батьківських пар). - спілкування з родинами засобами Інтернет-ресурсу.

У житті дитини вихователь та учитель мають різні призначення. Педагогам треба усвідомити цінність кожного періоду життя дитини. Робити проживання кожного періоду цікавим, якісним, корисним, продуктивним для дітей. Постійно зважувати на результати дитячої діяльності, спілкування, взаємодії із суспільним оточенням та природнім довкіллям. Варто пам'ятати про необхідність збереження досягнень дитини та опору на них під час наступних кроків.

Сучасне бачення вирішення проблеми наступності полягає у створенні умов для реалізації в освітньому процесі закладів дошкільної та загальної середньої освіти єдиної, динамічної, перспективної системи особистісного творчого зростання дитини. Завдяки цьому перехід до нових умов шкільного навчання здійснюватиметься з найменшими для дітей психологічними труднощами, забезпечуватиметься природне і комфортне їх входження в нові

умови, що сприятиме підвищенню ефективності освітньої діяльності. Об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і загальної середньої освіти та батьківської громадськості забезпечить психологічно виважений та успішний для дитини перехід з попереднього рівня – дошкільна освіта, на наступний – початкова освіта.

Актуальним є вміння навчатися упродовж життя, критично мислити, ставити мету та досягати її, працювати в команді, спілкуватися в культурному середовищі.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник Т. О. Піроженко. URL: https://drive.google.com/file/d/1NsuR5RIDdrA2X_3JkX3wuAdYtAg2BfHg/view
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років /наук. кер.проекту В.О.Огнев'юк; авт.:кол.Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, Н.І.Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г.В.Беленька, М.А.Машовець; Мін. осв.і науки України, Київ.ун-т ім.Б.Грінченка. – К.: Київ.ун-т ім.Б.Грінченка, 2016. – 304.
3. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від двох до семи років «Дитина» /наук. кер.проекту В.О.Огнев'юк; авт.кол.Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, В.М.Вертугіна та ін.. – К.: Київ.ун-т ім.Б.Грінченка, 2016. – 352.
4. Нормативно-правові документи (Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» «Про дошкільну освіту, Концепція Нової української школи)
5. Лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти»

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Скляр О. І.

практичний психолог Озерненського Центру розвитку дитини «Сонячний теремок» Новогуївинської селищної ради Житомирського району Житомирської області

Час дошкілля – унікальний період у психологічному розвитку дитини. Порівняно з наступними віковими етапами становлення особистості, він позначений саме тим, що забезпечує загальний розвиток – основу для подальшого набуття спеціальних знань і навичок засвоєння різних видів діяльності. У дошкільному дитинстві відбувається інтенсивне накопичення фізичних, розумових і духовних сил. У цей період бурхливо зростає весь організм дитини, зокрема активно розвивається мозок, обумовлюється ускладнення процесів вищої нервової діяльності.

Нині більшість дітей розпочинають шкільне життя із шести років. Через це виникає багато запитання, наприклад, чи розвиватиметься швидше і перестане бути дошкільником, чи всі діти можуть починати вчитися у цьому віці, і що таке психологічна готовність до школи?

Психологи, які працюють із шестирічними дітьми, дійшли висновку, що першокласники такого віку за рівнем свого психічного розвитку залишаються дошкільниками: вони зберігають особливості мислення, властиві дошкільному віку; в них переважає мимовільна пам'ять; специфіка уваги дозволяє дітям продуктивно займатися тією самою справою упродовж 10-15 хвилин.

Висвітлюючи питання готовності старших дошкільників до шкільного навчання, необхідно підкреслити, що вступ до школи – найважливіший етап у житті дитини. Він ніби розділяє дитинство з його імпульсивністю, безпосередністю, некерованістю бажань, із перевагою «хочу» в школу – з її необхідністю підпорядкування дисципліні, вимогам «треба», плануванню і розпорядку навчального процесу. Щоб стрибок у нове життя був

безболісним, а вимоги шкільного життя не викликали негативних емоцій, необхідно до цього готувати дітей ще у дошкільний період.

Часто батьки вважають основними показниками готовності до школи знайомство дитини з літерами, вміння читати, рахувати, знання віршів і пісень. Однак, дослідження свідчать, що це мало впливає на успішність навчання. Відсутність цих умінь не потребує спеціальної спеціальної індивідуальної роботи з дитиною, оскільки їх формування передбачається програмою та методикою навчання.

Найважливішим чинником психічного розвитку дитини дошкільного віку є формування психологічної готовності до шкільного навчання як обов'язкової передумови успішного початку навчання.. Становлення психологічної готовності до школи свідчить про завершення періоду дошкільного дитинства.

Психологічна готовність – це такий рівень психічного розвитку, який створює умови для успішного опанування навчальною діяльністю.

Зміст психологічної готовності – певна система вимог, які стоятимуть перед дитиною під час навчання. Ці вимоги полягають у необхідності відповідального ставлення до школи і навчання, довільного керування своєю поведінкою, виконання розумової роботи, що забезпечує свідоме засвоєння знань, обумовлених спільною діяльністю. Дуже важливо, щоб дитина могла впоратися із зазначеними вимогами.

Психологічна готовність складається з таких компонентів: психофізіологічний, мотиваційний, інтелектуальний, емоційно – вольовий.

Психофізіологічний компонент

Передбачає наявність позитивних змін у фізичному розвитку, які вказують на біологічну зрілість дитини, необхідну для початку шкільного навчання:

- ✓ розвиток дрібної мускулатури пальців рук;

- ✓ сформованість зорово – моторної координації (розвинена моторика ведучої руки та розвинений окомір), необхідної для успішного опанування письмом;
- ✓ певний розвиток фізіологічних функцій (зріст, вага, кількість постійних зубів);
- ✓ сформованість анатомо – морфологічних функцій і структур дитячого організму.

Хороший фізичний розвиток допоможе дитині витримати відповідні навантаження, адже біологічно зріла дитина легко адаптується до нових умов і легше сприйматиме нові навчальні навантаження.

Мотиваційний компонент

Відображає бажання чи небажання дитини навчатися. Цей компонент дуже важливий, бо від нього залежить уходження дитини у нову для неї діяльність, яка відрізняється від ігрової своєю обов'язковістю, розумовим напруженням. Мотиваційний компонент передбачає усвідомлення дитиною зміни соціальної ролі – з дошкільника на школярика.

Розрізняють внутрішні і зовнішні мотиви готовності до навчання. Внутрішні – це потреба в інтелектуальній активності, а зовнішні – бажання займатися суспільно значущою діяльністю. Внутрішні й зовнішні мотиви учіння складають внутрішню позицію школяра. Вона є одним з основних показників психологічної готовності до навчання.

Інтелектуальний компонент

Передбачає:

- ✓ задовільний рівень розвитку пізнавальної сфери;
- ✓ розвиток мисленнєвих процесів: аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння і класифікації;
- ✓ володіння планомірним сприйняттям;
- ✓ достатній рівень розвитку пам'яті (зорової, слухової, кінестетичної);
- ✓ достатній рівень розвитку довільної уваги;
- ✓ уміння робити висновки;

✓ певні вміння і навички звукового аналізу слів.

Крім зазначеного характеру інтелектуальний компонент включає обізнаність, яка характеризується обсягом знань про навколишній світ: живу і неживу природу, деякі соціальні явища, уміння осмислювати отримані відомості.

Емоційно – вольовий компонент

Передбачає:

- ✓ уміння дошкільника довільно керувати своєю поведінкою, пізнавальною активністю, спрямовувати її на розв'язання навчальних задач;
- ✓ здатність довільно сприймати інформацію, слухати і чути вчителя;
- ✓ здатність довільно запам'ятовувати і відтворювати певний матеріал;
- ✓ робити не лише те, що цікаво, а й те, що потрібно;
- ✓ уміння доводити почату справу до кінця.

Емоційно – вольовий компонент проявляється в тому, що дитина до школи йде із задоволенням, радістю. Ці переживання роблять її відкритою для контактів з учителем і новими товаришами.

Емоційно – вольову готовність вважають сформованою, якщо дитина вміє ставити мету, намічає план дії, приймає рішення, докладає зусиль до його реалізації, долає перешкоди.

Особливості темпераменту – основа адаптації дитини до школи.

Темперамент означає індивідуальні особливості дітей у їхній реакції на різноманітні подразники та досвід, індивідуальні відмінності у виконанні рутинних щоденних видів діяльності, прийманні їжі, сну, досліджені предметів тощо. Темперамент передбачає генетичні відмінності серед дітей.

Як показує практика, найбільш швидко і з меншими емоційними витратами адаптуються сангвініки: життєрадісні, рухливі, врівноважені діти. Така дитина в силу свого темпераменту просто не в змозі довго зосередитися на якомусь одному занятті, його мінливість у поведінці може дратувати.

Однак треба завжди пам'ятати, що це лише властивості віку, і надмірна непосидючість піддається коригуванню. До того ж у сангвіників є здатність відносно легко засвоювати новий матеріал. Вони швидко забувають власні невдачі, що нерідко виводять їх у шкільні лідери.

Найважливіше завдання батьків дітей-сангвіників – чітко організувати ритм їхнього життя, неухильно дотримуватися режиму дня. Та ви й самі напевно помічали, що варто такій дитині, скажімо, недоспати або трішки відійти від звичайного розпорядку дня, як його немов підміняють. Він стає нервовим і дратівливим.

А от щоб впоратися з холериками, чимось схожим за темпераментом на сангвіників, тільки дуже неврівноважених і конфліктних, батькам потрібне надзвичайне самовладання. Тільки їх вміння не виходити з себе і може стримати прояв агресії, люті і гніву власної дитини. Щоб добитися потрібного, малюк може закотити скандал в людному місці і впасти на підлогу будь-де. Тут не обійтись без обов'язкових і спокійних обговорень з дитиною всіх його вчинків і проблем.

Флегматики разюче відрізняються від своїх однолітків: слабкі, неврівноважені, мляві. Такі діти мимоволі стороняться інших дітей, вони для них занадто гучні і швидко втомлюються. Для флегматиків школа – серйозне випробування. Як правило, у них непогана пам'ять, тільки шкільні правила як би не відповідають самій їхній природі, і для того, щоб відповісти на різко поставлене учителем запитання, такому першокласнику потрібен додатковий час. І зовсім не в силу його загальмованості або слабкою кмітливістю, їм потрібен час, щоб відірватися від власних мрій.

Коли йдеться про підготовку дитини до школи, це означає, що необхідно потурбуватися про її фізичне здоров'я; збагатити життєвий досвід; закріпити побутові навички; розвивати правильне мовлення; навчити дитину спостерігати, думати, осмислювати побачене і почуте; вчити поважати думку іншого; поступово формувати зацікавленість до навчання і позитивне ставлення до школи в цілому.

Література

1. Барташніков О.О. Як визначити рівень розумового розвитку дитини? Діагностика готовності дітей до навчання у школі: Тести для дітей 5-7 років. – Тернопіль: Богдан, 1998. – 84 с.
2. Незабаром до школи. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. 6 рік життя/ Уклад .О. А. Дмітрієва. – Х.: Основа, 2009. – 189 с.
3. Готовність та адаптація дитини до школи / Упоряд.: О. Главник К.: Главник, 2007. – с.192 (Серія «Психологічний інструментарій»).

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ КОМПОНЕНТІВ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Соловйова Л.І.

*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3584-9779>*

Наступність між дошкільною та початковою освітою простежується через формування наскрізних вмінь, які характеризують розвинені компетентності старшого дошкільника. Саме вони мають виступати в якості критеріїв визначення психологічної готовності дитини до шкільного життя з позицій компетентнісного та цілісного підходу до оцінки досягнень дитини, набутих протягом дошкільного періоду.

Для діагностування готовності дитини 6 (7) років до школи науковцями лабораторії психології дошкільника розроблено комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення» [1]. З його допомогою можливо визначити актуальний стан сформованості у старшого дошкільника універсальних наскрізних вмінь, які необхідні для успішного входження дитини у шкільне життя та здійснення навчання і розвитку в межах сучасної школи. Серед критеріїв оцінки визначено характеристики розвиненості провідної ігрової діяльності, а також емоційно-ціннісного, пізнавального, комунікативно-мовленнєвого, творчого і регулятивного змістового компоненту діяльності. Простежимо взаємозв'язки регулятивного компоненту діяльності з іншими критеріями.

Регулятивний компонент діяльності в якості критерію комплексної оцінки готовності старшого дошкільника до школи розкриває можливості майбутнього школяра активно реалізувати набутий досвід безпосередньо у пізнавально-практичній діяльності, здатність керувати своїми діями в процесі досягнення мети. Показниками оцінки розвитку регулятивного компоненту діяльності дитини 6 (7) років визначалося оволодіння нею такими формами

довільної регуляції як: - вміння виконувати дії за зразком; - вміння виконувати дії за словесною інструкцією (дотримуватися правил гри та взаємин, власного задуму); а також - вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі [2, 3].

Аналіз взаємозв'язків показників розвитку регулятивного компонента діяльності з іншими діагностичними показниками комплексу діагностичних завдань «Шлях до чарівної скриньки» наведено в таблиці.

Таблиця

Двосторонні кореляційні зв'язки між діагностичними показниками

Показники	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Вміння виконувати дії за зразком		0,7 7	0,6 4	0,1 8	0,0 6	0,2 6	0,2 3	0,3 7	0,7 1	0,3 7
2. Вміння виконувати дії за словесною інструкцією	0,7 7		0,6 0	0,1 8	0,0 6	0,2 4	0,1 9	0,2 9	0,5 9	0,3 5
3. Вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі	0,6 4	0,6 0		0,2 3	0,1 1	0,2 9	0,2 3	0,3 6	0,5 6	0,4 4
4. Вміння придумувати гру з іграшкою (варіанти гри з нею)	0,1 8	0,1 8	0,2 3		0,2 7	0,5 4	0,4 3	0,5 6	0,1 3	0,2 8
5. Здатність до рольової взаємодії в грі (передбачення її можливості)	0,0 6	0,0 6	0,1 1	0,2 7		0,2 6	0,2 1	0,3 0	0,1 1	0,1 5

6. Вміння визначати правил гри з іграшкою	0,2 6	0,2 4	0,2 9	0,5 4	0,2 6		0,4 5	0,6 1	0,2 4	0,2 8
7. Вміння використовувати у розповіді про гру з іграшкою елементи словесної творчої уяви	0,2 3	0,1 9	0,2 3	0,4 3	0,2 1	0,4 5		0,4 5	0,2 3	0,3 4
8. Вміння послідовно виконувати завдання (обрати іграшку, придумати гру, розповісти про неї)	0,3 7	0,2 9	0,3 6	0,5 6	0,3 0	0,6 1	0,4 5		0,3 0	0,2 9
9. Вміння відтворювати візерунок «Шлях до чарівної скриньки»	0,7 1	0,5 9	0,5 6	0,1 3	0,1 1	0,2 4	0,2 3	0,3 0		0,3 7
10. Розвиненість творчої уяви у створенні художнього образу	0,3 7	0,3 5	0,4 4	0,2 8	0,1 5	0,2 8	0,3 4	0,2 9	0,3 7	

Примітки: $p < 0,1$ при $r > 0,06$; $p < 0,05$ при $r > 0,10$; $p < 0,01$ при $r > 0,15$;

$p < 0,001$ при $r > 0,17$.

При значеннях r від 0,06 до 0,45 зв'язок є значущим додатнім слабким.

При значеннях r від 0,56 до 0,64 зв'язок є значущим додатнім середнім.

При значеннях r від 0,71 до 0,77 зв'язок є значущим додатнім сильним.

Слід відзначити, що між собою різні показники сформованості регулятивного компонента діяльності мають позитивні достовірні тісні

зв'язки ($p < 0,001$; $r = 0,60-0,77$). Це свідчить про природну взаємопов'язаність цих трьох характеристик довільної поведінки дитини. Найсильніше виявилися пов'язаними між собою показники вміння виконувати дії за зразком та за словесною інструкцією дорослого ($r = 0,77$). Показник вміння дітей виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі також тісно взаємопов'язаний із вмінням виконувати дії за зразком ($r = 0,64$) та з вмінням виконувати дії за словесною інструкцією ($r = 0,60$).

Нижче проаналізуємо взаємозв'язки показників розвитку регулятивного компонента діяльності з іншими психодіагностичними показниками.

У другому завданні КДЗ «Чарівні перетворення» одним з показників оцінки його виконання є вміння дитини самостійно, послідовно і точно повторити малюнок за поданим зразком. Статистичні обрахунки показали, що вміння дитини відтворювати візерунок «Шлях до чарівної скриньки» (показник 9 в таблиці) тісно пов'язане із розвитком усіх трьох регулятивних вмінь дитини: вмінням виконувати дії за зразком ($r = 0,71$; $p < 0,001$); словесною інструкцією ($r = 0,59$; $p < 0,001$) та спроможністю виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі ($r = 0,56$; $p < 0,001$).

У таблиці також наведено взаємозв'язки з такими важливими для особистості дитини 5-7 років показниками (від 4 до 8 показника відповідно), які характеризують сформованість провідної у дошкільному віці ігрової діяльності. У показників розвитку регулятивного компонента діяльності найтіснішими виявилися взаємозв'язки із показником вміння дитини послідовно виконувати завдання (обрати іграшку, придумати гру, розповісти про неї). А саме: із вмінням виконувати дії за зразком спостерігалася кореляція при $r = 0,37$ на рівні значущості $p < 0,001$; із вмінням виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі

– при $r = 0,36$, $p < 0,001$; із вмінням виконувати дії за словесною інструкцією
– при $r = 0,29$, $p < 0,001$. Із вмінням визначати правила гри з іграшкою показники прояву регулятивного компонента діяльності також мають позитивні достовірні взаємозв'язки у межах $r = 0,24$ – $0,29$ ($p < 0,001$). Слабшими виявилися взаємозв'язки з таким показником розвитку ігрової діяльності, як здатність до рольової взаємодії в грі ($p < 0,1$; $r = 0,06$; $0,06$; та $p < 0,05$; $r = 0,11$).

Визначено взаємозв'язки показників розвитку творчого змістового компоненту діяльності (4, 7, 10 показник в таблиці) із показниками прояву довільної регуляції старших дошкільників. Показники розвитку регулятивного компонента діяльності (1, 2, 3 показник в таблиці) найтісніше корелюють з показником розвиненості творчої уяви дитини у створенні художнього образу у межах $r = 0,35$ – $0,44$ ($p < 0,001$). Такі показники, як вміння придумувати гру з іграшкою (варіанти гри з нею) та вміння використовувати у розповіді про гру з іграшкою елементи словесної творчої уяви взаємопов'язані з показниками прояву довільної регуляції дитини у межах $r = 0,18$ – $0,23$ ($p < 0,001$).

Взаємозв'язки представлених у таблиці показників, які характеризують розвиненість у дитини старшого дошкільного віку регулятивного компоненту діяльності, із творчим компонентом та ігровою діяльністю, на наш погляд, мають характер взаємовпливу. Так, наприклад, у творчій сюжетно-рольовій грі, з одного боку, створюються оптимальні умови для розвитку у старших дошкільників довільної регуляції: вміння цілеспрямовано будувати власну діяльність та взаємодію з іншими дітьми, орієнтуючись на зразки для наслідування, словесні інструкції, дотримуватися правил поведінки та взаємин, долати труднощі на шляху до бажаного результату; переходу зовнішніх засобів регуляції поведінки дитини у внутрішню свідому форму з подальшим повноцінним функціонуванням в межах інших специфічно дитячих видах діяльності та переходу в наступному віковому періоді в

навчальну. А з іншого – високий рівень розвитку у дитини здатності володіти своєю поведінкою дозволяє їй в процесі сюжетно-рольової гри чітко слідувати за ігровим задумом, послідовно виконувати прийняту роль, дотримуватися правил гри, конструктивно взаємодіяти з її співучасниками. У старшому дошкільному віці власний задум, як уявний образ бажаного результату, починає регулювати дії дитини та спрямовувати їх на реалізацію поставленої мети. Натомість, образотворення у своїй розвиненій формі підпорядковане певній меті, спрямоване уявою, на протипагу вільному фантазуванню.

Отже, в процесі аналізу даних було доведено, що показники сформованості регулятивного компонента діяльності та решта показників оцінки готовності дитини до шкільного життя комплексу діагностичних завдань «Шлях до чарівної скриньки» у багатьох випадках мають між собою позитивні достовірні зв'язки на високому рівні статистичної значущості ($p < 0,01-0,001$). Проведення кореляційного аналізу даних дало можливість довести взаємозалежність розвитку усіх важливих особистісних надбань в інтелектуальній, емоційній, вольовій, ігровій, творчій сфері розвитку та діяльності дитини для визначення її готовності до шкільного життя.

Встановлені зв'язки є закономірними і показують, що розвиток у дитини здатності регулювати свої дії відповідно із поставленою метою і досягати бажаного результату всупереч труднощам і перешкодам, що постають на шляху до неї, позитивно впливає на формування творчого змістового компоненту діяльності, підвищує рівень самодіяльної творчої гри дитини 5 – 7 років життя, які разом створюють основу сформованих наскрізних життєвих вмінь, що визначають готовність дитини до навчання в умовах сучасних змін.

Література

1. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ: Інститут психології

імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734633> (дата звернення 28.03.2023).

2. Соловйова Л.І. Регулятивний компонент діяльності як критерій оцінки готовності дитини до школи. *Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи* : м-ли II Всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 20 травня 2021 р.). Київ, 2021. С. 218–222. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725229> (дата звернення 04.04.2022).

3. Соловйова Л.І. Діагностика готовності дитини до шкільного життя: регулятивний компонент діяльності. *Дитинство XXI століття: інноваційна освіта* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (Обласний коледж «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А.С. Макаренка» Полтавської обласної ради, 21 жовтня 2022 року) / ред.-упоряд. Т.В. Кулікова. Методичний кабінет. Кременчук, 2022. С. 14–18. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734686> (дата звернення 03.04.2023).

4. Соловйова Л.І. Регулятивний компонент діяльності у складі критеріїв комплексної оцінки готовності дитини до шкільного життя. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2021. № 36 (2). С. 99–104. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728782> (дата звернення 02.12.2022).

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ШЕСТИРІЧНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Телешецька Н.В.

Практичний психолог ЗДО №1 «Теремок» м. Старокостянтинів

Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі є важливою темою для батьків та вихователів, оскільки успішне адаптування дитини до шкільного середовища може визначати її майбутній успіх у навчанні.

Основними показниками готовності дитини до школи є розвиток її мовлення, мислення, емоційної та соціальної зрілості, навичок самообслуговування та самоконтролю. Дитина повинна бути здатна відчувати та виражати свої емоції, розуміти інших людей, спілкуватися з однолітками та дорослими, знати основи поведінки в колективі, вміти слухати та дотримуватися правил.

Успішне навчання в школі також передбачає знання дитиною основ математики, вміння сприймати, аналізувати та запам'ятовувати інформацію, відчуття ритму та мелодії, навичок малювання та письма.

Важливо також звернути увагу на фізичний розвиток дитини та її готовність до фізичних навантажень, оскільки шкільне навчання може вимагати певної фізичної активності.

Однак, важливо пам'ятати, що готовність дитини до навчання в школі - це процес, що залежить від багатьох факторів, в тому числі від особистості дитини, її уміння досягати цілей, ставлення до навчання, підтримки з боку батьків та вихователів. Отже, важливо створити для дитини сприятливу атмосферу для навчання та підтримувати її у розвитку навичок, необхідно для школи. Також потрібно враховувати індивідуальні особливості дитини та забезпечувати необхідну підтримку і допомогу у процесі адаптації до нового середовища навчання.

Для підвищення готовності дитини до школи, батьки та вихователі можуть використовувати різноманітні методики та заняття, які сприяють

розвитку мовлення, мислення, творчих здібностей та інших навичок, необхідних для шкільного навчання. Також важливо створювати для дитини комфортну та підтримуючу атмосферу вдома та в дошкільному закладі, де вона може вільно висловлювати свої думки та емоції, розвиватися та набувати нові знання.

Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі є важливим етапом у її житті, який вимагає уважного стеження та підтримки з боку батьків та вихователів. Необхідно враховувати індивідуальні особливості дитини та забезпечувати необхідну підтримку та допомогу у процесі підготовки до школи та адаптації до нового середовища навчання.

Крім того, готовність до школи включає в себе різні аспекти, такі як фізичний розвиток, соціальна зрілість та емоційна стабільність. Для досягнення успіху в навчанні дитині потрібно мати добру моторику та здатність до складних фізичних дій, а також знати правила гігієни та здорового способу життя.

У соціальному аспекті дитина повинна бути здатна дотримуватися правил поведінки в колективі, розуміти права та обов'язки, бути ввічливою та толерантною до інших людей. Важливим елементом є також розвиток соціальних вмінь та комунікативних здібностей, що допоможе дитині успішно взаємодіяти з однолітками та дорослими.

Емоційна стабільність та самоконтроль також є важливими складовими готовності до школи. Дитина повинна знати, як контролювати свої емоції та вміти розв'язувати конфлікти з іншими людьми. Також важливо розвивати в дитині позитивне ставлення до навчання та виховувати у неї самостійність та відповідальність.

Для досягнення готовності до навчання в школі, батьки та вихователі можуть допомогти дитині розвивати необхідні навички та вміння. Для цього можна використовувати ігри та розвивальні вправи, що сприятимуть розвитку фізичної, соціальної та емоційної сфери дитини.

Наприклад, важливо забезпечити розвиток моторики та координації рухів дитини. Для цього можна використовувати ігри з м'ячем, скакалки, елементи гімнастики тощо. Також необхідно стежити за здоров'ям дитини, забезпечувати правильне харчування та здоровий спосіб життя.

У соціальному аспекті важливо сприяти розвитку спілкування та взаємодії з іншими людьми. Батьки та вихователі можуть використовувати ігри та вправи, що сприятимуть розвитку комунікативних здібностей дитини. Наприклад, дитина може брати участь у групових проектах, де вона навчиться співпрацювати з іншими дітьми.

Щодо, базових знань з математики, читання та письма. Батьки та вихователі можуть допомогти дитині засвоїти ці навички, використовуючи ігри та розвивальні вправи, що сприятимуть розвитку логічного мислення та підготовці до читання та письма. Наприклад, можна використовувати ігри з літерами та цифрами, заняття з малювання, що допоможуть розвивати моторику руки та відчуття кольору.

Крім того, важливо вчити дитину самостійності та відповідальності, щоб вона могла успішно функціонувати в школі. Для цього можна давати їй можливість самостійно виконувати деякі прості домашні обов'язки, вчити її планувати свій час, дотримуватися розкладу дня та завдань.

Важливо враховувати індивідуальні особливості дитини. Кожна дитина має свій темп розвитку, тому необхідно забезпечити їй індивідуальний підхід. Якщо дитина має якісь особливості, то потрібно враховувати їх під час підготовки до школи. Наприклад, якщо дитина має проблеми з увагою та концентрацією, то можна використовувати спеціальні вправи, що допомагають у цьому. Якщо дитина має проблеми з мовленням, то потрібно працювати з нею, щоб вона могла зрозуміло та правильно висловлювати свої думки.

Крім того, для підготовки до школи можна використовувати різноманітні методики та ігрові форми роботи, що допомагають розвивати необхідні навички та вміння. Наприклад, дитина може вивчати літери та

цифри, граючись в ігри з карточками або малюючи їх у пісочниці. Також можна розвивати мовлення та логічне мислення, граючись у загадки, складаючи розповіді про картинки чи ілюстрації.

Важливо, щоб підготовка до школи була цікавою та захоплюючою для дитини, а не перетворилася на нав'язування обов'язків та навчальних завдань. Таким чином, дитина буде більш зацікавлена в процесі навчання та буде легше адаптуватися до шкільного середовища.

Узагалі, готовність дитини до школи – це комплексний поняття, яке охоплює не тільки знання та навички, а й соціально-емоційний та фізичний розвиток. Тому, важливо, щоб батьки та педагоги працювали разом, забезпечуючи необхідну підтримку та розвиток дитини.

Психологічна готовність до школи - це не менш важливий аспект підготовки дитини до школи. Вона охоплює психічну готовність дитини до навчання, адаптації до шкільного середовища, розвитку самостійності та соціальної компетентності.

Для досягнення психологічної готовності до школи дитина повинна мати досвід дитинства, який дозволяє їй розвиватися в цілісну та самостійну особистість. Вона повинна бути здатна до самостійної діяльності та рішень, бути здатна до взаємодії з іншими дітьми та дорослими, мати розвинені комунікативні та емоційні навички.

Основними показниками психологічної готовності до школи є: здатність до самоконтролю, розвиток інтелектуальних та пізнавальних здібностей, формування емоційної стійкості, здатність до самовираження та самовизначення, розвиток пам'яті та уваги, здатність до конструктивного спілкування та толерантного ставлення до інших.

Щоб допомогти дитині розвиватися психологічно готовою до школи, батьки можуть заохочувати її самостійність та допомагати у розвитку комунікативних навичок. Важливо підтримувати розвиток дитини на всіх рівнях: фізичному, соціальному, емоційному та інтелектуальному. Крім того,

батьки можуть створити сприятливе середовище для навчання та допомагати дитині оволодівати навичками, які знадобляться їй у школі.

Навчальний заклад може здійснювати психологічну підтримку дитини, сприяючи її соціальному і емоційному розвитку, допомагаючи їй засвоювати нові знання та навички, розвиваючи її інтелектуальні та пізнавальні здібності. Для цього можуть бути використані різноманітні методи та прийоми, які сприяють розвитку та самовираженню дітей, зокрема:

1. Розвивати креативність та фантазію дитини, навчати її думати самостійно та розв'язувати проблеми.
2. Забезпечувати комфортну атмосферу у групі, щоб дитина відчувала себе захищеною та підтриманою.
3. Розвивати співпрацю та взаємодію дітей між собою, щоб вони навчалися взаємодіяти та спілкуватися один з одним.
4. Підтримувати розвиток емоційної інтелігенції, навчати дітей розуміти свої власні емоції та емоції інших людей.
5. Використовувати різні методи та форми навчання, щоб розвивати пізнавальні здібності дитини, а також її інтерес до навчання.
6. Забезпечувати регулярні інтерактивні заняття з педагогом та психологом для розвитку самооцінки дитини, розвитку самодисципліни та збільшення мотивації до навчання.
7. Сприяти розвитку соціальної компетентності дитини, використовуючи рольові ігри, групові проекти, дискусії та інші методи взаємодії дітей.

Таким чином, психологічна готовність до навчання в школі є важливим елементом успішної адаптації дитини до нового етапу життя. Навчальний заклад та батьки можуть сприяти її розвитку, забезпечуючи комфортні умови для навчання та підтримку у розвитку різних пізнавальних та емоційних навичок.

Отже, готовність дитини до школи включає в себе багато різних аспектів, і успішна підготовка до навчання потребує уважного стеження та

підтримки з боку батьків, вихователів та інших фахівців. Розвиток фізичних, соціальних та емоційних здібностей дитини важливий не тільки для успіху в школі, але й для формування її особистості та життєвого успіху.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник Т. О. Піроженко.
URL: https://drive.google.com/file/d/1NsuR5RIDdrA2X_3JkX3wuAdYtAg2BfHg/view

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ СФЕРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНИХ ЖАНРІВ, ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Тереник Н.О.

Вихователь КЗДО №116 КМР

Старші дошкільники потребують особливої уваги в підготовці до школи. Один з ключових етапів - формування мовленнєвої сфери, яка є основою для подальшого навчання та розвитку дитини. Останнім часом все більше уваги приділяється саме розвитку мовленнєвих навичок дітей дошкільного віку. А вивчення мови та розвиток мовленнєвих здібностей є важливим елементом підготовки до школи. Поетичні жанри можуть бути дієвим засобом для формування мовленнєвої сфери старших дошкільнят.

На сучасному етапі дослідження мовлення дітей дошкільного віку, основними є праці А. Богуш, Л. Виготського, М. Жинкіна, І. Зимня, О. Леонтєва, Ф.А. Сохіна, О. С. Ушакової та ін. В поле їх інтересів входить вивчення семантики мови, розвиток зв'язного мовлення, розвиток мовлення різними методами та засобами та багато іншого .

Одним з видатних педагогів, що досліджували мовлення старших дошкільників, є Константин Ушинський. У своїй книзі «Рідне слово» він звертає увагу на те, що мовлення має велике значення у вихованні дітей. Він наголошує на необхідності розвитку мовлення як засобу спілкування та відповідального ставлення до слова. [1].

Іншим відомим педагогом, який займався дослідженням мовлення старших дошкільників, є Софія Русова. У своїх працях вона звертає увагу на те, що дитина повинна вміти висловлювати свої думки, почування та бачення навколишнього світу. Вона також відзначає важливість використання поетичних жанрів у формуванні мовленнєвої сфери старших дошкільників.

К.Д. Ушинський рекомендував використовувати поезії з ритмічними інтонаціями, що стимулюють розвиток звукового аналізу та синтезу слів, а С. Русова відзначала важливість використання поетичних текстів з

повторюваними фразами та звуками, що допомагають розвивати мовленнєву пам'ять та концентрацію.

акож, Марія Монтесорі, італійський педагог, розробила свою систему виховання, у якій використовувалися поетичні твори. Її методи допомагають дітям розвивати мовлення та креативність. [2].

М. Монтесорі та інші вчені акцентували увагу на використанні поетичних творів для розвитку креативності та уяви дитини, що дозволяє розширювати її словниковий запас та навички виразності мовлення.

Поетичні жанри, такі як вірші, пісеньки та лічилки, можуть бути дієвим засобом для розвитку мовленнєвих здібностей дітей. Вони допомагають розвивати фонематичний слух, розширювати словниковий запас, розвивати мовленнєву пам'ять та увагу. Крім того, використання поетичних жанрів може стимулювати творчість та уяву.

Іншим педагогом, який досліджував мовлення старших дошкільників, є Лев Виготський. У своїх працях "Мислення і мовлення" та "Психологія розвитку дитини", він наголошує на важливості використання поезії у процесі формування мовленнєвої сфери дитини. [3].

Метою статті є дослідження впливу поетичних жанрів на мовленнєвий розвиток старших дошкільників.

Збагачення мовленнєвого досвіду дітей дошкільного віку є однією з головних задач освітньої діяльності в цьому віковому періоді. Тому на вихователя покладається значна роль у грамотному навчанні дитини. Вихователь повинен бути готовим до створення сприятливої атмосфери для розвитку мовлення дітей і створення умов для використання різноманітних методів та технологій, що допоможуть дитині розвивати мовленнєві навички.

Однією з основних ролей вихователя є спостереження та аналіз мовленнєвого розвитку кожної дитини в групі. Вихователь має відстежувати рівень мовленнєвого розвитку кожної дитини, звертати увагу на проблеми та недоліки в мовленні та розробляти індивідуальну програму для кожної дитини. Також вихователь повинен забезпечувати наявність необхідних

засобів для розвитку мовлення дитини. До таких засобів можуть відноситись книжки з римованими віршами, пісні, народні казки, лото з буквами, словами та ігри, що сприяють розвитку мовлення.

Крім того, вихователь повинен створювати умови для активної комунікації між дітьми, наприклад, за допомогою проведення дискусій, взаємного обговорення книжок, ігор та інших діяльностей. Важливо давати дитині можливість висловлювати свої думки та відчуття, задавати запитання, вислуховувати її та стимулювати усне мовлення.

«Поезія посідає дуже важливе місце в житті дитини не тільки тому, що це один з найефективніших засобів засвоєння мови свого народу, смислової систематизації слів, а передусім, як спосіб задоволення навчальної потреби інтелектуального і духовного зростання особистості». [4].

Використання поетичних жанрів у роботі з дітьми дошкільного віку є дуже важливим елементом забезпечення їхнього розвитку. З одного боку, вони допомагають формувати вміння та навички сприймати поезію як мистецтво, а з іншого – розвивати мовлення, логічне та креативне мислення, емоційну сферу та уяву дитини.

Ось декілька прикладів жанрів та як вони можуть впливати на мовлення старших дошкільників:

1. Римованки та вірші. Вони допомагають збагачувати словниковий запас дітей, розвивати їх фонематичний слух та ритміку мовлення.
2. Казки та історії у віршованій формі. Вони можуть допомогти розвивати уяву, творчі здібності та збагачувати мовленнєвий досвід дітей, оскільки часто містять нові слова та вирази.
3. Народні пісні та колискові. Вони допомагають розвивати музичні здібності дітей, а також збагачують мовлення новими виразами та мелодіями.
4. Художні тексти. Це можуть бути вірші, казки, оповідання, які допомагають розвивати творчі здібності дітей, збагачувати їхній

словниковий запас, розвивати фонематичний слух та ритміку мовлення.

Впровадження поетичних жанрів в освітню діяльність старших дошкільників можна здійснювати різними способами. Ось деякі з них:

- Вивчення творів відомих поетів. Діти можуть вчити вірші, прислів'я та приказки, відомих поетів. Таким чином вони не лише розвиватимуть свою мову, а й знайомитимуться з культурним доробком нації.
- Створення власних творів. Діти можуть створювати власні вірші, пісні, ігрові ситуації, театралізовані вистави тощо. Під час такої діяльності вони розвивають свою уяву, творчість, мовлення та самовираження.
- Читання та обговорення творів. Вихователі можуть читати та обговорювати з дітьми різні вірші та поезії, пояснювати значення окремих слів, виконувати звуковий аналіз слів, стимулювати дітей до висловлювання власної думки та інтерпретації прочитаного.
- Застосування поетичних жанрів у різноманітних дидактичних іграх. Для розвитку мовлення та творчості дітей можна використовувати різні дидактичні ігри, які базуються на поезії (наприклад, складання віршів зі словами-подарунками, розповідь віршованої історії про подорож тощо).
- Використання поетичних жанрів у розвивальних програмах. В освітніх закладах можна створювати спеціальні розвивальні програми, в яких будуть передбачені завдання та вправи з використанням поетичних жанрів. Наприклад, можна створити розвивальне середовище.

Отже, можна зробити висновок, що використання поетичних жанрів у підготовці старших дошкільників до школи є ефективним засобом збагачення мовленнєвого досвіду дитини. Вони допомагають розвивати у дитини зв'язне мовлення, уяву, креативне мислення, пам'ять та пізнавальні здібності.

Вихователь є ключовою фігурою у розвитку мовлення дитини, тому важливо, щоб він мав достатні знання та навички у використанні поетичних жанрів.

Вихователь повинен бути креативним, вміти створювати комфортну

атмосферу для дітей, заохочувати їх до активної участі в процесі вивчення поезій.

Таким чином, використання поетичних творів у роботі зі старшими дошкільниками є ефективним засобом підготовки дитини до школи та збагачення її мовленнєвого досвіду.

Література

1. Короткий змістовний аналіз підручників К.Д. Ушинського «Дитячий світ» та «Рідне слово» [Електронний ресурс] <http://surl.li/gmhbg>
2. Богуш А. М. Навчання грамоти за методом Марії Монтесорі / А. М. Богуш, Н. В. Маліновська // Перші кроки грамоти: передшкільний вік : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. М. Богуш, Н. В. Маліновська. – 3-тє вид. – Київ : Слово, 2015. – С. 191–200.
3. Сіранчук Н. М. Учення Л.С. Виготського про мислення та мовлення і методична стратегія розвитку мовленнєвих творчих здібностей молодших школярів / Н. М. Сіранчук // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2014. - Вип. 66. - С. 184-187. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2014_66_32.
4. Дудник Л.Л. Збагачення мовленнєвого досвіду дітей дошкільного віку засобами використання поетичних жанрів під час освітньої діяльності / Л.Л. Дудник – Кривий Ріг, 2018. – С.10.

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БУТТЯ

Тищук Л.І.

*кандидат психологічних наук, завідувач Житомирського
центру розвитку дитини № 53 «АБВГДЕЙКА»*

ORCID ID: example@email.com or 0000-0001-2345-6789

Сучасний дошкільний заклад в Україні – це простір, де у дитини дошкільного віку формуються уявлення про себе та оточуючий світ, здатність активно реалізувати набутий досвід в різних специфічно-дитячих видах діяльності, є можливість звернутися за допомогою, навчитися виявляти емоційну реакцію адекватну контексту ситуації. Де малюк отримує перші уявлення про соціум, моделі поведінки в ньому, етичні норми, дружбу і любов.

А ще в дошкільному закладі дитина має змогу задовольнити потребу в спілкуванні з ровесниками і дорослими, за допомогою якого вона засвоює соціальний досвід, набуває позитивного досвіду співробітництва і взаємодопомоги, вміння долати труднощі, здобуває правильне уявлення про етику взаєностосунків. Навчається виявляти співчуття, доброзичливість, товариськість, переборювати мовчазність, замкнутість і сором'язливість, осягає свою причетність до колективу [1, с.237].

Завдання персоналу дошкільного закладу та батьків у період дошкільного дитинства мають бути спрямовані на забезпечення комплексного розвитку дитини із врахуванням її індивідуальних запитів, потреб, особливостей, темпу та динаміки розвитку [2, с.179]. Зробити все можливе, аби дитина звідала щасливе дитинство, відчуття успішності, позитивної взаємодії, комунікативної ініціативи, адаптивності до змінних умов. Найкраще свідчення ефективності роботи сучасного дошкільного закладу – здорові, щасливі, всебічно розвинені випускники, готові до адаптації й адекватного входження в соціальну роль школяра. Це масштабне

бачення орієнтирів, яких маємо досягти, прагнути забезпечити в нормальних умовах роботи дошкільного закладу.

На жаль, в умовах сучасного буття тривалих карантинних обмежень, пов'язаних з пандемією Covid-19, воєнного стану, пов'язаного з повномасштабним вторгненням на Україну російських військ, постало питання: бути чи не бути. Головною і надважливою задачею стало створення умов для збереження життя та здоров'я дітей і персоналу. Всі зусилля спрямовуються на пошук засобів нейтралізації негативного впливу травмуючих факторів війни як на дорослих так і дітей. Необхідно комунікувати з дітьми, їх батьками і персоналом закладу, яких війна розкидала по всьому світу. Моніторити стан справ, оперативно вносити корективи у визначення завдань діяльності дошкільного закладу, спрямовувати зусилля не лише на виживання, а й на розвиток. В перервах між тривогами і евакуаціями, під час тривалих перебувань дітей в укритті максимально зберігати порядок і традиції мирного часу, наповнювати життя учасників освітнього процесу повсякденними мирними справами та позитивним емоціями, які допомагають стабілізувати емоційний стан і зберігають ментальне здоров'я.

Зусилля виправдовують сподівання. Аналіз діяльності закладу показав, що не зважаючи на ускладнені умови, рівень захворюваності дітей, інфекційної захворюваності, кількість частохворюючих дітей, з порушеннями постави, плоскоступістю залишився на рівні попереднього року. Втричі зменшилася кількість дітей, які перебувають на диспансерному обліку по захворюваності шлунково-кишкового тракту, вдвічі - по зору. На жаль, в порівнянні з минулим роком, вади мовлення виявлено у 28% вихованців старших груп, майже в 10 разів збільшилася кількість дітей із захворюванням серцево-судинної системи.

Про вплив воєнного буття на дитину дошкільного віку свідчить відгук Наталії Ш., мами вихованки старшої групи, яка допомагала сину виготовляти обереги для наших захисників на лінію оборони: «Сьогодні мій син, 5-річний

хлопчик, підписуючи листівку для військових, каже: «Мамо, продиктуй мені по буквах, я знаю букви і напишу: УКРАЇНА СВЯТА МАТИ ГЕРОЇВ»... І я плачу... від його вимушеної дорослості і патріотизму».

І в таких умовах життя продовжується. Дорослі розуміють, що жоден день з життя дитини не вертається, а наближає її до наступного етапу дорослішання. Тому готуємо наших випускників до шкільного життя в умовах карантинних обмежень та військового стану. Щоб бути впевненими, що набуті життєві вміння та навички забезпечать дитині старшого дошкільного віку успішний перехід до нового статусу школяра та адаптації в мінливих умовах сучасної української школи, організували і здійснили визначення рівня готовності наших випускників до шкільного навчання у 2022-2023 навчальному році. Обстеження проводилося у 2 етапи з використанням попередньо затвердженого діагностичного інструментарію. Результати I зрізу показали, що із 109 випускників обстежено 97: високий рівень готовності до школи - 75 дітей (80%); середній - 17 дітей (18%); низький - 2 дитини (2%) з особливими освітніми потребами. На 2 етапі із 109 обстежено лише 52 дітей (48%) у зв'язку з перебування значної частини випускників за межами міста і України. Із них: високий рівень готовності до школи - 41 дитина (79%); середній – 11 дітей (21%); низький – 0. Обстежено 1 дитину з ООП, яка показала готовність і здатність навчатися в загальноосвітньому закладі, високий рівень знань природничо-екологічної компетентності, нестандартного мислення.

Результати оцінки готовності випускників до школи показали, що обстежені старші дошкільники продемонстрували достатню сформованість розумових операцій та мовлення, стійкості уваги, здатності розуміти поставлену перед ними задачу. Підготовлені до оволодіння письмом. У них досить добре розвинені дрібна моторика та зорово-рухова координація. За період від I до II зрізів діти показали високий рівень відтворення візерунків. Кожна група робила це по-своєму, але результат відмінний. Діти відрізняють основне від другорядного, розуміють, що всі явища оточуючої дійсності

перебувають між собою у тісних взаємовідносинах і взаємозв'язках. Результати зрізів засвідчили високий і середній рівень інтелектуальної та особистісної готовності до школи.

Для частини дітей певні труднощі становили завдання на визначення взаємозворотніх відношень: важкий – легкий, нижчий – вищий. Виконуючи завдання на визначення сформованості уявлення про відношення між просторовими величинами, діти розуміють, розрізняють, але часто неправильно вживають узагальнюючі поняття: «більший – менший», «важчий – легший». У частини дітей виникали труднощі у складанні зв'язної розповіді за серією сюжетних картинок та встановленні причинно-наслідкових зв'язків. Проте, за допомогою дорослого діти виділяли й аналізували сюжетні ситуації, відслідковували послідовність дій персонажів, пояснювали деталі, значущі для розкриття змісту зображеного.

Обстеження готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи показало, що наявний діагностичний інструментарій потребує осучаснення. Так як в сучасних ускладнених умовах, пов'язаних з перебуванням частини дітей поза межами рідних домівок, диференціація дітей шестирічного віку лише на 2 групи «готовність/ неготовність» не відображає актуальний рівень сформованості готовності до навчання в школі з шести років, визначення виховних впливів на дошкільника з боку батьків та педагогів. Осучаснення також потребує частина стимульного матеріалу, як наприклад, використання провідного телефону чи оповідання Л.М.Толстого «Вовк і Коза» тощо.

Зацікавленість викликає комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення» (Тамара Піроженко, Ірина Карабаєва, Людмила Соловійова, Олена Хартман), розроблений з урахуванням положень Стандарту дошкільної освіти, які корелюють із Стандартом початкової освіти. Таким чином є перспектива дотримання принципів наступності та узгодженості освітніх впливів на дитину. Похвально, що комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення» застосовується у форматі ігрової взаємодії дорослого

із дитиною старшого дошкільного віку. Складається із ігрових завдань, які об'єднані в сценарій – чіткий алгоритм дій підготовки, проведення та узагальнення результатів. Перевагою цього діагностичного інструментарію є скорочення часу на обстеження до 20-25 хвилин, що актуально в умовах частих і тривалих евакуацій дітей в укриття через сигнали «Повітряна тривога».

Показники комплексної оцінки готовності до навчання в школі дають можливість делікатного визначення 5 рівнів актуального стану готовності дитини до систематичного навчання в умовах сучасних змін: сформована повною мірою, достатньо сформована, знаходиться в стадії формування, є умовною, дитина до школи не готова. Коректне формулювання висновків сприяє запобіганню негативному впливу на подальшу долю дитини. Оцінюється сформованість довільної регуляції дій дитини під час взаємодії та виконання усіх завдань, вміння виконувати дії за словесною інструкцією дорослого, вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі. Розробники пропонують тезаурус категорій, визначень та понять, які забезпечують спільне розуміння та тлумачення інструментарію оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи.

Значиму роль у прийнятті виваженого рішення про долю дитини відіграє вимога надання обстеженню дитини статусу легітимності. Інформована добровільна згода батьків на обстеження - це європейський правовий вектор. Важливо не допустити етичного конфлікту інтересів дорослих, бо мова йде про майбутнє дитини. Тож батьки мають дати згоду, ознайомитися з результатами оцінювання готовності дитини до навчання в умовах реформування української школи, військового стану та карантинних обмежень. Мати можливість отримати від педагогів професійну консультацію, що краще для їх дитини: йти до першого класу чи залишитися в дитячому садку. Для збереження довіри батьків важливо дотримуватися конфіденційності службової інформації.

Аналіз онлайн-опитування за Google-формою показав, що батьки наших випускників позитивно оцінили зусилля колективу в ускладнених умовах роботи по вихованню і всебічному розвитку дітей: «Дитина із задоволенням йшла в садок, завжди чекала наступного відвідування, має багато друзів, з'явилися нові інтереси»; «Відбулися позитивні зміни у розвитку дитини: стала самостійна, розвинена, комунікабельна, вміє працювати в колективі, навчилася малювати, логічно мислити, проявляє інтерес до вивчення англійської мови, стала кмітливішою, дружелюбною, щасливою»; «Щиро вдячні за вашу працю і цінності, які ви створюєте для наших дітей. Не зважаючи на всі перешкоди, ми вистоїмо і переможемо. Те зерно, яке ми сіємо, обов'язково зійде в наших дітях – любов до своєї землі, своєї Батьківщини. А ще, сила духу і волі, незламність перед труднощами і небезпеками! Наша вдячність за те, що гідно стоїте на своєму фронті».

Література

1. Тищук Л.І. Виховання Людини – головна мета дошкільного закладу і родини /Актуальні проблеми психології /Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. – К.: «Срібна Хвиля», 2015. – Том V. Психологія розвитку дошкільника. – Випуск 11. – С.234 - 242.
2. Тищук Л.І. Виховання чи навчання: що первинне, що вторинне? //Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти// Збірник науково-методичних праць/ за заг. ред. В.Є.Литнєва, Н.Є.Колесник, Т.В.Наумчук. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім.І.Франка, 2015. – С.176 - 181.

ФОРМУЄМО ПСИХОЛОГІЧНУ ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Тлостюк О.М

вихователь ЗДО№15 «МРІЯ» Біла Церква

Вступ дитини до школи завжди є переломним моментом у її житті, незалежно від того, в якому віці вона приходить у перший клас: у шість чи в сім років. Про що насамперед мають пам'ятати батьки майбутнього першокласника? На що бажано звернути їхню увагу під час підготовки дитини до школи?

Важливою складовою готовності дитини до школи є її психологічна готовність. Існують різні думки фахівців щодо структури психологічної готовності, однак здебільшого виокремлюють такі її компоненти: соціальний; емоційно-вольовий; інтелектуальний; мотиваційний.

Дитина має розуміти, що в школу вона йде не лише гратися з друзями, а й одержувати нові знання та вміння. У неї до початку навчання у школі бажано сформувати: адекватну самооцінку; потребу в спілкуванні з іншими; вміння приймати інтереси групи дітей; вміння налагоджувати взаємини з однолітками та дорослими.

Варто виховувати в дитини не лише лідерські якості та навички, а й вміння за потреби поступатися. Дитина має бути терплячою до інших.

Психологічна готовність дитини до школи передбачає розвиток її емоційно-вольової сфери, показники якої свідчать про сформованість відповідного компонента психологічної готовності до навчання в школі. Йдеться зокрема про такі показники, як: упевненість у собі; прагнення стримувати негативні емоції; вміння керувати своєю поведінкою; розвиток емоційної стійкості; довільність пізнавальних процесів, зокрема сприймання,

мислення, пам'яті, а також уваги; здатність робити не лише те, що цікаво, а й те, що потрібно, доводити розпочату справу до кінця.

Бажано вчити дитину виражати свої думки, емоції та бажання, «читати» емоції та настрої інших, прагнути враховувати це під час взаємодії.

Про сформованість інтелектуального компонента психологічної готовності дитини до школи свідчить: розвинуте сприймання; стійка пізнавальна увага; розвинуті мислення та мислительні операції — проявлюється у здатності виокремлювати та розуміти важливі ознаки та зв'язки між предметами; здатність відтворювати зразок; оволодіння усним мовленням; розвиток дрібної моторики, зорової координації.

Важливо не перевантажувати дитину інформацією, яку вона через свої вікові особливості ще не може повністю сприйняти. Бажано подавати знання дозовано. Інформація має відповідати віковим інтересам дитини. Одне з основних завдань формування інтелектуального компоненту психологічної готовності дитини до навчання в школі — навчити її слухати та переказувати почуте, відповідати на запитання відповідно до теми. Дорослий, навчаючи дитину, має бути для неї мудрим учителем, наставником, другом.

Мотиваційний компонент психологічної готовності дитини до школи відображає її бажання чи небажання вчитися. Цей компонент є визначальним у структурі психологічної готовності дитини до навчання в школі, бо від нього залежить входження дитини в нову для неї діяльність, яка відрізняється від ігрової - обов'язковістю, інтелектуальним навантаженням, необхідністю долати труднощі тощо.

Мотиви навчання формують внутрішню позицію школяра, яка є одним з основних показників психологічної готовності дитини до навчання.

Психолого-педагогічний практикум для батьків дітей старшої групи

Мета: обговорити з батьками проблему психологічної готовності дитини до навчання в школі; надати практичні рекомендації щодо підготовки дитини до школи.

Завдання: актуалізувати знання батьків щодо проблеми психологічної готовності дитини до школи; ознайомити батьків із методами підтримки дитини під час найважливіших моментів її життя; привернути увагу батьків до форми подачі знань дитині дошкільного віку.

Хід: Практичний психолог обґрунтовує актуальність проблеми психологічної готовності дитини до школи.

Вправа «Філіппінський тест»

Батькам пропонують правою долонею через маківку голови затулити ліве вухо. Відтак практичний психолог пояснює, що успішність виконання дитиною цього завдання вказує на ступінь її моторної зрілості. Одним із показників моторної зрілості є фізіологічно зумовлений «стрибок» росту кінцівок дитини. Дитина дошкільного віку неспроможна виконати таке завдання — її руки закороткі.

Вправа «Три ложки»

Практичний психолог презентує учасникам три ложки: маленьку, середню і велику. Вони символізують обсяг подачі знань дитині дошкільного віку. Дорослі хочуть, щоб дитина знала все й одразу. Інколи ми починаємо виховувати і навчати дитину не з дитячих казок, а з енциклопедичних знань. Тому нерідко «беремося за надто велику ложку» (показує столову ложку), але «проковтнути» стільки знань дитині складно. І тому вона засвоює ці знання поверхово або ж у неї взагалі зникає бажання дізнаватися щось нове чи спілкуватися з дорослими.

Отже, пропонувати знання дитині дошкільного віку потрібно спочатку невеликими «порціями» (показує чайну ложечку). Коли дитина піде до

школи, «порції» можна поступово збільшувати (показує десертну і велику ложки).

Тож головне завдання батьків — підтримувати інтерес дитини до знань, допомагати їй самостійно пізнавати нове.

Тест «Чи готова дитина до школи?»

Інструкція: дайте стверджувальну чи заперечну відповідь на запропоновані запитання.

1. Чи хоче ваша дитина йти до школи?
3. Чи може вона самостійно виконувати певні завдання?
4. Чи соромиться ваша дитина незнайомих людей?
5. Чи вміє дитина складати розповіді за картиною не менш ніж із п'яти речень?
6. Чи може вона розповісти напам'ять кілька віршів?
7. Чи граматично правильно дитина будує речення (відмінює іменники, узгоджує їх із прикметниками тощо)?
8. Чи вміє ваша дитина читати по складах або цілими словами?
9. Чи вміє лічити від 1 до 10 у прямому та у зворотньому порядку?
10. Чи може дитина виконати ваше доручення точно та вчасно?
11. Чи любить малювати і розфарбовувати картинки?
12. Чи може ваша дитина користуватися ножицями і клеєм, наприклад, робити аплікації?
13. Чи може зібрати пазл із п'яти частин за 1 хв?
14. Чи знає дитина назви диких і свійських тварин?

15. Чи може узагальнювати поняття, назвати одним словом, наприклад такі предмети, як шафа, диван, комод тощо?

16. Чи любить ваша дитина самостійно працювати — малювати, збирати мозаїку тощо?

17. Чи може вона розуміти та точно виконувати словесні інструкції?

18. Чи може дитина самостійно одягтися відповідно до погоди?

19. Чи має дитина обов'язки в родині?

20. Чи виконує вона їх самостійно та вчасно ?

Оброблення результатів

Результати підраховують за кількістю позитивних відповідей на запитання тесту:

- 15-18 — дитина готова йти до школи. Ви не даремно з нею працювали, а шкільні труднощі, якщо і виникнуть, можна буде легко подолати.

- 10-14 — ви на правильному шляху, дитина багато чого навчилася, а запитання, на які ви відповіли «Ні», підкажуть вам, над чим ще бажано попрацювати.

- 9 і менше — почитайте спеціальну літературу, спробуйте приділяти більше часу заняттям із дитиною, зверніть увагу на те, чого вона не вміє.

Поради для батьків майбутніх першокласників

Не ставтеся до дитини як до маленької. Давайте їй посильну роботу вдома, визначте коло її обов'язків. Робіть це м'яко: «Ти в нас уже дорослий, ми можемо тобі довірити помити посуд».

Визначте загальні інтереси вашої сім'ї. Це може бути як спільний перегляд мультфільмів, так і розв'язання життєвих ситуацій, обговорення сімейних проблем.

Залучайте дитину до економічних справ родини. Поступово привчайте її порівнювати ціни, орієнтуватися в сімейному бюджеті. Наприклад, дайте гроші на хліб і морозиво, коментуючи ціну на товар.

Не сваріть, не ображайте дитину в присутності сторонніх осіб. Якщо на дитину скаржаться в її присутності, скажіть: «Дякую, ми обов'язково поговоримо на цю тему».

Навчіть дитину ділитися своїми проблемами, обговорюйте з нею конфліктні ситуації, що виникли з однолітками та дорослими. Щиро цікавтеся думкою дитини — лише так ви зможете сформувати в неї правильну життєву позицію.

Намагайтеся якомога частіше говорити з дитиною. Розвиток її мовлення — це запорука успішного навчання.

Відповідайте на кожне запитання дитини, лише так її пізнавальний інтерес ніколи не згасне. Намагайтеся дивитися на світ очима вашої дитини, адже бачити світ очима іншого — основа взаєморозуміння.

Частіше хваліть дитину. На скарги про те, що щось не виходить, скажіть: «Вийде обов'язково, потрібно ще раз спробувати. Якщо тобі буде потрібна моя допомога, я охоче тобі допоможу».

Формуйте високий рівень домагань. І вірте, що ваша дитина зможе все, потрібно лише їй допомогти. Хваліть малюка словом, усмішкою, ласкою.

Не будуйте взаємини з дитиною на заборонах. Завжди пояснюйте причини своїх вимог, якщо можливо, запропонуйте альтернативу.

Любіть дитину, знаходьте радість у спілкуванні з нею.

Ваша повага до дитини — фундамент шанобливого ставлення дитини до вас у майбутньому.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник Т. О. Піроженко.
URL: https://drive.google.com/file/d/1NsuR5RIDdrA2X_3JkX3wuAdYtAg2BfHg/view

РОЗВИВАЮЧІ ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНІВ РОЗВИТКУ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА У ОВОЛОДІННІ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.

Л.Д. Токарева

молодший науковий співробітник, лабораторії психології дошкільника,

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

ORCID ID 0000-0002-8162-6544

Актуальність. Питання підготовки дитини до шкільного життя було і залишається важливим і актуальним. Спираючись на вимоги Базового компоненту дошкільної освіти в Україні формування і розвиток дитини здійснюється на засадах компетентнісного підходу. Серед важливих, ключових, фундаментальних компетентностей особлива увага приділяється формуванню ігрової компетентності у дітей старшого дошкільного віку. І саме сформованість ігрової компетентності дає хороший старт для оволодіння навчальною діяльністю в школі, стає важливим компонентом адекватної підготовки дитини дошкільника до нового виду діяльності – навчання.

В ідеалі ігрова компетентність це сформованість у дошкільника ігрових дій, вміння брати на себе відповідальність, доводити розпочате до кінця, творчо відображати реальні і вигадані ситуації, розгортання ігрового задуму та сюжету гри, вміння об'єднуватись з однолітками на основі ігрового задуму, творчо вибудовувати вимоги до партнерських взаємовідносин, дотримуватись норм і правил спілкування, а також діяти конструктивно, самостійно, ініціативно. Чим вищий рівень розвитку ігрової компетентності має дитина, тим вище її довільність поведінки, воля, які є надважливими супутниками в готовності дитини до шкільного навчання. І пріоритетна роль тут належить сюжетно - рольовій грі, в ході якої вона оволодіває структурними компонентами навчальної діяльності: вчиться ставити мету,

планувати і організовувати діяльність, діяти за правилами, відпрацьовувати навички людського спілкування та взаєморозуміння.

В експериментальному діагностичному завданні «Придумай гру з іграшкою», з комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення», розроблених лабораторією психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України було виявлено і зафіксовано актуальний стан рівнів **сформованості ігрової компетентності дітей старшого дошкільного віку**.

В ході виконання завдання було виявлено показники і рівні сформованості ігрової компетентності 5 рівнів: 4 рівень – компетентність сформована повною мірою, 3 рівень – достатньо сформована, 2 рівень - знаходиться в стадії формування, 1 рівень – є умовною, 0 рівень – дитина до школи не готова. Зафіксовані нами результати свідчать про те, що не всі діти однаково успішно переходять від нижчого рівня до вищого рівня сформованості ігрової діяльності.

Отож, діагностичне завдання дало можливість виявити дітей у яких спостерігається деяке відставання у розвитку сюжетно-рольової гри. Освітня взаємодія з дітьми, які досягнули 4 і 5 рівня ігрової компетентності з боку дорослих можна продовжувати за планом освітньо – виховної роботи дошкільного закладу. Діти, які досягли тільки 3, 2, 1 рівнів потребують посилення виховних впливів з боку дорослих. Виходячи з цього, нами була висунута необхідність створення корекційно-розвиваючих заходів, для підвищення рівнів у оволодінні навчальною діяльністю та запропонували деякі шляхи покращення рівня сформованості ігрової компетентності. В залежності від досягнень дитини у ігровій діяльності, буде залежати робота, супровід по покращення рівня сформованості ігрової компетентності.

В діагностичному завданні було враховано такі показники, як ігровий задум, складність сюжету, творче привнесення чогось нового в придуману гру, рівень рольової взаємодії, визначення і створення правил гри.

В просторі нашого дослідження «Ігровий задум» є важливим показником, який визначає те, у що і як будуть грати діти. Він обумовлюється ступенем обізнаності дітей з навколишнім середовищем. Чим багатші враження дитини, тим різноманітніший задум, сюжет гри. Чим обмеженіше коло знайомства з дійсністю, тим простіші і бідніші сюжети і задуми гри.

Отож, загальна картина, рівнів розвитку сюжетно – рольової гри, яку ми отримали, дозволяє говорити, що не всі досліджувані нами діти старшого дошкільного віку можуть розвинути сюжет і зміст гри. В основі придуманої дитиною гри з іграшкою у більшості випадків лежать доволі одноманітні, збіднені сюжети дитячих ігор, проглядається невміння творчо розвивати сюжет гри. Така спрощеність придуманої дітьми гри, вказує на неналежний рівень комунікативного і мовленнєвого розвитку дитини, що, в свою чергу, приводить до нездатності змістовно спілкуватися, займатися спільною діяльністю, нездатністю вживатися в прийняту роль і будувати свої стосунки з одноліткам. Низькі показники рівнів розвитку придуманої гри з іграшкою, дають нам шанс зрозуміти, що важливим завданням і напрямом діяльності дорослого повинен стати розвиток сюжетно – рольової гри дітей старшого дошкільного віку. Тобто, важливою складовою має стати організація дорослим психолого-педагогічного супроводу дитини у процесі ігрової діяльності. З огляду на це, вельми потрібна допомога дорослого, щоб ще раз показати, навчити, підтримати і супроводити, дитину у процес сюжетно-рольової гри.

Тож, при наявності відставання рівня розвитку гри дошкільника, дорослим можемо запропонувати використовувати прийоми активізації гри, які спрямовані на урізноманітнення ігрових дій дитини, збагачення сюжету тощо. А почати радимо з «нового» знайомства з іграшкою, заново розкриваючи їй призначення іграшки і способи дії з нею. Так, наприклад, дорослий демонструє весь ланцюжок ігрових дій з іграшкою і мовленнєвих

коментарів до них, викликаючи емоційно - позитивне-забарвлення, ставлення до іграшки. Але, пропонуючи шляхи покращення сформованості ігрової діяльності, слід розуміти, що важливою передумовою виникнення гри є наявність у дітей яскравих та різноманітних вражень життєвого досвіду й знань, від чого буде залежати різноманітність ігрових тем та сюжетів, джерелом яких є організовані дорослими екскурсії, подорожі, читання книг, бесіди, спостереження, театральні вистави тощо. Навчання сюжетно – рольовій грі також, включає безпосередню взаємодію дорослого з дитиною. Спочатку дорослий як партнер допомагає дітям придумувати сюжети, рольові діалоги тощо. Надалі, він виступає як координатор ігрових задумів і спілкування дітей і за потреби допомагає у випадках утруднення в розгортанні сюжету, заохочуючи будь-яку ініціативу дитини у створенні сюжету. А також він може ставати таким же учасником гри, виконуючи якусь другорядну роль і непомітно керуючи подіями зсередини і в разі необхідності, спрямовувати їх, роблячи це обережно, не домінуючи, надаючи свободу дитячій ініціативі.

Наступний показник в просторі нашого дослідження «Правила гри з іграшкою». Вміння приймати ігрові правила і грати за правилами, спілкуватися з однолітками - це одна із найважливіших умов комфортного перебування дитини в будь – якому середовищі. Дотримання правил вимагає від дитини вольових зусиль, умінь взаємодіяти з іншими, переборювати негативні емоції тощо. Саме правила гри є важливим засобом регулювання взаємин, а свідоме виконання їх це є свідченням появи довільності поведінки.

З приводу правил, по суті, тільки невелика кількість дітей орієнтуються самостійно на правила, визначає свої правила. Більшість же дітей визначають правила тільки при допомозі дорослого, або зовсім не вважають за потрібне визначати їх і слідувати їм. Частіше за все, дитина - дошкільник не завжди розуміє важливість правил у грі. І як важливо надати цю можливість дітям, діяти за правилами, навчитись підпорядковувати свої бажання, безпосередні

імпульси вимогам оточуючих, що в майбутньому буде могутнім, незаперечним засобом у навчанні в школі. Для реалізації шляхів покращення рівня сформованості ігрової компетентності варто підкреслити, що дорослий, ускладнюючи роботу ланцюжка - «нового» знайомства з іграшкою та призначенням способів дії з нею, може доповнювати його різними новими завданнями, наприклад, придумуванням певних, різних правил разом з дорослим для означеного, маленького сюжету. Доцільно нагадати, що саме спільні ігри, сюжетно - рольові мають особливе значення у встановленні контакту, у взаєминах з дітьми, у придумуванні і виконанні певних правил та вимог у грі.

Наступний показник – «Рольова взаємодія у грі». Звісна річ, саме рольова взаємодія дітей у сюжетно – рольовій грі сприяє засвоєнню ними норм і правил, що підвищує можливість саморегуляції поведінки. Рольова домовленість веде до сформованості організаторських умінь, знань і можливостей один одного, водночас дитина засвоює навички спілкування, взаємодії, співпраці тощо. Рольова поведінка регулюється правилами, які встановлює дитина. І тепер дитина діє не так, як хоче, а так, як треба по ролі, прийнятої на себе. Варто звернути увагу на складнощі, які виникають у дошкільника в призначенні та розподілі ролей та у створенні змісту правил до придуманої гри. При розподілі ролей частіше за все діти потребують різного роду допомогу у призначенні ролі іншому, тільки за різних видів нагадування з боку дорослого. В більшості випадків, взаємодія дитини в грі проглядається не дуже яскраво, одноманітно. Рольові дії не виразні, рольові способи не зовсім сформовані. Тож, закріплюючи ланцюжок ігрових дій з іграшкою можна переходити до навчання дитини грати в парі з дорослим – розігруючи певний сюжет, надалі даний сюжет виконувати дитина може в парі з однолітком, згодом дитина вже здатна буде будувати гру з більшою кількістю дітей. Досвід таких рольових ігор допомагає їй розвивати нові соціальні навички, засвоювати соціальні норми і правила. Важливо взяти до уваги такий факт, що, якраз у старших дошкільників величезна потреба в

товаристві однолітків, а в наших сучасних реаліях не так багато умов для набуття дітьми навичок спілкування. І якщо дошкільник буде позбавлений товариства ровесників, то виховати риси комунікабельності, доброзичливості, співробітництва, без сюжетно- рольової гри буде доволі складно. Завдання дорослого — створити умови для виникнення гри, допомогти дітям зробити її захопливою, насиченою діями, а головне — розвивати у них уяву та фантазію, формувати вміння домовлятися одне з одним, враховувати думку іншого. І на останок – як важливо любити своїх дітей, частіше говорити з нею, знаходити радість у спілкуванні з нею, створювати атмосферу взаємодії і розуміння.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с.

СІМ'Я ЯК ФАКТОР ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ШКОЛЯРА

Федорчук О.І.

*науковий співробітник
лабораторії психології дошкільника
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
orcid.org/0000-0001-8942-7008*

Сучасний соціокультурний простір значно підсилює актуальність проблеми соціальної адаптації дошкільника. Підвищення вимог до сформованості у майбутнього першокласника певних моделей соціальної поведінки, усвідомлення базової системи ціннісних орієнтацій вимагає сьогодні серйозного переосмислення задач виховання та соціалізації в період дошкільного дитинства, чіткого усвідомлення дорослими поняття готовності дитини до активного включення у широкий соціальний простір, яким є шкільне життя.

Труднощі соціальної адаптації першокласника негативно впливають на адаптацію до учіння. Саме в умовах сімейного спілкування є усі можливості забезпечити супровід процесу саморозвитку дитини, збереження при цьому права дитини відстоювати власну індивідуальність.

Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку підкреслює важливість сім'ї як фактора успішної адаптації дитини до школи та гармонізації виховних впливів. Закон України "Про освіту" підтверджує цю актуальність та вказує на роль сім'ї та інших суб'єктів освіти у вихованні дітей дошкільного віку. Важливими факторами є ціннісні орієнтації батьків, їх обізнаність з розвитком дитини та здатність до партнерської взаємодії.

Аналізуючи роль сім'ї у підготовці дитини до шкільного життя важливо враховувати рівень усвідомлення батьками своєї відповідальності за розвиток дитини, особистісні властивості дитини та готовність дорослих до взаємодії з дошкільним закладом освіти. Проведення анкетування батьків з використанням спеціально розробленого блоку питань дозволяє вчасно

налагодити контакт між родиною та закладом освіти, забезпечивши гармонійну взаємодію батьків із психолого-педагогічною службою.

Родинне середовище має унікальну можливість впливати на дитину через предметно-практичну діяльність, особистісне спілкування та сімейну гру. Залучення дитини до різних побутових справ разом з дорослими, спеціально із виховною метою та з обов'язковою присутністю при вирішенні сімейних питань має відбуватись не з примусу, а з осмисленням доцільності певних дій та водночас з правом вибору власних способів вирішення завдань. Така взаємодія розширює змістовий досвід дитини та збагачує її роль у різних життєвих справах, паралельно навчаючи брати на себе відповідальність за свою ділянку роботи, допомагаючи проявляти самостійність, наполегливість та здатність долати труднощі. Дорослий в цьому випадку є другом-наставником, який емоційно підтримує та підсилює радість успіху, стимулюючи творчу ініціативу дитини.

Зниження емпатійності в суспільстві загалом, у підростаючого покоління та дошкільників зокрема, може призвести до емоційної глухоти. Створюючи в умовах особистісного спілкування моделі емоційних станів і відчуттів та насичуючи комунікацію емоційно-безпосередніми контактами дорослі забезпечують гармонію почуттів та уяви дитини, навчають думати про щастя та дорожити позитивними емоціями.

Соціальною ситуацією взаємодії, що у форматі загальних норм соціальної моралі та уявлень про поведінку формує уяву, активність, творчу ініціативу, самостійність та партнерську взаємодію є сімейна гра. Демонструючи свою роль у грі дорослий надихає дитину на нові рольові дії, формує ставлення до людей та манеру спілкування спонукаючи до згармонізованості моральної поведінки.

Сімейні ігри надають можливість зрозуміти та навчитись враховувати особливості учасників взаємодії, допомагаючи дитині розвивати самовдосконалення, самооцінку та самоствавлення. Важливо, щоб дорослі уважно стежили за діями дитини, розуміли її помилки та працювали з нею у

напрямку зміцнення ціннісних орієнтацій співжиття. Дотримуючись серйозного підходу до вибору ігор батьки матимуть можливість створювати найкращі розвивальні ситуації для своїх дітей а також перетворити родинні ігри у хорошу сімейну традицію.

Соціальна компетентність майбутніх школярів включає такі здібності, як орієнтування у нових обставинах, відповідне поведінкове реагування, звернення по допомогу та її надання одноліткам, партнерську взаємодію, уникнення конфліктів і відмова від агресії. Вибудовуючи комунікацію з дітьми на принципах любові, відповідальності, терпіння та співучасті в дитячій діяльності, дорослі надають дитині свободу дій і можливість партнерської співпраці з дорослим створюючи сприятливу атмосферу для соціального розвитку дитини. Важливо не контролювати дитину, а супроводжувати процес її саморозвитку і дозволяти відстоювати власну індивідуальність. Завдання батьків в уважному спостереженні та прислуханні до дитячих оцінок, суджень, емоційних проявів із метою правильного прочитання потреб, що спонукають дитину до тої чи іншої поведінки, до певних взаємин. Дорослий має навчитись замислюватись над тим, яким він має бути поруч з дитиною, як продемонструє дитині той стиль поведінки, який допоможе їй в житті. Саме в родинному колі дитина має отримати досвід взаємодії який її робить впевненою в собі, який відповідає програмі розвитку самої дитини. (Л.С.Виготський). Відповідальність дорослих полягає у підтримці прагнення дитини стати дорослим, формуванні здатності зосередитись на осмисленні своїх досягнень, позитивній оцінці її досягнень і демонстрації відповідного прикладу особистих дій.

Дошкільний вік є важливим періодом становлення внутрішнього світу дитини. Такі важливі для дитини навички сприйняття, розпізнавання та регулювання емоцій відбувається в умовах сприятливої соціальної ситуації, яку створюють дорослі. Комунікація дорослих з дітьми є оптимальною для формування мови почуттів, розвитку у дитини здатності до емпатії, вміння оцінювати свій стан та емоції, вільно висловлювати свої відчуття, співчувати

та розуміти емоційний стан близьких дорослих, розуміння та ставлення до ситуацій. Така комунікація є важливою для вирішення емоційних проблем та допоможе покращити навички взаємодії дитини з оточуючими.

Результати досліджень успішної адаптації дитини до умов шкільного життя виокремлюють емоційну сферу як одну з проблем сучасної сім'ї, що гальмують процес підготовки дитини до шкільного життя. Лише 13,9% з числа опитаних батьків майбутніх першокласників вважають емоційний аспект важливою складовою готовності дитини до шкільного життя. Недостатня увага до особистісних проблем (емоційної сфери) дитини може бути причиною частих проявів агресії у дітей дошкільного віку, що призводить до порушень емоційної сфери. Індивідуальні бесіди з дорослими виявили вузькість уявлень про власну дитину. Наявне обмеження позаситуативно-особистісного спілкування гальмує процес пізнання дитиною соціального світу людей, заважає формуванню навичок соціальної поведінки, усвідомленого ставлення до себе як до особистості, усвідомлення своєї ролі у полі комунікації з іншими людьми. Залежність дитини від свого емоційного стану ускладнює її взаємодію з соціумом. Навіть мінімальний негатив може викликати у неї тривогу та дискомфорт. Тільки емоційно самодостатня дитина здатна сконцентруватися на новій діяльності. Позитивні відносини з дорослими допоможуть дитині розвиватися та навчитися адекватно реагувати на зауваження.

Важливою складовою особистісної культури та успішної соціальної та інтелектуальної активності дитини є формування мовленнєвої сфери та розвитку її комунікативно-мовленнєвої компетентності. Вивчення рідної мови, як засобу пізнання і спілкування розпочинається з раннього дитинства в сім'ї, серед рідних і близьких людей, з використанням елементів українського фольклору: колискових, забавлянок, пісень тощо. З 80% батьків, які виявляють бажання всебічного розвитку своїх майбутніх першокласників - 58% батьків виявляють занепокоєння проблемами з логічним мисленням, з логічним зв'язним мовленням. Недостатня увага до

мовленнєвого розвитку дитини, зокрема низький рівень мовної культури дорослих може мати негативний вплив на її поведінку та діяльність. Мовні звички, набуті в дитинстві, є достатньо стійкими і складними для корекції.

Перед початком навчання у школі є доцільним підбиття підсумків формування дошкільної зрілості випускників дошкільного закладу. Індивідуально з кожною родиною психолог проводить ознайомлення з наявними труднощами у комунікативних здібностях, зв'язному мовленні та образному мисленні дитини, обговорення особливостей процесу адаптації до шкільного життя, визначення шляхів корекції емоційних станів в разі психоемоційних ускладнень викликаних процесом перебудови нервової системи дошкільника відповідно до нового соціального статусу. Розроблена підбірка вправ та творчих завдань, рекомендації відповідно індивідуального режиму занять мають стати поштовхом до співпраці батьків з дитиною з метою покращення умінь та компетентностей майбутнього школяра.

Психолого-педагогічний супровід повинен здійснюватися в тісній взаємодії з сім'єю, на основі терпіння, мудрості, розуміння та мистецтва спілкування, індивідуального підходу до кожної ситуації. Гуманно-особистісний підхід у вихованні полягає в вірі в можливість дитини та повазі до її індивідуальності. Дорослі мають створювати сприятливу атмосферу для самовиявлення дитини і підтримувати її ініціативи, навчати спілкуватися і розвивати уяву. Саме підтримуюче ставлення батьків на цьому відповідальному етапі має допомогти дитині в готовності до усвідомлення себе в новому статусі, відчуті відповідне нове ставлення до неї близьких, зрозуміти і прийняти зміни, що відбуваються в ній самій. Все це має бути результатом злагодженої взаємодії батьків, психолого-педагогічного колективу і власне самої дитини.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник Т. О. Піроженко.
URL: https://drive.google.com/file/d/1NsuR5RIDdrA2X_3JkX3wuAdYtAg2BfHg/view

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Філенко Є.

*практичний психолог дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу «Зірочка» м. Обухів*

Коваль А.

*практичний психолог дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу «Зірочка» м. Обухів*

Діти з підвищеним рівнем тривожності відрізняються високим занепокоєнням, емоційною нестійкістю, невпевненістю. Вже більше року діти нашої країни перебувають під впливом факторів, що можуть значно впливати на підвищення рівня тривожності. В таких умовах діти старшого дошкільного віку в ці дні готуються до зміни статусу «дошкільника» на «школяра». Зміна соціальної ролі сама по собі може викликати як приємне занепокоєння, так і непереборну тривогу.

Тривожність – це індивідуальна психологічна особливість, яка проявляється у схильності до інтенсивних переживань, постійного стану тривоги.[3]

Дослідженням тривожних розладів займалися зарубіжні та вітчизняні науковці, такі як Г. Салліван, К. Хорні, О. Ранк, Г. Еберлейн, В. Астапов, Л. Божович, В. Білоус, В. Березін, П. Бельський, О. Доронін, А. Захаров, Б. Кочубей, Ю. Ханін, В. Вілюнас, К. Ізард, О.Новікова. Вивченням феномену тривожності дітей старшого дошкільного віку займалися такі вчені як І. Дубровіна, Р. Овчарова, А. Прихожан, Л. Вольнова, Г. Дьоміна, З. Кісарчук, Я. Омельченко.

Серед психологічних проявів тривожності у дітей констатується внутрішня напруга, почуття безсилля, втрата почуття захищеності (особливо зі сторони батьків) та впевненості в собі, почуття певної соціальної ізольованості тощо. Часто ці переживання пов'язані з неадекватною самооцінкою: завищеною або ж заниженою [5].

Л. Вольнова та Г. Дьоміна виокремлюють такі фактори, що впливають на появу тривожності у дітей дошкільного віку [2]:

1. Тривожність у дітей прямо пропорційна стресовій ситуації.
2. Постійне очікування якоїсь небезпеки підвищує тривожність.
3. Тривожність у дітей пов'язана з нестабільною поведінкою та виховним впливом батьків (особливо матері).
4. Наявність тривожних розладів у матері дитини може спричиняти невиправдану тривожність у дітей.
5. Порушення нейропсихологічної та нейрофізіологічної регуляції є віковою особливістю дошкільників та чинником їхньої тривожності [2].

Попри те, що загалом тривожність, що незмінно супроводжує процес адаптації до умов навколишнього середовища, що постійно змінюються, притаманна більшості людей, її тривалий прояв у дітей дошкільного віку може вказувати на певні порушення у розвитку особистості, та бути серйозною завадою, що перешкоджає гармонійному розвитку відповідно до віку. Діти з підвищеним рівнем тривожності частіше хворіють, перебувають у перманентній напруженості, що викликає хронічну втому і може значно погіршувати процес навчальної діяльності дитини дошкільного віку.

Мета дослідження: вивчити рівень тривожності старших дошкільників.

Завдання дослідження: здійснити емпіричне дослідження рівня тривожності дітей старшого дошкільного віку, дослідити рівень тривожності батьків дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження. Вивчення тривожності проводилось за допомогою комплексу методик:

- 1) Проективна методика «Тест тривожності» Р. Темпл, В. Амен., М. Доркі, адаптована для визначення індексу тривожності дитини старшого дошкільного віку, а також виявлення переважних ситуацій, у яких дитина відчуває дискомфорт;
- 2) Тест для батьків тест Спілбергера-Ханіна, що дозволив визначити рівень тривожності батьків; Анкета для педагогів та батьків щодо

вивчення проявів тривожності у дитини (автори Г. Лаврентьєва, Т. Титаренко) дозволила виявити рівень та особливості тривожності в дітей дошкільного віку зі спостережень батьків.

До емпіричного дослідження було залучено 24 дитини – вихованців двох старших груп закладу дошкільної освіти м. Обухів. Спочатку нами була проведена проєктивна методика «Тест тривожності» Р. Темпл, В. Амен., М. Доркі, за результатами якої високі показники тривожності виявились щодо ситуацій «Догана», «Агресивність», «Об'єкт агресії» та «Ізоляція». Розглянемо докладніше. Так, найбільша кількість виборів припала на ситуацію «Догана» (100%). Другою за значущістю стала ситуація «Агресивність» (96%). Ще одна тривожна ситуація – це «Об'єкт агресії» (92%). Й останньою за значущістю стала ситуація «Ізоляція» (92%). Загалом, за цією методикою нами виявлено високий індекс тривожності в 6 досліджуваних дітей (33%), середній – у 16 (67%), відсутні діти з низьким рівнем тривожності. При цьому у дівчат показник тривожності вищий ніж у хлопців. Виявлено високий індекс тривожності у 46% дівчат і 18% хлопців, середній у 54% дівчат і 82% хлопців. Ці результати кардинально розходяться з даними, представленими Л. Вольною, Г. Дьоміною 2020 року. Науковці підкреслюють не надто високі показники власного дослідження, в ході якого було констатовано високий рівень тривожності у 15% дітей старшого дошкільного віку, середній рівень у 47,5%, низький рівень у 37,5%. Попереднє дослідження 2015 року З. Кісарчук й Я. Омельченко, зауважує рівень тривожності у дітей дошкільного віку на високому рівні – 72%. Такі розбіжності можуть виникати через відмінності у ситуації безпеки в нашій країні в різні роки.

Достатньо високі показники тривожності дітей старшого дошкільного віку та повна відсутність низьких показників за результатами нашого дослідження можуть бути спричинені воєнними діями, які тривають в нашій країні більше року, та мають свої наслідки на всій її території. Діти стають безпосередніми свідками наслідків агресії, чують звуки вибухів, новини, в

деяких сім'ях є загиблі родичі, батьки перебувають на фронті, близькі дорослі можуть перебувати в емоційно нестабільному стані, дітям доводиться періодично йти до сховища та перебувати там не визначену кількість часу, іноді вихователям доводиться терміново вести до сховища щойно пробуджених дезорієнтованих дітей. Тож, всі ці фактори закономірно можуть бути причиною підвищення рівня тривожності старших дошкільників.

Наступна методика Анкета для педагогів та батьків щодо вивчення проявів тривожності у дитини (автори Г. Лаврентьєва, Т. Титаренко), яка була запропонована батькам дітей виявила такі результати: високий рівень тривожності на думку батьків не демонструє жодна дитина, помірний – 23%, низький – 77%. Найвищі показники було виявлено за такими проявами тривожності дитини: «Часто не може стримати сльози» – 54%, «Не може довго працювати, не втомлюючись» – 46%. Інші особливості та прояви тривожної поведінки, які батьки спостерігають у своїх дітей не мають такої високої частоти і охоплення. З огляду на такі показники, можна припустити, що діти почуваються значно спокійніше поряд зі своїми батьками і тому не демонструють тривожної поведінки вдома на відміну від перебування у закладі дошкільної освіти.

Тест Спілбергера-Ханіна для батьків теж демонструє здебільшого не високі результати тривожності у самих батьків. Високий рівень тривожності виявляється у – 8% батьків дітей старшого дошкільного віку, помірний – у 38%, низький – у 54% (при чому, у 8% з них відмічається дуже низький показник рівня тривожності, що може характеризувати їх стан як депресивний, ареагивний, з низьким рівнем мотивацій. Іноді дуже низька тривожність у показниках тесту є результатом активного витіснення особою високої тривоги з метою показати себе в «кращому світлі»). При співставленні результатів дослідження рівня тривожності у батьків за результатами теста Спілбергера-Ханіна та результатами дітей за проєктивною методикою «Тест тривожності» Р. Темпл, В. Амен., М. Доркі

можна побачити неспівпадіння рівня показників тривожності у дітей з показниками тривожності у їх батьків, а в деяких випадках має абсолютно протилежні показники.

Висновок: наведені емпіричні дані свідчать про достатньо високий рівень тривожності у дітей старшого дошкільного віку за результатами обстеження дітьми практичним психологом під час перебування у закладі дошкільної освіти. У той же час, дані отримані завдяки анкетуванню батьків щодо спостереження ними проявів тривожності у власних дітей свідчать про переважно помірні (23%) та низькі (77%) показники прояву тривожності. З огляду на такі показники, можна припустити, що діти почуваються значно спокійніше поряд зі своїми батьками і тому не демонструють тривожної поведінки вдома на відміну від перебування у закладі дошкільної освіти. Тест Спілбергера-Ханіна для батьків теж демонструє здебільшого не високі результати тривожності у самих батьків. Високий рівень тривожності виявляється у – 8% батьків дітей старшого дошкільного віку, помірний – у 38%, низький – у 54%. При співставленні результатів дослідження рівня тривожності у батьків за результатами теста Спілбергера-Ханіна та результатами дітей за проективною методикою «Тест тривожності» Р. Темпл, В. Амен., М. Доркі можна побачити неспівпадіння рівня показників тривожності у дітей з показниками тривожності у їх батьків, а в деяких випадках має абсолютно протилежні показники. На нашу думку, вивчення питання тривожності дітей старшого дошкільного віку та їх батьків в умовах воєнного стану вимагає поглибленого дослідження.

Література

1. Бізюк О.П. Особистість та тривога: навч. посібник. 2017. 236 с.
2. Вольнова Л., Дьоміна Г. Чинники виникнення та посилення та посилення проявів тривоги у дітей дошкільного віку. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія : Психологічні науки. 2020. Вип. 9(54). С. 32– 45.
3. Дмитріюк Н. С. Проблема тривожності у старших дошкільників: деякі емпіричні кореляти та індикатори. Актуальні проблеми психології. 2015. Т. 10, Вип. 27. С. 133-143

4. Козлюк О.А., Руденко Н.М. Особливості розвитку тривожності дошкільників у системі дитячо-батьківських взаємин. Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2017. С. 131-145

5. Міщенко, М.П., & Хавіна, І.В. (2017). Психологічні особливості страхів і тривожності у дітей дошкільного віку. О.Г. Романовський (Ред.), Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Психолого-педагогічні аспекти формування управлінського потенціал у сучасній молоді: теорія і практика», (21 жовтня 2016 р.). (Вип. 46 (50), с. 18-31). Харків: НТУ«ХП»

НАСТУПНІСТЬ ЗДО І ШКОЛИ. АСПЕКТИ УСПІШНОЇ СПІВПРАЦІ

Харченко І.А.

*директор Хмельницького закладу дошкільної освіти № 25 «Калинонька»
Хмельницької міської ради Хмельницької області*

Що ближче початок нового навчального року, то гостріше постає питання наступності в роботі дитячого садка і школи. Нова українська школа (НУШ) презентувала вимоги до взаємин «учні — батьки — вчителі — школа». Пріоритетами в них є педагогіка партнерства, нові підходи до навчання учнів тощо. Педагоги закладів дошкільної освіти також мають переосмислити свої підходи до підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Останнім часом все частіше постає питання щодо підготовки дитини до навчання у школі в умовах закладу дошкільної освіти. Суперечливу тему обговорюють як батьки, так і педагоги. Тож що насправді – дитячий садок і школа разом чи порізно?

У Базовому компоненті дошкільної освіти визначається пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Цей документ покликаний забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний та естетичний розвиток, набуття ним певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті. Наступність забезпечує поступовий перехід від попереднього вікового періоду до нового, поєднання щойно здобутого дитиною досвіду з попереднім. З одного боку, вона передбачає спрямованість освітньої роботи в закладі дошкільної освіти на вимоги, які будуть пред'явлені дітям в школі, а з іншого — на опору вчителя на досягнутий старшими дошкільниками рівень розвитку, на здобуті в закладі дошкільної освіти та сім'ї знань, навичок і досвіду дітей, на активне використання їх у освітньому процесі.

«Українське дошкілля» - програма розвитку дитини дошкільного віку, ідея якої полягає у виробленні оптимального варіанта реалізації змісту Базового компонента дошкільної освіти, сучасних підходів до розвитку, навчання і виховання дитини раннього (третій рік життя) та дошкільного віку. Структуру програми визначають освітні напрямки. Для дітей старшого дошкільного віку у освітньому напрямку «Особистість дитини» визначено з якими основами правової культури мають бути ознайомлені старші дошкільники. Не менш важливою є право на освіту, де дітям доводять до відома, що кожна дитина має право на освіту, заклад дошкільної освіти - перша сходинка у здобутті освіти. Розповідають про походження слова «школа». Розширюють знання дітей про навчальні заклади, про професії, які можна здобути, закінчивши відповідні навчальні заклади, формують позитивне ставлення та бажання навчатися у школі.

Основними учасниками у співпраці закладу дошкільної освіти та школи є діти, адже саме для них вихователі, психологи, логопеди, і інші педагоги закладу освіти, батьки забезпечують повноцінний розвиток – як інтелектуальний, так і фізичний а також психічний.

Основними завданнями співпраці закладу дошкільної освіти та школи є:

- створення психолого-педагогічних умов, що забезпечують сприятливий перебіг процесу адаптації першокласників до шкільного навчання (природність переходу з дитячого садка в школу);
- поліпшення підготовки до навчання в школі старших дошкільників;
- поглиблення дитячого інтересу до життя в школі;
- надання допомоги сім'ї в новій ситуації, що виникає при підготовці до навчання в школі і при вступі дитини до школи.

Форми здійснення наступності є різноманітні, серед яких можна виділити три основні напрямки роботи:

1. Робота з дітьми.
2. Взаємодія педагогів, психологів, інших педагогів закладу освіти.

3. Співпраця з батьками

Робота з дітьми вимагає від педагога неабиякої підготовки, професіоналізму. Педагогічна підготовка до шкільного навчання – це озброєння дітей достатнім рівнем знань, умінь, навичок, які потрібні на момент вступу до школи. Педагоги закладу проводять з дітьми заняття-ігри, організовують екскурсію в школу (відвідування шкільних класів, бібліотеки, знайомство з приміщенням школи, тощо). Цікавим напрямком роботи є знайомство дошкільнят з майбутніми вчителями. Педагоги організовують виставки малюнків і виробів школярів у закладі дошкільної освіти. Організують зустрічі та бесіди з першокласниками. Педагоги проводять майстер класи з учнями початкової школи для вихованців ЗДО з метою зацікавлення шкільним життям (заняття з ліплення, аплікації, малювання). Цікавою формою роботи є організація спільних свят (діти групи старшого дошкільного віку відвідують День знань у школі, посвяту у першокласники, запрошуються учнів початкової школи на випускний в дитячий садок, тощо).

Взаємодія педагогів закладу дошкільної освіти та школи є однією з головних форм здійснення наступності. В закладі дошкільної освіти організовуються спільні педагогічні ради ЗДО і школи, семінари та майстер-класи, психологічні та комунікативні тренінги для вихователів та вчителів, проводяться педагогічні та психологічні спостереження.

Невід'ємною частиною по визначенню готовності дітей до школи є проведення діагностики. У з'ясуванні готовності дітей до школи викристалізувалися педагогічний і психологічний підходи.

При проведенні обстеження дошкільників, психолог дотримується ряд умов, які забезпечать більш об'єктивну оцінку їх стану:

- встановлення емоційного контакту;
- пред'явлення завдань з найбільш легкого варіанта для створення ситуації успіху, який викликає бажання подальшої роботи з педагогом;
- чергування словесних та наочних методик для попередження втоми;
- ігровий характер завдань;

- облік рівня розвитку пізнавальної діяльності.

Педагогічна діагностика дітей проводиться під час звичайних для них видів діяльності: занять, гри, самостійної діяльності, прогулянки, інших режимних моментів, в ході яких вихователь спостерігає за поведінкою дітей, особливостями їх спілкування, зацікавленнями, досягненнями тощо. Проте діагностування містить і спеціальні діагностичні процедури, які відбуваються також у звичній обстановці: в режимі гри, бесіди, заняття чи міні-заняття з окремими дітьми.

При відборі методик для діагностичного обстеження дітей дошкільного віку психологом обраються найбільш ефективні та доступні методики для вивчення рівня готовності дошкільників до навчання у школі.

Не менш важливим і найголовнішим питанням у роботі нашого закладу дошкільної освіти є психологопедагогічна просвіта батьків, яка набуває особливого значення під час роботи з батьками дітей старшого дошкільного віку. Саме батьки - перші та головні вихователі своєї дитини з моменту народження і на все життя. Сім'я для дошкільника – життєво необхідне соціальне середовище, що визначає шлях розвитку його особистості. Саме тому дуже важливо, щоб у дошкільному закладі та в сім'ї допомогли дитині усвідомити, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти і виховання, а все те, що чекає дитину у школі, є продовженням того, чим займалася, що опановувала вона раніше. Не менш важливо, щоб із перших днів перебування в школі вона на конкретних реаліях переконувалася в цьому. Все це можливе за дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Сьогодні перед нашим дитячим садом, як і перед більшістю дитячих садків, стоїть складне завдання - залучити батьків до педагогічної взаємодії з дитиною. І при цьому уникнути заорганізованості і нудних шаблонів. Не заохочувати прийняття батьками позиції споживача освітніх послуг, а допомогти їм стати своїй дитині справжнім другом і авторитетним наставником напередодні школи. Батькам ми намагаємось донести, пояснити,

що дитячий садок це помічник у вихованні та розвитку дитини, і тому вони не повинні перекладати всю відповідальність на педагогів і усуватися від освітнього процесу. Ми ж зі свого боку робимо все необхідне, щоб враховувати інтереси сім'ї в питаннях підготовки дітей до школи. Наша співпраця з батьками старших дошкільників в нашому закладі полягає у проведенні спільних батьківських зборів з педагогами закладу дошкільної освіти та вчителями школи. Ввели у практику закладу організацію та проведення батьківських конференцій, вечорів запитань та відповідей «Як правильно підготувати дитину старшого дошкільного віку до школи».

В інформаційних куточках вихователів, спеціалістів а також на сайті закладу постійно оновлюється та поповнюється інформація для батьків, консультації, поради. Досвід показує, що батьки частіше почали самі звертаються до вихователів, спеціалістів за педагогічними порадами, у тому числі з конкретними питаннями щодо власної дитини. Даючи конкретні поради чи рекомендації, педагог перш за все повинен знати особливості конкретних сімей. Зворотній зв'язок педагога з батьками має вибудовуватися на основі живого діалогу, в процесі якого він з'ясовує рівень сформованості педагогічних знань і навичок батьків, вносить за необхідності відповідні корективи.

Досвід роботи нашого закладу показав, що не менш дієвою формою роботи з батьками є колективна: це проведення батьківських збори (групові та загальні); зустрічі батьків з майбутніми вчителями; дні відкритих дверей; батьківські конференції.

Анкетування, тестування батьків для вивчення самопочуття сім'ї на передодні шкільного життя дитини та адаптації до школи є ще однією важливою формою роботи з батьками.

Отже, підготовка до школи це вкрай важлива справа для будь-якої сьогоденної дитини, яка допоможе значно спростити подальше шкільне життя майбутнього школяра. І сюди входить далеко не тільки сукупність необхідних знань. Це цілий комплекс знань, умінь і навичок, якими має

володіти дитина дошкільного віку. Саме сім'я, дитячий садок та школа - три нерозривні ланки у вихованні і навчанні дитини. А отже, для того, щоб перехід дитини з закладу дошкільної освіти до школи був легким, малопомітним, безболісним - потрібно якнайтісніше працювати дитячому садку, сім'ї і школі.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К., 2021.-32 с.
2. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І.Білан. – Вид.2-ге, зі зм. і доп. – Тернопіль : Мандрівець, 2022. – 216 с.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017р. № 2145-VIII//Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. - № 38-39, ст.380
4. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11. 07. 2001 р. № 2628-III// Відомості Верховної Ради (ВВР) - 2001. - № 49, ст.259
5. Діагностика готовності дітей до школи: методичний посібник/упоряд. О. Дєдов. Хотин, 2014. 194 с.
6. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу [текст] : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 296 с.

ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Чебан Н.

*вчитель початкових класів Клішковицького опорного закладу освіти
імені Леоніда Каденюка*

Сьогоднішні умови життя та діяльності людини в нашій країні характеризуються значними змінами. Суспільство висуває нові вимоги до розвитку особистості, зокрема, її емоційної сфери – формування ініціативності, сміливості, вміння приймати самостійні рішення, швидко адаптуватися до нових умов [1, с. 2].

Проблема психологічної готовності дітей до школи останнім часом стала дуже популярною серед дослідників. Психологи, педагоги, фізіологи вивчають і обґрунтовують критерії готовності до шкільного навчання. Бурхливий інтерес до вказаної проблеми виник в Україні в результаті переходу на навчання з шести років, що привело до масових фізіологічних, педагогічних, психологічних проблем у дітей - першокласників [3].

У нашій країні вивчення цієї проблеми має довгу історію. Починаючи з двадцятих років ХХ століття, вона ставала предметом, як спеціального навчання, і попутного розгляду у ході дослідження суміжних питань. Можна цілком обґрунтовано сказати, більшість найбільших дослідників у сфері вітчизняної дитячої з психології та дошкільної педагогіки, однак, торкалися проблему готовності до шкільного навчання, що з органічною зв'язком даного феномена із загальним ходом фізіологічного, психологічного, соціально-особистісного розвитку дошкільного віку і її індивідуальних особливостей. Цій проблемі присвячено безліч досліджень і монографій (Андрієвського Б. М., Кононко О. Л., Сидоренко О. Б., Макаренка А. С., Максименка С.Д., Рубінштейн С. Л.) [1, 2, 3, 8].

За визначенням психологів, шість років - початок активності механізму уяви, відображення неіснуючого. Дитина, яка діє самостійно, постійно перебуває у стані «польоту». Книги, ігри, танці, спритні рухи - усе насичене

гармонією, яку ця маленька особистість намагається опанувати власноруч. Гармонійна психомоторика сприяє особистісному розвитку, допомагає пізнавати навколишній світ і себе як частину світу, що сприяє розвитку дитини. Результати психолого-педагогічних досліджень показують, що підготовка дитини до школи постійно вдосконалюється [5, с. 4].

Однак все частіше педагоги - практики вказують на труднощі пережиті дитиною на етапі шкільного навчання. Дітям складно дотримуватися нових для них правил шкільного життя, орієнтуватися в різноманітті соціальних відносин і зв'язків, справлятися з новою роллю учня [1, с. 8].

На тлі достатнього інтелектуального розвитку нерідко проявляється недостатня соціальна підготовленість, невміння встановлювати доброзичливі стосунки з навколишніми.

Внаслідок цього діти зазнають значних труднощів адаптації до нових умов школи, негативні емоційні переживання, затрудняються у встановленні повноцінних контактів з дорослими й однолітками, що в підсумку приводить до зниження успішності молодших школярів. Цим пояснюється чітке, прагнення, до більш глибокого вивчення соціально-особистісної готовності дитини до школи.

Засобами успішного оволодіння дитиною шкільними знаннями насамперед, є високий рівень розвитку вербального інтелекту й мотиваційна готовність до навчання в школі, прийняття позиції учня й високий рівень довільності психічних процесів. У шестирічок механізм уяви домінує над усіма іншими. Дитина виконує величезну роботу, створюючи фантастичні образи, і живе в казковому світі. Тому завдання дорослих, особливо вчителів і батьків, які намагаються не приборкати цей механізм творчості, розвивати та вивчати його. Отже, заздалегідь, до вересня, починається підготовча робота із прийому дітей до першого класу [8]. Зміст цієї роботи відображений у відповідних наказах і постановах Кабінету Міністрів, Міністерства освіти і науки України, якими педагогічні колективи керуються в організації цієї роботи [6, с. 1].

Поняття «готовність до навчання в школі» закріпилось в педагогічній психології порівняно недавно. Це зумовлено появою зразу декількох варіантів вступу дошкільнят в шкільне життя – шести чи семи років, по трьох чи чотирьохрічній програмі навчання в початковій школі, а також відносна свобода шкіл при виборі програми навчання в початковій школі, так як і при виборі дітей. Це зробило актуальним завдання розробки окремих критеріїв, за котрими для кожного учня персонально повинні вирішуватись питання, приймати його до школи чи ні та по якій програмі навчати. Для визначення цього кола проблем і було введено загальне поняття «готовності до школи».

Психологічна готовність до навчання у школі розглядається як комплексна характеристика дитини, яка розкриває рівні розвитку психологічних якостей, що є найважливішими передумовами для нормального включення до нового соціального середовища і для формування навчальної діяльності [1, с. 6 - 7].

У сучасній літературі поки що не існує єдиного і чіткого визначення понять «готовності» і «шкільної зрілості». Так, А. Анастасі трактує поняття шкільної зрілості як оволодіння уміннями, знаннями, здібностями, мотивацією та іншими необхідними для оптимального засвоєння шкільної програми поведінковими характеристиками [5, с.6].

Й. Шванцара визначає шкільну зрілість як досягнення такої міри в розвитку, коли дитина «стає здатною брати участь у шкільному навчанні». Він виділяє розумовий, соціальний та емоційний компоненти готовності до школи.

Л. І. Божович вказувала, що готовність до навчання в школі складається з певного рівня розвитку розумової діяльності, пізнавальних інтересів, готовності до довільної регуляції своєї пізнавальної діяльності і до соціальної позиції школяра.

Аналогічні погляди розвивав А. І. Запорожець, відзначаючи, що готовність до навчання дітей в школі являє собою цілісну систему

взаємозалежних якостей дитячої особистості, включаючи особливості її мотивації, рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності, ступінь сформованості механізмів вольової регуляції дій і т. д.

Салміна Н.Г. відзначає, що готовність до школи - це складне утворення, що включає, крім психологічної готовності морфофункціональної зрілості (показники якої розробляють гігієністи і фізіологи) і певний рівень володіння предметно-специфічними знаннями. Нею робиться висновок про те, що готовність ж у цілому забезпечує шкільну адаптацію, успішність навчання. На думку Н. Г. Салміної, ці складові готовності не повинні розглядатися ізольовано і тим більше протиставлятися [2].

Вік 6 - 7 років кваліфікується як перехідний, критичний період дитинства.

Л. С. Виготський характеризує вік як цілісне, динамічне утворення, структуру, яка не складається з окремих частин, а передбачає наявність центрального новоутворення, що породжує його основні властивості і прояви. Відповідно до цього, принципово важливо, щоб діагностичні методики включали не набір завдань для виявлення різних процесів (пам'яті, мислення, уваги та ін), а виявляли центральне новоутворення, яке обумовлює всі інші властивості. В якості центрального психологічного новоутворення дітей 6 років він називав «узагальнення переживання», або «інтелектуалізацію афекту» [3].

До кінця дошкільного віку дитина добре усвідомлює свою статеву приналежність, знаходить собі місце в просторі й часі, вона вже орієнтується у сімейно-родинних стосунках і вміє будувати їх з дорослими і однолітками: має навички самовладання, вміє підпорядковувати свою поведінку вимогам ситуації, бути непохитною у своїх бажаннях. В якості важливого досягнення в розвитку особистості дитини виступає переважання почуття «Я повинний» над мотивом «Я хочу».

Дитині, що вступає до першого класу, необхідний певний запас знань про навколишній світ: про предмети та їхні властивості, про явища живої і

неживої природи, про людей, їхню працю та інші сторони суспільного життя, про те, «що таке добре і що таке погано», тобто про моральні норми поведінки. Але важливий не стільки обсяг цих знань, скільки їх якість - міра правильності, чіткості і узагальненості уявлень, що склалися в дошкільному дитинстві [8].

Відомо, що образне мислення старшого дошкільника створює досить великі можливості для засвоєння узагальнених знань і при добре організованому навчанні діти оволодівають уявленнями, які відображають істотні закономірності явищ, що відносяться до різних сфер дійсності.

Особливе місце в психологічній готовності дитини до школи займає оволодіння спеціальними знаннями і навичками, які традиційно відносяться до власне шкільних - грамотою, лічбою, розв'язанням математичних задач. Початкова школа розрахована на дітей, які не одержали спеціальної підготовки, і починають навчання з самого початку. Тому не можна вважати відповідні знання і навички обов'язковою складовою готовності дитини до шкільного навчання. Що стосується навичок читання, лічби, розв'язання задач, їх корисність залежить від того, на якій основі вони побудовані, наскільки правильно сформовані. Так, навичка читання підвищує рівень готовності дитини до школи тільки за умови, що вона будується на базі розвитку фонематичного слуху і усвідомлення звукового складу слова, а саме читання є злитим чи поскладовим [4].

Про готовність до засвоєння шкільної програми свідчать не самі по собі знання і навички, а рівень розвитку пізнавальних інтересів і пізнавальної діяльності дитини. Загального позитивного ставлення до школи і до навчання недостатньо для того, щоб забезпечити стійке успішне навчання, якщо дитину не приваблює сам зміст одержуваних у школі знань, не цікавить те нове, з чим вона знайомиться на уроках, якщо їй не подобається сам процес пізнання.

Рівень розвитку пізнавальної діяльності, який може бути досягнутий дітьми до кінця дошкільного віку і який достатній для успішного навчання у

початковій школі, включає в себе, крім довільного управління цією діяльністю, ще й певні якості сприйняття і мислення дитини. Дитина, яка вступає до школи, повинна вміти планомірно обстежувати предмети, явища, виокремлюючи їх різноманітні властивості [8].

Важливе значення має орієнтування дитини в просторі і часі. Буквально з перших днів перебування у школі дитина отримує вказівки, які неможливо виконати без урахування просторових ознак речей, без знання напрямків простору.

Особливо високі вимоги школа ставить до мислення дитини. Дитина повинна вміти виділяти істотне в явищах навколишньої дійсності, вміти порівнювати їх, бачити подібне і відмінне; вона повинна навчитися міркувати, знаходити причини явищ, робити висновки [2].

Ще один бік психічного розвитку, що визначає готовність дитини до шкільного навчання, - це розвиток мови - володіння вмінням зв'язано, послідовно, зрозуміло для оточуючих описати предмет, картинку, подію, передати хід своїх думок, пояснити те чи інше явище, правило.

Важливий бік психологічної готовності до школи - достатній рівень вольового розвитку дитини. Довільність пізнавальної діяльності починає формуватися в старшому дошкільному віці, але до моменту вступу до школи ще не досягає повного розвитку: дитині важко тривалий час зберігати стійку довільну увагу, зачувати значний за обсягом матеріал тощо.

Отже, у пізнавальному плані дитина до вступу до школи вже досягає досить високого рівня розвитку, який забезпечує вільне засвоєння шкільної навчальної програми [7, с. 14 - 15].

Психологічну готовність до школи в найзагальнішому вигляді можна визначити як комплекс психічних якостей, необхідних дитині для успішного початку навчання в школі; вона включає декілька компонентів:

- ✓ інтелектуальна або розумова готовність (наявність певних умінь, навичок, рівня розвитку пізнавальних процесів);

- ✓ вольова готовність (досить високий рівень розвитку довільності поведінки);
- ✓ особистісна готовність (позитивне відношення до школи і вчення);
- ✓ соціальна, або моральна, готовність (сформованість тих якостей, які забезпечують встановлення взаємин з дорослими і однолітками, входження в життя класу, виконання спільної діяльності і т. п.) [4].

Поради батькам майбутніх першокласників

1. Підтримайте бажання першокласника в його бажанні домогтися успіхів;
2. Не лякайте дітей школою;
3. Розмовляйте з дитиною, розвивайте її мовлення;
4. Будьте уважні до стану здоров'я дитини;
5. Ключ до серця дитини лежить через гру;
6. Щиро цікавтеся думкою дитини;
7. Спокійне і радісне ставлення до школи є позитивною мотивацією для дитини;
8. Забезпечте дитині щасливе дитинство і дайте можливість «дозріти» до моменту вступу її до школи.

Література

1. Андрієвський, Б. М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. Педагогічний альманах: [збірник наукових праць]; редкол. В. В. Кузьменко (голова та ін.). – Херсон: РІПО, 2010. – Випуск 5
2. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника. Ін-т проблем виховання АПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. - К. : Стилос, 2000. 336 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010, 128 с.
4. Єрмолаєва М. В. Психологія розвитку: Методичний посібник, 2003.
5. Дмітрієвская Л.А. Перевірка загальної готовності дитини до школи. Початкова школа. 2000. № 12
6. Корякіна, І. В. Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як

7. актуальна проблема сьогодення. Збірник наукових праць. Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). Бердянськ: БДПУ, 2010. № 3
8. Лемак М.В., Петрище Ю.В. Психологу для роботи: діагностичні методики. Збірник. - Ужгород, Видавництво А. Гаркуші, 2012, 616 с.
9. Сидоренко О. Б. Практикум з вікової та педагогічної психології. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 262 с.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ ПІД ЧАС ОНЛАЙН НАВЧАННЯ

Шептак Н.А.

практичний психолог ліцею № 11 міста Новомосковська

Початок навчання у школі — знакова подія в житті дитини, перший крок у доросле життя. І ми, дорослі, навіть у цей надскладний воєнний час відповідальні за те, щоб ця подія була радісною для першокласника.

З наближенням вересня всіх батьків хвилює гостре питання – як допомогти своїй дитині легко адаптуватися до першого класу. Адже від шкільної адаптації залежить не лише успішність навчальної діяльності, а й комфорт перебування в школі або під час онлайн навчання, здоров'я дитини, її позитивне ставлення до оточення.

Провідне завдання першого класу – навчити дитину вчитися. Тому все, що відбувається протягом першого класу закладає основу майбутніх успіхів і саме тому тема адаптації у першому класі вкрай важлива.

Умовно цей процес має три складові:

1. Психологічна – нові задачі та вимоги, перша відповідальність, відчуття дорослості;
2. Біологічна – пристосування до нового режиму праці і відпочинку;
3. Соціальна – нове коло спілкування – однокласники і вчителі, нові авторитети.

Неможливо не приділити увагу особливостям віку. Вік 6-7 років традиційно пов'язаний з відповідною віковою кризою — періодом бурхливих змін, завдяки яким особистість дитини зростає та розвивається:

- дозрівають лобні долі мозку, які відповідають за довільність діяльності, формуються самоконтроль та воля. Це біологічна та фізіологічна складові процесу адаптації;
- розвивається логічне мислення, вміння класифікувати та узагальнювати явища. Це психічний розвиток;

- формується внутрішній образ «Я» та більш стале ставлення до себе. У формуванні позитивної самооцінки важливу роль відіграють оцінки вчителя, і тут варто пригадати про формувальне оцінювання в Новій українській школі, яке робить оцінки більш зрозумілими для дитини. Невід'ємною частиною «Я» дитини є соціальна складова. Нова роль потребує формування нових звичок, а також прийняття нових правил поведінки цього соціуму-класу.

Адаптація – це процес пристосування до нових умов навколишнього середовища на біологічному, фізіологічному, психологічному рівнях. Критерієм успішної адаптації є продуктивність та психологічний комфорт.

Адаптація – відповідальний етап життя маленького школяра, вчителів, батьків, адже саме в цей період шестирічний першокласник приймає й освоює шкільні норми, у нього формується інтерес до шкільного життя, з'являється віра в свої сили, діти дорослішають. Але під час адаптації спостерігається негативна фізіологічна реакція дитячого організму на різку зміну звичного способу життя: швидка стомлюваність, порушення сну і апетиту, збудливість, дратівливість. Вчителю потрібно встановити позитивний емоційний контакт з дітьми та їх батьками, створити найбільш сприятливі умови для психологічної і фізіологічної адаптації першокласників до шкільного життя [5].

Коли учень або учениця приходить до школи, то потрапляє до великого нового приміщення, де діють певні правила, їх оточує новий незнайомий колектив (однокласників), нова доросла людина, яка керує цим колективом. Виникають нові правила поведінки на уроках, нові вимоги та нова діяльність – навчання.

Високий рівень адаптації. Першокласник позитивно ставиться до школи: правила і вимоги сприймає адекватно; навчальний матеріал засвоює легко; розв'язує ускладнені задачі, чемний, уважно вислуховує вказівки, пояснення вчителя; доручення виконує охоче й сумлінно, без зовнішнього

контролю; виявляє високу зацікавленість до самостійної навчальної роботи, готується до всіх уроків; має у класі позитивний статус.

Середній рівень адаптації. Першокласник позитивно ставиться до школи: відвідування уроків не викликає в нього негативних переживань, розуміє навчальний матеріал, коли вчитель пояснює його досить детально і наочно; засвоює основний зміст програми з усіх предметів, самостійно розв'язує типові задачі; зосереджений і уважний під час виконання завдань, доручень, вказівок учителя, водночас потребує контролю з боку дорослого; зосередженим буває тільки тоді, коли робить щось цікаве для себе; дружить з багатьма однокласниками.

Низький рівень адаптації. Першокласник негативно або байдуже ставиться до школи: часто скаржиться на здоров'я, погане самопочуття, у нього переважає пригнічений настрій; спостерігаються порушення дисципліни; матеріал, який пояснює вчитель, засвоює фрагментарно; самостійна робота з підручником викликає труднощі, під час виконання самостійних завдань не виявляє до них інтересу; до уроків готується нерегулярно, потребує постійного контролю, систематичних нагадувань і спонукань як з боку вчителя, так і з боку батьків; може зберігати працездатність і увагу за наявності тривалих пауз для відпочинку; доручення виконує під контролем і без особливого бажання; пасивний, близьких друзів не має, знає імена й прізвища лише частини однокласників [7].

Зважаючи на надскладні умови, що склалися і в яких нам випало працювати в цьому навчальному році, труднощі пов'язані з відірваністю процесу навчання від школи, як атрибута навчання. Тож ми можемо говорити, в першу чергу, про складнощі соціальної адаптації дитини та прийняття ролі школяра у повному обсязі.

Як впливає онлайн-навчання на адаптацію дитини

З власного досвіду роботи скажу, що онлайн-навчання відбувається таким самим чином, як і офлайн. Дитина має вчасно з'явитися на урок (прийти до школи, або під'єднатися до заняття), вміти концентрувати увагу,

дотримуватися певних правил поведінки (підіймати руку, не перебивати, слухати інших, бути активним на уроці), діяти за зразком, аналізувати тощо. Тобто, все те, до чого вона звикає у звичних умовах, відбувається і на онлайн-уроці. Різниця пов'язана з використанням технічних засобів навчання. Але для дитини ці правила і так нові, незалежно від того, вчиться вона онлайн чи офлайн. І тут значно важче адаптуватися батькам до нової форми навчання, ніж учням.

Саме по собі онлайн-навчання не має негативного впливу на адаптацію першокласників. А певним чином, навіть полегшує її. Першокласник спілкується лише з однолітками, немає ситуацій скупчення дітей у, що також може бути стресом. Якщо на перерві виникає неприємна ситуація спілкування з однокласниками, немає фізичного, близького контакту, дитина може легко вийти зі спілкуванням. Це надає впевненості сором'язливим дітям.

Сьогодні до процесу адаптації додає першокласникам ще зміни, спричинені війною. Є учні, які знаходяться в зовсім різних ситуаціях, що буде впливати на їхній процес адаптації.

- 1) Учні, які переїхали до більш спокійних регіонів України. Наявні повітряні тривоги по всій території України, безумовно, підвищують рівень стресу як дорослих, так і дітей. На адаптацію цих дітей буде впливати досвід пережитих подій, емоційний стан батьків, наявність друзів та умови життя, підтримка близьких та власні успіхи тощо.
- 2) Учні, які виїхали за кордон. На адаптацію цих дітей до школи буде впливати успішність інтегрування в іншій країні, пережиті ситуації та емоційний стан батьків.
- 3) Учні, які знаходяться на території України, віддаленій від зони активних бойових дій. Ці діти не змінювали своє звичне місце життя, але психоемоційна напруга повітряних тривог впливає й на них.

Зараз батькам важливо тримати свою авторитетність в очах дитини. Цікавитись її життям, дискутувати, давати можливість вільно висловлювати

свою думку та прислухатися до неї. Таким чином дитина буде почувати себе поруч з батьками спокійно та впевнено. Батьки мають бути обізнаними в питаннях навчання, виховання, вікового розвитку тощо.

Поради батькам

1. Дбайте про власний спокій і інформованість: спілкуйтесь з дитиною, класним керівником, вчителями, іншими батьками. Ваша стійкість важлива для дитини.

2. Зверніть увагу на зміни у поведінці дитини. Чи є вони корисними, чим викликані? За потреби зверніться до класного керівника та психолога.

3. Привчайте дитину до самостійності.

4. Спонукайте звертатися за допомогою до вчителів.

5. Заохочуйте та святкуйте навіть найменші перемоги.

Важливою ідеєю формувального оцінювання, що застосовується в Новій Українській Школі є перехід від зовнішньої мотивації до внутрішньої, зовнішнього заохочення до розуміння цінності знань та отримання задоволення від процесу навчання.

Література

1. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В. Г. Панка – Електрон. дані. – Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013
2. Амонашвили Ш.А. В школу – с шести лет. – М.: Педагогика, 1986
3. Бітянова М.Р., Азарова Т.В., Афанасьєва Е.І., Васильєва І.Л. Робота психолога в початковій школі. – М.: Досконалість, 1998.
4. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczija.pdf>
5. Кравцов Г.Г. Шестилетний ребенок. Психологическая готовность к школе. – М.: Знание, 1987. С. 78.
6. Практична психологія у початковій школі/ Упоряд. О. А. Атемасова. – Х.: Вид-во «Ранок», 2010. С. 160.
7. Сост. О.Г. Свердловва. Диалоги о воспитании: Кн. для родителей. Пер. со 2-го рус. изд. / Редкол.: В.М.Столетов (отв. ред.) и др. – К.: Радянська школа, 1986. С. 304.

Наукове видання

**ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО
НАВЧАННЯ В ШКОЛІ**

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ
(6,13,20 КВІТНЯ 2023 РОКУ, М. КИЇВ)**

Контакти:

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Лабораторія психології дошкільника
01033, м. Київ, вул. Паньківська, 2.
<http://psychology-naes-ua.institute>
E-mail: labpsydozh@gmail.com
FB: <https://www.facebook.com/new.labpsyd>